LIBRARY OF CONGRESS
0002050187A

THE LIBRARY OF CONGRESS

THE LIBRARY OF CONGRESS

Poletoua holub sedrzieua nadrzieuo zalost
iuo wrka horzie wsie lesu aiti lese siri w
tobie cazleta uach sholubicu drahu smilu
p smilitku ach azlobni zbihon chuati holubicu
iotnese vhrad acha vhrad twrdi aiobchazeiu
nose kol twrda hrada zalostiuo wzdicha posuei
drahei milei othrada naskalu naskalesisiede
zalostiuo sedie suiemi lese mlcie i pletie holub
zalostiuo wrka poduize iunose hlauu knie mu
uece ti holubcie mutni tobie mutno samu to
bieli krahuiec uchuati tuu druziu ti zbihoni
tamo nato twrdie hradie ti uchuati moiu d hu
pdrahuczku aotnese ach vhrad vhrad vtwdi
holubcie tibisi bil ualel skrahuie kdibitobie
bilo srdice udatno tibisibil uidrziel krahuicu
suu drahu kdibi tobie bila draua ostra drapi
tibisibil zabil krahuiec zlobiui kdibitibil tw
rdi masozraui nosec wzhoru mutni iuno
se zeni nazbihon tobie srdce pudatno ptiw
hu tobie ptiw ie branie silna ostra tobie ie
whlauu tiezek zelezni mlat rucie iunose
dolow wdole temni lese iwze nasie suoiu bn
inaramie mlatsuoi spieie lese temnim ku
hradu ku twrdu bie uhrada twrda nocu we
zdie temno tlucie silnu piestiu ktoto shra
dasloua iase louec bludni otuorzie sie wta
tluket silnu piestiu otwozie wtere kdie v
ladika zbihon zaueliku sieniu tamo zbihon
uilni tamo plaka dieua aiotuorzi lowcu ne
otuorzi zbihon irozrazi mlate drzui silni iu
nose irozrazi mlate zbihonieui hlauu h
dem wezdie bieha iwsie whradie pobi usuei
krasnei dieui dousuieta leze pde raneslun

Hanka, Václav, 1791-1861

POLYGLOTTA
KRALODVORSKÉHO
RUKOPISU.

TEXT V PÔVODNÍM I OBNOVENÉM PRAVOPISU; PŘEKLAD: RUSKÝ, SRBSKÝ, ILLYRSKÝ, POLSKÝ, HORNOLUŽICKÝ, VLASKÝ, ANGLICKÝ, NĚMECKÝ; UKÁZKY: DOLNOLUŽICKÉHO, MALORUSKÉHO, KRAJNSKÉHO, FRANCOUZSKÉHO I BOLGARSKÉHO.

VYDÁNÍ

VÁCESLAVA HANKY.

Vojta Nápravník

V PRAZE.
NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.
1852.

PG5022
.A1H3
6
Copy
2053c
25 My 61
47K83.83819

Tisk c. k. dvorní knihtiskárny Synů Bohumila Haase.

RUKOPIS KRALODVORSKÝ

v pôvodnim i obnoveném pravopisu str. 2. 3.

PRÈKLADY:

ruský 121
srbský 221
illyrský 315
polský 387
hornoluzický 463
dolnoluzický 523
maloruský 525
krajnský 539
vlaský 541
francouzský 625
anglický 639
německý 723
bolgarský ... 791

PŘIPOMENUTÍ.

Jako Hrekové, Plavci Argonští, Hrdiny pred Trojou, a sedmero Hrekóv na bojištích Thebánských — jako tito svého Homéra, Aischyla i Orfea nalezli; — tak spívali naši Lumírové i Zabojové slavné činy starobylých hrdin, války knížat, krvavé půtky zeman, slasti i strasti lásky, i jiná podobna dobrodružstvi; toho nám poskytuje důkaz tento výborný zlomek lyricko-epických nerymovaných národních spěvův, o nichž právem Dobrovský ve své historii českého jazyka i starší literatury praví, že všecko prevyšují, co se posud starých básní našlo.

Bylo to dne 16. září 1817, co sem poklad ten v Králove Dvoře ve sklepě kostelní věže, prebíraje se v Žižkovských střelách, našel. Na první pohled

zdály se to býti latinské modlitby, ale jaká radost hnula srdcem mým, spatřiv že to česky, i jak zróstala radost ta, když sem čím dále tím více výbornosti i příjemnosti nacházel! Přebudiž bohu žel, že toho jen dvanácte malých lístkův i dva úzoučké proužky ostalo. Rukopis ten jest na pergaméně drobňoučkou literou, jako zde přiložený snímek, psán, i podlé liter soudil Dobrovský, že to bylo mezi 1290 i 1310 přepisováno, skládáno pak, zvláště některých kusův, mnohem dříve. Tím více jest k politování nenahraditelná stráta ostatní částky, kteráž k této zachráněné ani přirovnána býti nemóže; neboť celé sebrání záleželo nejméně ze tří knih, jakož viděti z nadpisův pozóstalých kapitol třetí knihy. Co v sobě první i druhá kniha zavírala, nesnadno se domýšleti, protože z nich žádných stop nezóstalo: nejspíše hr-

dinské spěvy. Kdyby každá z oněch pětmecítma chybějících kapitol jen dvě básně byla obsahovala, užby jen z třetí knihy padesáte básní se bylo stratilo!

Kto nám poví jména skladatelův? Kto toho, kterýž je s takou chutí v jedno sebral? Nespívaliť toliko muži obecní, mnohý statečný rytíř básníval svou píseň, an zatím meč i přílbice v koutě spočívali. Zdaž sám král Václav († 1253), otec Otakarův nespíval česky? — i snad přeložili sobě některé jeho písně němečtí dobrodruhové s pomocí českých dvořan, jemu se tím zalíbiti chtíce, kudyž v zbírku milostných spěvcův německých přišel. Zdaž nešťastný Záviše Vítkovic (léta 1290) sťat, zdaž on u vězení [1]) některé

[1]) Tu mnoho rozličných piesní složil, neb byl muž dosti učený a výborný spievák. *Hájkova Kronika* list 261. str. obr.

částky těchto spěvův neslożil [2]), aneb zbírky této sám nepořádal? Pročby Čech německy spívati měl? — Spívalť Lumír ještě dříve, i slovy i pěním pohýbal Vyšehrad i vše vlasti! Mámeť: »*Ha ty naše slunce!*« mámeť i »*Hospodine pomiluj ny.*«

Těmito spěvci i jich písněmi pučelo se símě krásných věd i umění: neskonalou vnadu, nejnevinnější radost, nejvznešenější rozkoš vlévaly v život národu. Mnohý zvuk nám navěky zašel, mnohé písně snad ještě v puchu tmavých i zasutých sklepův prachnivější, neboť málo co vsteku přepiaté horlivosti ušlo, a naše stará literatura po deskách jinojazyčných rukopisův rozsápána shledávati se musí.

---

[2]) Ubi multas lepidasque in fortunae suae solatium cantiunculas, quas manuscriptis vetustissimis in codicibus saepius inveni, composuit. *Bohuslai Balbini* Epit. histor. p. 296.

Že básně naše na dějepisných udalostech založeny jsou, potvrzuje se čím dál tím více; a čím více pramenův se shledává, tím více se jednání jejich vyjasňuje. Tak k. p. Kublajevnu v Jaroslavu každý za pouhou poetickou ozdobu a vykrášlení básně samé držel, ale Volynský letopis nás poučuje, že loupež ta ne nad tatarskou, ale nad ruskou kněžnou v Slezsku spáchána byla.[3]) Tak i Záboj i Slavoj, Ludiše i Lubor, ano i Zbyhoň i Jelen časem svého objasnění dojíti mohou.[4])

Z jiných rukopisův jsou poslední čtyry básně a sice I. Sněm i II. Lubušin

[3]) Viz »O Rostislavovi kn. ruském.« Časopis českého Museum 1842 str. 23 a dále, pak »Der Mongolen Einfall im Jahre 1241« v Abhandlungen der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. V. Folge Bd. 2. S. 402 a dále.

[4]) Dle pojednání Prof. Tomka náleží Záboj i Slavoj do první polovice VIII. věku, a nej spíše do času od r. 728 až do r. 748.

soud, III. Přenežná píseň milence pod Vyšehradem, jakož i IV. Píseň krále Váceslava I. i chovají se též v knihovně českého Museum. Při poslední jest ještě jiný starší přepis *Jelena*, kterýž i v Kralodvorském Rukopisu se nachází.

Úplná vydání Rukopisu Kralodvorského v původním starém jazyku: 1) v Praze s něm. překl. 1819. 2) v Petrohradě s rusk. výkl. 1820. 3) v Praze s úvodem V. Svobody 1829. 4) v Praze s ukázkami slovanských překl. 1835. 5) v Praze kyrillským písmem s Igorem. 1836. 6) v Praze osmerojazyčné 1843. 7) v Praze ve Výboru. 1845. 8) v Praze s překl. něm. M. Hr. Thuna. 1846. 9) v Praze s překl. něm. V. Svobody. 1847. 10) v Praze původní text 1851. 11) V Praze původní text s něm. překl. V. Svobody 1851. Bez původního textu úplná přeložení 1) Polské v Krakově 1836 a v Praze 1852. 2) Ruské v Moskvě 1846 a v Praze 1851. 3) Illyrské v Budíně 1844—1851 v Praze 1851. 4) Srbské v Praze 1851. 5) Hornolužické v Praze 1852. 6) Vlaské v Praze 1851. 7) Anglické v Praze 1852.

Str. 84, ř. 18. ꝑſmilitku místo ꝑmilitku
» 85, ř. 18. prězmilitkú » prěmilitku.
» 687, vynechán jest 4. řádek:
Cleft is his helm by Lubor's hand;

Od téhož vydavatele jsou ještě k dostání:

***САЗАВО-ЄММАУСКОЄ С҃ТОЄ Б҃ЛАГОВѢСТВОВАНІЄ. SAZAVO-EMMAUZSKOJE SVJATOJE BLAGOVĚSTVOVANIE.**

S průčelním obrazem v oceli i dvěma snímky 3 zl. st.

Jest to vlastně kniha rukou sv: opata Prokopa okolo 1030 leta psána, nejstarší posud známý slovanský rukopis. Latinský titul jest: Sazavo-Emmauntinum Evangelium, nunc Remense vulgo »Texte du Sacre.« K lepšímu porozumění toho jest v českém jazyku pro západní Slovany, a v ruském pro východní, stručná grammatika pod názvem:

*POČÁTKY POSVÁTNÉHO JAZYKA SLOVANSKÉHO. Od Váceslava Hanky. 49 str. se dvěma rytinama. V Praze 1846 po 15 kr. stř.

***НАЧАЛА РУССКАГО ЯЗЫКА.** Počátky ruského jazyka od Váceslava Hanky. V Praze 1850. 168 str. v 12ce. se dvěma rytinama, cvičením i slovníčkem. 50 kr.

MLUVNICE POLSKÉHO JAZYKA, Václava Hanky druhé, poopravené vydání. V Praze u J. G. Calve 1850. str. XXIV a 186. Cena 40 kr. st.

MLUVNICE ČESKÉHO JAZYKA na základě soustavy Dobrovského. Od V. Hanky. Třetí vydání v Praze u V. Hessa 1849. str. XII i 268. 40 kr.

*PRAVOPIS ČESKÝ. Od Václava Hanky. Deváté vydání. V Praze 1849. str. 96, 9 kr. stř.

*DALIMILOVA CHRONIKA ČESKÁ, v nejdávnější čtení navrácena s různoslovím i pří-

davky deseti rukopisů opatřena. Od Váceslava Hanky. Se snímkem nejstaršího rukopisu. Otisk druhý. V Praze 1851. str. 24 i 264. 50 kr.

OBRAZY DĚJIN ČESKÝCH. Od Vácesl. Hanky. Druhé vydání. S 12. obrázky. V Praze 1850. str. 242 v 12ce., u Václava Hessa. Váz. 30 kr. stř.

*RUKOPIS KRALODVORSKÝ, a jiné výtečnějšie národnie spěvopravné básně, slovně i věrně v původniem starém jazyku, s připojeniem německého přeloženie. Vydánie desáté Váceslava Hanky, 20 kr. stříb.

*Týž bez německého přeložení. 10 kr. stř.

*POESIE NAZIONALI lirico-epiche della Boemia tratte dal codice di Králové Dvór. Versione di Felice Francesconi. Praga 1851. 10 kr.

*КРАЛЕДВОРСКАЯ РУКОПИСЬ. Собраніе древнихъ чешскихъ эпическихъ и лирическихъ пѣсень. Переводъ Н. Берга. Въ чешской Прагѣ 1851. 106 str. Cena 30 k. stř.

КРАЉОДВОРСКИ РУКОПИС. Превод Славка Златојевића. У злат. Прагу 1851. 20 kr.

*KRALODWÓRSKI RUKOPIS. Přeł. wod J. E. Smolerja. Pr. 1852 a

*KRÓLODWORSKI RĘKOPIS. Przeł. przez Lucyana Simiéńskiego. W Pradze 1852. str. 80. po 15 kr.

*KRAKOVIAKY. Národní písně polské, v původním jazyku s českým přeložením. V Praze 1851. Za 20 kr.

*PRAVOPIS RUSKO-ČESKÝ Jarosl. Puchmíra. Druhé vydání Pr. 1852, s pěti lithografovanými předpisy. Za 9 kr.

☞ Hvězdičkou poznamenané knížky jsou u vydavatele v českém Museum o třetinu laciněji.

RUKOPIS

KRALODVORSKÝ.

OLDRICH i BOLESLAV.

— — — — siewcz rn les
tamo kamsie wladiki sniechu
sedm sich wladik s udatnimi sbori
Vihondub tamo sniem snahu chuata
se vsiu chasu suoiu temnê noczniem
sie chasa mu biese nasto chlapov
wsiechsto imiese wnoznach brsietne mecie
kmeciê wsiechsto imiese mocna paze
kvihoniu wutrobach statnu vieru
dostupichu mita strsiedê lesa
podachusi kolem prauie rucie
tichimi slouesi houorsili
Nocsie prsieualise prsiespolnoci
pokrocise kiutru sedoseru
aita uece Vihon kniezu Oldrie
hoi poslisti ueleslauni knieze
boh ti buiarost da uwsie udi
boh ti da wiehlasi vbuinu hlauu
ti ny uedi ꝑti zlim polanom
potuem slouie poidem vpuo wleuo

OLDRIH i BOLESLAV.

— — — — — — sė v zrn les
tamo, kamo sė vládyky snėſu,
sedm ſich vládyk s udatnými zbory.
Výhoň Dub tamo s niem snahú ſiváta
se vsú ſiasú svojú temnem nozniem.
Sė ſiasa mu bėse na sto ſilapóv,
vseſi sto jmėse v noznáſi brėtné meze,
k mezem vseſi sto jmėse mocná paze,
k Výhoniu v utrobáſi statnú vieru.
Dostúpiſiu mýta strėdem lesa,
podaſiú si kolem pravė rucė,
tiſiými slovesy hovoriſiu.
Noc sė prėvalise prės pólnoci,
pokrozise k jutru sedoseru;
ajta vece Výhoň knėzu Oldrė:
»Hoj poslys ty veleslavný knieze!
bóh ti bujarost da u vse údy,
bóh ti da vėhlasy v bujnú hlavu;
ty ny vedi proti zlým polanóm!
Po tvėm slovė pójdem vpravo vlevo,

bud vprsied bud wzad vwsie potki lute
wzhoru wzmuste chrabrost buinich srdec
Aita kniez wzie ppor wmocnu ruku
zamnu zamnu chrabro napolani
napolani whi nasich zemi
hrrnusesie zaniem osm wladik
swladikami trsiesta polsta voinow
voinow prsieudatnich tamo kdie bie
mnostuie polan rozualeno wessnie
Nawrsie kdie stachu pokrai lesa
aiwsia pha mlcie viutrsniem spani
wltauasie kursie wraniei parsie
zaphu sie pmodruiu wrrsi
zawrchi wzchod sedi piasniuie
shori dolow ticho wsietichunko
wtichei pze chitro pokrichusie
oruzie wsie krzni zahalichu
Ide pastucha po serem iutrsie
hlasa branu otworsiti wzhoru
slise stze volanie pastusino
otworsi mu bnu prsieswltauu
wznide pastirs namost hlasnotrubi
wzkoci kniez namost sedm wladik zaniem
pkni cwala se wsiem sesuî ludê
uderichu rani bubni hromne
uirazichu zuuki trubi hluczne

buď vpréd, buď vzad, u vse pótky luté,
vzhóru, vzmuzte ſirabrost bujnýſi srdec!«
Ajta knéz vzé prápor v mocnú ruku:
»Za mnú, za mnú ſirabro na polany,
na polany, vrahy nasiſi zemí!« —
Hrnuse sé za niem osm vládyk,
s vládykami trie sta pól sta vojnóv,
vojnóv prévudatnýſi tamo, kdé bé
mnostvie polan rozvaleno ve sné.
Na vrse, kdé staſiu, po kraj lesa;
aj vsa Praha mlzie v jutrniem spaní,
Vltava sé kúrie v raniej páré,
za Prahú sé promodrujú vrsi,
za vrſiy vsſiod sedý projasňuje.
»S hory dolóv! Tiſio vsetiſiúnko!«
V tiſiéj Praze ſiytro pokryſiu sé,
oruzie vse krzny zahaliſiu.
Ide pastuſia po serém jutré,
hlása bránu otvoriti vzhóru.
Slyse stráz volánie pastusino,
otvori mu bránu prés Vltavu.
Vznide pastýř na most, hlasno trúbi;
vskozí knéz na most, sedm vládyk za niem;
prokní cvála se vsiem se svým ludem.
Uderiſiu rány bubny hromné,
vyraziſiu zvuky trúby hluzné.

choruhui tu sbori namost wrazia
uesmost otrsasasie pod iich dauê
stch uderi uwsie upolani
aipolene oruzie chuataiu
aiwladiki sieczne rani seku
polene tu skaciu siemotamo
dauem trciu kubranie prsiekopi
daledale prsied udatnu sieciu
aiuicestuie iesti bohem dano
wstane iedno slunce powsiem nebi
wstane Jarmir nad wsiu zemiu opiet
rosnosisie radost po wsiei pze
roznosisie radost kolkol phi
rozletnusie radost powsiei zemi
powsiei zemi ot radostnei phi.

Pocinasie kapitule sestmezcietma trsietiech knih opobitisasikow.

Aiti slunce ai sluneczko
tilisi zalostiuo
cie˘ ti swietis na ny
nabiedne ludi
kdie iest knniez kdie lud nas brani
kotie daleko zaiel

Koruhvy tu zbory na most vraziá,
ves most otřásá sė pod jiſi davem.
Straſi uderi u vse u polany;
aj, polené oruzie ſivátajú,
aj vládyky sėzné rány sekú!
Polené tu skázziú sėmotamo,
davem trziú ku bráné priekopy,
dále, dále prėd udatnú sėziú.
Aj vícestvie jesti bohem dáno!
vstane jedno slunce po vsem nebi,
vstane Jarmír nad vsiú zemiú opėt.
Roznosi sė radost po vsej Praze,
roznosi sė radost kolkol Prahy,
rozletnu sė radost po vsej zemi,
po vsej zemi ot radostnéj Prahy.

BENEš HERMANOV.

Aj ty slunce, aj slunézko!
ty-li si zalostivo,
zemu ty svietíš na ny,
na biedné ludi?
Kdė jest knėz, kdė lud nás branný?
k Otė daleko zajel:

kto ny wrahô uitrze
sira wlastice
dluhim tahem niemci tahu
asu niemci sasici
otzhorsielskich drsiewnich hor
wnase kraiini
Daite nebozatka daite
strsiebro zlato zbozice
paki wam wizehaiu
duori chizice
awsiecko nam uizehach
strsiebro zlato pobrachu
houedce otehnachu
dale ktroskam idu
netuzte kmetie netuzte
iuz uam trauiczka wstaua
tako dluho stupana
cuzim kopitem
vite uence z polskich kuetow
suev uꝑstiteliu
oseniesie zelena
ꝑmieniesie wsie
Ruciesie (wsie) ꝑmienise
aita Benes hermanow
tamo lud whromadu zue
ꝑtiw sasikom

kto ny vrahóm vytrze,
sirá vlastice?
Dlúhým tahem němci tahú,
a sú němci sasici,
ot zhorělských drěvních hor
v naše krajiny.
Dajte, nebozátka, dajte
striebro, zlato zbozice,
paky vám vyzehajú
dvory, fyzice!
A vsecko nám vyzehašu,
striebro, zlato pobrašu,
hověďce otehnašu;
dále k Troskám jdú.
Netuzte, kmetie, netuzte!
juz vám travizka vstává,
tako dlúho stupaná
cuzím kopytem.
Vijte věnce z polských květóv
svému vyprostiteliu!
Osenie sě zelená,
proměnie sě vse.
Ruže sě vše proměníše.
Ajta Beneš Hermanóv
tamo lud v hromadu zve
protiv sasikóm.

shluciechusie kmetsti lude
wlese podhrubu skalu
wsiak zaoruzie ime cep
ꝑtiuo ꝯwhom
benes benes wprsiedu iede
zaniem wes lud drazliui
pomstu pomstu uola wsiem
sasom pleniucim
Aita hnieui vchuatichu
krutostiu obe ꝯstnie
wzbursichu sie wutrobach
rozezlenich muz
rozohnichu zraki ieiu
ꝑtiw sobie ꝯstsiuo
wstanu kigi nad kie
kopie nad kopie
strazistie tu obie stranie
iakzbi les wlessie ualil
iak blesk hroma ponebi
tako blesk meciew
wzezuucie skrsiek hrozonosni
poplasi ues zuers leski
wsie nebeska letadla
az potrsieti wrch
rozlehasie pouvalech
otskalnatich hor

Shluzeſiu sė kmetstí ludé
v lese pod hrubú skalú,
vsak za oruzie jmė cep
protivo vrahóm.
Benes, Benes v prédu jede,
za niem ves lud drázlivý;
»Pomstu, pomstu!« — volá — »vsem
sasóm pleniucím!«
Ajta hnėvi uſivatiſiu
krutostiú obė stranė,
vzbúriſiu sė v utrobáſi
rozezlenýſi muz.
Rozohniſiu zraky jejú
protiv sobė strasivo,
vstanu kyji nad kyje,
kopie nad kopie.
Srazistė tu obė stranė,
jakzby les v les sė valil,
jak blesk hroma po nebi,
tako blesk mezev.
Vzezvuze skrėk hrózonosný,
poplasi ves zvėř leský,
vse nebeská letadla
az po trėtí vrſi.
Rozléhá sė po úvaleſi
ot skalnatýſi hor

turaz kiew tu meciew
iak kot uetchich drsiew
tako stasta obie stranie
ꝑtiw sobie bezhnutia
nazasazenu patu
napewnu litku
Obratisie benes wzhoru
kinu meciê napuo
tamosie sila hrnu
kinu naleuo
iwlewo bursisie sila
otzad naskalnati lom
izlomawsie kamenie
naniemce wrhu
ide potka schluma wrowniu
ibi niemcem vpieti
ibi niemcem prnuti
ipobitie iim.

tu ráz kyjev, tu mečev,
jak kot vetřýš drěv.
Tako stasta obě straně
protiv sobě bez hnutia
na zasazenú patú,
na pevnú lýtkú.
Obráti sě Beneš vzhóru,
kynu mečem napravo,
tamo sě síla hrnu;
kynu nalevo,
I vlevo búríše síla.
Ot zad na skalnatý lom,
i z loma vše kamenie
na němce vrhú.
Ide pótka s řiluma v rovniu;
i by němcem upěti,
i by němcem prnúti,
i pobitie jim!

Pocinasie ouelikich boiech krsiestan statari.

Zuiestuiu uam pouiest veleslaunu
ouelikich potkach lutich boiech
nastoite i ues suoi vm zbieraite
nastoite inadiwno wam sluchu
Vewlasti kdie Olomuc wewodi
iesti tamo hora neuisoka
neuisoka hostainow iei imie
mati bozia diui tamo tuorsi
Dluho wlasti nasie wmirse biechu
dluho obih mezi 'udê ktuese
neotwzchoda wzemiech bursia wstase
wstase dcersiedle taterska chama
iuz krsiestenstilude ꝑkamenie
ꝑperli iꝑzlato zabili
Lepa kublaiewna iako luna
uslise zewlasti nazachodie
wsiechze wlastech luda mno° zine
otpuisie poznat nrauow cuziech
nanohi tu skoci iunow desiet
iduie dieuie ku ꝑwodu ieie
nahrnuchu cie° trsieba biese
iwsedachu wsi narucie konie
ibrachusie kamo slunce spieie

JAROSLAV.

Zvěstuju vám pověst veleslavnú,
o velikýh pótkáh, lutýh bojeh;
nastojte i ves svój um zbierajte,
nastojte, i nadivno vám sluhu!
Ve vlasti, kdě Olomúc vévodí,
jesti tamo hora nevysoka,
nevysoka, Hostajnov jéj imě;
máti bozia divy tamo tvori.
Dlúho vlasti nase v mirě běhu,
dlúho obih mezi ludem ktvese,
ne ot vshoda v zemieh búria vstáse,
vstáse dcerě-dle taterska háma,
juz krěstěnstí ludé pro kamenie,
pro perly i pro zlato zabili.
Lepá Kublajevna jako luna
uslyse, ze vlasti na záhodě,
v sih-ze vlastech luda mnoho zive.
Otpravi sě poznat nravóv cuzieh.
Na nohy tu skozi junóv desět
i dvě děvě, ku próvodu jejě.
Nahrnuhu, zeho trěba běse,
i vsedahu vsi na ruzie koně,
i brahu sě kamo slunce spěje,

Iako zora poiutrsiesie sieie
kehdi nad mrkaui sumi wznide
tako siedci kublaiewa chama
rozenu istroinu krasu siese
obwleciena biewsia wzlatohlawie
hrrdlo niadra rozhalena imiese
uienciena kameniem i ꝑlami
diuiechusie niemci krase take
zauidiechu bohatstwo iei uelim
strsiezechu iei puti ieie drahu
vipadnuchu naniu mezi drsieui
zabichu iu ipobchu sbozie
Kdizsie slise kublai cham taterski
ciesie sta sedceru ie° drahu
sebra woie sewsiech wlasti ualnich
tieze swoi kamo slunce spieie
slisechuto krali nazachodie
ez cham spieie nȧ ludne ich wlasti
srotichusie druhi kedruhe
isebrachu ꝑueliku voisku
itazechu polem ꝑtiw iemu
narowni(sie) walnei polozichu
polozichu ichama zdie zdachu
kublai kaze wsiem suim czarodieiem
hadaciem huiezdarsiê kuzelnikom
abi zuiestouali uhodnuce

Jako zora po jutrě sě sěje,
kehdy nad mrkavy sumy vznide;
tako sě dci kublajeva ſiáma
rozenú i strojnú krasú sěse.
Obvlezena bě vsa v zlatohlavě,
hrdlo, ňadra rozhalena jměse,
věnzena kameniem i perlami.
Diviehu sě němci kráse také,
závidéhu bohatstvo jéj velim,
strězehu jéj púti jejé dráhu;
vypadnuhu na niu mezi drěvy,
zabihu ju, i pobrahu zbozie.
Kdyz sě slyse Kublaj ſiám taterský,
ze sě sta se dcerú jeho drahú;
sebra voje se vseh vlastí valnýh,
tiezе s voji, kamo slunce spěje.
Slysehu to králi na záhodě,
ez ſiám spěje na ludné jih vlasti;
srotihu sě druhý ke druhému,
i sebrahu prěvelikú vojsku,
i tazehu polem protiv jemu.
Na rovni sě valnéj polozihu,
polozihu i ſiáma zdě zdahu.
Kublaj káze vsem svým zarodějem,
hadazem, hvězdárěm, kúzelníkóm,
aby zvěstovali uhodnúce,

kterakibi konec boi imiel wzieti
sebrachusie nalit czarodeii
hadaci huiezdarsi kuzelnici
naduie s̃tnie kolo rostupichu
inadli trest crnu polozichu
iiu naduie polie rozcepichu
pruei pole kublai imie wzdiechu
vterei polie krali imie wzdiechu
vetchimi slouesi nadsim wzpiechu
pociechu trsti spolu voieuati
itrest kublaieua swicezise
Wzradouasie mnostuie wsie° luda
ꝑkni tecie rucie koniê suoî
idorsadsie voie postauichu
krsiestene niswieti neimiechu
ahnachu bezuma wrsadi pohan
staku pichu iaku silu imiechu
tusie prui boi whromadu srazí
strsieli dscichu iako ꝑual s̃kow
oscepow lom iako rachot hroma
blsket meciew iako ohen bursie
obie stranie iarobuinu silu
druha druzie postupati brani
pohani iuz mnostuie krsiestan hnase
iiuzbi iim biliodoleli
bineprsisli czarodei wnouie

kterakýby konec boj jmél vzieti.
Sebrafiu sė nalit zarodėji,
hadazi, hvėzdári, kúzelníci,
na dvė stranė kolo rozstúpifiu,
i na dli tresť zrnú polozifiu,
i ju na dvė pólė rozszepifiu,
prvėj pólė Kublaj imė vzdėfiu:
vteréj pólė králi imė vzdėfiu,
vetfiými slovesy nad sím vzpėfiu.
Pozefiu trsti spolu vojevati,
i tresť Kublajeva svícezíse.
Vzradova sė mnostvie vseho luda,
prokní teze ruze k koném svojim,
i do řad sė voje postavifiu.
Krėstėné ni svėti neimėfiu,
a hnafiu bez uma v řady pohan,
s takú pýfiú, jakú sílu jmėfiu.
Tu sė prvý boj v hromadu srazi;
strély dszifiu jako prieval s mrakóv,
oszepóv lom jako rafiot hroma,
blsket mezev jako oheň búrė.
Obė stranė jarobujnú sílú
druha druzė postúpati bráni.
Pohany juz mnostvie krėsťan hnáse,
i juz-by jim byli odoleli,
by neprisli zarodėji vnovė,

pnesuce titrsti rozcepene
Tateresie uele zapolechu
nakrsiestani luto uirazichu
takokrupoie posobie hnachu
ze ieiakzuers plachi rozprnuchu
tu scit leze tu helmice draha
tukon wlecie wstrsiemnech voieuodu
tu sien iesutno wtatari tecie
ande milosrdie pboh psi
tako tateresie roznoichu
wzkrsiestani dan cietnu polozichu
duie kralewstuie sobie podmanichu
stari kieu inouihrad pstran
wzkorsie roznosisie horsie wzemiech
powsiech wlastech lud sbierati stanu
postauichu cztirsie ualne voie
obnouichu wrastuie statarini
Tateresie hnuchu vpuu stnu
iakmk czni kehdi ledê hrozi
posuti urodi tucznich poli
takobi roi slisan otdaleka
nalit uhrsie wsetninisie shluku
nalit oruzeni snimi strsietnu
auiesutbi chrabrost udatenstuie
wiesut wsie iich drzostne wspieranie
srazuce tatere strsiedem wrsadi

prinesúce ty trsti rozstepené.
Tateré sė vele zapolešu,
na krėsťany luto vyrazišu,
tako krupo je po sobė hnašu,
ze je jak zvėř plašý rozprnušu.
Tu szít leze, tu helmice drahá,
tu kóň vleze v strėmneš vojevodu,
tu sėn jesutno v tatary teze,
ande milosrdie pro bóh prosi.
Tako tateré sė rozznojišu,
vz-krėsťany daň zetnú polozišu,
dvė kralevstvie sobė podmanišu,
starý Kyjev i Novýhrad prostran. —
Vskorė roznosi sė horė v zemieš,
po vseš vlasteš lud zbierati stanú;
postavišu ztyrie valnė voje,
obnovišu vrastvie s tatariny.
Tateré sė hnušu v pravú stranu,
jak mrak zrný, kehdy ledem hrozí
posuti úrody tuznýš polí:
tako by roj slysán ot daleka.
Nalit Uhriė v setniny sė shlukú,
nalit oruzeni s nimi strėtnú,
a v jesut by šrabrost, udatenstvie,
v jesut vse jiš drzostnė vspieránie.
Srazúce tateré strėdem v řady,

rozprnuchu wsie iich voie cietne
poplenichu wsiecie wzemi biese
otstupi nadieia wsie krsiestani
ibi horsie horsia wsieho wiecse
wzmodlichusie bohu zalostiuo
biie spasal sich tatar zlostiuich
vstanohospodine whnieuie suoiem
sꝑstny w̃how sꝑstny stihaiuciech
potlaciti chtieiu dusu nasu
okluciuce ny wnuz wlci ouce
prui boi nam s̃tcen s̃tcen wteri
tateresie vpolscie rozlozichu
blize bliz poplenichu wsie wlasti
dodrachusie luto kolomucu
bieda wstane tuzsia pokrainach
nicie nebi ꝑsto ꝓpohani
Ualeno den valenoden vteri
wicestuiesie nikamo nekloni
aita rozmnoziesie tatar mnostuie
iaksie mnozie vecierni tma wiesen
ivpouodniu sich tatar lutich
kolebasesie voi krsiestan strsiedem
usilnosie druce ksiemu chlumku
na nemz mati bozia divi tvori
wzhoru bratri wzhoru wola Vneslau
uderi suim meciem nascit strsiebrn

rozprnuſiu vse jiſi voje zetné,
poplenſiu vse, ze v zemi bése.
Otstúpi nadéja vse krésťany,
i by horé hoŕa vseho vézsie.
Vzmodliſiu sé bohu zalostivo,
by je spásal siſi tatar zlostivýſi:
»Vstaň o Hospodine v hnévé svojem,
sprosť ny vrahóv, sprosť ny stihajúcieſi;
potlaziti chtéjú dusu nasu,
okluziúce ny vnuz vlci ovce.«
Prvý boj nám stracen, stracen vterý,
tateré sé v polscé rozlozíſiu,
blíze blíz poplenſiu vse vlasti,
dodraſiu sé luto k Olomúcu.
Bieda vstane tuzsia po krajináſi,
nize neby prosto prěd pohany.
Váleno deň, váleno deň vterý,
vícestvie sé nikamo nekloni.
Ajta rozmnozie sé tatar mnostvie,
jak sé mnozie vezernie tma v jeseň.
I u povodniu siſi tatar lutýſi
kolebáse sé voj krésťan strédem,
usilno sé drúce k sému ſilúmku,
na ném z máti bozia divy tvorí.
»Vzhóru bratri! vzhóru!« vola Vneslav,
uderi svým mezem na szit striebrn,

ichoruhuu uis nad hlauu toci
wsiesie wzmzi wsie wtatari wnoci
srazichusie wiednu silu silnu
virazichu iako ohen zzemie
tamo kchlumku iz tatar pmnostuie
zpatecznimi kroki chlumkê wzhoru
napodchlumi wsirssie rostupichu
kspodu suzichusie wostru hnu
vpuo wleuo pokrichusiesciti
wzramena wlozichu bistra kopie
druzi pruim takodruhim trsieti
mraki strsiel tu shori natatari
wtom temna noc posula wsiu zemiu
rozualisie kzemi ikoblakom
izaprsieti zraki zapolena
ikrsiestan itatar ptiw sobie
whustie tmie krsiestene naspi wrrhu
naspi zakopane kolkol wrcha
Kdiz nawzchodie iutro pocinase
pozduizesie wesken tabor whow
tabor sien biestrasni kolkol chluma
azdonedozirama daleka
naruciech tukoniech wnuz hemzechu
nosuce nakopiech napichane
hlaui krsiestan wzwis kchamouu stanu
shluciesie tu mnostuie wiednu silu

i ſhoruhvu vȳs nad hlavu tozi.
Vse sė vzmuzi, vse v tatary vnozi,
srazifiu sė v jednu sílu silnu,
vyrazifiu jako oheň z zemė,
tamo k fiłúmku iz tatar prėmnostvie.
Spátezními kroky fiłúmkem vzhóru;
na podfiłumí v sír sė rozstúpifiu,
k spodu súzifiu sė v ostrú hranu,
vpravo, vlevo pokryfiu sė szity,
vz-ramena vlozifiu bystrá kopie,
druzí prvým, tako druhým trėtí.
Mraky strėl tu s hory na tatary.
Vtom temná noc posula vsiu zemiu,
rozvali sė k zemi i k oblakóm,
i zaprėti zraky zapolena
i krėsťan i tatar protiv sobė.
V hustė tmė krėstėné náspy vrhú,
náspy zakopané kolkol vrfia.
Kdyz na vsfiodė jutro pozínáse,
pozdvize sė vesken tábor vrahóv,
tábor sėn bė strasný kolkol fiłuma
az do nedozírama daleka.
Na ruzieh tu konieh vnuz hemzefiu
nosúce na kopieh napífiané
hlavy krėsťan vzvýs k fiámovu stanu.
Shluzé sė tu mnostvie v jednu sílu;

zamiersichu wsici wiednu ſtnu
imknuchsie prudko wzchlumek wzhoru
iwzupichu skrsiekem wsiestrasiuo
ez sie horidoli rozlehali
krsiestene nanaspech wsudi stachu
mati bozia dodase iim chrabrost
napinachu rucie tuhi luki
imachachu silno ostre mecie
ibi tatarouom ustupati
iwzictrisie narod tatar lutich
zamiesisie cham iich krutim hnieuem
wtrsie prudisie rostupie uestabor
ihnachu trsmi prudi luto wzchlumek
krsiestene skacechu drsieues duadset
wsiech duadesiet cie iich tamo stase
prsiualichu kladi pokrai nasep
iuziuz tateresie wnaspi hnachu
skriekê rsuuce az do oblak strasno
iuzsie iechu naspi rozkotati
isualichu snasep kladi mocne
siesmaczkachu tatari iak czrui
sdrtichu ieiesce wzdal narowni
ibiboieuano dluho kruto
aznoc temna konec boiem sdiese
Proboh ainastoite slauni Vneslau
slauni Vneslau srazem snasep sipem

zamérifiu vsici v jednu stranu,
i mknufiu sě prudko vz-filúmek vzhóru
i vzupifiu skrékem vsestrasivo,
cz sě hory doli rozléhali.
Krěstěné na náspefi vsudy stafiu:
máti bozia dodáse jim chrabrost.
Napínafiu ruze tuhy luky,
i máfiafiu silno ostré meze;
i by tatarovóm ustúpati.
I vzjetri sie národ tatar lutých,
zamési sě fiám jifi krutým hnévem.
V trié prúdy sě rozstúpi ves tábor,
i hnafiu třmi prúdy luto vz-filúmek.
Krěstěné skáceffu drěves dvadset,
vsefi dvadesét, ze jifi tamo stáse,
privalifiu kládý po kraj násep.
Juz juz tateré sě v náspy hnafiu,
skrékem rvúce az do oblak strasno,
juz sě jefiu náspy rozkotati.
I svalifiu s násep kládý mocné;
sě smazkafiu tatary jak zrvy,
sdrtifiu je jesze vzdál na rovni.
I by bojeváno dlúho kruto,
az noc temná konec bojem zdése.
Pro bóh! aj nastojte slavný Vneslav,
slavný Vneslav, srazem s násep sípem!

kruti zeltu teskne srdce ruase
trapna zizn utrobu kruto smahse
sp̃hlim hrrdlê lzalı rosnu trauu
wecier tich tu ꝑide na noc chladnu
nocsie ꝑmienise wiutro sero
iwtaborsie tatar kludnobiese
densie rozhorsieua napoledne
krsiestene padachu trapnu ziznu
wip̃zena usta otwierachu
piewse chrapauie kmatersiboziei
knei sua umdla zraki obc̃echu
zalostiuo rukama lomichu
otzemie dooblak teskno zrsiechu
Newzmozno nam dele zizniu trati
newzmozno ꝑzizn uoieuati
komu zdrauie komudrah ziuotek
tomu wtaterech milosti zdati
tako rsiechu iedni tako druzi
trapnieie shinuti ziznu mecia
vporobie nam bude wodi dosti
zamnu ktotak smisle uece Veston
zamnu zamnu ko⁹ wy zizn trapi
tu Vratislau iak turiari skoci
Vestonia zasilnie pazi chuati
die ꝑrado skwrno krsiestan wieczna
wzahubu chces wrci dobre ludi

Krutý żel tu teskné srdce rváše,
trapná żiżň utrobu kruto smahse;
sprahlým hrdlem lzali rosnú trávu.
Večer tiš tu projde na noc šiadnú,
noc sė proměníse v jutro sero,
i v táborė tatar kludno bėse.
Deň sė rozhorieva na poledne,
krėstėné padašu trapnú żiżniú,
vypražená usta otvierašu,
pėvse šrapavė k materi bożiéj,
k niéj svá umdlá zraky obracešu,
żalostivo rukama lomišu,
ot zemė do oblak teskne zrėšu.
»Nevzmożno nám déle żiżniú tráti,
nevzmożno pro żiżň vojevati;
komu zdravie, komu drah żivotek,
tomu v tatareš milosti żdáti.«
Tako rėšu jedni, tako druzi.
»trapnėje shynúti żiżniú meża;
v porobė nám bude vody dosti.«
Za mnú, kto tak smyslé, — vece Vestoň, —
»za mnú, za mnú, koho vy żiżň trápí!«
Tu Vratislav jak tur jarý skoži,
Vestoňa za silné pąži šivati,
die: »Prorado, skvrno krėsťan vėżná!
V záhubu šices vrci dobré ludi?

otboha namilost zdati chualno
nevporobie otswiersiepich tatar
nerodte bratrse spieti wpahubu
ptrpiechom nailuteiei uedro
boh ny silil wrozharale poldne
bohnam sesle pomoc vfaiucim
zastidtesie muzie takich rsieci
aczsie hrdinami zuati chcete
pohinemli zizniu nasiem chlumce
smrtsie bude bohem zamiersiena
wzdamili(sie) meciem nasich $\overset{\infty}{w}$how
sami wrazbu nadsobu spachami
mrzkostiest poroba hospodinu
hrsiech vporobu samochtiec dati siiu
zamnu podte muzie kto tak smisle
zamnu pdstolec matersie boziei
Ide zaniem mnostuie kkaple swietei
vstan ohospodine whnieuie swoiem
ipouisny wkraiinach nad$\overset{\infty}{w}$hi
wislishlasi ktobie uolaiuce
oklucieni smi lutimi $\overset{\infty}{w}$hi
wipstny zosidl krutich tatar
idai swlazenie utrobam nasim
hlasonosnu obiet tobie wzdami
potrsi wzemiech nasich neprsiateli
shlad ie vwiek awieki wiekoma

Ot boha na milost ꝛdáti ſivalno,
ne v porobė ot svierėpýſi tatar.
Neroďte bratrie spėti v pahubu!
Prėtrpėſiom najlutėjéj vedro,
bóh ny sílil v rozháralé póldne;
bóh nám seꝺle pomoc ufajúcím.
Zastyďte sė muꝛie takýſi rėꝛí,
aꝛ sė hrdinami zváti ſicete.
Pohynem-li ꝛiꝛniú na sėm ſilúmce,
smrt sė bude bohem zamėrėna,
vzdámy-li sė meꝛem naꝺiſi vrahóv,
sami vraꝛbu nad sobú spáſiámy.
Mrzkost jest poroba hospodinu,
hrieſi v porobu samoſitiec dáti ꝺíju.
Za mnú poďte muꝛie, kto tak smyslé,
za mnú prėd stolec materė boꝛiéj!«
Ide za niem mnostvie k kaple svėtėj.
»Vstaň o Hospodine! v hnėvė svojem,
i povyꝺ ny v krajináſi nad vrahy,
vyslyꝺ hlasy k tobė volajúce!
Okluꝛeni smy lutými vrahy,
vyprosť ny z osidl krutýſi tatar,
i daj svlaꝛenie utrobám naꝺim;
hlasonosnú obėt tobė vzdámy!
potri v zemieſi naꝺiſi nepřátely,
shlaď je u vėk, a vėky vėkoma!«

Aihle nawnzoienem nebi m̃ciek
wzduiu wietrsi zahucie hromstrasni
chmurasesie tucia powsiem nebi
blski razraz biiu wstani tatar
hoini prsieual p̃men chlumski zziui
minu bursia voie wrsadi hrnu
zewsiech wlasti zewsiech krain zemie
kolomucu choruhui iichwieiu
tezci meci pobocech iim wisa
plni tuli naplecech iim rsiechcu
iasni helmiim nabuinich hlauach
ipodnimi ruci koni skaciu
wzezuuciali hlasi rohow lesnich
uderili zuuki bubnow brsiesknich
nalit srazaiewie s̃tnie obie
poduihaiesie mhla otep̃cha
ibi potka kruta posliednieie
wznide chrestidrnket ostrich meciew
wznide siket kalenich strsiel strasni
lom oscepow rachetkopi bistrich
ibi klanie ibi porubanie
ibi lkanie ibi radouanie
kreusie uale iakbistrini dsceui
mrchtu lezese iak wlese drsiewie
siemu hlaua nadue rozcep̃ena
siemu srubeniestie ruce obie

Aj hle! na vznojeném nebi mrázek!
vzdujú větri, zahuzie hrom strasný,
ſmúráse sė tuzia po vsem nebi,
blsky rázráz! bijú v stany tatar:
hojný prieval pramen ſlumský zzivi.
Minu búria. — Voje v řady hrnú;
ze vseſi vlasti, ze vseſi krajin zemė
k Olomúcu ſoruhvy jiſi vějú.
Tėzci mezi po boceſi jim visá,
plni túli na pleceſi jim rėſicú,
jasní helmi jim na bujnýſi hlaváſi,
i pod nimi ruzí koni skázių.
Vzezvuzaly hlasy rohóv lesníſi,
uderily zvuky bubnóv brėsknýſi.
Nalit srazajevė stranė obė.
Podvihaje sė mhla ote praſia,
i by pótka kruta poslednėje.
Vznide ſirest i drnket ostrýſi mezev,
vznide siket kalenýſi strėl strasný,
lom oszepóv, raſiet kopí bystrýſi;
i by klánie, i by porubánie,
i by lkánie, i by radovánie.
Krev sė valé jak bystriny dszevy,
mrſi tu lezése jak v lese drievie.
Sėmu hlava na dvė rozszepena,
sėmu srubenė-stė ruce obė,

siensiekoti sorse pdruhe᷑
isien zersiui suewrahi mlati
iak poskalach luta bursia dreua
siemu wsrdce poiilce mec wtasi
isiemu tatarin uchostrsieze
Uhbi rik stenanie zalostiuo
krsiestene pocechu uiiekati
tatere ielutimdauem hnati
aita Jaroslau iak orelletie
twrdu ocel namohucech prsech
podoceli chrabrost udatenstuie
podhelmiciu welebister uiehlas
iarota muzzhauu zraku plase
rozkacen hna iako lew drazliui
kdiz muteplukrew sieuda zrsieti
kehdi nastrsielen zalowcem zene
tako zlutisie wztatari trci
ciesie zaniem iako krupobitie
wrazi kruto nakublaieuica
ibi potka owsiê weleluta
srazistasta oba oscepoma
zlomistaie oba welim p̃skê
iaroslau ues wekrui sorsem sbrocen
meciem kublaieucia zachuati
otramene surem kiczluptcie
takoz spadebezduch mezimrchi

sėn sė koti s orė prės druhého,
i sėn zerivý své vrahy mláti,
jak po skaláſi lutá búria dreva,
sėmu v srdce po jilce meꝛ vtasi,
i sėmu tatarin uſio strieꝛe.
Uh, by ryk, stenánie ꝛalostivo!
krėstėné poꝛeſiu utiekati,
tateré je lutým davem hnáti.
Ajta Jaroslav jak orel letė!
tvrdú ocel na mohúceſi prseſi,
pod ocelí ſirabrost, udatenstvie,
pod helmiciú velebyster vėhlas,
jarota mu z ꝛhavú zrakú pláse.
Rozkacen hna, jako lev dráꝛlivý,
kdyꝛ mu teplú krev sė udá zrieti,
kehdy nastrėlen za lovcem ꝛene;
tako zluti sė, vz-tatary trꝛi.
Ꝺesie za niem jako krupobitie.
Vrazi kruto na Kublajevica,
i by pótka ovsem veleluta.
Srazista sė oba osꝛepoma,
zlomista je oba velim praskem.
Jaroslav, ves ve krvi s orėm zbrocen,
meꝛem Kublajevica zaſivati,
ot ramene súrem kyꝛlu protꝛe;
takoꝛ spade bezduſi mezi mrſiy.

zarochoce nadniem tulec slukem
uleciesie ueslud tatarlutich
otmetase drsewce sehodluhe
palouase tukto teci moze
tamo otkad slunce iasno wstaua
ibi prosta hana tatar ẅhow.

Pocinasie kapitule sedmezcietma trsietiech knih ouicestuie nad Vlaslauem.

Neklan kaze wstati kuoinie
kaze kniezeciemi sloui
ꝑtiw Vlaslauu
wstachu woie wstachu kwoinie
wstachu nakniezecie sloua
ꝑtiw Vlaslauu
holedbasiesie Vlaslau kniez
vicestuiem nadneklanem
nadslaunim kniezem
pustiase meciohen
wkraiini neklanini
ihlasase nadhrabiuimi
mecisuoich voinow
pohanienie neklanu
Uboi Ctsmirsie uedi me zbori

Zaraħoce nad niem tulec s lukem.
Uleƶe sė ves lud tatar lutýħ,
otmetáse drėvce sehodlúhé,
palováse tu, kto téci moƶe,
tamo odkad slunce jasno vstává.
I by prosta Hana tatar vrahóv.

ƵESTMÍR A VLASLAV.

Neklan káƶe vstáti k vojnė,
káƶe knieƶeciemi slovy,
protiv Vlaslavu.
Vstaħu voje, vstaħu k vojnė,
vstaħu na knieƶecie slova
protiv Vlaslavu.
Holedbáse sė Vlaslav knėz
vícestviem nad Neklanem,
nad slavným knėzem.
Pustiáse meƶ i oheň
v krajiny Neklaniny,
i hlásáse nad hrabivými
meƶi svojiħ vojinóv
pohanėnie Neklanu.
»V boj Ƶmírė vedi mė zbory!

hadliuie ny poziua
naduti Vlaslau
iwstacsmir iwzradouasie
radostnie sniesuoi scitczrn
duuzubu isniesescitê imlat
inepnikaui helm
podewsie drua
wlozie obieti bohom
Buino zuolase czmir nauoie
wskorsie uoie wrsadi idu
itazechu pd sluncê zahe
itazechu psuesden iposlunci
tamto kpachrbu
aitasie uale dim podiedinach
ipodiedinach stenanie zalostiuich hlasow
kto sezzie diedini
ikto rozplaka uase hlasi kto Vlaslau
poslednie budi ie° wstuo
pomstu ipahubu
uoimoi nan..nesu
otuecechu uoieuodie cstmiru
kruuoi kruuoi skarcdi
otehnase stada isdiese horsie
wdiedinach ohniê imeciê
wsiecie plzno biese
potrsie ie° zloba kruta

hadlivė ny pozývá
nadutý Vlaslav.«
I vsta Zmír, i vzradova sė
radostnė snė svój szít zrn
dvú zubú, i snė se szítem
i mlat i nepronikavý helm.
Pode vse drva
vlozie obėti bohóm.
Bujno zvoláse Zmír na voje.
Vskorė voje v řady jdú,
i tazeňu prėd sluncem záhė,
i tazeňu prės ves deň i po slunci
tamo k paňrbu.
Ajta sė vale dým po dėdináň!
i po dėdináň stenánie zalostivých hlasov.
»Kto sezze dėdiny?
I kto rozplaka vase hlasy, kto? Vlaslav?
Poslednie budi jeho vrastvo!
Pomstu i pahubu
voji moji naň nesú.«
Otveceňu vojevodė Zmíru:
»»Kruvoj, Kruvoj skaredý
otehnáse stáda i zdėse v dėdináň
horė ohnėm i mezem.
Vse, ze plzno bėse,
potrė jeho zloba krutá,

izaie voieuodu nâ
izazlisie cstmir nakruuoi
zsiroku prsu
zlobasie mu rozewrsie
powsiech poudech
voini vece ziutra zahe
rozpalimi kutost wsiu
pohowte zemdlenim udô
Stoia hori vpuo
stoia hori wleuo
naiich wrcholi nawisokei
zira iasne slunecko
horami zdie otsud
horami tamotud
tahu voie bituu wsobie nesu
aitamo khradu
hradu naskale
tamo kdie kruuoi uiezi voimira
iieho lepudcers
iez zaie whustıelese
tamo podseduskalu
ipohanie neklan kniez
kruuoi neklanu obiece wieru
ipodase wiernu ruku
obak hlasê tiem irukutu
uwadiesebiedu nalud

i zaje vojevodu nám.««
  I zazli sė Čmír na Kruvoj,
z sirokú prsú
zloba sė mu rozevrė
po vseh po údeh.
»Vojíni« — vece — »zjutra záhé
rozpálímy krutost vsiu.
Pohovte zemdleným údóm.«
  Stojá hory vpravo,
stojá hory vlevo,
i na jih vrholi na vysokéj,
zírá jasné slunéčko.
Horami zdė otsud,
horami tam otud
tahú voje, bitvu v sobė nesú.
»Aj tamo k hradu,
hradu na skále,
tamo kdė Kruvoj vėzí Vojmira
i jeho lepú dceř,
juž zaje v hustė lese,
tamo pod sedú skalú,
i pohanė Neklan knėz.
Kruvoj Neklanu obėce vieru,
i podáse vėrnú ruku:
obak hlasem tiem, i rukú tú
uvádėse biedu na lud.

aiwzhoru kuisnu hradu
aikhradu voitecte
izamiesichusie voi
ihrnuchusie khradu
poslouech udatna cstmira
iako ledouiti mraci
pokrichusie pdni scitnascit
zadni zapierachusie nakopie
iwdrua upriec zasazena zadrua
iuis nadwrsinu lesa
drnkachu meci iich whrad
biesnichu ptiw meciê
zhrada tesaiuciê
rsuase nahradie kruuoi rsuaniê bika
rsuase chrabrost wsuoie ludi
imecie° padase vprazani
iako druo seskali apohorach
mno° silnich dubow
tako kehradusie shlucie
neklanouich voinow
uelecstmir zzad uderiti nahrad
uele spda pskociti hradbu
aitadrua uisokorostla
whustotie podskalu
prsiklonichu kpewnei hradbie
podruechbi sieualeli kladi

Aj vzhóru k vysňu hradu
aj k hradu voji tecte!«
I zamėsiſu sė voji
i hrnuſu sė k hradu
po slovėſ udatna Čmíra
jako ledovití mraci.
Pokryſu sė prėdní szít na szít,
zadní zapieraſu sė na kopie,
i v drva vpriez zasazena za drva.
I výs nad vrsinú lesa
drnkaſu mezi jiſ u hrad,
bėsniſu protiv mezem
z hrada tesajúciem.
Ŕváse na hradė Kruvoj ŕvániem býka,
ŕváse ſrabrost v svoje ludi,
i mez jeho padáse v Praząny,
jako drvo se skály a po horáſ
mnoho silnýſ dubóv:
tako ke hradu se shluze
Neklanovýſ vojnóv.
Vele Čmír zzad uderiti na brad,
vele sprėda prėskoziti hradbu.
Ajta drva vysokorostlá
v hustotė pod skálu
prikloniſu k pevnéj hradbė,
po drveſ-by sė válely kłády

nadhlauami voiem
aipodnimi zpda postauisie silnich
muzkmuzu sietikachu druhdruha
sirokima plecema
drua wlozichu naramie prsiecz
iwdelie spewnichu vzemi
ipodstauichu sebedle drsiewce
iwzkocichu muzi nasie drua
rozlozichu kopie poramenu
spiechu uzemi
wzkoci rsadtrsietiech nawtere
ctwrtich natrsietie
ipatich azkwrchu kuhradouu
skad horsiechu mecie
skad sipiechu strsieli
skadsie rsiutichubursiecie kladi
aiprud p̃zanurno psezditecie
zachuati wsiusilu wtwrdie hradie
Wstup Voimirsie wstup smilu suu dceru
pokrocz zuiezie uen wzraneblaho
tamo naskalu naskale uzrsies
krwaceti kruuoi pod sekeru mestnu
wznide Voimir wblahodieine iutro
wznide sesuudceru lepotuornu
izrsie krwaceti w̃h suoi kruuoi
iposlacstmir korsist wratnoludê

nad hlavami vojem.
Aj pod nimi sprėda postavi sė silnýſi,
muƶ k muƶu sė týkaſiu druh druha
sirokýma plecema.
Drva vloƶiſiu na rámė priéƶ,
i vdél je spevniſiu úƶemi,
i podstaviſiu sebe-dle drėvce.
I vskoƶiſiu muƶi na sė drva,
rozloƶiſiu kopie po ramenú,
spėſiu je úƶemi.
Vskoƶi řad trėtieſi na vterė,
ƶtvrtýſi na trėtie,
i pátýſi aƶ k vrſiu ku hradovu:
skad horėſiu meƶe,
skad sipėſiu strėly,
skad sė riutiſiu búriúcie klády.
Aj prúd Praƶaŋ urno prės zdi teƶe,
zaſivati vsiu sílu v tvrdė hradė.
»Vstup Vojmírė, vstup s milú svú dcerú,
pokroƶ z vėƶe ven vz-rané blaho,
tamo na skálu, na skále uzriеs
krváceti Kruvoj pod sekerú mestnú.«
Vznide Vojmír v blahodėjné jutro,
vznide se svú dcerú lepotvornú,
i zrė krváceti vrah svój Kruvoj.
I posla Ƶmír korist vratno ludem;

skorsistiu wracesie ſepadieua
ichtiese Voimir obiet wzdati bohô
wsiemze miestie wsiemze krociesłunce
wzhoru Voimirsie uece mu cstimir
nasi kroci chuataiu vicezit
nad Vlaslauem ꝑdli wsłuzbie bohom
bozi chtieiu stepati Vlaslau
kehdi slunce dokroci poledne
iest nam dokrociti nasie miesto
kdie uicestuie hlas voisk nasich wzhlasa
vetti zbranie ẅha tue poidi
wzradouasie Voimir ueleuele
wzuola skali hlasẽ wlese hlucznim
zmocna hrrdla uoła kbohô tako
iwztrsiasusie drua siralesa
neziarste(sie) bozi suemu słuze
ez nepali obiet wdnesniem slunci
dluzna obiet bohô uece cestmir
aninie nam nawẽhi pospieti
ninie wsedniti narucie konie
ꝑletni lesi ieleniẽ skokem
tamo wdubrauu tam scesti skała
bohô zmilena naieie wr(sie)
obtetui bohom bohôsuim spasam
zauicestuie wzadech zauicestuie vꝑdie
nezesie poznaie zeslunce pokroci

s koristiú vrace sė lepá dėva.
I ſtėše Vojmír obėt vzdáti bohóm
v sėm-že miestė, v sėm-že krocė slunce.
»Vzhóru, Vojmírė,« - vece mučstimír,—
nasi kroci ſvátajú vícezit
nad Vlaslavem, prodli v službė bohóm,
bozi ſtėjú stepati Vlaslav.
Kehdy slunce dokrozí poledne,
jest nám dokroziti na sė miesto,
kdė vícestvie hlas vojsk nasiſi vzhlásá.
Vet ti zbranė vraha tvého, pojdi!«
Vzradova se Vojmír vele-vele,
vzvola s skály hlasem v lese hluzným,
z mocna hrdla vola k bohóm tako,
i vstřasú sė drva sira lesa:
»»»Nezjařte sė bozi svému sluze,
ez nepálí obėt v dnesniem slunci!«««
«Dluzna obėt bohóm, — vece Čestmír —
a nynie nám na vrahy pospėti.
Nynie vsedni ty na ruče konė,
proletni lesy jeleniém skokem,
tamo v dúbravu, tam s cesty skála,
bohóm zmilená, na jeje vrsė
obėtuj bohóm, bohóm svým spásám
za vícestvie v zadeſi, za vícestvie v prėdė.
Neze sė poznaje, že slunce pokrozi

natwrdosti nebes stupistamo
namiesto anezeslunce postupi
vterim krokê ikrokê trsietiem
nadwrsini lesne doidu woie tamo
kdie obiettuoie pouieie (vsl)upech dimu
ipokorsisie wsie voiski tudi iduce
iwsiede Voimir narucie konie
ꝑletie lesi ieleniem skokê
tamo wdubrauu nadrahu kskale
nawrsie skali zanieti obiet
bohô suim spasam
zauicestuie wzadech zauicestuie vꝑdie
iim obietova krauicu buinu
srst czruena ponieisie lskniese
ialowkusiu kupi otpastuchi
wuwale tam vwisokei trauie
dada zaniu kon isuzdu
Plapolase obiet iblizisesie voi
kuualu izuuala wzhoru wdubrauu
voiozuucieni hlukê
idupoiednô oruzie nesuce
ꝑkni ida kolobieti bohom slauuhlasase
izachazeie zezwucie nemeskase
ikehdi dochazese posleda voiew
wzkoci Voimir nasůi ruci komon
tucne kiti iplece nalozi

na tvrdosti nebes, stúpis tamo na miesto ;
a neze slunce postúpí vterým krokem,
i krokem trétiem
nad vrsiny lesné, dojdú voje tamo,
kdé obét tvoje povéje v slúpeh dýmu;
i pokorí sé vse vojsky tudy jdúce.«
I vséde Vojmír na ruze koné,
proleté lesy jeleniem skokem,
tamo v dúbravu, na dráhu k skále;
na vrsé skály zanieti obét
bohóm svým spásám
za vícestvie v zadeh, za vícestvie v prédé.
Jim obétova kravicu bujnú,
srst zrvená po niéj sé lsknése,
jalóvku siu kúpi ot pastuhy
v úvale tam, u výsokéj trávé,
dada za niu kóň i s uzdú.
Plápoláse obét i blizíse sé voji
k úvalu; iz úvala vzhóru v dúbravu.
Voji ozvuzeni hlukem
jdú po jednom oruzie nesúce.
Prokní ida kol obéti bohóm slávu hlásáse,
i zaházeje zezvuze nemeskáse.
I kehdy doházese posleda vojev,
vskozi Vojmír na svój ruzí komoň,
tuzné kýty i plece nalozi

sesti iezdcê zauoi
iidese voiska wsiemi kroki slunce
az podpolednie slunce
tamo narowni ocekauase ie voiwni Vlaslau
otlesa klesu stase ieho siła
sila stase petkrat wiecse p̃zan
iako z̃mcen zniei wznikase ieket
lanie psow p̃mnoha mnostuie
trudno nam waleti stiemi w̃hi
kii palicu malokdi zadrzi
tako Voimir naciezeczmir uece
viehlasno to wsukromi mluuiti
viehlasnosie hotouati nawsie
cie[v] cielo p̃tiw skale wzpci
liska obludi turiarohlaui
zdie ny uidieti Vlaslauu shori
rucie dolow kolkol wrcha sie•
biwzdadbili kto vpdie biechu
opacz chodi tako dolê hori
asiezdiese Voimir isdiese csmir
ihrnusie voiska kolkol hori
ihrnusie voiska deuietikrat
takow̃hô wzmnozichu sua cisla
takow̃hô wzmnozichu iich strachi
rostupichusie ponizniê chwrasti
bisie lsknula braniich wzrace w̃hô

sesti jezdcem za voji.
I idese vojska všemi kroky slunce,
aꝛ pod polednie slunce.
Tamo na rovni oꝛekáváse je vojivný Vlaslav;
ot lesa k lesu stáse jeho síla,
síla stáse pėtkrát vėꝛsé Praꝛan.
Jako z mraꝛen z niéj vznikáse jeket,
lánie psóv prėmnoha mnostvie.
»Trudno nám váleti s tėmi vrahy;
kyj palicu málokdy zadrꝛí.« —
Tako Vojmír; naꝛeꝛe Ƶmír vece:
»Vėhlasno to v súkromi mluviti,
vėhlasno sė hotovati na vse.
Ƶemu ꝛelo protiv skále vsprieci?
liska obludí tur jarohlavý.
Zdė ny vidėti Vlaslavu s hóry:
ruꝛe dolóv kolkol vrħa sėho,
by vzad byli kto u prėdė bėħu,
opaꝛ ħody tako dolem hory.«
I sė zdėse Vojmír, i zdėse Ƶmír.
I hrnu sė vojska kolkol hory,
i hrnu sė vojska devėtikrát.
Tako vrahóm vzmnoꝛichu svá ꝛísla,
tako vrahóm vzmnoꝛiħu jiħ straħy.
Rozstúpiħu sė po niꝛniem ħvrasti,
by sė lsknula braň jiħ v zrace vrahóm.

ibi leskê naplniema hora
nalit wirazi cstmir sezastupê
zastupsienbie cztirrsie hlukow cietni
sniem zestienow lesniech wirazitrsas
trsasosiedecetne voie whô
wzad wzad strachi iim bizewsia lesa
rozprnusie rsadi semotamo
Voimir wnoci na nechrabru ruku
izastupı uwal nawzchod napol
wboksie staui ꝑtiwo Vlaslauu
ai rsicie les rswaniê izuwala
iakbi hori shorami ualeli
iwsiedrua wsebe rozlamali
iuiskoci Vlaslau ꝑtiw csmiru
iuirazi csmir ꝑti Vlaslauu
wlutu siecz ranu opietranu
srazi Vlaslau dolow
Vlaslau strasno pozemisie koti
iwbokiwzad wstati nemozese
morena iei sipase wnocczrnu
kipiese krew zesilna Vlaslaua
pozelenetrawie wsiru zemiu tecie
aiawiide dusa zrswucei hubi
wiletie nadruo apodruech
siemotamo doniz mrtew nezzen
vlekusie vVlaslaua suci

I by leskem naplněma hora;
nalit vyrazi Čmír se zástupem, —
zástup sěn bě čtyrie hlukóv četný —
s niem ze stienóv lesnieš vyrazi Třas,
Třas osěde četné voje vrahóm,
vzad, vzad, straš i jim by ze vsa lesa;
rozprnú sě řadi semo tamo.

Vojmír vnozi na ně šrabrú ruků,
i zastúpi úval na vshod na pól,
v bok sě stavi protivo Vlaslavu.
Aj riže les řvániem iz úvala,
jakby hory s horami válely,
i vse drva v sebe rozlámaly.

I vyskozil Vlaslav protiv Čmíru,
i vyrazi Čmír proti Vlaslavu,
v lutú sěč, ránu opět ránu —
srazi Vlaslav dolóv.

Vlaslav strasno po zemi sě koti,
i v bok, i v zad, vstáti nemozese;
Morena jej sypáse v noc črnu,
Kypěse krev ze silna Vlaslava,
po zelené trávě v syrú zemiu teče.
Aj, a vyjde dusa z řvúcěj huby,
vyletě na drvo, a po drveš
sěmo tamo, doniz mrtev nezzen.

Ulekú sě u Vlaslava súci,

upiechu wzhoru nastranotsud
skrito pd csmirowim vidê
pdcsmirê Vlaslauoboicê
Zewzni uicestuie knekłamu
radostnu uchu izracisie korsist
neklanouu radostnu oku.

Pocinasie oslaunem siedani.

Znamenaite starsi mladi
o potkach iosedani
biese druhdi kniez zalabski
kniez slauni bohatidobri
ten imiesedcers iedinu
sobie iwsiem milu uele
tadci nadiw slicznabiese
tiela vrostleho krasnie
lice imiese owsiê biele
na licech rumenci ktuiechu
oci iako nebe iasne
ipo ieiei bielei siii
wlasi zlatostuuci uieiu
vprstencech skadersieni
aidruhdi kniez kaze poslu
bisie pani wsici snieli

i upéšu vzhóru na stráň otsud
skryto prěd zmírovým videm,
prěd Zmírem Vlaslavobojcem.
Zevzni vícestvie k Neklanu
radostnu ušu, i zrazi sě korist
Neklanovu radostnu oku.

LUDIŠE I LUBOR.

Znamenajte starí mladí,
o pótkách i o sědání.
Běše druhdy knéz zalabský,
knéz slavný, bohatý, dobrý;
ten iměše dceř jedinu,
sobě i vsem milu vele.
Ta dci na div slizna běše,
těla urostlého krásně,
líce jměše ovsem bielé,
na líceh rumenci ktvěšu;
oči jako nebe jasné,
i po jejéj bieléj síji
vlasi zlatostvúcí vějú,
u prstencéh skaderěni.
Aj druhdy knéz káze poslu,
by sě páni vsici snéli

nahrad nahodi uelike
ikdazbie den ustaueni
sniechusie sem wsici pani
zdalnichzemi zdalnich wlasti
nahd kniezu na siehodi
wzeznie hlahol trubikotlow
pani kukniezusie hrrnu
poklonichusie tu kniezu
iknieni ilepei dcersi
zapdluhe stoli sedu
pkni rozeniedle sueho
nosichu iedenie diua
inosichu pitie medna
ibi hodouanie hluczne
ibi hodouanie slaune
rostupisie sila uudech
rostupisie bodrost wmislech
wtadobi kniez uece panom
muzie nebudi vastaino
skakich pcin stesie snieli
statni muzie iazchcu zuiesti
kaci zuasmi naiplznei
wmirsie ualku mudro zdati
uezdi nam susiede niemci
die kniez prsetrzesie ticho
otstolowtu wztachu pani

na hrad, na hody veliké.
I kdaz bė deň ustavený,
snėſiu sė sem vsici páni
z dalnýſi zemí, z dalnýſi vlastí
na hrad knėzu, na sė hody.
Vzeznė hlahol trub i kotlóv.
Páni ku knėzu sė hrnú,
poklonifiu sė tu knėzu,
i knėni, i lepéj dceri.
Za prėdluhé stoly sedú
prokní rozenie-dle svého.
Nosifiu jedenie divá,
i nosifiu pitie medná:
i by hodovánie hluznė,
i by hodovánie slavnė,
Rozstúpi sė síla v údeſi,
rozstúpi sė bodrost v mysleſi.
V ta doby knėz vece pánóm:
»Muzie, nebudi vás tajno,
s kakýſi priezin ste sė snėli.
Statní muzie, jáz ſicu zvėsti,
kací z vás mi najplznėji.
V míře válku múdro zdáti;
vezdy nám súsėdé nėmci.«
Die knėz, prėtrze sė tiſio,
Ot stolóv tu vstafiu páni.

poklonichusietu kniezu
iknieni ilepei dcersi
Kotli trubi sliseti znoua
wsiesie kusedaniu stroii
tupdhradê wsire luce
wzuisi napawlaci krasne
sediese kniez starostami
sedie knieni szemankami
iludise sdieuicemi
ikaze kniez zemanô suim
ktochie prui nasedanie
ti iaz kniez sam ustanowiu
ikaze kniez nastrsiebora
strsiebor ludislawa ziua
wsedasta obanakonie
wzesta drsiewce ostru hrotu
prudko ptiwsobie hnasta
dluho zpolu zapasista
ezdrsiewce oba zlamasta
itakvondana biesta
obazdrahi wistupista
zewznie hlahol trub ikotlow
ikaze kniez »suim« zemanô
ktochtie vtersi nasiedanie
abi knieni stanouila
knieni nasrpose kaze

poklonifiu sė tu knėzu,
i knėni, i lepéj dceri.
Kotly, trúby slyseti znova;
vse sė ku sėdániu stroji.
Tu prėd hradem v siré lúce
vzvýsi na pavlaci krásné
sedėse knėz s starostami,
sedė knėni s zemankami,
i Ludise s dėvicemi.
I káze knėz zemanóm svým:
»Kto fitie prví na sėdánié,
ty jáz knėz sám ustanoviu.«
I káze knėz na Strėbora:
Strėbor Ludislava zývá.
Vsedasta oba na konė,
vzesta drėvce ostrú hrotú,
prudko protiv sobė hnasta,
dlúho spolu zápasista,
ez drėvce oba zlámasta.
I tak uondana bėsta,
oba z dráhy vystúpista.
Zevznė hlahol trub i kotlóv.
I káze knėz zemanóm svým:
»Kto fitie vterí na sėdánié,
aby knėni stanovila.« —
Knėni na Srpose káze;

srposspitibora ziua
wsedasta oba nakonie
wzesta drsiewce ostruhrotu
ihna srpos wspitibora
wisadi iei ztwrdasiedla
samsie skonie rucie wrzie
obadobistatumeci
raz poraze wczrna sciti
iiskri wsprchu zczrnu scitu
spitibor srpose sece
srpos wchladnu zemiu pade
iobasta vnauena
oba zdrahi wistupista
zewznie hlahol trubikotlow
Ikazekniez zemanô suim
ktochie trsieti nasiedanie
biludise stanouila
kniezna nalubora kaze
luborbolemila ziua
wsedasta oba nakonie
wzesta drsiewce ostru hrotu
rucie wohradusie hnasta
ptiw sobie zamersista
srazistasie oscepoma
bolemirsie skonie koti
scitmudaleko zaletie

Srpoſ Spitibora zývá.
Vsedasta oba na koně,
vzesta drěvce ostrú hrotú.
I hna Srpoſ v Spitibora,
vysadi jej z tvrda sědla,
sám sě s koně ruże vrże.
Oba dobysta tu meži,
ráz po ráze v žrná sžíty,
jiskry vzprſhú z žrnú sžítú.
Spitibor Srpoſe seže,
Srpoſ v ſladnú zemiu pade;
i oba sta unavena,
oba z dráhy vystúpista.
Zevzně hlahol trub i kotlóv.
I káže kněz zemanóm svým:
»Kto ſitie trětí na sědánie,
by Ludiſe stanovila.«
Kněžna na Lubora káže;
Lubor Bolemíra zýva.
Vsedasta oba na koně,
vzesta drěvce ostrú hrotú,
ruże v ohradu sě hnasta,
protiv sobě zaměrista,
srazista sě ošžepoma.
Bolemír sě s koně koti,
sžít mu daleko zaletě,

otnesuiei chlapi zdrahi
zewznie hlahol trubikotlow
lubor narubose ziua
rubos rucie nakon wzkoci
prudko nalubora zene
lubor kopie meciê ptie
krsepce whelm mu wrazi ranu
rubos wazê skonie spade
otnesu iei »zdrahi« chlapi
wzezni hlahol trub ikotlow
lubor nazemani ziua
ktosie chtieiu semnu biti
tiem wohradu siemoieti
ibi houor mezipani
lubor naohradie zdase
witcie zdeslau dluhedrsiewce
inadrsiewci tursihlaua
wzkoci naors iarobuini
hrdiuimi sloui uece
pdied (moi) zbi diua tura
otcik zahna niemcewsbori
skusi lubor chrabrost moiu
itu ptiwsobie hnasta
hlauama wsebe wrazista
aioba skoniu spadesta
rucie zdie mecie dobista

otnesú jej filapi z dráhy.
Zevznė hlahol trub i kotlóv.
Lubor na Rubose zýva,
Rubos ruže na kóň vskozi,
prudko na Lubora žene,
Lubor kopie mežem prėtė,
krėpce v helm mu vrazi ránu;
Rubos vazem s konė spade,
otnesú jej filapi z dráhy.
Vzezni hlahol trub i kotlóv.
Lubor na zemany zýva:
»Kto sė fitėjú se mnú bíti,
tėm v ohradu sėmo jeti.«
I by hovor mezi pány;
Lubor na ohradė ždáše.
Vytže Zdeslav dlúhé drėvce;
i na drėvci turí hlava;
vskozi na oř jarobujný,
hrdivými slovy vece:
»Pradėd mój zbi diva tura,
otzík zahna nėmcev zbory;
skusi Lubor firabrost moju.«
I tu protiv sobė hnasta,
hlavama v sebe vrazista,
aj oba s koniú spadesta.
Ruže zdė meže dobysta,

opiesala zapasista .
krsiepce meciema machasta
kolsie rozlehachu razi
luborsie k niemu prsiboci
meciem kruto w helmmu secie
helmsie rozkoci wduakusi
meciem wmecz uderi ranu
imecz wzletie zaohradu
zdeslausie nazemiu wrze
zewznihlahol trubikotlow
okluci lubora panstuo
iuede iei pdeknieze
pd knieni ipd ludisu
ludisemu wienecstaui
»zdubouehо« uienec listie
zewznie hlahol trub ikotlow.

opėšalá zápasista.
Krėpce mečema máhasta,
kol sė rozléhahu rázi.
Lubor sė k nému priboži,
mečem kruto v helm mu seče,
helm sė rozkoži v dva kusy;
mečem v meč uderi ránu,
i meč vzletė za ohradu;
Zdeslav sė na zemiu vrže.
Zevznė hlahol trub i kotlóv.
Okluži Lubora panstvo,
i vede jej prėde knėze,
prėd knėni i prėd Ludišu.
Ludiše mu vėnec stavi,
vėnec z dubového listie.
Zevznė hlahol trub i kotlóv.

Pocinasie ouelikê pobiti.

Sczrna lesa uistupuie skala
naskalu uistupi silni zaboi
obzira kraiiny nawsiestni
zamutisie otkraiin otewsiech
izastena placiem holubinim
siedie dluho idluhosie mutie
iwzchopisie wzhoru iako ielen
dolow lesê lesê dluhopustim
bistro spiechase otmuze kmuzu
otsilna ksilnu powsickei wlasti
kratka sloua kewsiem skrito riecie
poklonisie bohô otsud kdruhuspiecha
iminu denprui iminu denvteri
ikdaz zatrsietiê luna wnoci biese
sniechusie muzie siemo wles czrn
kniem zdie zaboi otuedeie wuwal
wponizeni uwal hlubokeho lesa
stupi zaboi nainizeie dolow
wze uarito zuucno
Muzie bratrskich srdec
iiskrenich zrakow
uam pieiu nainizi zdola piesn
ide zsrdce me° zsrdce nianizeie

ZÁBOJ, SLAVOJ A LUDIEK.

S ꙁrna lesa vystupuje skála,
na skálu vystúpi silný Záboj,
obzíra krajini na vse strany;
zamúti sė ot krajin ote vseh,
i zastena plášem holubiným.
Sedė dlúho, i dlúho sė mútie,
i vshopi sė vzhóru jako jelen,
dolóv lesem, lesem dlúhopustým,
bystro spėháse ot muꙁe k muꙁu,
ot silna k silnu po vsickéj vlasti.
Krátká slova ke vsem skryto rėꙁe,
pokloni sė bohóm, otsud k druhu spėha.
I minu deň prvý, i minu deň vterý,
i kdaꙁ za trėtiem luna v noci bėse,
snėhu sė muꙁie sėmo v les ꙁrn,
k nim zdė Záboj otvede je v úval,
v ponižený úval hlubokého lesa.
Stúpi Záboj najníꙁeje dolóv,
vze varyto zvuꙁno:
»Muꙁie bratrských srdec
i jiskrených zrakóv!
vám pėju najníꙁí zdola piesň.
Ide z srdce mého, z srdce najníꙁeje

pohruzena whori
otcik zaide kotcê
ostaui wdiedinie dietki suoie
isuoielubice inersiecie nikomu
batio timluui kniê oteckimi sloui
ipide cuzi usilno wdiedinu
icuzimi sloui zapouida
ikaksie zdie wcuzei wlasti
otiutra pouecier takobiese zdieti
dietkam izenâ
iyedinu druzu nâimieti
poputi wsiei zuesni pomoranu
iuihanie zhaiew wsiekrahuie
ikaci bozi wcuzei wlasti
takimsie klanieti zdie iim obiecati obiet
inesmiechusiebiti wcielo pdbohi
ni wsumrki iim dauati iesti
kamootcik dauase krmie bohô
kamokniê hlasat chodiuase
posiekachu wsie drua
irozhrusichu wsiebohi
aiti zaboiu tipieies srdce ksrdcu
piesnu ztrsieda horsie iakolumir
kisloui ipieniê biesepohibal
Visehradiwsie wlasti
takoti mie iwsiu bratrs

pohrúżena v hori.
»Otżik zajde k otcem,
ostavi v dědině dietky svoje,
i svoje lubice. I nerěże nikomu:
»»Batio ty mluvi k nim oteckými slovy.««
»I prijide cuzí usilno v dědinu,
i cuzími slovy zapovída,
i kak sě zdě v cuzéj vlasti
ot jutra po vežer, tako běše zdieti
dietkám i żenám;
i jedinu drużu nám imieti
po púti vséj z Vesny po Moranu.«
»I vyhánie z hájev vse krahuje;
i kací bozi v cuzéj vlasti,
takým sě klaněti zdě, i im oběcati obět.
Nesměšu sě bíti v żelo prěd bohy,
ni v súmrky jim dávati jésti,
kamo otżik dáváše krmě bohóm;
kamo k nim hlásat šodíváše;
posěkašu vse drva
i rozhrusišu vse bohy.«
»»Aj ty Záboju pějes srdce k srdcu,
piesň u z strěda horě jako Lumír,
ký slovy i pěniem běse pohýbal
Vysehrad i vse vlasti;
tako ty mně i vsiu bratř.

pieuce dobra miluiu bozi
pei tobie otnich dano
wsrdce ptiwhô
zrsie zaboi naslauoieua
zapolena zraki
ipieniê dale srdce iimase
dua sini ieiuhlasi
pchazesta wmuska
uichazieuasta wles
tamo meciê imlatem
ioscepê ucista pazi
tamo pokrista iwcestasie rozkosê
kehdi pazeieiu biesta dorostla
iieiu umi ptiwhô
idorostachu druzi bratrsieci
aita wsi uirazichu wzwhi
ibi krutost iich bursiuce nebe
iwdiedini wratisesie biwse blahost
aiskocichu wsici wdol kzaboiu
itiscechu iei vpsilna pazi
isprsu naprsi usi kladechu ruce
wiehlasno dauachu sloua kslouô
iprsichazesenoc prsied iutro
aiuistupichu zuuala rozno
uezdie kewsiê drsieuô
kewsiê stnà brachusie lesê

Pėvce dobra milujú bozi.
Pėj, tobė ot niſi dáno
v srdce protiv vrahóm.««
Zrė Záboj na Slavojeva
zapolena zraky,
i pėniem dále srdce jímáse:
»Dva syny, jejúze hlasy
prėſházesta v muska,
vyſházevasta v les;
tamo mezem i mlatem,
i oszepem uzista pazi.
Tamo pokrysta i vracesta sė rozkosem
I kehdy dorostla bėsta paze
i jejú umi protivo vrahóm,
i dorostaſu druzi bratriėci:
ajta vsici vyraziſu vz-vrahy,
i by krutost jiſi búriúce nebe,
i v dėdiny vrátíse sė byvsė blahost.« —
Aj skoziſu vsici v dól k Záboju,
i tiszeſu jej v prėsilna pazi,
i s prsú na prsi vsi kladeſu ruce,
vėhlasno dávaſu slova k slovóm.
I priſházese noc prėd jutro;
aj vystúpiſu z úvala rózno,
vezdė ke vsem drėvóm,
ke vsem stranám braſu sė lesem

Iminu den iminuden vteri
ipotrsietiê dni kehdisie zatemnise noc
brasie zaboi wles
lesê zazaboiem sbori
ibrasie slauoi wles
lesem zaslauoiem sbori
wsiak imie wieru kuoieuodie
wsiak srdce uporno kralu
wsak zbranbistru nakral
ai slauoi bratrsie
tamo k modru wrchu
wrchten powsiech pokrayinach
tamo zamiersimi chodi
otwrcha kranemu slun(cu)
tamoles temen
tamosi podami ruce
ninie berssie lisimi skoki
iiaz tako poidu tudi
ai zaboi bratrsie
ciemu nase bran imatepruw
otwrcha soptati krutost
otsauad bursmi ptiwkraleuim whô
slauoi btrsie
kdaz hada potrsieti chcesi
nahlauu naiyistieie
tamo hlaua ieho

I minu deň i minu deň vierý,
i po trėtiem dni, kehdy sė zatemníse noc,
bra sė Záboj v les,
lesem za Zábojem zbory;
i bra sė Slavoj v les,
lesem za Slavojem zbory.
Vsak imė vieru k vojevodė,
vsak srdce úporno králu,
vsak zbraň bystru na král.
»Aj Slavoji bratrė,
tamo k modru vrhu!
vrh ten po vseh po krajináh, —
tamo zamėrímy hody!
Ot vrha k rannému sluncu,
tamo les temen;
tamo si podámy ruce.
Nynie beř sė tam lisími skoky,
i jáz tako pójdu tudy.«
»»Aj Záboji bratrė!
zemu nase braň jmá tepruv
ot vrha soptati krutost?
Otsavad buřmy protiv královým vrahóm.««
»Slavoji bratrė!
kdaz hada potrieti ficesi,
na hlavu mu najjistėje,
tamo hlava jeho.«

rostupisie mustuo lesê
rostupisie wpuowleuo
tuditazie zaboieuim slouê
onamoslouê prudka slauoie
hlubinami lesow kmodru wrchu
kehdibiese piet slunci
podastasi prsiesilnie ruce
ipozrsiesta lisima zrakoma
nakralowi uoie
sraziti nam drbi ludiek voie
voiesue pod iednuranu
ailudiecie tisi parob naporobi krale
tirci suemu ukrutniku
zedimê iest nam velenie ieho
irozlutisie ludiek
rucie hlasê suola sue voie
podnebesiebie plnooswieti
otslunce woswietie plnoblska
zkraleuich woiew
hotowi wsici nohu wkrok
iruku wbran ludiekouadlesloua
Aislauoi bratrsie
tudi spei lisimi skoki
iaz poidu wstrsiecu iim wciclo
iwirazi zaboi vpd iako krupobitie
iwirazi slauoiwbok iim iako krupobitie

Rozstúpi sė mustvo lesem,
rozstúpi sė vpravo vlevo;
tudy taże zábojevým slovem,
onamo slovem prudka Slavoje,
hlubinami lesóv k modru vrſiu.
I kehdy bėše pėt sluncí,
podasta si prėsilnie ruce,
i pozrėsta lisíma zrakoma
na královy voje.
»Sraziti nám drbí Ludėk voje,
voje své pod jednu ránu.
Aj Ludėże, ty si parob na paroby krále!
Ty rci svėmu ukrutníku,
że dýmem jest nám velenie jeho.
I rozluti sė Ludėk,
ružiem hlasem svola své voje.
Podnebesie bė plno osvėty,
ot slunce v osvėtė plno blska,
z královýſi vojev.
Hotovi vsici nohu v krok,
i ruku v braň Ludėkova-dle slova.
»Aj Slavoji bratrė!
tudy spėj lisími skoky;
jáz pójdu vstriėcu jim v żelo.«
I vyrazi Záboj vprėd jako krupobitie;
i vyrazi Slavoj v bok jako krupobitie;

aibratrsie tisie nâkrusichu bohi
tisie nam kacechu drsieua
iplasichukrahuie zlesow
bozi namuicestuie daiu
ai prudkost uirazi ludiekem
zcietnich wrahow ꝑtiw zaboiu
iuirazi zaboi horsiuciemaocima
wludiek miersi zlobiuo dubꝑtiw dubu
zrsieti zewsie° lesa zaboi hna
ꝑtiw ludieku nadewsie uoie
ludiek uderi silnim meciê
ꝑtietrsie koze wscitie
iuderi zaboi mlatê
otskoci hbiti ludiek
wdrsieuo wrazi mlat
iskotisie drsieuo navoi
itrsiedeset iichotide kotcê
izlutisie ludiek aiti zhouadili
ti uelika potuorohadow
meciêsie potikai semnu
imasie zaboi meciê
kusscita ẅhu otrazi
itasi ludiek mecz
(mecz)sie smecie po kozenie scitie
izapolestasie oba kranam
ranami wsie posobie stesasta

»Aj bratrė, ti sė nám krusiſu bohy,
ti sė nám káceſu drėva,
i plasiſu krahuje z lesóv.
Bozi nám vícestvie dajú!»
Ajta prudkost vyrazi Ludėkem
z zetnýſi vrahóv protiv Záboju.
I vyrazi Záboj horiuciema ozima
v Ludėk. Mieri zlobivo dub protiv dubu,
zrėti ze vseho lesa. Záboj hna
protiv Ludėku nade vse voje.
Ludėk uderi silným mezem,
prėtė trie kóze ve szítė.
I uderi Záboj mlatem,
otskozi hbitý Ludėk.
V drėvo vrazi mlat,
i skoti sė drėvo na voj;
i triedeset jiſi otide k otcem.
I zluti sė Ludėk. »»Aj ty zhovadilý,
ty veliká potvoro hadóv,
mezem sė potýkaj se mnú.««
I máse Záboj mezem,
kus szíta vrahu otrazi.
I tasi Ludėk mez,
mez sė smeze po kozenė szítė.
I zapolesta sė oba k ranám,
ranami vse po sobė stesasta,

iwsiekolê zbrocesta kruiu
ikruiu zbrocechuie muzie
kolkol ieiu wezdie vplutei sieci
slunce pide poledne
iotpoledneiuz napolkuecieru
iualeno iesce nisiemo nitamo ustupeno
iualeuo zdie iualeno tamo otslauoie
Aiti wze bieswtie
ciemuti nasukrew piyesi
ichopizaboi suoi mlat
iotskoci ludiek
napze mlat zaboi wiswzhoru
iwrze powze
letie mlat roskocisie scit
zascitemsie roskocista ludiekoua prsi
iuleciesie duse tiezka mlata
imlat idusu uirazi
izanese pietsiehow vwoisku
strach whom uirazi.zhrrdl skrsieki
radost zewznie zust-uoinow zaboieuich
izaiiskrsi zradostnu zraku
ai bratrsie bozi ny uicestuiê darsichu
rostupisie uasieden hluk vpuo ivleuo
zewsiech udolisiemo-suedte konie
koni rsiechce uesken tenles
zauoi bratrsie tivdati lue

i vse kolem zbrocesta krviú,
i krviú zbrocefiu je muzie
kolkol jejú vezdè v prèlutéj sèzi.
Slunce prèjde poledne,
i ot poledne juz na pól k vezeru;
i váleno jeste ni sèmo, ni tamo ustúpeno,
i váleno zdè i váleno tamo ot Slavoje.
»Aj ty vraze, bès v tè!
zemu ty nasu krev pijesi?«
I fiopi Záboj svój mlat,
i otskozi Ludèk.
Naprèze mlat Záboj výs vzhóru
i vrze po vraze.
Letè mlat, rozskozi sè szít,
za szítem sè rozskozista Ludèkova prsi.
I uleze sè duse tèzka mlata,
i mlat i dusu vyrazi,
i zanese pèt siehóv u vojsku.
Strafi vrahóm vyrazi z hrdl skrèky:
radost zevznè z ust vojnóv zábojevýfi,
i zajiskri z radostnú zrakú.
»Aj bratrie, bozi ny vícestviem darifiu!
Rozstúpi sè vás jeden hluk vpravo i vlevo.
Ze vsefi údolí sèmo sveďte konè,
koni rèfice vesken les.«
»»Záboji bratrè, ty udatý lve;

nevpusciei bursitvwhi
aita otwrze zaboiscit
iwruce mlatê iwdruhei meciê
takoivprsiecz praze drahi vwzech
ibi vpieti whô ibi vstupati whô
trsasie hnase zboisce
stch shrrdliich uiraze skrsieki
koni rsiechce ueskenles
Wzhoru nakonie skoni zawhi
prsiesewsie wlasti ruci koni neste
vpatach zanimi nasu krutost
i wzkocichu hluci wzrucie konie
iskoknaskok powzechsiehnachu
ranu naranu soptichu krutu krutost
imiiechu rownie ihori ilesi
vpuo iwleuo wsie ubiehawzad
Hucie diua rsieka
wlna zawlnusie uale
huciechu wsi voi skok naskok
wsiesiehnase ps bursiucu rsieku
uodi uchuatichu mnostuie cuzich
i pnesechusue zuiesti nadruhibrsiech
pokraiinach wezdie wsirs iwsirs
lutiostrsiez zozepie suoie krsiedle suoiedluzie
bistro leta zaptactuê
zaboieui uoi rozehnachusie wsirs

neupúszej, búrit v vrahy!««
Ajta otvrze Záboj szít,
i v ruce mlatem, i v druhéj mezem,
tako i v priéz prorázе dráhy u vrazeh.
I by úpéti vrahóm, i by ustúpati vrahóm.
Trás je hnáse z bojisze,
straf z hrdl jih vyráze skréky.
Koni réfice vesken les.
Vzhóru na koné, s koni za vrahy
prése vse vlasti. Ruzí koni neste
v patáh za nimi nasu krutost!«
I vskozihu hluci vz-ruzie koné,
i skok na skok po vrazeh sé hnahu,
ránu na ránu soptihu krutú krutost.
I míjehu rovné i hory i lesi,
vpravo i vlevo vse ubieha vzad.
Huzie divá réka,
vlna za vlnú sé valé,
huzehu vsi voji skok na skok,
vse sé hnáse prés búriucú réku.
Vody uhvatihu mnostvie cuzíh,
i prénesehu své zvésty na druhý bréh.
I po krajináh vezdé v sír i v sír
lutý ostrie2 rozepé svoje kriedle, svoje dlúzé,
bystro léta za ptactvem.
Zábojevi voji rozehnahu sé v sír,

wezdie powlastech hnachu luto powrazech
wezdie srazechu ie istupachu koni
nocu podlunu zanimi luto
dnem podsluncem zanimi luto
iopieti temnu nocu
iponoci sedimiutrê
hucie diua rsieka
wlna za wlnu sie uale
huciechu wsi uoi skok naskok
wsiesiehnase prsiesbursiucu rsieku
uodi uchuatichu mnostuie cuzich
i pnesechusue zuiesti nadruhi brsieh
tamoksedim horâ
tamo dobursi nasie pomsta
aizaboi bratrsie
iuz nam nedaleko hori
aiuz hluciek whow
iti zalostiuo psie
Wratnokraiinami tuditi iaz tudi
uihubit wsie kraleuo
uietr bursie ps wlasti
voiski bursie ps wlasti
ps wlasti vpuo iwleuo
uezdie siru silu voiski
wradostnê hluce
aibtrsie aiseri wrch

vezdě po vlastefi hnafiu luto po vrazefi;
vezdě srážefiu je i stupafiu koni.
Nocú pod lunú za nimi luto,
dnem pod sluncem za nimi luto,
i opěty temnú nocú
i po noci sedým jutrem.
Huzie divá rěka,
vlna za vlnú sě valé;
i huzefiu vsi voji skok na skok,
vse sě hnáse prěs búriucú rěku.
Vody ufivatifiu mnostvie cuzíh,
i prěnesefiu své zvěsty na druhý brěh.
»Tamo k sedým horám,
tam dobúrí nase pomsta.«
»»Aj Záboji bratrě!
ju2 nám nedaleko hory,
a ju2 hlúzek vrahóv,
i ti 2alostivo prosie.««
»Vratno krajinami tudy ty,
jáz tudy, vyhubit vse králevo!«
Vietr búrí prěs vlasti,
vojsky búrie prěs vlasti,
prěs vlasti vpravo i vlevo,
vezdě sírú silú vojsky
v radostném hluce.
»Aj bratrě, aj serý vrh!

bozi nytamo uicestuiê darsili
tamo iuele dustieka
siemotamo podrsieuech
iich boiesie ptactuo iplachi zuiers
iednosoui neboiesie
tamo kwrchu pohrsiebatmrch
idat pokrm bohouom
itamo bohô spasâ
dat mnostuie obieti
aiim hlasat milich slow
iiim oruzie pobitich whow.

Pocinasie kapitule osmmezcietma trsietiech knih opiesniech.

Poletoua holub sedrsieua nadrsieuo
zalostiuo wrka horsie wse˘ lesu
aiti lese siri wtobie iazletauach
sholubicu drahu smilu pmilitku
achazlobni zbihon chuati holubicu
iotnese vhrad achavhrad twrdi
aiobchazeiunose koltwrda hrada
zalostiuo wzdicha posuei drahei milei
othrada naskalu naskalesi siede

bozi ny tamo vícestviem darili!
Tamo i vele dus tèká
sèmo tamo po drèveh.
Jih bojé sè ptactvo i plahý zvéř;
jedno sovy nebojé sè.
Tamo k vrhu pohrèbat mrh,
i dat pokrm bohovóm,
i tamo bohóm spásám
dat mnostvie obètí,
a jim hlásat milých slov,
i jim oruzie pobitých vrahóv!«

ZBYHOŇ.

Poletova holub se drèva na drèvo,
zalostivo vrka horè vsemu lesu:
»Aj ty lese sírý! v tobè jáz létávah
s holubicú drahú, s milú, prèmilitkú.
Ah, a zlobný Zbyhoň hvati holubicu,
i otnese u hrad, ah, a u hrad tvrdý!«
Aj obháze junose kol tvrda hrada,
zalostivo vzdyha po svéj drahéj miléj.
Ot hrada na skálu, na skále si sède,

zalostiuo siedie sniemî lesê mlcie
i ꝑletie holub zalostiuo wrka
poduize iunose hlauu kniemu uece
ti holubcie mutni tobie mutno samu
tobieli krahuiec uchuati tuu druziu
ti zbihoni tamo natô twrdiehradie
ti uchuati moiu ꝺ̃hu ꝑdrahuczku
aotnese vhrad ach vhrad vtwrdi
holubcie tibisi bil ualel skrahuiê
kdibitobie bilo srdice udatno
tibisibil uidrsiel krahuicu suudrahu
kdibi tobiebila draua ostradrapi
tibisibil zabil krahuiec zlobiui
kdibitibil twrdi masozraui nosec
wzhoru mutni iunose zeni nazbihon
tobie srdce ꝑudatno ꝑtiwꝺ̃hu
tobie ꝑtiw ieˇ branie silna ostra
tobie ieˇ whlauu tiezek zelezni mlat
rucie iunose dolow wdole temnî lesê
iwzenasie suoiu ꝺ̃n inaramie mlatsuoi
spieie lesê temnim kuhradu kutwrdu
bie uhrada twrda
nocu wezdie temno
tlucie silnu piestiu
ktoto shradasloua
iasê louec bludni

žalostivo sědě s němým lesem mlžie.
I priletě holub, žalostivo vrka.
Podviže junoše hlavu k němu, vece:
»Ty holubže mutný! tobě mutno samu.
Tobě-li krahujec ufivati tvú družiu?
Ty Zbyhoni tamo na tom tvrdě hradě,
ty ufivati moju drahú prědrahúžkú,
a otnese u hrad, afi, u hrad u tvrdý!
Holubže ty bysi byl válel s krahujem,
kdyby tobě bylo srdice udatno;
ty bysi byl vydrěl krahujcu svú drahú,
kdyby tobě byla dravá ostrá drápy;
ty bysi byl zabil krahujec zlobivý,
kdyby ti byl tvrdý masožravý nosec.«
Vzhóru mutný junoše, ženi na Zbyhoň!
Tobě srdce prěudatno proti vrahu,
tobě protiv jemu braně silna, ostra,
tobě jemu v hlavu těžek železný mlat! —
Ruže junoše dolóv, v dole temným lesem.
I vze na sě svoju braň, i na rámě mlat svój,
spěje lesem temným ku hradu ku tvrdu.
Bě u hrada tvrda,
nocú, — vezdě temno, —
tluže silnú pěstiú.
»»Kto to?«« — s hrada slova. —
»Já sem, lovec bludný.« —

otuorsiesie ∞wta
tluket silnu piestiu
otuorsie wtere
kdie Vladika zbihon
zaueliku sieniu
tamo zbihon uilni tamo plaka dieua
aiotuorsi lowcu
neotuorsi zbihou irozrazi mlatê
drsui silni iunose irozrazi mlatê
zbihonieui hlauu
∞hdem wezdiebieha iwsie whradie pobi
u suei krasnei dieui dousuieta leze
pde rane slunce wrcholi drsiew khradu
pde noua radost wiunosino srdce
zeswu krasnu dieuu choua wsilnu pazu
cie taholubice
zbihon iuuchuati
iakomie zdie wieza
tak iu wtwrdiehradie
wlesi stwrdahrada
iletiese wlesi
iletiese siemo iletiese tamo
sedrsieua nadrsieuo sesuoim holubcê
sholubcê spauase naiednei uietnici
wzradouasie dieua sesuoim iunosu

Otvorié sė vrata.
Tluket silnú pėstiú;
otvorié sė vteré.
»Kdė vládyka Zbyhoň?« —
»»Za velikú sieniú.««
Tamo Zbyhoň vilni, tamo plaka dėva.
»Aj, otvori lovcu!«
Neotvori Zbyhoň. I rozrazi mlatem
dŕvi silný junose, i rozrazi mlatem
Zbyhonėvi hlavu.
Hradem vezdė bėha, i vse v hradė pobi.
U svéj krásnéj dėvy do usvita leże
Prijde ranné slunce vrhoły drėv k hradu,
prijde nová radost v junosino srdce,
że svú krásnú dėvu hova v silnú pazú.
»Čié ta holubice?«
»»Zbyhoň ju uhvati,
jako mė zdė vėza;
tak ju v tvrdė hradė.«« —
»V lesy s tvrda hrada!
I letėse v lesy,
i letėse sėmo, i letėse tamo,
se drėva na drėvo se svojím holubcem;
s holubcem spáváse na jednéj vėtvici.
Vzradova sė dėva se svojím junosú,

chodi siemo tamo wezdie kamo zechtie
smilitkê spauase naiednô lozici.

K Y T I C E.

Vieie uietrsieczek skniezeckichlesow
bieze zmilitka kupotoku
nabiera wodi wkouana uiedra
pouodie kdieuie kitice pliie
kitice uona zviolarozi
iiesie dieua kiticu louit
spadeachspade wchladnu uodicu
kdabich uiediela kitice krasna
ktotebe wkipruzemicu saze
tomubich dalaprstenekzlati
kdabichuiediela kitice krasna
ktotebe likem hebuczkî suaza
tomubich dala iehlicu zwlasow
hdabich uiediela kitice krasna
ktotie pochladnei uodici pusti
tomubich dala uienek suoi zhlaui.

ſiodi sèmo tamo, vezdie kamo zeſitè;
s zmilitkem spáváse na jednom lożici.

KYTICE.

Vèje vètrížek s knieżeckýſi lesóv;
bèże zmilitka ku potoku.
Nabiera vody v kovaná vèdra,
po vodè k dèvè kytice plyje.
Kytice vonná z viol a rózí,
i je sè dèva kyticu lovit;
spade, aſi! spade v ſiladnú vodicu.
Kdabyſi vèdèla, kytice krásná,
kto tebe v kyprú zemicu sáze;
tomu byſi dala prstének zlatý.
Kdabyſi vèdèla, kytice krásná,
kto tebe lykem hebúżkým sváża;
tomu byſi dala jehlicu s vlasóv.
Kdabyſi vèdèla, kytice krásná!
kto tè po ſiladnéj vodici pusti,
tomu byſi dala vienek svój s hlavy.

JAHODY.

Ide mamila naiahodi
nazelenaborka
zadrsiesesi ostretrnie
wbielitku nozicu
nemoze moie zmilitka
nanozicu wstupiti
achti trnie ostretrnie
ciemusibol sdielo
zatobudes ostretrnie
zborek vimitieno
pozdi mila vpochladeczce
wzelenie borece
iazdobiehu napaluciek
pokonieciek bieli
koniecieksie uapaluce
whusteitrauie pase
moie mila vpochladece
namile° zdaie
ie sie mila zalouati
potichunku vborce
achciersiekne moie mati
iaznescastna roba
uezdimi rsiekase mati
chouaisie iunosi

JAHODY.

Jde má milá na jahody,
na zelená borka,
zadrěse si ostré trnie
v bělitkú nożicu.
Nemoże moje zmilitka
na nożicu vstúpiti.

Ach ty trnie, ostré trnie,
żemu si bol zdělo?
Za to budeš ostré trnie
z borek vymýtěno.

Pożdi milá v pochládeżce,
v zelenė boreżce;
ja dobiehu na palúżek
po konieżek bielý.

Konieżek sė na palúce
v hustéj trávė pase;
moje milá v pochládece,
na milého żdaje.

Je sė milá żalovati
po tichúnku v borce;
»Ach, że rėkne moje máti?
ja nesżastná roba!«

»Vezdy mi riekáše máti:
»»Chovaj sė junosí!««

oemusie iunosi chouati
kdazsu dobrsi ludie
ipiedech na konice
iako sniezekbielê
skocichskonie viezechnasuk
zastrsiebrnu uzdu
icbiech diewcie pzech ksrdcu
icelouach usta
izabude ksnadieua
wnozici bolnitrn
laskachomsie milouachô
slunce nazachodie
poied mili rucie domow
sluneczko nam zaide
wzkocichrucie nakonieczek
iako sniezek bieli
iwzech zmilitku wnarucie
otiedech sniu domow.

Čemu sė junoší ſiovati,
kdaž sú dobrí ludie?«
I prijedeſi na koníčce,
jako snėžek bielém;
skočiſi s koně, vėžeſi na suk
za striebrnú uzdu.
Objeſi dėvče, prižeſi k srdcu,
i celovaſi usta;
i zabude krásná dėva
v nožici bolný trn.
Laskaſiom sė, milovaſiom,
slunce na záſiodė.
»Pojeď, milý, ruče domóv,
slunėčko nám zajde!«
Vskočiſi ruče na koniečok,
jako snėžek bielý,
i vzeſi zmilitku v náručie,
otjedeſi s niú domóv.

JELEN.

Biehase ielen pohorach
powlasti poskakoua
pohorach podolinach
krasna parohi nosi
krasnima parohama
husti les praze
polese skakase
hbitimi nohami
aita iunose pohorach chodiua
dolinami chodiua wlute boie
hrdubran nasobie nosiua
braniu mocnu rozraze whom shluki
nenie iuz iunose whorach
podskoci nâ zdie lstiuo luti wh
zamiesi zraki zlobu zapolena
uderi tieznim mlatê uprsi
zewzniechu mutno zalostni lesi
wirazi ziunose dusu dusicu
sie uiletie pieknim tahlim hrdlê
zhrrdla krasnima rtoma
aitu leze tepla krew
zadusicutecie zaotletlu
sira zemie wrsielu krew piie
ibi wkazdei dieuie pozalnim srdece

JELEN.

Běháše jelen po horách,
po vlasti poskakova,
po horách, po dolinách,
krásná parohy nosi.
Krásnýma parohoma
hustý les prorážeše,
po lese skákáše
hbitými nohami.

Ajta junoše po horách chodíva,
dolinami chodíva v luté boje,
hrdú braň na sobě nosíva,
braniú mocnú rozráže vrahóm sbluky.
Nenie již junoše v horách!
Podskoči naň zdě lstivo lutý vrah;
zaměsi zraky zlobú zapolena,
uderi těžným mlatem v prsi, —
zevzněchu mutno žalostní lesi; —
vyrazi z junoše dusu, dusicu!

Sě vyletě pěkným táhlým hrdlem,
z hrdla krásnýma rtoma.

Aj tu leže, teplá krev
za dusicú teče za otletlú;
syrá země vrělú krev pije.
I by v každéj děvě po žalním srdežce.

łeze iunose wchladnei zemi
naiunosi roste dubec dub
rozkladasie wsuki sirs isirs
chazieua ielen skrasnima rohoma
skacie nanoziciech ruciech wzhoru
wlistie piena tahle hrrdlo
sletaiusie tlupi bistrich krahuicew
zeusia lesa siemo nasien dub
pokrakuiu nadubie wsici
pade iunose zlobu wraha
iunose plakachu wsie dieui.

ROZE.

Achti roze krasnaroze
cie˘ siranie rozkwetla
rozkuetausi pomrzla
pomrzawsi usuiedła
usuiedewsi opadla
wecier siediech dluhosiediech
dokuropieniesediech
nicdozdati nemozech
wsie drsiezhi luczki sezech
usnuch sniesemise uesnie

Leże junoše v śladnéj zemi,
na junoši roste dubec, dub,
rozkládá sė v suky śíř i śíř.
Kázievá jelen s krásnýma rohoma,
skáże na nożicieh ruzieh,
vzhóru v listie pieną táhlé hrdlo.
Sletujú sė tłupi bystrýh krahujcev,
ze vsa lesa sėmo na sėn dub;
pokrakujú na dubė vsici:
»pade junoše zlobú vraha!«
Junoše plakaħu vse dėvy.

RÓŻE.

Aħ ty róże, krásná róże!
zemus ranė rozkvetła?
rozkvetavsi pomrzła?
pomrzavsi usvėdła?
usvėdevsi opadła?
Vezer sėdėh, dłúho sėdėh,
do kuropėnie sėdėh;
nic dożdati nemożeh,
vse drėżhy, łúżky sezeh.
Usnuh, sniese mi sė ve snė,

iakobi mnie nebosce
napuei ruce sprsta
swleklsie zlati prstenek
smeklsie drahi kamenek
kamenek nenadiidech
zmilitkasie nedozdech.

ZEZHULICE.

W sirê poli dubecstoii
nadubcizezhulice
zakukase zaplakase
zenenie wezdi iaro
kakbi zlo zitko vpoli
biuezdi iaro bilo
kakbi zralo iablko wsadie
biwezdi leto bilo
kakbi mrzli klasi wstoze
bi wezdi iesenbila
kakbidieuie tiesko bilo
biwesdi sama bila.

---

jako by mně nebosce
na pravéj ruce s prsta
svlekl sě zlatý prstének,
smekl sě drahý kamének.
Kamének nenadjideš,
zmilitka sě nedoždeš.

ZEZHULICE.

V sirém poli dubec stojí,
na dubci zezhulice.
Zakukáse, zaplakáse,
že nenie vezdy jaro.
Kakby zrálo žítko v poli,
by vezdy jaro bylo?
kakby zrálo jablko v sadě,
by vezdy léto bylo?
Kakby mrzli klasi v stoze,
by vezdy jeseň byla?
Kakby děvě těžko bylo,
by vezdy sama byla?

OPUSCIENA.

Ach wilesi tmaui lesi
lesi miletinsti
ciemu uisie zelenate
wzimie letie rowno
radabich iazneplakala
nemutila srdce
arsiekniete dobrsi ludie
ktobi neplakal zdie
kdie moi otcik otcik mili
zahrsieben wrouece
kdie moie mati dobra mati
trawka nanei roste
nimi b̃tra nimi sestri
iunosu miwzechu.

OPUSZENÁ.

Aſi vy lesi, tmaví lesi,
lesi miletinstí!
Zemu vy sė zelenáte
v zimė, letė rovno?
Ráda-byſi jáz neplakala,
nemútila srdce:
a rėknėte dobrí ludie,
ktoby neplakal zdė?
Kdė mój otzík, otzík milý? —
Zahrėben v rovezce.
Kdė moje máti, dobrá máti?
Trávka na niéj roste.
Ni mi bratra, ni mi sestry, —
junosu mi vzeſiu.

SKRSIVANEK.

Pleie dieua konopie
upanske° sada
pitasie iei skrsiuanek
pcie zalostiua
kakbich mohla radabiti
malitki skrsiuancie
otvedechuzmilitka
ukameni hdek
kdibich perceimiela
pisalabich listek
timalitkiskrsiuance
tibi sniêtâ letial
nenie perce nenie blanki
bichpisala listek
pozduuidrahe° pieniê
ze zdie horsiê niiu.

Zakrakocie whdie wr . . . .

SKRIVÁNEK.

Pleje dėva konopė
u panskėho sada,
pytá sė jėj skrivánek,
proż je żalostiva.
Kakbyſi mohla ráda býti?
malitký skrivánże!
otvedeſiu zmilitka
u kamenný hrádek.
Kdybyſi perce imėla,
písala-byſi lístek;
ty, malitký skrivánże,
tyby s niém tam letial.
Nenie perce, nenie blánky,
byſi písala lístek;
pozdravuj drahého pėniem,
że zdė horėm nyju!

Zakrakoce v hradė vr(an) . .

SNIEM.

.....

usacotsueicielediuoieuodi
musepasusenirubistroia
iumreliglauaceledina
detiusetusbosiemuiednouladu
uladicusizrodauiberuce
kipleznedleusnemizlaunihodi
hodiscmetmislehiuladicami
ustahucmetelesiiuladiki
pohualihupudupozaconu.

LUBUSIN SUD.

Aiuletauocemutisiuodu
cemutisiuodustrebropenu
zatelutarozulaiasebura
sesipausitucusiraneba
oplacausiglauigorzelenih
uiplacausizlatopescuglinu
cacobihiazuodinemutila
kegdiseuaditarodnabratri

SNĖM.

.....

vsak ot svéj zeledi vojevodí,
muzie pasú, zeny ruby strojá,
i umreli glava zeledina,
dėti vse tu zbozicm vjedno vladú,
vládyku si z roda vyberúce,
ký pleznė-dle v snėmy slavny fiodí,
fiodí s kmetmi, s lefiy, vládykami.
Vstafiu kmeté, lesi i vládyky,
pofiválifiu pravdu po zákonu.

LUBUSIN SÚD.

Aj Vletavo, ze mútísi vodu,
ze mútísi vodu strebropėnu?
za tė lutá rozvlajase búřa
sesypavsi tuzu síra neba,
oplakavsi glavy gor zelenýfi,
vyplakavsi zlatopieskú glínu?
Kakobyfi jáz vody nemútila,
kegdy sė vadita rodná bratry,

rodnabratriodediniotne
uaditasecrutomezusobu
Lutîhrudosnaotauecriue
naotãeCriuzlatonesne
staglauhrabernaradbuzehladne
obabratriobaclenouica
rodastaratetuipopeloua
iensepdesplekiscehouimi
usesesirneulastipstrireki
pletesedrusnaulastouica
pletẽototauicriui
sedenaokencerozlosito
ulubusineotnezlatesedle
Sedleotnesueteuisegrade
beduieinaricaiemutno
cdisezliseieiurodnasestra
rodnasestrauLubusineduore
spsicneznuutrVisegrade
napõpuuustauitipudu
ipognatibratriieiaoba
isuditiimapozaconu
casecnesñvipuitiposli
pozutoslauotlubicebele
idesesudubrauiniune
polutoborsdobrozlauscahlemca
ideseorliculabepie

rodná bratry o dėdiny otnie.
Vadita sė kruto mezu sobú,
lutý hrudos na Otavė krivė,
na Otavė krivė zlatonosnė,
Staglav hraber na Radbuze hladnė,
oba bratry, oba Klenovica,
roda stara Tetvy Popelova,
jenze pride s pleky s Zehovými
v sėze zirné vlasti prės tri rėky.
Priletėse druzná vlastovica,
priletėse ot Otavy krivy:
sėde na okence rozlozito
v Lubusinė otnė zlatė siedle,
siedle otnė, svėtė Vysegradė;
bėduje i narícaje mutno.
Kdyz sė slyse jejú rodná sestra,
rodná sestra v Lubusinė dvorė,
sprosi knėznu utr Vysegradė,
na popravu ustaviti pravdu,
i pognati bratry jeja oba,
i súditi ima po zákonu.
Káze knėzna vypraviti posly:
po Svatoslav ot Lubice bielé,
idėze sú dúbraviny unie,
po Lutobor s Dobroslavska hlemca,
idėze Orlicu Labe pije,

poratibor otgorcreconosi
idesetrutpogubisaulutu
poradouanotcamenamosta
poJarosirotbreduletorecnih
postreziborotsazauiLadni
posamorodsemsestrebronosne
pousecmetilehiiuladiki
ipohrudosipoStaglau bratri
rozuademaodediniotne. . .
Cdasesnehulesiiuladiki
uuisegrade . . .
ꝑcnistupirozeniadlesuego
stupicnesnaubelestuucirize
stupinastolotenuzlaunesneme
Dueueglasnedeue . . .
uiuceneuescbamuitzouim
uiedneisudeskipudodatne
uuterei Meccriudicaraiuci,
ꝑtiuimaplamenpudozuesten
ipodnimazuatocudnauoda
pocecnesnasotnazlatastola
Moicmetelesiiuladiki
se bratromarozresitepudu
iaseuaditaseodedini
odediniotnemezusobˇ
pozaconuuecosiznihbgou

po Ratibor ot gor Krekonosí,
idéze Trut pogubi saň lutu,
po Radovan ot Kamena mosta,
po Jarozir ot bred vletorézných,
po Strézibor ot Sázavy ladny,
po Samorod se Mze strébronosné,
po vse kmety, leſiy i vládyky,
i po Krudos i po Staglav bratry
rozvadéma o dédiny otnie.

Kda sé snéſiu lesi i vládyky
v Vysegradé (v Lubusiné siedle);
prokní stúpi rozenia-dle svégo,
stúpi knézna v bélestvúcí rize,
stúpi na stól oteň v slavné snémé.

Dvé véglasné dévé (vystupisté)
vyuzené vészbám Vítézovým.
U jednéj sú desky pravdodatné,
u vteréj mez krivdy kárajúcí.
Protiv ima plamen pravdozvésten,
i pod nima svatocudná voda.

Poze knézna s otnia zlata stola:
»Moji kmeté, lesi i vládyky!
se bratroma rozrésite pravdu,
jaze vadita sé o dédiny,
o dédiny otnie mezu sobú.
Po zákonu vékoziznýſi bogóv

budetaimobauiednoulasti
ciserozdelitarounumeru
moicmetelesiiuladiki
rozresitemoieuipouedi
budeteliuusporozumu
nebudeteluuasporozumu
ustauiteimanouinalez
Kıbismerilrozuadenabratri.·.
clanehuselesiiuladik(i
i)pocehutihogouoriti
gouorititihomezusobu
ihualitiuipouediieie.·.
ustaLutoborsdobrozlauscahlemça
iesetacozlouogouoriti
zlaunacnesnosotnazlatastola
uipouedituoierozmislehom
seberglasiponarodusuemu
isebrasteglasideuesudne
sberasteieuosudiezuate
idasteielehompuolati
ustaradouanotcamenamosta
ieseglasicislempgledati
iuecinupuolatiunarod
unarodcrozuzenunasnemsboren
obarodnabratriclenouica
rodastaratetuipopeloua

budeta im oba vjedno vlásti,
ži sė rozdėlita rovnú mėrú.
Moji kmeté, lesi i vládyky,
rozrėsite moje výpovėdi,
budetėli u vás po rozumu.
Nebudetėl u vás po rozumu,
ustavite ima nový nález,
kýby smieril rozvadėná bratry.«
Klanėfiu sė lesi i vládyky,
i pozefiu tifio govoriti,
govoriti tifio mezu sobú,
i fiváliti výpovėdi jejė.
Vsta Lutobor s Dobroslavska filemca,
je sė tako slovo govoriti:
»Slavná knėžno s otnia zlata stola!
výpovėdi tvoje rozmyslefiom,
seber glasy po národu svému.«
I sebrastė glasy dėvė súdnė,
zbierastė je u osudie svaté,
i dastė je lefióm provolati.
Vsta Radovan ot Kamena mosta,
je sė glasy žislem prėgledati,
i vėžinu provolati v národ,
v národ k rozsúzeniu na snėm zboren.
»Oba rodná bratry Klenovica,
roda stara Tetvy Popelova,

iensepridezplekiscehouimi
usesesirneulastipstrireki
smeritasetacoodedini
budetaimobauiednoulasti
ustanuhrudosototauicriui
zlecseiemurozlipoutrobe
trasehuselutostuusiudi
mahnurucuZarueiarimturem
goreptencemcnimsezmiaunori
goremusemimsesenaulade
musuulastimusemzapodobno
preuencudedinudatipu.
ustalubusasotnazlatastola
vececmetelesiiuladiki
zlisestezdepoganeniemoie
sudtesamipozaconupudu
unebuduuamsuditisuadi.
uoltemusamezusoburouna
Kibiuladluamposelezu . . .
deucerucanauiculadezlaba
ustaratiborotgorcreconosi
iesetacozlouogouoriti
nehualnonamunemcehiscatipudu
unaspudapozaconusuatu

jenze pride s pleky s Zeſiovými
v séze zirné vlasti prés tri réky,
smierita sé tako o dédiny:
Budeta im oba vjedno vlásti.«
Vstanu Krudos ot Otavy krivy,
zlez sé jemu rozli po utrobé,
traseſiu sé lutostiú vsi údi;
máſinu rukú, zarve jarým turem:
»Gorė ptencem, k nim-ze zmija vnori,
gorė muzem, im-ze zena vlade!
Muzu vlásti muzem zapodobno,
prevencu dédinu dáti pravda.«
Vsta Lubusa s otnia zlata stola,
vece: »Kmeté, lesi i vládyky!
slyseste zdé poganénie moje;
sudte sami po zákonu pravdu.
U nebudu vám súditi svády.
Volte muza mezu sobú rovna,
kýby vládl vám po zelezu (krutu).
Dévzie ruka na vy k vládé slaba.«
Vsta Ratibor ot gor Krekonosí
je sé tako slovo govoriti:
»Neſivalno nám v Némcieſi iskati pravdu;
u nás pravda po zákonu svatu,

iuseprinesehuotcinasi
usese . . .

PIESEN POD VYSEGRADEM.

HatynaaszyeslunczeVysegradetwrd
Tysmyelyeihrdyenaprzykrzyestoiyesy
naskalyestogesyvsyêczyuzijêpostrah
podtoburziekabystravalyesye
valyesyerzekavhltauayara
pokraiyurzyekyvhltauyczysty
stoiyesyelahurastyapohladeczekmil
tuslauyeczekmalyiveselopyeye
pyeyeymutnoiakosrdeczko
radostzzyalyehoczyuye
kezzyazysmslauyeczekvzelenêluzye
ruczyebyhtamoleczyalkdyedrahahodye
veczerêpozdnoy
kdyzzvsyemilostbudyevsyelikyziuok
velimsnabzenstuyêyeiezyelye
iazneboszczyektuzyupotobyeliepa
pomiluijhu . . .

---

juȥe prineseɦu otci naȣi
v sėȥe (ȥirné vlastı prės tri rėky.)» . . .

PIESEŇ POD VYȣEGRADEM.

Ha ty náȣe slunce, Vyȣegrade tvrd!
Ty smėle i hrdė na priekrė stojiéȣ,
na skále stojieȣi vȣem cuzím postraɦ.
Pod tobú rėka bystrá valié sė,
valié sė rėka Vhltava jara.
Po kraju rėky Vhltavy ȥisty,
stojé síla ɦvrastia poɦládeȥek mil.
Tu slavieȥek malý veselo pėje,
pėje i mutno, jako srdéȥko
radost, ȥal jeho ȥuje.
Kéȥ jáz ism slavieȥek v zeleném luzė;
ruȥebyɦ tamo lecial, kdė drahá ɦodié
veȥerem pozdno, veȥerem pozdno.
I kdyȥ vȣe milost budié, vȣeliký ȥivok
velím znabzėnstviem jejé ȥelie:
Jáz neboȣȥiek túȥiu po tobė lėpá,
pomiluj ɦu(da! pomiluj ɦuda)!

PIESEN KRALE VACLAVA I.

Zuelikichdobrodruzstui
Milost miuiyeui
sladinku dostoinost
iazsteniu sirdecenstuyem
kehdi pomnyunato
okakelaskauosti
zeleyemysl moie
yeztakolepu dieuu
chlubitisiemohu.
obako bezuhoni
sue lasky dazel krut
yeizuezdie nositi dirbiu
nepse koho rue.
pudimyemisllubiti
o blazyeblaziemy
naiuisiezadost moie
spasenieocima
wsieznieblazienstuye moye
prsiydeocima
wlaskauesirdce moie
rostiesie mylost uyece
uiasnieysiem uciastenstuy
sirdce misl zie iei otdach
onatieprud wsiech slasti

PIESEŇ KRÁLE VÁCLAVA I.

Z velikýſi dobrodruzství
milost mi vyjevi
sladinkú dóstojnost.
Jáz steniu syrdezenstviem,
kehdy pomniu na to,
o kaké laskavosti
zeleje mysl moje!
jez tako lepú dévú
ſilubiti sė mohu.

Obako bez úhony
své lásky, da zel krut,
jejz vezdė nositi dyrbiu,
neprose, koho rve.

Pudí mė mysl lubiti, —
o blaze, blaze mi! —
najvyssie zádost moje
spasenie ozima,
vse-ze blazenstvie moje
priide ozima
v laskavé syrdce moje.

Rostiese milost viece,
v jasnéjsiem úzastenství,
syrdce, mysl-ze jéj otdaſi.
Onatė prúd vseſi slastí,

pocietiezie uesele
moie radost moyziel
iakrozie zpupi iducie
porose sladcezzie
cielouach miednausta
oblazie blaziemi
to mislu neuimisli
spasen prsieznyu tuu
zellasku zapudi
zieltiesi laska tuzi
milost mie bude uiniti
uiniti mie nemozie
zobiefi ieie stuucie
ladne sladkeluzne
roztomile cieliczko
awsie uolu cudnu
nebo gdiz sirdce moye
zaielatadieu —

pozetie-ze veselé,
moje radost, mój zel!
Jak róze z pupy idúcie
po rose sladce ze;
celovaſi medná usta,
o blaze, blaze mi!
to myslió nevymysli!
spasen priezniú tvú.
Zel lásku zapudi,
zel tèsi, láska túzi.
Milost mè bude viniti;
viniti mè nemóze,
ze objeſi jejé stvúcié,
ladné, sladké, luzné,
roztomilé cèlizko,
a vse voliú cudnú.
Nebo gdyz syrdce moje
zajela ta dèva. . . . .

КРАЛЕДВОРСКАЯ
РУКОПИСЬ.
СОБРАНІЕ
ДРЕВНИХЪ ЧЕШСКИХЪ ЭПИЧЕСКИХЪ И ЛИРИЧЕСКИХЪ ПѢСЕНЬ.

ПЕРЕВОДЪ
Н. БЕРГА.

ПОСВЯЩАЕТСЯ
СТЕПАНУ ПЕТРОВИЧУ ШЕВЫРЕВУ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Краледворская рукопись есть одинъ изъ самыхъ замѣчательныхъ памятниковъ Чешской старины. Ни одно открытіе въ этомъ родѣ не произвело такого восторга между нашими собратіями, не породило такихъ надеждъ, не имѣло такихъ важныхъ слѣдствій, и не стало такъ скоро извѣстно всей Европѣ. — Не съ большимъ въ 20 лѣтъ Германія, Англія и Франція узнали о Краледворской рукописи. Я уже не говорю, что вѣсть о ней прежде всего

пронеслась по всѣмъ землямъ Славянскимъ. Слѣдствія сего знаменитаго открытія важны и достойны примѣчанія. Во первыхъ, Краледворская рукопись показала намъ, на какой степени образованности стояли предки нынѣшнихъ Чеховъ; она сохранила намъ живыя, правдивыя сказанія прошлыхъ дней въ полномъ чувства и величественной красоты описаніи; сохранила такъ, что сама исторія передъ ней часто умолкаетъ. Весь Чешскій народъ скоро узналъ объ этихъ пѣсняхъ, столько близкихъ его сердцу, и началъ повторять наизустъ сладкіе и чудно-высокіе стихи; многія выраженія рукописи сдѣлались тамъ какъ-бы затверженными пословицами. Поэты всей Чехіи, дотолѣ едва-едва слышные, заговорили вѣщимъ языкомъ; артисты музыки положили пѣсни тѣ на ноты; — и до сихъ поръ не умолкъ еще шумный голосъ міра Славянскаго объ этомъ сокровищѣ незапамятной старины — о Краледворской рукописи, и до сихъ поръ она живетъ на языкѣ и въ сердцѣ какъ самихъ Чеховъ, такъ и всѣхъ ихъ многочисленныхъ собратій.

Слава открытія Краледворской рукописи принадлежитъ В. В. Ганкѣ, теперешнему библіотекарю Чешскаго Музея въ Прагѣ. Въ осень 1817 года, онъ, для изслѣдованій древнихъ памятниковъ Чешскаго языка, отправился въ городъ Кралеве-Дворъ. Здѣсь онъ познакомился, чрезъ одного изъ своихъ друзей, Г. Скленичку, съ капланомъ Борчемъ. Послѣдній разсказалъ ему однажды, именно 16 Сентября, за обѣдомъ, что въ склепѣ тамошней городской церкви находится много разныхъ древнихъ рукописей и оружій. Ганка немедленно отправился туда, и среди всякаго хлама и бумагъ временъ Жижки, открылъ тамъ рукопись, которая въ послѣдствіи сдѣлалась извѣстною подъ именемъ Краледворской. Это былъ только небольшой отрывокъ отъ цѣлаго, огромнаго кодекса. Когда и какъ погибло остальное, и былъ-ли это единственный списокъ пѣсень минувшаго времени — мы рѣшить не въ состояніи.

Думаютъ, что рукопись сгорѣла во время пожара, бывшаго тамъ въ 1750 г., или истреблена церковнослужителемъ. Что же касается до того, былъ ли это единствен-

ный списокъ, или есть еще и другіе — то, основываясь на нѣкоторыхъ предположеніяхъ и открытіяхъ послѣдняго времени, надѣются, что будетъ найдено и остальное.

Скажемъ теперь, какія были изданія рукописи послѣ ея открытія. Въ первый разъ она явилась въ Прагѣ, въ 1819 году. Издатель Ганка присоединилъ тогда къ древнему тексту родъ переложенія на новочешскій языкъ и стихотворный Нѣмецкій переводъ Г. Свободы. Во второй разъ въ 1823 г., въ Прагѣ-же, былъ напечатанъ отдѣльно одинъ эпическій разсказъ рукописи „Ярославъ.“ Потомъ, въ 1829 году, вышло тамъ-же новое изданіе текста рукописи съ присовокупленіемъ къ нему перевода Г. Свободы и нѣкоторыхъ древнечешскихъ стихотвореній, а также историческо-критическихъ изслѣдованій и объяснительныхъ примѣчаній. Переложеніе же на новочешскій языкъ сюда не вошло. За симъ слѣдовало ручное изданіе 1836 года. Здѣсь, при подлинномъ текстѣ, были напечатаны опыты Польскаго и Краинскаго переводовъ рукописи. Послѣ этого было совершено Ганкою новое, болѣе полное

изданіе, въ 1843 г. въ Прагѣ. Въ этомъ изданіи находится древній текстъ, напечатанный съ необыкновенною точностію и потомъ онъ же самый, только съ правильнымъ чтеніемъ, раздѣленіемъ словъ, со знаками препинанія и знаками надстрочными. Сверхъ того приложенъ переводъ: Польскій Семинскаго, Нѣмецкій Свободы, Англійскій Боуринга (Bowring) и опыты переводовъ на Малороссійскій, Иллирскій и Верхнелужицкій языки. Въ 1845 году, въ Прагѣ-же, рукопись была напечатана съ небольшими объясненіями въ книгѣ, вышедшей подъ названіемъ: »Wýbor z literatury české.« Наконецъ, въ этомъ же году, въ Прагѣ, явилось новое изданіе рукописи съ переводомъ графа Туна, предисловіемъ Шафарика и историческими замѣчаніями Палацкаго.*)

Кромѣ всего этого, много работали надъ Краледворскою рукописью Гг. Добровскій, Мейнертъ, Дамбекъ, Палацкій, Шафарикъ, Свобода и другіе.

Но не только въ Чехіи занимались

*) Тоже въ Прагѣ 1847, гдѣ и 1836 г. вмѣстѣ съ пѣсней о полку Игоревѣ вышла кирилловскими буквами.

рукописью: почти въ тоже самое время ученые остальной Европы также заговорили о ней. — Въ 1820 году нашъ Министръ народнаго Просвѣщенія А. С. Шишковъ напечаталъ въ „Извѣстіяхъ Императорской Россійской Академіи“ текстъ Краледворской рукописи, съ приложеніемъ перевода на Русскій языкъ. Вскорѣ потомъ Бродзинскій и Кухарскій сдѣлали довольно успѣшные переводы нѣкоторыхъ стихотвореній рукописи на Польскій языкъ. Но полный и болѣе удачный Польскій переводъ былъ совершенъ Г. Семинскимъ и напечатанъ имъ въ первый разъ въ Краковѣ, въ 1836. Тутъ же появилось переложеніе Краледворской рукописи на языки: Краинскій, Иллирскій, Сербскій, Верхнелужицкій и Малороссійскій. Въ 1832 г. Боурингъ (Bowring) напечаталъ въ Лондонѣ Англійскій переводъ рукописи. Францію отчасти познакомили съ ней Гг. Кине и Эйхофъ.

Обратимся теперь къ самой рукописи и разсмотримъ ее какъ по внѣшней формѣ, такъ и по внутреннему содержанію. Въ первомъ отношеніи она представляетъ часть цѣлаго кодекса, который, какъ думаютъ,

существовалъ еще во второй половинѣ прошедшаго столѣтія. Сохранившійся отрывокъ состоитъ изъ 2-хъ узкихъ полосокъ и потомъ изъ 12 полныхъ листочковъ пергамена. По формату рукопись относится къ такъ называемымъ м а л о о с ь м у ш е ч н ы м ъ. Она сохранилась весьма хорошо и читается безъ особеннаго труда, потому-что письмо ея красиво и правильно, хотя очень мѣлко и часто. Раздѣленія стиховъ нѣтъ; даже и слова многія написаны слитно съ другими; знаковъ препинанія нѣтъ; сокращеній весьма мало и этимъ также облегчается чтеніе. Судя по характеру буквъ, Добровскій полагаетъ время явленія рукописи между 1290 и 1310 годами; Палацкій же говоритъ, что она была написана между 1280 и 1290 г.

Теперь о ея содержаніи.

Стихотворенія, составляющія рукопись, могутъ быть подраздѣлены на эпическія, лирико-эпическія и чисто лирическія. Первыхъ считается 6, вторыхъ 2 и послѣднихъ 6. Въ эпическихъ стихотвореніяхъ, разсказываются историческія, народныя событія, или, событія основанныя на древ-

нихъ преданіяхъ. Въ лирико-эпическихъ приводятся событія частныя, хотя также, вѣроятно, историческія. Лирическія стихотворенія, или пѣсни, суть произведенія незапамятныхъ временъ, стихотворенія народа-младенца, написанныя въ послѣдствіи, вѣроятно, со словъ какого-нибудь пѣвца. Нельзя утверждать, чтобы онѣ, съ тѣхъ поръ, какъ сложены, нисколько не измѣнились. Когда именно появились этѣ пѣсни — опредѣлить невозможно. Вѣрно только то, что онѣ произошли не позже тѣхъ событій, которыя въ нихъ описываются. Размѣры всѣхъ стихотвореній Краледворской рукописи весьма разнообразны. Замѣтно преимуществуетъ извѣстный десятисложный размѣръ Славянскихъ пѣсень. Имъ написаны: „Ярославъ“, „Ольдрихъ и Болеславъ“, и кромѣ того, этотъ же размѣръ часто встрѣчается въ „Забоѣ и Славоѣ“ и „Честмірѣ и Власлявѣ“. Но господствующій въ сихъ послѣднихъ размѣръ названъ Шафарикомъ Симметическимъ, по сходству его съ размѣромъ Еврейскихъ псалмовъ. Можно думать, что эти два и подобныя имъ стихотворенія

слагались безъ всякаго приготовленія. — Пѣвецъ прямо разсказывалъ, или пѣлъ про извѣстное ему событіе передъ народомъ. Смыслъ и подробности пѣсни опредѣляли размѣръ. Особенно это замѣтно въ „Забоѣ и Славоѣ.“ О размѣрахъ остальныхъ пѣсень Краледворской рукописи Шафарикъ толкуетъ такъ. „Бенешъ Германычъ“, по его мнѣнію, написанъ неровными стихами трохео-дактилическаго размѣра. „Людиша и Люборъ“ — восьмисложнымъ стихомъ тогоже размѣра. „Збигонь“ шестисложнымъ трохеемъ. „Вѣнокъ“ пятисложнымъ дактило-трохеемъ. „Ягоды“ и „Сирота“ неровными стихами трохеическаго размѣра. „Кукушка“ четырехстрочною строфою трохео-ямбическаго размѣра. „Жаворонокъ“ четырехстрочною же строфою трохео-дактилическаго размѣра.

Разсмотримъ теперь каждую пѣсню отдѣльно.

1. Забой и Славой. По рукописи это стихотвореніе принадлежитъ къ III книгѣ, 27 главѣ. Здѣсь говорится о пораженіи Чехами какого-то чужеземнаго короля, котораго имя неизвѣстно. Когда

явилась эта пѣсня — точно опредѣлить нельзя. Мейнертъ, основываясь на имени упомянутаго здѣсь Людека, полагаетъ, что разбитый Чехами король есть не иной кто, какъ Людвигъ Нѣмецкій, предпринимавшій въ 849 году походъ въ Регенсбургъ. Свобода-же разумѣетъ здѣсь битву Сама съ Франками, пришедшими подъ предводительствомъ короля Дагоберта Великаго (628—638). А Палацкій говоритъ, что содержаніе сей пѣсни есть чистый вымыселъ, имѣющій зародышъ въ преданіяхъ о борьбѣ христіянства съ язычествомъ. Составленіе пѣсни Палацкій относитъ къ XII или XIII столѣтію. Но утверждать рѣшительно здѣсь можно только то, что описываемое событіе принадлежитъ эпохѣ до-христіянской. Замѣчательно въ этомъ разсказѣ упоминаніе древняго пѣвца Люміра, »kýž slovy i pěniem běše pohybal Vyšehrad i vše vlasti.« Изъ этихъ словъ, мы видимъ, какое важное мѣсто занимали въ народѣ пѣвцы того времени.

2. Честміръ и Влаславъ. По рукописи принадлежитъ къ III книгѣ, 27 главѣ. Это историческій разсказъ о раз-

битіи Честміромъ, или Чтиміромъ измѣнника Крувоя и надменнаго Луцкаго, или Жатецкаго князя Власлава. Объ этомъ князѣ читаемъ нѣкоторыя подробности у Козьмы, Далимила и Гайка. Слѣдуя симъ историкамъ, должно заключить, что событіе представленное здѣсь, относится къ первой половинѣ IX столѣтія.

3. Людиша и Люборъ. По рукописи принадлежитъ къ III книгѣ, 27 главѣ. Въ этомъ стихотвореніи описывается съѣздъ бояръ къ одному залабскому князю и потомъ бой между ними, или турниръ того времени. Такіе поединки, или турниры, были заведены въ Чехіи королемъ Вячеславомъ I (1230—1253). Особенно же утвердились они при Дворѣ его преемника, любившаго пышность и гостепріимство, короля Премысла Отакара II (1253—1278). Слѣдовательно, основываясь на этихъ показаніяхъ исторіи, можно хоть сколько нибудь опредѣлить время появленія этой пѣсни. Самая мѣра стиховъ показываетъ что упоминаемый разсказъ не могъ быть написанъ пѣвцомъ глубокой древности. Однакоже, не смотря на все это, Свобода

полагаетъ, что пѣсня „Людиша и Люборъ“ явилась прежде XIII столѣтія. Онъ основывается на томъ, что въ этомъ разсказѣ турниръ происходитъ при дворѣ залабскаго князя; что побѣдителю служитъ наградою рука красавицы княжны. При Премыслѣ Отакарѣ II все уже было иначе. Но, принявши мнѣніе Свободы, надо, разумѣется, вопреки лѣтописямъ, основаніе турнировъ отнести ко временамъ до Вячеслава I.

4. Ярославъ. По рукописи относится къ III книгѣ, 26 главѣ. Историческій разсказъ о пораженіи Татаръ Чехами и Моравцами при Оломуцѣ, въ 1241 г. 24 Іюня. Упомянутый здѣсь Ярославъ есть предокъ извѣстной въ Чехіи фамиліи графовъ Штернберговъ. Изъ размѣра стихотворенія и художественной его отдѣлки видно, что сочинитель былъ знакомъ съ правилами поэзіи и читалъ классиковъ.

5. Бенешъ Германычъ. По рукописи принадлежитъ къ III кн. 26 гл. Эта пѣсня разсказываетъ о разбитіи Саксоновъ Бенешемъ, сыномъ Германа. Событіе сіе относится къ первымъ годамъ XIII столѣтія. Соединенныя войска императора Фи-

липпа и маркграфа Мишенскаго пришли въ Чехію въ 1203 г., дабы отмстить королю Премыслу Отакару I за то, что онъ прогналъ свою супругу Адельгейду, сестру упомянутаго маркграфа. За отбытіемъ короля къ императору Оттону IV (k Otě daleko zajel), Бенешъ подъ Великою Скалою (Hrubà Skàla), гдѣ вѣроятно онъ имѣлъ владѣніе, собираетъ народъ, вооружаетъ его на пришельцевъ и освобождаетъ отъ нихъ отчизну. Герой этого разсказа упоминается еще въ древнихъ Чешскихъ лѣтописяхъ между 1197 и 1220 годами. Въ послѣдствіи онъ былъ намѣстникомъ Будишинскимъ.

6. Ольдрихъ и Болеславъ. Отрывокъ. Здѣсь говорится объ освобожденіи Чеховъ отъ власти Полянъ (Поляковъ), въ началѣ Сентября 1004 года. Изъ двухъ листочковъ, дошедшихъ до насъ, явствуетъ, что это сказаніе называлось »O pobitie Polanow i wyhnanie z Prahy« (такъ предполагаетъ Шафарикъ—въ рукописи находятся только слова:... lanow iwil...), а начиналась такъ: Zwola B(oleslaw).

7. Збигонь. Это первое лирико-

эпическое стихотвореніе Краледворской рукописи. По ней принадлежитъ къ III книгѣ, 28 главѣ. Простой и чувствительный разсказъ объ освобожденіи однимъ молодымъ героемъ своей любезной, которую похитилъ Збигонь. Свобода происхожденіе сей пѣсни относитъ къ самой глубокой древности, основываясь на частыхъ обращеніяхъ пѣвца къ природѣ и на сравненіи Збигоня съ крагуемъ, птицею, которая была уважаема Чехами-язычниками.

8. Олень. Второе лирико-эпическое стихотвореніе. Принадлежитъ по рукописи къ III книгѣ, 28 главѣ. Здѣсь описывается въ краткихъ, но сильныхъ словахъ убіеніе коварнымъ врагомъ одного доблестнаго юноши, который былъ силенъ и красивъ, какъ молодой олень. Пѣвецъ мастерски рисуетъ передъ вами печальную картину, какъ лежитъ юный красавецъ, теплая кровь струится и душа выходитъ изъ алыхъ устъ; дубрава стонетъ; хищныя птицы чуютъ мертваго и летятъ; всѣ дѣвы плачутъ. Но тутъ же художникъ поставилъ и оленя, молодаго, съ рогами краси-

выми и прыткими ногами; того самаго оленя, который скакалъ по цѣлому краю, былъ также статенъ и смѣлъ, какъ и юноша, убитый теперь. Олень остался — юноши нѣтъ! Молодая и крѣпкая жизнь подлѣ смерти — это поражаетъ читателя, и онъ крѣпче вѣруетъ послѣднему стиху, что »junoše plakachu vše děvy!« Происхожденіе сей пѣсни Добровскій относитъ ко времени передъ 1250 г. Палацкій же говоритъ, что она явилась между 1230—1250 годами. Свобода напротивъ считаетъ пѣсню сію произведеніемъ самой глубокой древности. Замѣчу, что „Олень“ дошелъ до насъ въ двухъ спискахъ, которые совершенно сходны между собою. Первый принадлежитъ Краледворской рукописи, а другой найденъ былъ Циммерманомъ въ 1823 г.

Теперь остались чисто-лирическія стихотворенія Краледворской рукописи, или 6 пѣсень: Вѣнокъ, Ягоды, Роза, Кукушка, Сирота и Жаворонокъ. Всѣ онѣ принадлежатъ по рукописи къ III книгѣ, 28 главѣ. Я не стану говорить о каждой отдѣльно. Скажу только, что всѣ сіи пѣсни, по видимому, составлены женщи-

ною, исключая одной „Ягоды,“ которая сложена мужчиною. Кромѣ сего замѣчу еще странное сходство нѣкоторыхъ изъ пѣсень съ нашими Русскими. Удивительно то, что изъ всѣхъ Славянскихъ народовъ лишь у насъ отыскались пѣсни, подобныя этимъ древнимъ стихотвореніямъ Чеховъ. Сходство сіе замѣчено въ первый разъ Г. Челаковскимъ, въ книгѣ его »Slowanské národnj spěwy.« На примѣръ пѣсня »Róže« имѣетъ сходство съ нашею слѣдующею (въ „сказаніяхъ Русскаго народа“ Сахарова, въ статьѣ: „Семейныя пѣсни“ — пѣсня 42).

Ахъ, ты садъ-ли мой, садочикъ,
Садъ, да зеленое виноградье!
Ты къ чему, садъ, рано разцвѣтаешь,
Разцвѣвши, садъ засыхаешь,
Землю листьемъ садъ устилаешь?

Далѣе пѣсня наша непохожа на Чешскую, но въ концѣ ея видимъ опять поразительное сходство:

Я вечеръ, вечеръ молоденька,
Долго вечеръ просидѣла,
Я до самаго до разсвѣта,
Всю лучинушку припалила,

Всѣхъ подруженекъ утомила,
Все тебя, мой другъ, дожидалась.

Въ „Семейныхъ пѣсняхъ“ у Сахарова подъ No. 12 находимъ еще одну, сходную въ срединѣ, съ окончаніемъ Чешской „Розы“. Вотъ вся пѣсня:

Ахъ, вы вѣтры, вѣтры буйные,
Вы буйные вѣтры, осенніе!
Потяните вы во ту сторону,
Во ту сторону, во восточную,
Отнесите вы къ другу вѣсточку,
Что не радостную вѣсть, печальную:
Какъ вечеръ-то молодешенькѣ
Мнѣ мало спалось, много видѣлось,
Не хорошъ-то мнѣ сонъ привидѣлся:
Ужъ кабы у меня, у младешеньки,
На правой рукѣ, на мизинчикѣ,
Распаялся мой золотъ перстень,
Выкатился дорогой камень,
Расплеталася моя руса коса,
Выплеталася лента алая,
Лента алая, Ярославская,
Подареньице друга милова,
Свѣтъ дородна добра мòлодца.

»Kytice« имѣетъ сходство съ этою Малороссійскою пѣснею:

Ой у садоньку
Павонькы ходять,
Павонькы ходять,
Пиренько ронять:
Ходыть за нымы
Красна дивонька,
Пиренько збирае,
Въ рукавець кладе,
Зъ рукавця бере,
На столыкъ кладе,
Зъ столыка бере,
Виночокъ плете,
Павляный винокъ,
Чыстый барвинокъ,
Все примиряе
На головоньку:
Дывыся, ненько,
Чы оздыбненько?
Пишла дивчына
Рано по воду,
Та зирвалися
Буйны витрове,
Буйны витрове,
Сильны дожжове,
Рванули винкомъ
Пидъ крутый берегъ,

Пидъ крутый берегъ,
Въ глубокый Дунай.
Плыне виночокъ
Краемъ, Дунаемъ,
А вона за нымъ
Все бережкомъ;
Тай надыбала
Тры рыболонькы,
Тры рыболонькы
Паньскыи слугы:
„Помогай Бигъ вамъ,
Тры рыбонькы,
Тры рыбонькы,
Паньскыи слугы!
Чы не стричалы
Чы не піймалы
Павляный винокъ,
Чыстый барвинокъ?“
— Ой мы стричалы,
Ой мы піймалы,
Павляный винокъ,
Чыстый барвинокъ;
Та щожъ намъ буде
За переемець? —
„Одному буде
Золотый перстень,

Золотый перстень,
Зъ билаго пальца.
Другому буде
Хустка шовкова,
Хустка шовкова,
Зъ билои шыи.
Третёму буде
Сама молода,
Сама молода,
Та якъ ягода.“

»Opuštěna« **весьма схожа съ нашею пѣснею, которая у Сахарова стоитъ въ „Семейныхъ пѣсняхъ“ подъ No. 10.**

Какъ у ключика у гремучева,
У колодезя у студенова,
Добрый мо̀лодецъ самъ коня поилъ,
Красна дѣвица воду черпала,
Почерпнувъ воды, поставила;
Какъ поставивши, призадумалась,
А задумавшись, заплакала,
А заплакавши, слово молвила:
Хорошо тому жить на семъ свѣтѣ,
У кого есть отецъ и мать,
Отецъ и мать и братъ-сестра,
Ахъ и братъ - сестра, что и родъ - племя.
У меня ль, у красной дѣвицы,

Ни отца нѣту, ни матери,
Какъ ни брата, ни родной сестры,
Ни сестры, ни роду-племени;
Ни того ли мила друга,
Мила друга, полюбовника....

Разсмотрѣвъ пѣсни Краледворской рукописи, я намѣренъ теперь говорить о 3-хъ стихотвореніяхъ, присоединенныхъ къ ней, но открытыхъ немного послѣ. Всѣ они суть только отрывки. Пропуская „Сеймъ“, который многіе почитаютъ продолженіемъ „Любушина Суда“, я перехожу прямо къ сему послѣднему стихотворенію. „Любушинъ Судъ“ есть самое древнее сказаніе народа Чешскаго. Это стихотвореніе найдено въ 1818 году и подарено тогда-же Чешскому Музею неизвѣстнымъ лицемъ. Шафарикъ и нѣкоторые другіе относятъ время происхожденія сей пѣсни къ концу IX столѣтія. Свобода-же полагаетъ, что она явилась въ XI. вѣкѣ. Основанія сего изслѣдователя довольно замѣчательны (см. изданіе Крал. рукописи 1829 года). Размѣръ „Любушина Суда“ обыкновенный Славянскій десятисложный. Сила и простота стиховъ изумительны. Содержаніе

состоитъ въ томъ, что два леха, Хрудошъ и Стяглавъ, поссорились при дѣлежѣ отчины и были вызваны Княжною Любушею на судъ, гдѣ, послѣ народнаго приговора, недовольный Хрудошъ возстаетъ противъ Княжны и оскорбленная Любуша отказывается отъ права обладать наслѣдственными землями и проситъ собравшихся къ ней кметовъ, леховъ и владыкъ выбрать изъ среды своей правителя. Завязывается драматическій интересъ! Выходитъ защитникъ въ лицѣ Ратибора, указываетъ на святый законъ предковъ, но рѣчь его не кончена..... Шафарикъ съ Палацкимъ издали въ Прагѣ, въ 1840 году, критическій и филологическій разборъ этого стихотворенія, (die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache) съ приложеніемъ факсимилей, надстрочнаго Латинскаго перевода и стихотворнаго перевода Свободы. Въ этомъ сочиненіи говорится весьма подробно о „Любушиномъ Судѣ“, его историческомъ и эстетическомъ достоинствѣ.

„Пѣсня подъ Вышеградомъ“. Стихотвореніе сіе открыто въ 1817 г. Линдою. Нынѣ принадлежитъ Чешскому Му-

зею. Пѣсня глубокой древности; списокъ принадлежитъ первой половинѣ XIII. столѣтія. Содержаніе ея не такъ примѣчательно, какъ у другихъ пѣсень. Притомъ „Пѣсня подъ Вышеградомъ“ представляетъ небольшой отрывокъ. Объ ней писали Ганка въ 1817 году и Добровскій въ 1818 (Geschichte der älteren böhmischen Literatur).

Вотъ все, что́ я почелъ необходимымъ сказать о Краледворской рукописи. Написавши предисловіе, пользовался я слѣдующими книгами: во-первыхъ изданіемъ Краледворской рукописи 1845 г. съ переводомъ графа Туна; потомъ, избранными произведеніями древне-чешской литературы (Wýbor z literatury České); и наконецъ изданіемъ Краледворской рукописи 1829 года. Въ заключеніе скажу нѣсколько словъ о своемъ переводѣ.

Когда я передавалъ Краледворскую рукопись Русскими стихами, то первою моею заботою было сохраненіе вездѣ самаго чистаго Русскаго языка. Вторымъ дѣломъ я считалъ соблюденіе въ переводѣ относительно подлинника возможной вѣрности. Присемъ особенно старался не

ставить безъ крайней нужды лишнихъ стиховъ. Полнота звуковъ Русскаго языка и его всегда длинныя слова представляли мнѣ въ этомъ случаѣ не малую преграду. Потомъ я заботился о жизни, поэзіи, силѣ и гладкости самыхъ стиховъ. Таковы были мои правила при переводѣ сей рукописи.

Съ чувствомъ живѣйшаго и сладостнаго восторга приношу теперь мою сердечную благодарность тому языку, на которомъ судилъ мнѣ Творецъ говорить и писать — несравненному языку Русскому, могучему языку могучаго народа; языку, который служилъ мнѣ въ трудѣ моемъ вѣрно и славно; питалъ меня и одушевлялъ; поднималъ меня, когда я падалъ и безпрерывно порождалъ во мнѣ новыя силы. Ему приношу благодарность и остаюсь увѣреннымъ, что, владѣй я другимъ языкомъ: я не сдѣлалъ бы и половины того, что теперь отдаю на судъ образованныхъ читателей.

Москва, 1846. НИКОЛАЙ БЕРГЪ.

ОЛЬДРИХЪ и БОЛЕСЛАВЪ.

. . . . . въ лѣсъ дремучій,
Гдѣ владыки собирались вмѣстѣ,
Семь владыкъ съ дружинами своими.
Выгонъ-Дубъ въ ночную темнеть прибылъ,
Со своими прибылъ молодцами:
Было съ нимъ сто воиновъ отважныхъ
И у всѣхъ въ ножнахъ мечи гремѣли;
Сто мечей наточено булатныхъ,
Сто десницъ могучихъ на-готовѣ;
Удальцы владыкѣ вѣрно служатъ.
Вотъ пришли они въ средину лѣса,
Стали въ кругъ; другъ-дружкѣ руки дали
Разговоры тихіе заводятъ.
Было время за-полночь гораздо,
Утро сѣрое ужъ было близко.
Выгонъ молвилъ тихо Князю Ольдрѣ:
„Гой еси ты Князь и воинъ славный!
Богъ вложилъ въ тебя и мочь и крѣпость,
Въ буйну голову далъ разумъ свѣтлый:
Такъ веди-жъ насъ на Полянъ свирѣпыхъ!

За тобой послѣдуемъ мы всюду:
Взадъ, впередъ, на-право и на-лѣво,
Гдѣ ты будешь въ ярой битвѣ биться!
Ну зажги-жъ ты въ сердцѣ нашемъ храбрость!“
Князь беретъ могучею рукою
Длинный прапоръ: „Такъ за мною, братья,
На Полянъ, враговъ роднаго краю?“
Вслѣдъ за Княземъ двинулись владыки,
Восемь всѣхъ, и было съ ними войска
Триста парней добрыхъ до полсотни.
Всѣ они собрались, гдѣ Поляне
Сонные, раскинувшись, лежали.
Становились у опушки лѣса.
Прага все еще во снѣ молчала;
Паръ клубился надъ рѣкой Влетавой;
А за Прагой ужъ синѣли горы,
И востокъ за ними загорался.
„Въ долъ за мною, только тихо, тихо!“
Вся дружина скрылась въ Прагѣ сонной,
Спрятавши оружье подъ одежу.
На зарѣ пастухъ подходитъ къ замку
И кричитъ, чтобъ отперли ворота.
Услыхалъ его изъ замка сторожъ,
Отворилъ ворота чрезъ Влетаву.
Пастырь всходитъ на мостъ, громко трубитъ.
Ольдрихъ выскочилъ и съ нимъ владыки,

Семь владыкъ и всякъ съ народомъ ратнымъ.
Бубны-трубы загремѣли разомъ;
На мосту завѣяли хоругви!
Мостъ затресся, какъ пошла дружина.
Обуялъ Полянъ внезапный ужасъ.
Вотъ они оружіе схватили!
Вотъ владыки стали съ ними биться!
Но Поляне скоро заметались
И толпами бросились къ воротамъ,
Убѣгая отъ рѣзни жестокой.
Самъ Господь намъ даровалъ побѣду!
И одно встаетъ на небѣ солнце —
Яромiръ опять встаетъ надъ нами!
Разнеслась по цѣлой Прагѣ радость,
И кругомъ-то Праги разнеслася;
По всему-то полетѣла краю,
По всему-ли краю отъ той Праги.

БЕНЕШЪ ГЕРМАНЫЧЪ.

Гой ты солнце наше красно!
Что̀ съ лазоревыхъ высотъ
Нынче такъ печально свѣтишь
Ты на бѣдный нашъ народъ?

Гдѣ нашъ Князь? гдѣ людъ военный?
Къ Отту, къ Отту всѣ ушли. . . .
Кто-жъ прогонитъ вражью силу
Изъ отеческой земли?
Идутъ Нѣмцы длиннымъ строемъ —
То Саксоновъ злая рать;
Отъ вершинъ Згорѣльскихъ древнихъ
Идутъ край нашъ воевать.
Злато--сѐребро сбирайте,
Будьте щедры и добры:
Скоро жечь придутъ злодѣи
Наши хаты и дворы.
Все пожгли враги, побрали
Злато-сѐребро изъ хатъ
И стада угнали наши;
Къ Троскамъ далѣе спѣшатъ.
Не тужите, добры люди:
Встанетъ травушка въ поляхъ,
Что̀ Саксоны притоптали,
Проскакавши на коняхъ.
Убирайте-же вѣнками
Избавителю чело!
Зелень выросла на нивахъ,
Все по-старому пошло.
Скоро минетъ наше горе:
Бенешъ Германычъ идетъ,

Биться на̀ смерть съ сопостатомъ
Призываетъ свой народъ.
Вотъ собрались наши люди
Подъ Скалой въ лѣсу густомъ,
И пошли на бой кровавый
Кто съ булатомъ, кто съ цѣпомъ.
Бенешъ, Бенешъ передъ нами!
Всѣ бѣгутъ во слѣдъ ему.
„Горе Нѣмцамъ! — Бенешъ крикнулъ —
Нѣтъ пощады никому!“
Закипѣли гнѣвомъ лютымъ
Въ битвѣ обѣ стороны;
Взволновалися утробы;
Очи злобой зажжены.
Набѣжали другъ на друга
И давай колоть и сѣчь:
Коломъ колъ тяжелый встрѣченъ,
Зацѣпился мечъ за мечъ!
Страшно рать на рать валила,
Словно лѣсъ пошелъ на лѣсъ;
Отъ мечей летѣли искры,
Будто молнія съ небесъ.
Нивы стономъ застонали;
Всполошило всѣхъ звѣрей;
Всполошило вольныхъ пташекъ
Средь лѣсовъ и средь полей.

До вершины ажно третьей
Слышно было жаркій споръ;
Кѡпья съ саблями трещали,
Словно падалъ ветхій боръ.
Такъ стояли оба войска,
Сѣвши крѣпко на пяту —
И пришло отъ лютой битвы
Тѣмъ и тѣмъ не-въ-могуту.
Въ гору Германычъ ударилъ;
Чтѡ махнетъ мечомъ своимъ —
Цѣлой улицей ложится
Вражья сила передъ нимъ;
И на-право, и на-лѣво
Такъ и стелетъ онъ народъ;
Поднялся — и сопостата
Сверху камнями онъ бьетъ.
На широкій долъ сбѣжали
Мы опять съ холмовъ крутыхъ;
Завопили Нѣмцы, дрогнувъ;
Мы пошли — и смяли ихъ!

ЯРОСЛАВЪ.

Разскажу я славную вамъ повѣсть
О бояхъ великихъ, лютыхъ браняхъ;
Собирайте вы свой умъ и разумъ:
Нынче будетъ вамъ чего послушать!
Тамъ, гдѣ правитъ Оломуцъ, землями,
Невысокая гора поднялась;
Называютъ гору ту Гостайновъ;
На ея вершинѣ Христіянамъ
Чудеса творила Божья Матерь.
Долго, долго жили мы въ покоѣ;
Было все кругомъ благополучно;
Да поднялась отъ Востока буря,
А поднялась ради дщери Ханской,
Что̀ за злато Нѣмцы погубили,
За жемчугъ, за до̀роги каменья.
Дочь Кублая, красотой что̀ мѣсяцъ,
О земляхъ на Западѣ узнала,
И узнала, что въ нихъ много люду:
Собиралась въ дальнюю дорогу
Поглядѣть житье-бытье чужое.
Съ нею десять юношей срядилось
Да еще двѣ дѣвы молодыя.
Было все потребное готово.
Тутъ они на быстрыхъ сѣли ко̀ней

И свой путь по солнышку держали.
Какъ заря передъ восходомъ блещетъ
Надъ густыми темными лѣсами:
Такъ блестѣла дочь Кублая Хана;
Красотою красна и нарядомъ,
Золотой она парчей покрылась,
Лебедину шею обнажила,
Дорогимъ увѣшалась каменьемъ.
Ханской дочери дивились Нѣмцы,
На ея сокровища польстились;
Выжидать засѣли на дорогѣ,
И въ лѣсу Кублаевну убили,
Все богатство Ханское подрали.
Какъ про́ то услышалъ Ханъ Татарскій,
Что́ съ его Кублаевной случилось:
Собиралъ несмѣтныя онъ рати,
И пошелъ, куда уходитъ солнце.
Короли на Западѣ узнали,
Что Кублай готовится ударить:
Перемолвились, набрали войско
И поѣхали на встрѣчу къ Хану;
Становили станъ среди равнины,
Становили, поджидали Хана.
Вотъ Кублай сбираетъ чародѣевъ,
Звѣздочетовъ, знахарей, шамановъ,
Чтобъ они рѣшили ворожбою,

Будетъ-ли, не будетъ-ли побѣда.
Притекли толпами чародѣи.
Звѣздочеты, знахари, шаманы;
Разступившись, кругомъ становились;
Положили черный шестъ на землю,
Разломили на-двое, назвали
Половину именемъ Кублая,
А другую нàзвали врагами;
Стародавнія запѣли пѣсни; —
Тутъ шесты затѣяли сраженье:
Шестъ Кублая вышелъ цѣлъ изъ бою.
Зашумѣли въ радости Татары,
На коней садилися ретивыхъ —
И рядами становилось войско.
Христіяне ворожбы не знали,
А пошли на басурмановъ просто:
Сколько силы, столько и отваги!
Загремѣла первая тутъ битва.
Задождили стрѣлы, будто ливень,
Трескъ отъ копій, словно рокотъ грома,
Блескъ мечей, чтò молнія изъ тучи.
Обѣ стороны рубились крѣпко
И одна другой не уступала.
Вдругъ шатнули Христіяне пòгань
И совсѣмъ-бы смяли сопостатовъ:
Да пришли къ нимъ чародѣи снова

И шесты народу показали. —
Тутъ опять Татары разъярились,
Въ Христіянъ ударили свирѣпо
И погнали ихъ передъ собою,
Словно псы испуганнаго звѣря.
Здѣсь шеломъ, тамъ щитъ желѣзный брошенъ;
Тамъ несется конь съ вождемъ убитымъ,
Что̀ ногою въ стремени повиснулъ.
Здѣсь одинъ вотще съ врагами бьется,
Тамъ другой помилованья проситъ.
Такъ Татары были, крѣпки въ битвѣ,
Что налоги съ Христіянъ собрали
И два царства отняли большія:
Старый Кіевъ да Новгородъ людный.
Выростало горе на долинахъ;
Весь народъ сходился Христіянскій,
Собиралось ихъ четыре войска;
Звали снова басурмановъ къ бою.
Въ этотъ разъ Татары взяли вправо,
Словно туча съ градомъ надъ полями,
Что̀ грозитъ богатымъ урожаямъ:
Издалеча рати такъ шумѣли.
Вотъ и Угры сдвинули дружины,
Въ сопостата ударили крѣпко,
Да напрасны мужество и храбрость,
Молодецкая напрасна доблесть:

Одолѣли дикіе Татары,
Разметали Угорское войско,
Цѣлый край мечемъ опустошили. —
Христіянъ покинула надежда!
Было горе, всѣхъ горчѣе горе.
Милосердому взмолились Богу,
Чтобы спасъ ихъ отъ Татаръ свирѣпыхъ:
„Господи! возстань въ своемъ Ты гнѣвѣ,
Отъ враговъ Ты намъ защитой буди,
Что̀ совсѣмъ сгубили наши души:
Рѣжутъ насъ, какъ ярый волкъ овечекъ!“
Бой потерянъ и другой потерянъ.
Въ землю Польскую пришли Татары,
Полонили все, что̀ было близко,
Додрались до града Оломуца.
Тяжкая бѣда кругомъ вставала:
Брали верхъ поганые Татары.
Бьются день, другой дерутся крѣпко;
Никуда не клонится побѣда.
Вотъ невѣрныхъ рати разрослися,
Будто тьма вечерняя подъ осень.
Посединѣ ихъ рядовъ нечистыхъ
Колебались Христіянъ дружины,
Продираясь ко святой часовнѣ,
Гдѣ свѣтился чудотворный образъ.
„Ну, за мною, братья!“ — Такъ воскликнулъ,

Въ щитъ мечомъ гремя, Внеславъ могучій,
И хоругвь надъ головами поднялъ. —
Всѣ метнулись, какъ едино тѣло,
На Татаръ ударили жестоко,
И, какъ пламень изъ земли, пробились
Вонъ изъ полчищъ нехристей поганыхъ.
На пятахъ они поднялись въ гору,
У подошвы раздвинули рати,
А въ долину стали вострымъ клиномъ.
Тутъ покрылись тяжкими щитами,
Справа, слѣва, и большія пики
Взбросили на могутныя плечи
Другъ-ко-другу: задніе переднимъ.
Тучи стрѣлъ летѣли въ басурманство.
Только ночь остановила битву,
Разостлавшись по землѣ и небу;
Тѣмъ и тѣмъ она закрыла очи,
Что̀, враждой раскалены, горѣли.
Той порой, во мракѣ, Христіяне
Навалили подъ горою насыпь.
Какъ заря блеснула на востокѣ:
Зашумѣли о̀рды сопостатовъ
И кругомъ ту гору обступили;
Не видать конца полкамъ несмѣтнымъ!
На коняхъ иные тамъ кружили
И на длинныя втыкали пики

Головы отъ труповъ Христіянскихъ —
И носили предъ наметомъ Ханскимъ.
Собралися въ кучу всѣ ихъ силы,
Къ одному они шатнулись боку,
И полѣзли по горѣ на нашихъ,
Оглашая крикомъ всю окрестность,
Ажно долъ и горы загудѣли.
Христіяне поднялись на насыпь.
Божья Матерь силу въ нихъ вложила:
Натянулись ихъ тугіе луки,
Ихъ мечи булатные сверкнули —
Отступили отъ холма Татары.
Разъярился народъ некрещенный;
Закипѣло сердце Хана гнѣвомъ;
На три полчища разбился таборъ,
Съ трехъ сторонъ облавили ту гору;
Тутъ скатили Христіяне бревна,
Двадцать бревенъ, сколько тамъ ихъ было,
И за валомъ ихъ сложили въ кучу.
Подбѣжали къ насыпи Татары,
Въ облака ударились ихъ вопли
И хотѣли вражьи дѣти насыпь
Раскидать, но бревна покатились —
Какъ червей приплюснуло тутъ пòгань,
И еще давило ихъ въ долинѣ.
Тѣ и тѣ потòмъ рубились долго,

Только ночь остановила битву.
Господи! Внеславъ сраженъ могучій
И на землю съ насыпи свалился.
Одолѣло горе наши души,
Изсушила жажда всѣ утробы;
Языки съ травы лизали рòсу
Вечеръ тихъ былъ передъ ночью хладной,
Послѣ ночь смѣнилась утромъ сѣрымъ.
Смирно было въ станѣ сопостата.
Разгорѣлся день передъ полуднемъ.
Христіяне падали отъ жажды,
Рты свои сухіе отворяли,
Хриплымъ голосомъ молились Дѣвѣ,
Истомленныя поднявши очи,
Заломивши руки въ лютой скорби;
Жалостно съ земли смотрѣли въ небо.
„Намъ не-въ-мочь терпѣть такую жажду,
Отъ нея не-въ-силахъ мы рубиться!
Кто не смерти, живота желаетъ:
Дожидайся милости Татарской!“
Такъ одни сказали, а другіе:
„Лучше сгинуть отъ меча намъ, братья,
Чѣмъ отъ жажды на холмѣ издохнуть.
Хоть въ плѣну-бы намъ воды напиться!“
— Такъ за мною-жъ! — къ нимъ Вестонъ воскликнулъ,

Коли такъ вы, братья, говорите,
Коль измучились отъ жажды лютой! —
Тутъ свирѣпымъ туромъ на Вестона
Вратиславъ ударилъ и за плечи
Онъ потресъ его рукою мочной:
„Ахъ Ты змѣй, предатель окаянный!
Погубить людей ты хочешь добрыхъ!
Чѣмъ бы милости просить у Бога,
Ты зовешь ихъ въ мерскую неволю.
Не ходите, братья, на погибель!
Вѣдь ужъ зной мы тяжкій пережили:
Въ ярый полдень Богъ намъ силы подалъ;
Онъ еще подастъ, коль, вѣрить будемъ.
А такія рѣчи непотребны
Тѣмъ, кого зовутъ богатырями!
Пусть мы сгинемъ здѣсь отъ жажды лютой:
Эта смерть отъ Бога будетъ, братья!
А мечамъ невѣрнымъ отдадимся:
Руки сами на себя наложимъ!
Неугодна Господу неволя:
Смертный грѣхъ въ яремъ итти охотой.
Кто такъ мыслитъ — онъ за мною, мужи,
Тотъ за мною ко святой иконѣ!“
Двинулись къ часовнѣ Христіяне:
„Господи! возстань въ Своемъ Ты гнѣвѣ!
Дай смирить намъ силы сопостата,

Выслушай моленіе Ты наше!
Мы отвсюду стиснуты врагами:
Изъ оковъ нечистыхъ насъ Ты вырви
И увлажь росою намъ гортани!
Славословить Тебе, Бога, станемъ!
Сокруши Ты нашихъ сопостатовъ,
Да не придутъ нехристи во вѣки!“
Глядь — ужъ тучка въ раскаленномъ небѣ!
Дуютъ вѣтры, слышенъ рокотъ грома;
Разостлались облака по небу,
Мечутъ молніи на станъ Татарскій,
Страшный ливень рвы холма наполнилъ.
Миновала буря. Идутъ рати
Изо всѣхъ земель и странъ далекихъ,
Къ Оломуцу вѣютъ ихъ хоругви;
Тяжкіе мечи гремятъ у бедеръ;
На плечахъ колчаны со стрѣлами,
А на буйныхъ головахъ шеломы.
Скачутъ-пляшутъ ретивые кони.
Зазвенѣли вдругъ рога лѣсные,
Бубны-трубы раздалися въ полѣ;
Закипѣла яростная битва.
Стало темно м жъ землей и небомъ —
И была послѣдняя то схватка!
Звонъ и стукъ пошелъ отъ сабель вострыхъ,
Засвистѣли стрѣлы каленыя;

Ломъ отъ копій, трескъ отъ пикъ тяжелыхъ,
И молитвы посрединѣ битвы,
Плачъ, тревога — и веселья много!
Кровь лилась ручьями дождевыми;
Что̀ въ лѣсу деревьевъ, было труповъ.
У того мечомъ разрубленъ черепъ,
У того не стало рукъ по плечи,
Тотъ съ коня валится черезъ брата,
Тотъ врага, остервенясь, ломаетъ,
Словно буря на скалахъ деревья;
У инаго мечъ торчитъ изъ реберъ,
А тому отнесъ Татаринъ ухо.
Ухъ! кругомъ послышалися вопли:
Христіяне сбиты, побѣжали; —
Гонятъ ихъ поганые Татары!
Но смотрите: Ярославъ несется,
Что̀ орелъ летитъ, могучій витязь!
На груди его желѣзный панцырь,
А подъ нимъ отвага и удача;
Подъ шеломомъ крѣпкимъ разумъ быстрый,
А въ очахъ играетъ гнѣвъ и ярость;
Расходился, будто левъ косматый,
Что́, почуявъ запахъ теплой крови,
Раненый, бѣжитъ за человѣкомъ; —
Такъ онъ мчался, лютый, на поганство.
Чехи съ нимъ, что́ градъ изъ темной тучи.

Онъ на сына Ханскаго нагрянулъ —
И борьба межъ ними закипѣла!
Пиками тяжелыми сразились —
Да сломились пики у обоихъ.
Ярославъ съ конемъ окровавленнымъ
Ринулся, махнулъ, мечомъ широкимъ
И разнесъ Кублаича до брюха.
Палъ Кублаичъ бездыханнымъ трупомъ,
Глухо звякнувъ на плечахъ колчаномъ.
Басурманы всѣ оторопѣли,
Пометали саженныя копья,
И кто могъ пустился по долинѣ
Въ тѣ края, отколь приходитъ солнце.
И враговъ Татаръ не стало въ Ганѣ.

ЧЕСТМІРЪ И ВЛАСЛАВЪ.

Князь Некланъ велитъ къ войнѣ сряжаться,
Княжескимъ велитъ онъ словомъ,
Противъ Власлава.
Собралися, встали рати,
Собрались по слову Князя,
Противъ Власлава.
Чванился Влаславъ побѣдой

Надъ Некланомъ, славнымъ Княземъ,
И вносилъ огонь и мечъ
Онъ въ Неклановы предѣлы;
И своимъ удàлымъ людямъ
Онъ приказывалъ надъ Княземъ
Непотребно издѣваться.
„Чміръ, веди мои дружины!
Все ругается надъ нами
Князь Влаславъ надменный!“
Чміръ встаетъ, веселый духомъ,
И снимаетъ щитъ свой черный,
Что̀ съ двумя зубами сдѣланъ,
Да беретъ тяжелый молотъ,
И шеломъ несокрушимый;
А потомъ богамъ приноситъ
Подо всѣ деревья жертвы.
Громкимъ голосомъ онъ крикнулъ;
Рати строятся рядами.
Вотъ пошли передъ зарею;
Цѣлый день въ походѣ были;
Шли, когда и солнце сѣло,
Шли на холмъ высокой.
Дымъ отъ селъ валитъ клубами;
Въ селахъ жалобные вопли.
„Кто спалилъ тѣ сёла?
Кто принесъ вамъ слезы?

Не Влаславъ-ли гордый? —
Больше онъ не будетъ
Храбровать надъ вами:
Я иду злодѣю
Отомстить за братьевъ!“
Тутъ сказали Чміру:
„Окаянный Кру́вой
Завладѣлъ въ долинахъ
Нашими стадами;
Въ сёла внесъ онъ горе
Мечёмъ и пожаромъ;
Все сгубилъ, что̀ было
Въ жизни намъ потребой;
Взялъ и Воеводу!“ —
На Крувоя Чміръ озлился,
И въ груди его широкой
Злоба закипѣла,
Потрясла всѣ члены.
„Братья!“ — крикнулъ — „нынче утромъ
Будетъ крѣпкая работа;
А теперь даю вамъ отдыхъ!“
Горы влѣво, горы вправо;
На хребтѣ у нихъ высокомъ
Красно солнышко играетъ.
И отсюда черезъ горы,
И оттуда черезъ горы

Идутъ Чміровы дружины
И несутъ съ собою битву.
Прямо, прямо къ городу,
На скалѣ что̀ выросъ!
Крувой заперъ тамъ Войміра,
Съ нимъ и дочь его младую,
Что въ лѣсу густомъ похитилъ,
Тамъ, подъ сѣрою скалою,
Гдѣ ругался надъ Неклановъ.
Крувой клятву далъ Неклану
Быть ему слуго̀ю вѣрнымъ,
И десницу Князю подалъ;
Только тѣмъ же голосомъ,
Той-же самою рукою
Онъ бѣду принесъ наро̀ду. —
Ну, за мною, молодцы,
Къ городу высокому!“
И отважная дружина
Быстро къ замку двинулась,
Слова Чмірова послушавъ;
Двинулась, какъ туча съ градомъ.
Тяжкіе щиты сомкнувши плотно,
Рядъ передній весь покрылся ими;
Тѣ, что сзади, оперлись на копья
И, всадивъ ихъ поперегъ въ деревья,
Всею тяжестью на нихъ повисли.

Ихъ мечи тутъ загремѣли
Надъ вершинами лѣсными,
На мечи кидаясь вражьи,
Что̀ изъ за̀мка поднимались.
На стѣнѣ, какъ быкъ, метался Крувой,
Въ осажденныхъ разжигая храбрость.
Мечъ его на Пражанъ падалъ,
Словно дубъ съ горы высокой,
Что́, валясь, деревья ломитъ; —
Столько было подъ стѣнами
Воиновъ Неклана — Князя.
Чміръ велѣлъ итти на городъ сзади;
Спереди-жъ, черезъ ограду,
Онъ скакать велѣлъ дружинѣ.
Тамъ два дерева стояло:
Прислонилися деревья
Подъ скалой къ оградѣ самой —
Пусть на нихъ летятъ колоды,
А головъ не тронутъ буйныхъ!
Тутъ-то, спереди, поставилъ кучу
Молодцовъ онъ дюжихъ и широкихъ,
Такъ-что всѣ они срослися
Богатырскими плечами.
Поперегъ они на плечи
Жерди длинныя взмахнули,
Ихъ веревкой вдоль связали

И на древки оперлися.
Тутъ на жерди къ нимъ другіе
Мужи крѣпкіе вскочили;
Копья вскинули на плечи
И веревкою связали.
Третій рядъ вскочилъ на этихъ,
Тамъ четвертый рядъ на третій;
А ужь пятые достали
До вершины самой замка.
Тутъ мечи блеснули сверху,
Сверху стрѣлы засвистѣли,
Сверху бревна покатились.
Черезъ стѣны Пражане, какъ волны,
Хлынули и замкомъ завладѣли.
„Выйди, выйди, Воймiръ, ты на волю,
Выйди съ дочерью милой своею!
Утро ясное въ небѣ играетъ!
Посмотри, какъ злодѣю Крувою
Буйну голову нынче отрубятъ!“
На зарѣ вышелъ витязь могучій,
Дочь-красавицу вывелъ съ собою,
И увидѣлъ, какъ злаго Крувоя
Казнію безчестною казнили.
Отослалъ Чміръ добычу къ народу,
А съ добычей вернулась и дѣва.
Тутъ Воймiръ хотѣлъ готовить жертву

Въ томъ же мѣстѣ, въ ту же солнца пору.
„Нѣтъ, въ походъ!“ — къ нему Честміръ
воскликнулъ;
„Чѣмъ скорѣе, тѣмъ къ побѣдѣ ближе!
Погодимъ богамъ сжигать мы жертву;
Намъ карать велятъ Власлава боги.
А какъ станетъ солнышко на полдень —
Соберемся мы, гдѣ надо будетъ,
И войска намъ прокричатъ побѣду.
Вотъ тебѣ оружіе Крувоя,
Нѣдруга лихаго – и поѣдемъ!“
Закипѣлъ Воймiръ весельемъ буйнымъ;
Громкимъ голосомъ съ горы онъ крикнулъ
Изъ гортани сильной, ажно дрогнулъ
Темный лѣсъ: „Не гнѣвайтесь вы, боги,
За мое предъ вами прегрѣшенье,
Что сегодня я не жгу вамъ жертвы!“
А Честміръ: „За нами эта жертва, —
Но пора и въ битву съ сопостатомъ!
На коня садись-ка ты лихаго,
Да лети ты черезъ боръ оленемъ!
На дорогѣ, близь дубравы темной,
Повстрѣчаешь небольшую гору;
Эту гору полюбили боги, —
Тамъ сожги ты имъ святую жертву
За свое чудесное спасенье,

За побѣду, что̀ была за нами,
За побѣду, что̀ еще предъ нами?
Ты придешь на это мѣсто прежде,
Чѣмъ подвинется на тверди солнце,
А когда ужъ двѣ и три ступени
Пробѣжитъ оно и надъ лѣсами
Станетъ тамъ — придутъ и рати наши
Въ тѣ мѣста, гдѣ дымъ столбомъ взовьется
Къ небесамъ отъ жертвы приносимой;
Тамъ дружины голову преклонятъ.“
На коня тогда Воймiръ садился,
Полетѣлъ онъ чрезъ боръ оленемъ
Къ той горѣ, что̀ близь дубравы темной;
Тамъ сжигалъ богамъ святую жертву
За свое чудесное спасенье,
За побѣду, что̀ была за ними,
За побѣду, что̀ еще предъ ними,
Сожигалъ онъ добрую телицу;
Шерсть на ней червонная блестѣла.
Ту телицу онъ купилъ въ долинѣ,
Что́ густою поросла травою;
За телицу пастухамъ оставилъ
Онъ коня и съ нимъ его уздечку.
Какъ святая запылала жертва —
Подходили воины къ долинѣ
И въ дубраву другъ за другомъ шумно

Поднимались, брякая мечами.
Каждый воинъ обходилъ вершину
И богамъ провозглашалъ онъ славу;
Проходя, мечемъ не медлилъ брякнуть.
А когда осталось ихъ немного,
На коня Воймiръ лихаго прыгнулъ
И велѣлъ поднять остатки жертвы
Шестерымъ онъ всадникамъ послѣднимъ:
Два плеча и жирныя лопатки.
Вотъ пошли дружины вмѣстѣ съ солнцемъ.
На полуднѣ солнышко стояло.
А въ долинѣ Князь Влаславъ надменный
Поджидалъ ихъ съ силами своими,
Что́ отъ лѣса протянулись къ лѣсу.
Впятеро ихъ было больше Пражанъ.
Словно въ тучѣ тамъ гремѣли громы
И собакъ тамъ заливались стаи.
„Трудно будетъ биться намъ съ врагами:
Палицы не переломпшь коломъ!“
Такъ Воймiръ, а Чмiръ ему на это:
— Хорошо лишь про-себя то вѣдать!
Лучше быть всегда на все готову!
Развѣ лбомъ ты гору поворотишь?
А лиса проводитъ вѣдь и тура.
Съ высоты Влаславу нашихъ видно:
Такъ придется обойти намъ гору,

Чтобы тѣ, что́ впереди-то идутъ,
Позади за ними очутились;
Тамъ и ну ходить вокругъ вершины! —
И Воймiръ устроилъ дѣло съ Чмiромъ:
Девять разъ по ихъ наказу войско,
Девять разъ ту гору обходило. —
Такъ ихъ силы выростали съ виду,
Такъ враги все болѣе пугались.
Вдругъ вся рать въ кустахъ остановилась
И мечи врагу блеснули въ очи;
Вся вершина будто жаръ горѣла!
Тутъ выходитъ смѣлый Чмiръ съ отрядомъ,
А въ отрядѣ томъ четыре части;
Въ ту же пору Трясъ на сопостата
Налетѣлъ изъ-за деревьевъ частыхъ
И враговъ перепугалъ онъ сзади:
Ихъ ряды, смѣшавшись, побѣжали;
Но Воймiръ своей рукою храброй
Заградилъ имъ ночью выходъ въ поле,
И ударилъ съ боку на Власлава.
Ухъ! какъ лѣсъ-то затрещалъ широкой:
Словно горы тамъ съ горами бились
И деревья на себѣ ломали!
Тутъ Влаславъ понесся противъ Чмiра,
Встрѣтилъ Чмiръ его ударомъ тяжкимъ;
Закипѣла битва между ними —

И Влаславъ на землю повалился.
По землѣ катается онъ страшно,
Вбокъ и взадъ, а справиться не можетъ:
На покой зоветъ его Морена.
Кровь изъ тѣла крѣпкаго струится,
По травѣ бѣжитъ въ сырую землю
И душа изъ теплыхъ устъ порхнула;
Тамъ и сямъ она летала долго,
Съ дерева на дерево, покуда
Не сожженъ былъ на кострѣ убитый.
Побѣжали воины Власлава
И ударились въ испугѣ въ гору
Трепеща передъ очами Чміра,
Что̀ въ бою сразилъ Власлава — Князя.
Загремѣли вѣсти о побѣдѣ.
Ихъ Некланъ веселымъ ухомъ слышитъ,
И свою военную добычу
Радостнымъ оглядываетъ окомъ.

ЛЮДИША и ЛЮБОРЪ.

Старъ и младъ, внимай разсказу
О бояхъ и ратоборствахъ!
Жилъ когда-то Князь за Лабой,
Князь богатый, славный, добрый.
Дочь-краса была у Князя,
И ему и всѣмъ по сердцу;
Красотою свѣтъ дивила:
У нея былъ станъ высокой,
Бѣлый ликъ, а на ланитахъ
Разцвѣталъ живой румянецъ;
Очи были, словно небо;
По плечамъ-же бѣлоснѣжнымъ
Разсыпались золотыя
Кудри, въ кольца завиваясь.
Князь посламъ велитъ сряжаться —
Звать къ нему бояръ окольныхъ
На великій праздникъ въ городъ.
День уставленный приходитъ:
Все боярство собралося
Изъ земель и странъ далекихъ
На великій пиръ, на праздникъ.
Бубны-трубы загремѣли.
Подошли бояре къ Князю,

Подошли и поклонились
Низко Князю и Княгинѣ,
И Княжнѣ, дѣвицѣ красной;
За столы потомъ усѣлись
Всѣ по сану и по роду.
Тутъ прислуга подносила
Яства дивныя боярамъ,
Подносила медъ шипучій.
То-то былъ веселый праздникъ!
То-то было пированье!
Въ члены сила набиралась,
Душу бодрость напояла!
Кпязь сказалъ тогда боярамъ:
„Мужи! тайну я открою,
Для чего собралъ васъ нынѣ:
Мужи славные! хочу я
Испытать теперь, извѣдать,
Кто изъ васъ мнѣ всѣхъ нужнѣе.
Благо ждать войны и въ мирѣ:
Насъ вѣдь Нѣмцы окружаютъ!“
Князь сказалъ и всѣ бояре
Изъ-за трапезы поднялись
И, поднявшись, поклонились
Низко Князю и Княгинѣ
И Княжнѣ, дѣвицѣ красной.
Бубны-трубы загремѣли.

Изготовились бояре.
Посреди равнины свѣтлой,
На разубранномъ балконѣ
Князь сидѣлъ передъ народомъ
Со своими старшинами;
Близь него была Княгиня,
Съ именитыми женами,
И съ подругами Людиша.
И воскликнулъ Князь къ боярамъ:
„Кто пойдетъ на битву первый,
Самъ я, Князь, того назначу!“
Указалъ онъ на Стребора.
Вызвалъ Стреборъ Людислава.
На коней садятся оба;
Всякъ беретъ по вострой пикѣ;
Другъ на друга поскакали,
Долго бились и боролись,
Оба древка изломили
И, отъ боя истомяся,
Вышли вонъ изъ-за ограды.
Бубны-трубы загремѣли.
И воскликнулъ Князь къ боярамъ;
„Кто пойдетъ вторымъ на битву,
Пусть Княгиня намъ укажетъ!“
И Княгиня указала
На Серпоша. Онъ выходитъ,

Вызываетъ Спитибора.
На коней садятся оба;
Всякъ беретъ по вострой пикѣ
И помчались другъ на друга.
Выбилъ Серпошъ Спитибора,
Самъ съ коня спрыгнулъ онъ на̀ земь,
За мечи схватились оба —
И запрыгали удары
По щитамъ ихъ по тяжелымъ
И посыпалися искры.
Спитиборъ Серпоша ранилъ,
Тотъ на землю палъ сырую.
Истомясь отъ боя, оба
Вышли вонъ изъ-за ограды.
Бубны-трубы загремѣли.
И воскликнулъ Князь къ боярамъ:
„Кто пойдетъ на битву третьимъ,
Пусть Людиша намъ укажетъ!“
И Людиша указала
На Любора. Онъ выходитъ,
Вызываетъ Болеміра.
На коней садятся оба,
Всякій взялъ по вострой пикѣ,
И вскакали внутрь ограды.
Другъ на друга понеслися,
Пики острыя скрестились —

Люборъ выбилъ Болеміра;
Щитъ его далеко прянулъ;
Самого-жъ его прислуга
Понесла изъ-за ограды.
Бубны-Трубы загремѣли.
Люборъ въ бой идетъ съ Рубошемъ.
На коня садится Рубошъ,
Быстро скачетъ на Любора;
Люборъ вмигъ копье Рубоша
Пересѣкъ мечемъ тяжелымъ
И врага въ шеломъ ударилъ.
Рубошъ палъ съ коня на землю
И взяла его прислуга.
Бубны-трубы загремѣли.
Люборъ кликнулъ за оградой:
„Кто теперь со мною хочетъ,
Выходи плечо помѣрить!“
И пошелъ въ народѣ говоръ
Люборъ ждетъ-стоитъ въ оградѣ.
Вотъ Здеславъ качаетъ пикой,
А на пикѣ турій черепъ:
На коня Здеславъ садится,
Горделиво похваляясь:
„Прадѣдъ мой осилилъ Тура,
Разогналъ отецъ мой Нѣмцевъ; —
А меня спознаетъ Люборъ!“

Другъ на друга поскакали,
Лбами крѣпкими сразились —
И слетѣли оба съ сѣделъ.
За мечи схватились быстро
И рубиться ими стали;
Гулъ стоялъ отъ ихъ ударовъ;
Люборъ съ боку вдругъ нагрянулъ
И въ шеломъ врага ударилъ
И разбилъ шеломъ на части
Ихъ мечи потомъ скрестились;
Выбитъ мечъ изъ рукъ Здеслава,
Полетѣлъ онъ за ограду,
А Здеславъ на землю рухнулъ.
Бубны-трубы загремѣли.
Обступили всѣ Любора,
Повели предъ очи Князя,
И Княгини, и Людиши; —
И Княжна вѣнокъ дубовый
Возложила на Любора.
Бубны-трубы загремѣли.

ЗАБОЙ и СЛАВОЙ.

Поднимается скала надъ лѣсомъ;
На скалѣ стоитъ Забой могучій
И во всѣ концы кидаетъ взгляды.
Возмутился духъ его печалью
И Забой заплакалъ, что твой голубь.
Тамъ сидѣлъ онъ долго, смутенъ сердцемъ;
Вдругъ скочилъ и побѣжалъ оленемъ
Черезъ боръ широкой и пустынный;
Побывалъ у каждаго онъ мужа,
Къ сильному отъ сильнаго онъ мчался;
Рѣчь держалъ короткую со всякимъ;
Преклонялъ чело передъ богами,
И къ другимъ оттуда онъ пускался.
Минулъ день; за нимъ другой проходитъ:
Въ третій день блеснулъ на небѣ мѣсяцъ.
Собралися мужи въ лѣсъ дремучій;
Тѣхъ мужей-ведетъ Забой въ долину,
Что лежала межъ лѣсовъ глубоко.
Самъ онъ сталъ среди ложбины низкой;
Въ варито рукою ударяетъ.
„Мужи, съ вѣрнымъ братскимъ сердцемъ,
Мужи искренніе взоромъ!
Вамъ пою въ глубокой я долинѣ,

Отъ глубокаго пою вамъ сердца,
Что̀ печалью возмутилось!
Нашъ отецъ ушелъ къ отцамъ
И дѣтей покинулъ малыхъ.
И подругъ своихъ покинулъ,
Не сказавши никому:
Братъ! поди, поговори ты съ ними,
Какъ отецъ съ родимою семьею!
И пришелъ чужой въ предѣлы наши;
Зашумѣлъ на насъ чужою рѣчью;
И, какъ тамъ живутъ съ утра до ночи,
Такъ и нашимъ женамъ и ребятамъ
Жить велѣлъ, и каждому онъ мужу
По одной велѣлъ держать подругѣ
На пути съ Весны и до Мораны.
Ясныхъ кречетовъ изъ бору выгналъ
И боговъ, что боги на чужбинѣ,
Приказалъ любить онъ нашимъ людямъ
И святыя сожигать имъ жертвы;
А своимъ никто не смѣй молиться,
И въ потемкахъ приноси̇ть имъ пищу.
Гдѣ отецъ кормилъ боговъ родимыхъ,
Гдѣ молился, гдѣ пѣвалъ имъ славу, —
Онъ посѣкъ священныя деревья,
И боговъ кумиры ниспровергнулъ.“
— Ты, Забой, поешь отъ сердца сердцу

Пѣсню горя, какъ Люмiръ, что двигалъ
Вышеградъ и всѣ его предѣлы
Пѣснямя да крѣпкими словами:
Такъ и ты меня и братьевъ тронулъ;
Добраго пѣвца и боги любятъ!
Пой! отъ нихъ поешь ты пѣсни,
Что̀ мутятъ все наще сердце
Противъ недруга лихаго! —
Посмотрѣлъ Забой, какъ у Славоя
Разгорѣлись, раскалились очи —
И запѣлъ онъ пѣсню снова,
Чтобъ сердца расшевелились:
„Жило-было двое братьевъ.
Какъ ужъ стали голосами
На мужей они похожи,
Всякiй день ходили въ рощу
И къ мечу, копью и млату
Пріучали тамъ десницу.
Прятали въ густомъ лѣсу оружье
И съ веселымъ сердцемъ возвращалисъ.
А какъ стали руки братьевъ крѣпки,
Выходили братья въ бой кровавый.
Втапоры, братишки ихъ другiе
Подростали, и во слѣдъ за тѣми
На враговъ летѣли, словно буря: —
И отчизна ихъ цвѣла въ покоѣ!

Всѣ къ Забою, къ молодцу прыгнули
И пѣвца въ объятьяхъ сжали крѣпкихъ,
Клали руки сильныя на перси,
И умно-разумно говорили.
До разсвѣту было ужъ не долго.
Выходили изъ долины мужи,
Выходили розно, темнымъ лѣсомъ,
И по всѣмъ дорогамъ разбрелися.
День проходитъ, и другой проходитъ;
А на третій день, какъ ночь настала,
Въ темный лѣсъ пошелъ Забой
И за нимъ пошли дружины;
Въ темный лѣсъ пошелъ Славой
И за нимъ пошли дружины.
Всякъ покоренъ Воеводѣ;
Королю-же всякъ тамъ нѐдругъ,
Всякъ его сгубить замыслилъ.
„Гой еси ты, братъ Славой!
Къ голубой ступай вершинѣ,
Что̀ надъ всѣмъ поднялась краемъ!
Тамъ сбираться надо будетъ.
На востокъ отъ той вершины,
Видишь, лѣсъ идетъ дремучій; —
Тамъ рукой ударимъ въ руку!
Пробирайся-жъ ты лисицей;
Я туда-жъ приду съ полками.“

— Гой еси ты, братъ, Забой!
Для чего оружье наше
Оставлять въ покоѣ долго?
Что бы грянуть намъ отсюда! —
„Ты послушай, братъ Славой,
Коль известь ты хочешь змѣя,
Наступи ему на горло —
Горло вражье на вершинѣ!“
По лѣсу разбились мужи,
И на-право и на-лѣво.
Эти идутъ, слушая Забоя,
Тѣ по слову храбраго Славоя,
Темнымъ лѣсомъ, къ синей той вершинѣ.
Въ пятый разъ восходитъ солнце красно.
Тутъ вожди другъ-другу руку
Подаютъ и лисьимъ окомъ
Съ той вершины озираютъ
Королевскія дружины.
„Насъ однимъ разбить ударомъ
Хочетъ Людекъ: вишь, полки сбираетъ!
Эй ты Людекъ! ты теперь холопомъ
Надъ холопами у нихъ поставленъ!
Палачу ты своему скажи-ка,
Что его приказы-дымъ для нашихъ!“
Разъярился Людекъ;
Войско быстро онъ сзываетъ.

Много свѣту было въ небѣ:
Красно солнце тамъ играло,
И играло красно солнце
На дружинахъ Королевскихъ.
Всѣ они въ походъ готовы
И поднять готовы руку,
Коли вождь прикажетъ Людекъ.
„Гой ты братъ Славой!
Ты зайди лисицей сзади,
Яжъ ударю имъ навстрѣчу!“
И пошелъ Забой, какъ туча съ градомъ,
И Славой пошелъ, какъ туча съ градомъ:
Этотъ съ боку, тотъ ударилъ прямо.
Братъ! вонъ эти лиходѣи,
Что̀ боговъ и насъ низвергли,
Порубили рощи наши,
Ясныхъ кречетовъ прогнали.
Намъ пошлютъ побѣду боги!“
Разозлился Людекъ, заметался;
Онъ изъ полчищъ на Забоя вышелъ;
И Забой, сверкая взоромъ, встрѣтилъ
Людека. Что́ дубъ схватился съ дубомъ
Средь лѣсовъ; такъ Людекъ на Забоя
Налетѣлъ среди обѣихъ ратей.
Людекъ поднялъ тяжкій мечъ
И пробилъ въ щитѣ три кожи;

Тутъ Забой пускаетъ молотъ —
Людекъ въ сторону отпрянулъ;
Угодилъ тяжелый молотъ,
Угодилъ онъ въ дубъ высокой —
Дубъ на воиновъ свалился,
И къ отцамъ пошло ихъ тридцать.
Разъярился Людекъ: „Звѣрь ты дикій,
Злющая ты гадина, ехидна!
Ну-ка выйди на мечахъ со мною!“
И махнулъ Забой мечемъ:
Отлетѣлъ у сопостата
Отъ щита большой осколокъ.
Людекъ самъ ударъ заноситъ —
Да скользнулъ булатъ по кожѣ,
Что была по сверхъ щита Забоя.
Распалились оба воеводы,
Сыпали тяжелые удары,
И забрызгали другъ-друга кровью;
Всѣ въ крови и воины ихъ были,
Что вокругъ вождей рубились крѣпко.
На полуднѣ стало солнце
И пошло ужь къ вечеру съ полудня;
Но вожди безъ-умолку все бились.
Здѣсь кипѣла яростная сѣча,
Да и тамъ Славой сражался ладно.
„Ахъ ты врагъ безъ угомону!

Чтобы взялъ тебя нечистый!
Что ты кровь-то нашу точишь!“
И Забой свой молотъ поднялъ:
Да отпрыгнулъ Людекъ!
Поднялъ тотъ свой молотъ снова
И пустилъ имъ въ сопостата;
Молотъ свиснулъ-вражій щитъ разбился,
И разбились Людековы перси;
А душа изъ тѣла полетѣла;
Молотъ выпугнулъ оттуда душу
И пронесся въ войско на пять саженъ.
Страхъ напалъ на вражьи рати,
Вырывая вопль изъ ихъ гортани.
У Забоя-жъ люди веселились
И въ очахъ у нихъ играла радость.
„Братья! боги дали намъ побѣду!
Раздѣлитесь, братья, на двѣ части —
И въ походъ на-право и на-лѣво!
Изо всѣхъ долинъ коней сгоняйте:
Пусть заржутъ они въ дубравахъ этихъ!“
—Братъ Забой! удалый левъ!
Бей враговъ ты безъ пощады! —
Щитъ Забой на землю бросилъ,
Въ руку взялъ тяжелый молотъ,
А въ другую мечъ булатный —
И дорогу межъ врагами

Проложилъ себѣ онъ разомъ. —
Зашумѣли, дрогнули дружины!
Туть погналъ ихъ съ тылу Трясъ могучій
И они со страху завопили.
Кони ржутъ въ густомъ лѣсу.
На коней и за врагами!
Черезъ весь ихъ край гоните!
Быстры кони, мчитесь, мчитесь
По пятамъ злодѣевъ нашихъ!“
И отряды на коней вскочили;
Скокъ-по-скокъ погнали за врагами,
Сыпля за ударами удары.
Проскакали горы, лѣсъ, равнины —
Справа, слѣва все назадъ бѣжало.
Вдругъ рѣка шумитъ предъ ними.
За волнами волны катитъ.
Воины спрыгнули въ рѣку
И враговъ передъ собой погнали.
Тутъ чужихъ топили наши волны,
А своихъ на берегъ выносили.
Все леталъ надъ тѣми надъ полями
На широкихъ крыльяхъ лютый коршунъ,
И гонялъ онъ малыхъ пташекъ.
А дружины смѣлыя Забоя
По полямъ, разсыпавшись, бѣжали
За врагами, ихъ разили всюду

И топтали ярыми конями.
Ночью гнали, какъ свѣтилъ имъ мѣсяцъ;
Гнали днемъ, когда свѣтило солнце.
Тамъ опять скакали ночью,
Тамъ зарей на утрѣ сѣромъ.
Вдругъ рѣка шумитъ предъ ними.
За волнами волны катитъ.
Воины спрыгнули въ рѣку
И враговъ передъ собой погнали.
Тутъ чужихъ топили наши волны,
А своихъ на берегъ выносили.
„Ну, къ сѣдымъ туда вершинамъ,
Тамъ конецъ кровавой мести.“
— Ты послушай, братъ Забой:
До горы ужъ недалеко,
И враговъ немного стало:
Да и тѣ о жизни молятъ! —
„Такъ назадъ веди дружины!
Я-жъ пойду и доконаю
Всѣхъ послѣднихъ Королевцевъ!“
Въ томъ краю прошли метели;
Въ томъ краю прошли дружины,
Въ томъ краю, на-право и на-лѣво;
Тамъ и сямъ дружины видны,
Крики радостные слышны.
„Братъ, ужъ вотъ она вершина,

Гдѣ намъ боги шлютъ побѣду!
Тамъ изъ тѣлъ выходятъ души
И порхаютъ по деревьямъ.
Звѣрь и птицы ихъ боятся,
Не боятся только сòвы.
Погребать пойдемъ убитыхъ,
Да боговъ своихъ покормимъ,
Принесемъ большія жертвы
Имъ, спасителямъ народа;
Возгласимъ и честь и славу,
И положимъ все предъ ними,
Что̀ у нѐдруговъ отбили!“

ЗБИГОНЬ.

Сизъ леталъ голубчикъ
По кустамъ зеленымъ;
Высказывалъ горе
Онъ темному лѣсу:
„Ахъ, ты лѣсъ широкой!
Здѣсь леталъ я прежде
Съ дорогой подружкой,
Съ голубицей милой;
Да подружку-душку

Збигонь-недругъ отнялъ
И въ каменный городъ
Онъ бѣдняжку заперъ!“
Подъ стѣнами замка
Молодецъ гуляетъ;
О красѣ-дѣвицѣ
Воздыхаетъ, плачетъ.
Отъ того-ли замка
Уходилъ онъ въ горы;
На горѣ садился,
И молчалъ онъ долго
Вмѣстѣ съ лѣсомъ темнымъ.
Вотъ летитъ голубчикъ,
Жалобно воркуетъ.
Молодецъ удалый
Голубчику молвилъ:
„Что ты, сизъ-голубчикъ,
Стонешь такъ и плачешь?
Али одинокимъ
Ты живешь на свѣтѣ?
Али соколъ быстрый
Заклевалъ подружку?
У меня вотъ Збигонь
Милую похитилъ
И въ каменномъ замкѣ
Дорогую заперъ,

Ты-бы, сизъ-голубчикъ,
Съ соколомъ подрался,
Ка-бы сердце было
У голубя храбро.
Ты-бы вѣдь подружку
У злодѣя отнялъ,
Кабы востры когти
У тебя случились.
Ты задралъ-бы, сизый,
Вора-лиходѣя,
Лишь родись ты съ клевомъ,
Съ крѣпкимъ, плотояднымъ."
„Мòлодецъ удàлый!
Ну-ка поднимайся
И ударь ты смѣло
Въ Збигоня-злодѣя!
У тебя вѣдь сердце
Нетрусливо, храбро!
У тебя вѣдь латы,
Ратные доспѣхи;
У тебя вѣдь молотъ,
Молотокъ желѣзный!"
И пошелъ онъ додомъ,
И дремучимъ лѣсомъ;
Взялъ броню съ собою
И желѣзный молотъ.

Вотъ подъ стѣны зàмка
Мòлодецъ приходитъ.
Былъ онъ подъ стѣнами —
Ночь, ни зги не видно! —
Онъ рукою сильной
Постучалъ въ ворота.
„Кто за воротами?“
Изъ зàмка спросили.
— Молодой охотникъ
Ночью заблудился! —
Отперли ворота.
Онъ еще ударилъ:
Отперли другія.
„Гдѣ владыка Збигонь?“
— Въ терему высокомъ! —
Тамъ онъ затворился;
Тамъ краса-дѣвица
Молодая плачетъ.
„Отворяй-ка двери!“
Збигонь не послушалъ.
Мóлодецъ ударилъ
Молотомъ жедѣзнымъ:
Распахнулись дрери!
Въ голову онъ послѣ
Збигоня ударилъ —
Збигонь повалился.

Юноша по замку
Побѣжалъ и въ замкѣ
Все побилъ живое;
А потомъ съ подружкой,
Съ дорогою, съ милой,
Спалъ онъ до разсвѣту.
Разъигралось солнце,
Сквозь деревья свѣтитъ
На каменный городъ.
Разъиралась радость
У молодца въ сердцѣ,
Что красу-дѣвицу
Обнималъ онъ снова
Сильною рукою.
„Это чья-жъ голубка?“
— Збигонь ту голубку
Изловилъ въ дубравѣ
Да и заперъ пташку,
Какъ меня бѣдняжку! —
„Такъ лети-жъ, голубка,
Ты теперь изъ замка!“
Вотъ и полетѣла
Въ лѣсъ она широкій;
Тамъ и самъ порхала
Съ кустика на кустикъ;
Со своимъ-ли другомъ.

Съ голубочкомъ сизымъ,
На одной на вѣткѣ
Ночку ночевала.
Веселилась дѣва
Съ мо́лодцемъ уда́лымъ;
Тамъ и сямъ гуляла,
Гдѣ млада хотѣла,
И спала съ любезнымъ
На одной кровати.

В Ѣ Н О К Ъ.

Вѣетъ вѣтеръ изъ дубравы,
Изъ дубравы Княженецкой;
Молода краса-дѣвица
За водой бѣжитъ на рѣчку.
Только стала черпать воду,
Черпать кованымъ ведеркомъ,
Глядь-поглядь: вѣнокъ зеленый
Къ ней по рѣчкѣ подплываетъ.
Перевитъ вѣнокъ цвѣтами
Онъ фіялками да розой.
Вотъ вѣнокъ дѣвица ловитъ;
Да упала, ахъ, упала

Въ воду съ берега крутаго!
„Кабы вѣдала я, знала,
Кто тебя, вѣнокъ прекрасный,
Посадилъ въ сырую землю:
Я дала-бъ тому колечко,
Дорогое, золотое!“
„Кабы вѣдала я, знала,
Чья рука вѣнокъ прекрасный
Увивала тонкимъ лыкомъ:
Я дала-бъ тому иголку,
Изъ косы моей изъ черной!“
„Кабы вѣдала я, знала,
Кто тебя, вѣнокъ прекрасный,
По волнамъ пускалъ студенымъ:
Съ головы тому дала-бы
Я вѣночикъ свой завѣтный!“

ЯГОДЫ.

Разъ моя краса-подруга
Въ лѣсъ по ягоду пошла;
Уколола бѣлу ножку
Ей терновая игла,
И ступить отъ боли дѣва
На дорожку не могла.
„Ахъ ты тернъ, ты тернъ колючій,
Что со мною сдѣлалъ ты?
Изведу тебя за это,
Вражьи вымету кусты!“
— Подожди въ дубравѣ темной
Ты, красавица, меня:
Дай пригнать мнѣ изъ долины
Бѣлогриваго коня! —
Борзый конь въ долинѣ ходитъ,
Травку — травушку жуетъ;
А въ дубравѣ-то въ зеленой
Молодца подруга ждетъ;
Про себя все тужитъ, тужитъ,
Тихо молвитъ иногда:
„Что-то скажетъ мнѣ родная?
Знать пришла моя бѣда!“
„Мать говаривала: сердце

Ты отъ мо̀лодцевъ храни! . . .
Да чего-жъ мнѣ ихъ бояться,
Коль со мной добры они?“
На конѣ на бѣлогривомъ
Прискакалъ къ подругѣ я
И серебряной уздечкой
Привязалъ въ лѣсу коня.
Обнялъ крѣпко дорогую,
Цѣловалъ ее въ уста —
И про тернъ, про тернъ колючій
Позабыла красота!
Мы ласкались, миловались;
Солнце къ вечеру пошло.
„Ахъ пора, пора, мой милый,
Намъ домой пора въ село!“
На коня вскочилъ я быстро
И проворною рукой
Обхватилъ красу-дѣвицу
И поѣхалъ съ ней домой.

О Л Е Н Ь.

Скачетъ олень по долинамъ,
Прыгаетъ онъ по горамъ,
Носитъ по цѣлому краю,
Носитъ крутые рога.
Рѣжетъ крутыми рогами
Сучья въ дремучемъ лѣсу;
По лѣсу летмя летаетъ,
Скачетъ на быстрыхъ ногахъ.
Хаживалъ мо̀лодецъ въ горы,
Доломъ широкимъ на брань;
Тяжкія нашивалъ стрѣлы,
Вражію мочь поражалъ.
Добраго мо̀лодца нѣту! —
Лютый нагрянулъ злодѣй,
Злобой глаза распалились,
Молотъ желѣзный сверкнулъ
Юношу въ перси ударилъ —
Всплакались темны лѣса —.
Вышла изъ мо̀лодца, вышла,
Душенька вышла душа!
Горломъ пошла лебединымъ,
Въ алы порхнула уста.
Вотъ онъ лежитъ; за душею
Точится теплая кровь;

Кровь молодецкую тихо
Пьетъ мать сырая земля.
Сердце у дѣвицы каждой
Стонетъ и больно болитъ.
Юноша въ хладную землю,
Въ хладную землю зарытъ;
Дубъ на немъ выросъ, дубочикъ,
Вѣтви пустилъ широко.
Ходитъ олень круторогой,
Скачетъ на прыткихъ ногахъ,
Щиплетъ зеленые листья
Онъ на дубу молодомъ.
Быстрые кречеты вьются,
Изъ-лѣсу къ дубу летятъ,
Голосомъ жалкимъ выводятъ:
„Молодца врагъ погубилъ!“
Горькими плачутъ слезами
Красныя дѣвы по немъ.

РОЗА.

Ахъ зачѣмъ, зачѣмъ ты, роза,
Распустилася такъ рано?
Распустившись, ты замерзла,

Ты замерзла и увяла
И, увянувши, упала!
Долго я вечоръ сидѣла,
Пѣтухи ужъ прокричали:
Я млада еще сидѣла;
Ничего я не дождалась,
Вся лучина догорѣла.
Я заснула — мнѣ приснилось,
Что съ руки-то у бѣдняжки
Перстенечикъ спалъ завѣтный,
Выпалъ камень самоцвѣтный.
Не нашла я камня снова,
Не дождалась я милова!

КУКУШКА.

Въ чистомъ полѣ росъ дубочикъ,
Тамъ кукушка куковала,
Куковала, тосковала,
Что весна не вѣчно въ полѣ.
Кабы все весна-то въ полѣ:
Какъ-бы жито вызрѣвало?
Кабы лѣто вѣчно было:
Какъ-бы яблоко доспѣло?

Какъ-бы могъ прозябнуть колосъ,
Кабы осень все стояла?
Было-бъ горько, было-бъ тяжко
Красной дѣвицѣ безъ друга!

СИРОТА.

Ахъ лѣса, лѣса вы темные,
Вы лѣса-ли Милетинскіе!
Что̀, лѣса, вы зеленѣете
Въ лѣто, въ зиму одинаково?
Рада, рада-бъ я не плакала,
Не мутила-бы сердечушка:
Да скажите, люди добрые,
Кто, скажите, не заплачетъ здѣсь?
Гдѣ мой батюшка, родимый мой?
Въ мать-землѣ сырой зарытъ лежитъ!
Гдѣ моя родная матушка?
И надъ нею травка выросла!
Нѣтъ ни брата, ни сестрицы нѣтъ!
Мила-друга люди отняли!

ЖАВОРОНОКЪ.

Каноплю красна дѣвица
Въ огородѣ барскомъ полетъ.
„Что смутна ты, что печальна?“
Дѣвѣ жаворонокъ молвилъ.
— Какъ могу я жить весельемъ,
Птица-жаворонокъ малый?
Моего милóва друга
Посадили въ крѣпкій зàмокъ!
Кабы мнѣ перо, бумаги:
Написала-бы я къ другу
И съ тобой-бы въ ту сторонку
Я письмо свое послала.
Нѣтъ пера и пѣтъ бумаги!
Такъ лети-жъ одинъ отсюда:
Спой ты пѣсню дорогому
Про мою тоску-кручину! —

СЕЙМЪ.

. . . . . .

. . . . . .

Всякъ отецъ надъ челядью Владыка:
Мужи пашутъ, жены шьютъ одежу;
А умретъ глава, начальникъ дома —
Дѣти вмѣстѣ начинаютъ править
И становятъ надъ собой владыку,
Что̀ за нихъ всегда на сеймы ходитъ;
Вмѣстѣ съ нимъ для пользы братій ходятъ,
Ходятъ Кметы, Лехи и Владыки.
Встали Кметы, Лехи и Владыки,
Похвалили правду по закону.

ЛЮБУШИНЪ СУДЪ.

Гой, Влетава, что̀ ты волны мутишь,
Сребропѣнныя что̀ мутишь волны?
Подняла-ль тебя Влетава, буря,
Разогнавъ съ небесъ широкихъ тучу,
Оросивши главы горъ зеленыхъ,
Разметавши глину золотую?
Какъ Влетавѣ не мутиться нынѣ:

Разлучились два родные брата,
Разлучились и враждуютъ крѣпко
Межъ собой за отчее наслѣдье.
Лютый Хрудошъ отъ кривой Отавы.
Отъ кривой Отавы златоносной,
И Стяглавъ съ рѣки Радбузы хладной;
Оба братья, Кленовичи оба,
Оба родомъ отъ стараго Тетвы,
Попелова сына, иже прибылъ
Въ этотъ край богатый и обильный
Черезъ три рѣки съ полками Чеха.
Прилетѣла сизая касатка,
Отъ кривой Отавы прилетѣла,
На окошкѣ сѣла на широкомъ,
Въ золотомъ Любуши стольномъ градѣ,
Стольномъ градѣ, святомъ Вышеградѣ;
Зароптала, заплакала горько.
Какъ сестра касатки той родная
Этѣ рѣчи въ домѣ услыхала —
Позвала Княжну Любушу въ городъ
Учинить великую расправу,
Звать на судъ ея обоихъ братьевъ
И рѣшить ихъ дѣло по закону.
Шлетъ пословъ Княжна изъ Вышеграда
Святослава кликать отъ Любицы,
Отъ Любицы бѣлой и дубравной;

Лютобора витязя, что̀ правилъ
На холмѣ широкомъ Доброславскомъ,
Гдѣ Орлицу пьетъ синяя Лаба;
Ратибора съ Керконошъ высокихъ,
Гдѣ дракона ярый Трутъ осилилъ;
Радована съ Каменнаго моста,
Ярожира отъ вершинъ ручьистыхъ,
Стрезибора отъ Сазавы злачной,
Самородa со Мжи сребpоносной,
Кметовъ, Леховъ и Владыкъ великихъ,
И Стяглава и Хрудоша братьевъ,
Что̀ за отчину враждуютъ крѣпко.
Какъ собрались Лехи и Владыки
Въ Вышеградѣ у Княжны Любуши,
Всякой сталъ по сану и по роду; —
Къ нимъ тогда Княжна въ одеждѣ бѣлой
Вышла, сѣла на престолѣ отчемъ,
На престолѣ отчемъ, въ славномъ сеймѣ.
Вышли двѣ разумныя дѣвицы,
Съ мудрыми судейскими рѣчами;
У одной въ рукахъ скрижали правды,
У другой-же мечъ, каратель кривды;
Передъ ними пламень правдовѣстникъ,
А за ними воды очищенья.
Начала Княжна такое слово
Съ золотаго отчаго престола:

„Гой вы, Кметы, Лехи и Владыки!
Разрѣшите братьевъ по закону,
Разрѣшите братьевъ, что̀ враждуютъ
Межъ собой во отчее наслѣдье.
Вы скажите намъ святую правду
Отъ боговъ всевѣдцевъ присносущихъ:
Вмѣстѣ-ль станутъ безъ раздѣла править,
Иль на части ровныя раскинуть.
Гой вы Кметы, Лехи и Владыки!
Приговоръ мой разрѣшите нынѣ,
Коли вамъ по разуму придется;
А не то законъ поставьте новый,
Да разсудитъ разлученныхъ братьевъ.“
Поклонились Лехи и Владыки,
И пошли про это разговоры,
Разговоры тихіе межъ ними,
Въ похвалу рѣчей Княжны Любуши.
Лютоборъ, что̀ проживалъ далече
На холмѣ широкомъ Доброславскомъ,
Всталъ и началъ къ ней такое слово:
„О Княжна ты наша въ Вышеградѣ,
На златомъ отеческомъ престолѣ!
Мы твое рѣшенье разсудили;
Прикажи узнать народный голосъ.“
И тогда собрали по наказу
Дѣвы-судьи голоса̀ народа,

И въ сосудъ священный положивши,
Лехамъ дали прокричать на вѣчѣ.
Радованъ отъ Каменнаго моста
Голоса народа перечислилъ
И ко всѣмъ сказалъ рѣшенье сейма:
„Сыновья враждующіе Клена,
Братья родомъ отъ стараго Тетвы,
Попелова сына, иже прибылъ
Въ этотъ край богатый и обильный
Черезъ три рѣки съ полками Чеха!
Ваше дѣло такъ рѣшилось нынѣ:
Управляйте вмѣстѣ безъ раздѣла!“
Всталъ тутъ Хрудошъ отъ кривой Отавы,
Закипѣла желчь въ его утробѣ,
Весь во гнѣвѣ лютомъ онъ затресся
И, махнувъ могучею рукою,
Заревѣлъ къ народу ярымъ туромъ:
„Горе, горе молодымъ птенятамъ,
Коль ехидна въ ихъ гнѣздо вотрется;
Горе мужу, если онъ попуститъ
Управлять собой женѣ строптивой!
Мужу должно обладать мужами,
Первородному идетъ наслѣдье!“
Поднялась Любуша на престолѣ,
Молвя: „Кметы, Лехи и Владыки!
Мой позоръ свершился передъ вами —

Такъ творите-жъ нынѣ судъ и правду
Межъ собою сами по закону:
Править вами не хочу я болѣ!
Изберите мужа, да пріиметъ
Власть надъ вами онъ рукой желѣзной,
А рукѣ моей, рукѣ дѣвичьей,
Управлять мужами не-подъ-силу!“
Ратиборъ, что̀ съ Керконошъ высокихъ,
Всталъ и началъ къ вѣчу: „непохвально
Судъ и правду намъ искать у Нѣмцевъ.
По святымъ у насъ законамъ правда:
Принесли ту правду наши предки
Черезъ три рѣки на эту землю.“

ПѢСНЯ ПОДЪ ВЫШЕГРАДОМЪ.

Гой ты солнце ясно,
Вышеградъ нашъ крѣпкій,
Что̀ стоишь высоко
Твердою твердыней,
Твердою твердыней,
Страхомъ сопостату!
Подъ тобою рѣчка,
Быстры волны катитъ,
Подъ тобою рѣчка,
Ярая Влетава.

Близко той Влетавы,
Той Влетавы чистой,
Выросла дубрава;
Лѣтняя прохлада.
Весело тамъ пѣсни
Соловей заводитъ,
Весело и смутно:
Какъ его сердечко
Скажетъ и прикажетъ.
Ахъ, зачѣмъ не пташка
Я, не соловейка:
Полетѣлъ-бы въ поле —
Тамъ, въ широкомъ полѣ,
Вечерами позно
Милая гуляетъ.
Всѣхъ объ эту пору,
Всѣхъ любовь тревожитъ;
Всякое созданье
Въ часъ вечерній проситъ
У любви отрады. —
Такъ и я, бѣдняга,
Все тужу по милой.
Сжалься, дорогая,
Ты надъ горемыкой!

ПРИМѢЧАНІЯ.

ОЛЬДРИХЪ и БОЛЕСЛАВЪ.

С. 33. У опушки лѣса. Тамъ, гдѣ нынче стоитъ Страговъ, былъ пѣкогда весьма густой лѣсъ.

БЕНЕШЪ ГЕРМАНЫЧЪ.

Строфа 9. С. 2. Въ подлинникѣ:

V lese pod Hrubú Skalú. Это, вѣроятно, было мѣсто владѣнія Бенеша. Донынѣ въ Младоболеславскомъ округѣ существуетъ весьма старый, недавно возобновленный замокъ Hrubá Skála (Gross-Skal). Онъ построенъ на высокой горѣ. Неподалеку отъ него Троски — двѣ огромныя скалы съ развалинами замка. Тутъ же, въ лѣсу, остатки замка Валдштейна, откуда имя извѣстнаго Валленштейна.

ЯРОСЛАВЪ.

С. 7. Гостайновъ. Нынѣ Гостейнъ, гора пониже городка Быстрицы: отъ Оломуца на

Востокъ въ двухъ часахъ ѣзды. Еще недавно были на ней видны слѣды насыпи, что̀ свидѣтельствуетъ о подлинности происшествія, описаннаго въ этомъ стихотвореніи.

С. 49. Въ подлинникѣ:

Kublaj kàze vsem svým zarodéjem,
Hadarem, hvézdárêm, kúzelnikóm.

С. 205. Вестонъ. Имя показываетъ, что это былъ иноземецъ и всего скорѣе Англичанинъ. Свой братъ Славянинъ вѣроятно не сталъ-бы звать народъ на такое постыдное дѣло.

С. 273. Творецъ пѣсни выводитъ своего героя подъ конецъ, когда Христіяне гибнутъ и кажется, что все ужѐ потеряно. Какое умѣнье располагать подробностями разсказа!

С. 291. Большое сходство съ Гомеромъ (Ilias V, 42. 540 и другіе)

δούπησεν δέ πεσών, ἀράβησε δὲ τεύχε᾽ ἐπ᾽αὐτῷ.
Нà земь онъ рухнулъ и громко доспѣхи на немъ застучали.

С. 296. Нельзя не замѣтить здѣсь соотвѣтствія этого стиха 44-му: И пошелъ (Кублай съ Татарами), куда уходитъ солнце. Тутъ занавѣсъ поднимается и начинается дѣйствіе на поляхъ Ганы; а послѣ стиха вышеприведен-

наго занавѣсъ опускается. — Татаръ не стало въ Ганѣ по-прежнему все тихо и спокойно.

ЧЕСТМІРЪ и ВЛАСЛАВЪ.

С. 19. Съ двумя зубами. Думаютъ, что это былъ щитъ на двухъ ножкахъ съ желѣзными остріями, которыя втыкались въ землю, когда воинъ готовился отразить врага.

С. 23. Таковъ былъ обрядъ жертвоприношенія у древнихъ Чеховъ.

С. 160. Вѣроятно, это была гора Громоланъ.

С. 250. Чехи-язычники полагали, что душа мертваго не успокоится до тѣхъ поръ, пока не сожгутъ тѣла.

ЛЮДИША и ЛЮБОРЪ.

С. 29. У Кирши Данилова:

Втапоры повары были догадливы,
Носили яства сахарныя, питья медвяныя.
(Дюкъ Степановичъ.)

С. 32. Опять напоминаетъ Киршу:

Было пированье, почестной пиръ,
Было столованье, почестной столъ.
(Иванъ Гостиной сынъ.)

С. 122. Турій черепъ. Первое употребленіе наслѣдственныхъ знаковъ или гербовъ.

ЗАБОЙ и СЛАВОЙ.

С. 20. Варито (варыто). Музыкальный инструментъ со струнами, въ родѣ кобзы. Это слово напоминаетъ Греческое *βάρβιτον*.

С. 23. Пѣвцы того времени становились, или садились во время пѣнія обыкновенно ниже тѣхъ, кому пѣли. Въ подлинникѣ: vàm pėju najnížší zdola piesň. Я сдѣлалъ небольшое отступленіе, дабы сохранить параллель этого стиха съ слѣдующимъ.

С. 28. Изъ этого стиха видно, что въ Чехіи нѣкогда было многоженство.

С. 38. Весною называлась у нихъ богиня весны (jara) и молодости, а потомъ и самая весна и молодость. Морана (Morana, иначе Marana, Morena, Morėna, Morina) была напротивъ богиня зимы, смерти, а также и самая зима и смерть. Морана встрѣчается еще въ пѣснѣ „Честміръ и Влаславъ“: Morėna jej sypase v noc zrnu — Морена препроводила его въ царство черной ночи. Morėna и до сихъ поръ самое обыкновенное слово у Чеховъ; на прим. они говорятъ: Morėna na něj sáhla — Смерть ему приключилась. Также существуетъ у нихъ пословица: proti Morėně není korėne —

отъ смерти пѣтъ лѣкарства; по нашему: отъ смерти не уйдешь!

С. 50. Люмиръ. Древній пророкъ-пѣвецъ.

С. 51. Вышеградъ. Построеніе сего города приписывается нѣкоторыми Любушѣ, но скорѣе можно думать, что онъ былъ при ней возобновленъ. Это замѣчаніе Г. Свободы. Оно подтверждается и стихами изъ Любушина Суда

V Lubusinė otnė zlatė siedle,
Siedle otnė, svėtė Vysegradė.

Значитъ, Вышеградъ былъ ея наслѣдственною столицею.

С. 62. Кажется, здѣсь онъ говоритъ про себя и про Славоя. Вниманіе, съ какимъ слушаетъ пѣсню сей послѣдній и пылающій взоръ его, показываютъ, что пѣсня производитъ на нѣго особенное впечатлѣніе. Въ послѣдствіи Забой нѣсколько разъ называетъ Славоя братомъ.

С. 94. Нельзя точно опредѣлить, какая была это гора. На правомъ берегу Лабы могъ быть Бездѣзъ (Pösig), а на лѣвомъ Громоланъ (Donnersberg) близь Милешова.

С. 108. Въ подлинникѣ: na hlavu mu najjistėje.

ВѢНОКЪ.

С. 22. Иголку. Это было украшеніе головы у Славянскихъ дѣвушекъ. Онѣ носили также и вѣнокъ, который снимался послѣ сватьбы. Украшеніе въ родѣ чепча надѣвали замужнія женщины по рожденіи перваго ребенка.

Не лишнимъ считаю напечатать здѣсь три моихъ подражанія Краледворской рукописи (I. II. III.). Онѣ были написаны еще до того, какъ я задумалъ перевести рукопись вполнѣ. Въ этѣхъ подражаніяхъ есть нѣкоторыя отступленія отъ подлинника и слышенъ болѣе складъ Русскихъ пѣсень.

I. Какъ подулъ, повѣялъ вѣтеръ
Изъ дубравы Княженецкой.
Прибѣжала красна дѣвка
Зачерпнуть воды на рѣчку.
Глядь: а къ ней вѣнокъ зеленой
По волнѣ плыветъ студеной,
Перевитъ вѣнокъ цвѣтами,
Алой розой, васильками.
Вотъ она ведро становитъ.
И вѣнокъ зеленый ловитъ,
Да; ловивши, оступилась,
Въ воду съ берега скатилась
„Кабы вѣдала я, знала,

Чья рука тебя сажала,
Мой вѣнокъ, вѣнокъ зеленый:
Я тому позолоченый
Подарила-бы въ гостинецъ
Дѳрогъ-перстень на мизинецъ.“
„Кабы вѣдала я, знала,
Чья рука тебя срывала.
Чья рука тебя срывала,
Тонкимъ шелкомъ увивала:
Ахъ! тому-бъ дала иглу я,
Чтѳ въ косѣ моей ношу я!“
„Кабы вѣдала я, знала,
Чья рука тебя кидала,
Мой вѣнокъ, вѣнокъ зеленый,
На просторъ волны студеной:
Я дала-бъ тому вѣночикъ,
Пусть надѣнетъ милъ-дружочикъ,

О Л Е Н Ь.

С. 20. Укажемъ на подобное мѣсто въ „Словѣ о полку Игоревѣ:“ единъ-же изрони жемчюжну душу изъ храбра тѣла, чрезъ злато ожереліе.

СИРОТА.

С. 2. Милетинскіе. Милетинъ, замокъ въ Быджовскомъ округѣ; принадлежалъ нѣкогда владѣтельнымъ князьямъ.

II. Ахъ ты темный лѣсъ,
Милетинскій лѣсъ,
Что̀ зимою такъ
Зеленѣешь ты?
Рада, рада-бъ я
Не кручинилась,
Да не держитъ слезъ
Сердце бѣдное!
Нѣту батюшки:
Спитъ въ землѣ сырой!
И надъ матушкой
Травка выросла!
Другъ въ чужой землѣ,
Не воротится —
Такъ никто душѣ
Не откликнется!

III. ЖАВОРОНОКЪ.

Подъ тѣнью вѣтвистой березы
Красавица-дѣва сидѣла;
Рукой утираючи слезы,
Печальную пѣсенку пѣла.

И вотъ жавороночекъ-птица
По травкѣ, по цвѣтикамъ скачетъ.
„О чемъ это, молвилъ, дѣвица,
О чемъ это красная плачетъ?“
— Ахъ, птичка, я плачу невольно,
Проплакала цѣлое лѣто;
А сердцу все больно да больно:
Нѣтъ друга, нѣтъ солнца, нѣтъ свѣта.
Не скоро, не скоро мнѣ снова
Онъ ясныя очи покажетъ;
Не скоро мнѣ сладкое слово
Устами медовыми скажетъ!
Ахъ, если бы листикъ мнѣ дали
И перышко дали-бы въ руки:
Сказала-бъ я другу печали,
Сказала-бы горькія муки!
Листочка и перышка нѣту! . . .
Лети же, пѣвецъ легкокрылой,
Ты къ милому, къ солнышку, къ свѣту —
И спой ему пѣсню о милой! —

С Е Й М Ъ.

С. 8. Кметъ. Это слово употребелялось различнымъ образомъ. Иногда означало оно обыкновеннаго селянина, какъ теперь у Поляковъ kmieć; въ другой разъ Кметомъ назывался

близкій человѣкъ къ Князю, его совѣтникъ. И преимущественно оно имѣло это значеніе. Иногда-же подъ словомъ Кметъ разумѣлся начальникъ извѣстнаго округа, подобный Польскому старостѣ. А въ пѣснѣ „Людиша и Люборъ“ означаетъ важнаго сановника.

Лехъ. Богатый владѣтель, правитель. Отъ нихъ впослѣдствіи произошли Магнаты. Самое слово Лехъ нынѣ исчезло и только слышится въ произшедшемъ отъ него Szlechtic или Szlachcic.

Владыка. Владѣтель небольшаго участка, мелкій дворянинъ. Изъ нихъ образовалось рыцарство и среднее дворянство.

Зам. Лехи и Владыки могли быть Кметами, не переставая носить прежнее названіе.

ЛЮБУШИНЪ СУДЪ.

С. 11. Отава. Чаще Вотава; рѣка въ южной Чехіи. Въ этой рѣкѣ находили золотой песокъ, почему и городъ, неподалеку оттуда лежащій, называется Písek. При городѣ Звѣковѣ (Klingenberg) впадаетъ въ Влетаву.

С. 13. Радбузл. Рѣка; впадаетъ при Пильзенѣ во Мжу (Mics), которая, называясь далѣе Берункою (Beraun), впадаетъ близь Праги

въ Влетаву. Свобода говоритъ, что въ этихъ мѣстахъ еще доселѣ сохранилось преданіе о враждованіи двухъ братьевъ.

С. 18. Три рѣки. Нѣкоторые, выводя Чеховъ изъ Славоніи, полагаютъ, что это были Драва, Рабъ и Дунай; другіе-же, которые считаютъ Чеховъ пришельцами изъ Бѣлой Хорватіи, отъ Карпатскихъ горъ, видятъ въ этихъ трехъ рѣкахъ Вислу, Одру и Лабу, а также и Гронъ, Вагъ и Мораву.

С. 32. Любица — близь Подѣбрадъ. Доброславскій холмъ. Можно думать, что на этомъ мѣстѣ находится теперь Králové Hradec (Königgrätz). Керконоши — Riesengebirge. Сказаніе о Трутѣ, побѣдившемъ Дракона, и до сихъ поръ живетъ въ народѣ. Въ гербѣ города Трутнова сохраняется изображеніе Дракона. О Каменномъ мостѣ упоминается въ граматѣ Князя Спитигнѣви, данной Лютомѣрицкому Собору въ 1057 г. Гдѣ былъ этотъ мостъ, опредѣлить точно невозможно. Сазава — рѣка, вытекающая изъ южной Чехіи; близь Праги впадаетъ въ Влетаву.

ЛЮБОВНАЯ ПѢСНЬ КОРОЛЯ ВЯЧЕСЛАВА I.

(Doplněk k přeložení velkoruskému po str. 209.)

Милые мнѣ пріязни
Любовь моя отрада,
Блаженство и веселье!
Ахъ, что со мной творится,
Когда только вспомню,
Какія наслажденья
И ласки и привѣты
Подруга мнѣ готовитъ . . .
Какой прекрасной дѣвой
Могу я похваляться!
Но, не въ утрату ласки,
Печаль она наслала; —
Брожу я съ той печалью,
Брожу и непытаю,
Кого она печалитъ . . .
Ахъ, только что издумалъ,
Все думалъ бы о́ милой!
О радость! о блаженство!
Одно теперь желанье,
Чтобъ очи были здравы:
Очами я любуюсь
На прелести подруги;
Очами входитъ въ сердце
Отрада и веселье . . .

ЛЮБОВ. ПѢСНЬ КОР. ВЯЧЕСЛАВА I.

Взаимаетъ, умнажаетъ
Любовь мою; я отдалъ
И сердце ей, и мысли . .
Она источникъ счастья,
Начало удовольствій,
И радость мнѣ, и горе! . . .
Какъ роза распускаяся
Росы медовой жаждетъ
Въ распукалки и листья:
Такъ я устами жажду
Медовыхъ поцѣлуевъ!
О счастье, о блаженство!
Какого непридумать!
Любовь — мое спасенье . .
Кипящее желанье
Изъ сердца исторгаетъ
Любви невинной сладость:
Натѣшится желанье,
Любовь скорбитъ и плачетъ . .
Меня винить ты будешь —
Винить меня не можешь,
Что обнялъ станъ прекрасный,
Роскошный, нѣжный, гибкій, —
А все по волѣ чудной . .
Когда бы неплѣнила
Меня . . .

КРАЉОДВОРСКИ

РУКОПИС.

ПРЕВОД

СЛАВКА ЗЛАТОЈЕВИЋА.

ПОСВЕЋЕН

ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНОМЕ ГОСПОДИНУ

И

СВЕТЛОМ ГОСПОДАРУ

ПЕТРУ ПЕТРОВИЋУ ЊЕГОШУ II.

ВЛАДИЦИ

ЦРНОГОРСКОМЕ И БРДСКОМ.

ПРЕДГОВОР.

Народ који живи на овому свет, мора имати и својих народних дела. Сваки народ за својега живота учини дела и остави неке знаке својих дела. По оваким знацима види

се шта је чинио народ, и из тога суди се какав бија тај народ.

Овакових народних успомена на свету има сувише. Од неког народа налази се више од неког мање. Овој различној множини није свагдар народ крив. По овој множини не може се свагдар пресуђивати дух народни! Неки народи имадоше душмане са свију страна, и дела таковог народа понајвише пропадоше. — За свет у свету јесте велика штета кад пропадну успомене народне. Са успоменама могао би се свет обучитп добру. За пресуђивање народа доста је кад се нађу и неке успомене народног делања.

Народ чешки, нама братимски, живи и дан данас. Из његовог садашњег делања пресуђиваће се његов живот у овом времену. Овај живот јесте знатан у нечем. Овде није прилике да говорим о садашњем чешком животу!

Народ чешки имаде и својег сјајнијег и знатнијег народног живота. Његов знатнији а народни живот спада у оно доба, кад Чеси имадоше у својој земљи своје рођене господаре. Из тог доба остаде на свету од народа чешког свакојаких успомена.

Књижевне-душевне успомене, јесу најзна-

тније. У оваковим успоменама јесу сиромашни и Чеси, и јесте сиромах и сав славенски народ. Тому није узрок славенски народ, — јер на приклад у Чеха колико књига и рукописа не спалише језуите — народни злотвори, по боју на белој гори? А у нас Срба ко ће нам рећи какво благо и колико душевног блага не спалише нам Турци после боја на косовом пољу? Пак зар ради пакости душманске да трпи наша слава и наше племенито име?

Ради пакости туђинске не стадоше многе и многе славенске књижевне старине. Бог и срећа нешто је прикрила од туђинске пакости те му не може главе доћи. Мало имамо успомена књижевних, али оно мало јесте племенитије од многих туђинских успомена. Из ових мало види се узвишеност духа славенског, — и то је слава наша! — Различни славенски народи имамо различних успомена. Међу душевним благом чешког живота јесте велико благо **„Краљодворски рукопис.“** Овај малени рукопис јесте они драги камен који је у свету осветлао славу чешку. Овај малени рукопис расветлао је многу злобну душманску душу, и он донесе видело да се виде славна народна дела.

Овде није толико места да говорим о унутрашњој вредности краљодворског рукописа. О тој ствари писане су и могу се писати читаве књиге! Који Србин прочита ови рукопис, и који има свести и памети, тај ће сам собом најбољма познати врлину овог рукописа. У њему се види да наши Чеси за времена својега краљевања и царевања имадоше својих славних јунака, баш као што их ми Срби имамо и дан данас. У овом рукопису види се да народ чешки у својем животу бија свестан, бија праведан и бија племенит! По овом краљодвосрком рукопису види се да су Чеси — као Славени били бољи нег што су њихови душмани! Ово је главно обиљежје краљодворског рукописа!!

У овом првом српском преводу морам навести кад је, и како је, где је, и од кога је пронађен краљодворски рукопис. Морам рећи и о старини овог рукописа. Морам рећи и о хисторичкој вредности песама у овом рукопису. Морам рећи од какве цене бија ови рукопис за сав учени свет. Све ово навешћу Србима онако, као што је Славенима и свему свету навео знаменити Шафарик у предговору њемачког краљодворског рукописа од графа Матије Туна. Ја ћу нешто рећи и о својем српском

преводу. — Све ово кад рекнем нашем свету, онда ћемо ми Срби, својом памети, још бољма пресудити вредност овог маленог рукописа.

Сада названи „Краљодворски рукопис“ пронашао је знаменити Г. Ханка. Срећа хтеде те исти господин године 1817 оде у место Краљодвор на походе ка својему познанику. При обеду поведе се говор о народним старинама. Ондашњи свештеник рече, да у црквеном подруму има свакојаких рукописа и стрела. Г. Ханка одмах оде, и ту у оном тавном подруму, међу стрелама и папирима пронашао је Г. Ханка оно сјајно видело — садањи краљодворски рукопис. Рукопис од својега места, добио је после и своје садање име.

Овим рукописом славни Ханка још је већма ославио своје име. — Г. Ханка пронађени рукопис први пут издао је у Златном Прагу године 1819 — са њемачким преводом од Г. Свободе. Свет чешки примио је ово своје књижевно благо — дела својих јуначких праотаца — са највећом љубави. То се види из тога, јер је од Г. Ханке и других ови рукопис до сада девет пута издаван. Сада по десети пут издаје Г. Ханка овај рукопис у једној књизи са преводом: пољским, руским, српским и хрваш-

ким, словинским и лужичко српским и бугарским, — францеcким, англеским и њемачким!!

Овим честим издавањем осведочише Чеси да у њима и под пређашњим туђинством још живи они народни дух — који највећма љуби и штује своја народна дела. — Не само Чеси, већ и други Славени примише Краљодворски рукопис као свој рођени рукопис. Русима превео је још године 1820 сам министар Г. Шишков. — Рукопис бија преведен и пољски и нешто крајински, хрвацки, и нешто српски од Г. Светића.

И страни свет превео је ови рукопис и дивио се њему. Нешто преведоше Францези, Англези, и после још једном њемачки превео је Матија граф Тун.

Из пронађеног рукописа види се да је ова књига била много већа, и да је у њојзи било много више песама. Што није остала цела књига то је несрећа и по Чехе, и по све Славене, — изгубисмо многа дела која би нам још већма величала нашу славу! — Овај рукопис има дванаест малих пергаменских листова. У њему лепо је писано. Прва слова јесу ил црвена, плава, ил зелена и позлаћена. Из тога Г. Ханка и Палацки мисле да је она књига била

писана за краљицу Кунигунду — удову краља Премисла Отокара II. Добровски је мислио да је рукопис од године 1290—1310. Палацки мисли да је од године 1180—1290. Узели ил овако ил онако, види се да је рукопис стар преко пет стотина година!

У рукопису нашле су се ове песме:

1. Олдерик и Болеслав или беглук Пољака из Златног Прага. — Почетак фали.

2. Бенеш Херманов или победа над Саксонцима.

3. Јарослав или победа над Татарима при Холомуцу.

4. Честмир и Власлав или песма о победи над кнезом Влаславом.

5. Људиша и Љубор или песма о мејдану јуначком.

6. Забој или победа над Људјеком.

После иду 8 малих песама:

7. Збигоњ, 8. Кита цвећа, 9. Јагоде, 10. Јелен, 11. Ружа, 12. Кукавица, 13. Сирота, 14. Шева.

Песме: Љубушин суд, — Скупштина, — Песма под Вишеградом, — Песма краља Вацлава I, — јесу старе песме, али несу биле у овом краљодворском рукопису.

Осим свега овога за нас Србе знатан је у краљодворском рукопису — начин певања и језик у песмама. Певање краљодворско сведочи да и у Чеха бија народиих певаца, као што их има у нас Срба и дан данас. Песме краљодворске по Шафарику — јесу народне песме. У њима народни певац онако је опевао јуначка дела — као што наши певци чине и дан данас. — Дух певања краљодворског јесте исти који је и у нашим и данашњим песмама. Језик по речма и граматичким правилама у Краљодворском рукопису јесте старији него данашњи чешки језик. Краљодворски рукопис сведочи да смо сви Славени по језику сроднији били. Краљодворски рукопис по језику сведочи да смо ми Срби у граматичким формама најближи старој славенској форми! Дух певања и језик најбољма сведоче да су ове краљодворске песме за сада најстарије народне чешке песме.

Нама Србима треба знати и хисшоричку истину у овим песмама. У њима — по Шафарику и Палацком — спевано је оно, што се збило у народном животу. — Од којег су времена, и шта значе поједине песме то ћу рећи на задњим листовима ове књиге!

И онде ћу укратко навести вредност ових

песама за народну старину и чешку и сву славенску.

Најпосле морам рећи и о самом својем српском преводу. — У преводу пазио сам и на чешки рукопис и на наш језик. По рукопису пазио сам на речи и на ствари, и на начин певања. У речма и стварима остао сам при рукопису колико сам могао. У рукопису има нешто што сам ја за нас Србе морао друкчије рећи, али сам задржао смисао. Н. п. у песми Забој Славој има у рукопису

„i zastena pláčem holubiným!“

— српски од речи до речи: „и застења голубијим плачем.“ Овако ми — ваљда — не можемо рећи, и за то сам у преводу рекао „Рони сузе низ бијело лице.“ — Овако, овом подобних примера имам у преводу више! У оваковим примерима за Србе превео сам српски, и метнуо што је за нас приличније. Ово сам тим пређе могао учинити јер сам преводио књигу народну за народ а не — као што веле — свето писмо!

По начину певања не остадох при рукопису, ту сам се држао нашег најобичнијег начина — од осам и десет слогова. — За јуначке песме — назване епичке — по уговору наших књижевника узео сам наш јужни

говор. Тако су певане и наше јуначке песме! У песмама од милости и свести — назване лиричке — узео сам наш источни говор којим сам писао и Златијнство. — Колико сам у преводу учинио по својој жељи, о тому нека суде наши — у народној књижевности вешти људи.

Са овим преводом хтедох да једном и ми Срби у целости познамо Краљодворски рукопис. То ми је једна и сада и вазда највећа жеља. За овом жељом учиних шта могах, а други нека учине ако треба још више учинити. У српском језику може се краљодворски рукопис најбољма превести. Наш језик и дан данас има оне граматичке форме које су у краљодворском рукопису. На нашем језику и дан данас спевају се оваке песме какве су спеване у краљодворском рукопису. И за то вечита пошта према нашем народном језику који све може учинити што не могу многи други. Ову истину признаће сваки који имаде посла са књижевности. Ако нешто не можемо учинити, тому је узрок наше незнанство, а никад ни до века наш красни народни језик. И за то и погрешке у овом преводу, нек се припишу мени, а нипошто и никад нашем народном језику!

Ми Срби са овим преводом познаћемо још бољма и наше Чехе и нас саме. Кад видимо да Чеси имају својих врлина, ми ћемо знати да и они јесу врсни славенски народ! Кад видимо да се чешке народне песме — по броју малене — овако славе по свету, онда знајмо да се свет и нашима од врлине не може доста надивити! Кад видимо да се славе славна дела, знајмо да ће се славити и наша дела! Кад видимо да се ова чешка старина овако знаменито слави, онда знајмо да ће се и наше славити. И ми имадосмо својих славних дела, — збирајмо старине да не труну по манастирима,— онда ћемо још бољма дознати нашу народну славу! Збирајмо своје народне старине, не бил и ми у црној тмини пронашли светло благо. Збирајмо наше народне старине, ради своје среће и славе, и ради напретка свецког!!

Што до сада рекох, то ми је све, нешто за сада, а нешто за вазда!

У Златном Прагу на ново љето 1851.

СЛАВКО ЗЛАТОЈЕВИЋ.

ОЛДЕРИК и БОЛЕСЛАВ.

Он отиде у ту гору чарну
Гдје збор зборе до седам владика
У свакога дружина избрана
Вихон Дуб је тамо похитао
Баш по ноћи а са четом малом,
У чети је до стотину друга
Сваки паше мача огњенога
У свакога поуздана рука
Све Вихони вјерне узданице!
Кад дођоше усред горе чарне
Јунаци се редом руковаше
И стадоше тихо говорити. —
Кад поноћи бјеше превалило
И бијела с' прикучила зора
Вихон збори кнезу Олдерику:
„Чујеш ли ме кнеже Олдериче!
Бог је теби дао мудру главу
Бог ти дао и већа јунаштва,
Ти нас води на љуте Пољаке!
Куд год речеш сви ћемо за тобом,
Ја на десно јали на лијево

Ја напријед јали у натраге,
Хајде браћо! хајдете јунаци!“ —
Кад је кнеже разабрао рјечи
Узе барјак у десницу руку
Пак је кнеже повикао гласом:
„За мном, за мном, храбро на Пољаке
На Пољаке на наше крвнике!“
За њим скочи до осам владика
За владикам' три стотин' јунака —
Три стотине и педесет друга,
Отидоше гдје бјеху Пољаци
Гдјено бјеху и спаваху тврдо. —
На крај горе ондје на брдашцу
Кад с' јунаци уставили били
Златни Праг је боравио санак
Сва Влтава бјеше с' запушила,
За Прагом се плавила планина
За планином бијелила зора! —
„Хајде доље, доље све полако!“
У Прагу се хитро сви сакрише
А оружје заклонише гуњем! —
Иде пастир данку на уранку
Пак он виче да отворе врата.
Када стража зачула пастира
Отвори му врата ка Влтави.
На мост дође пастир и затруби,

Скочи кнеже и владике с њиме,
И са њима сваколика дружба.
Ударише бубњи громовити
Затрубише трубе гласовите,
Сва је чета на мост ударила
Вас се мосте под њоме зањиха
Страх удари у све у Пољаке;
Потегоше свијетло оружје, —
Љуто бије до седам владика,
Те Пољаци бјеже на све стране
Руљом трче граду на капије
Све од страшна од крвава боја!
Бог учини и тад навладасмо
Једно сунце на свем' небу сину
Сину Јармир над свом земљом опет!
По свем' Прагу разнесе се радост,
Око Прага разнесе се радост
Оде радост по свој земљи нашој
По свој земљи од радосног Прага!

БЕНЕШ ХЕРМАНОВ.

Ој ти сунце, ој сунашце!
Јесил' сунце жалостиво?
За што сунце на нас сијаш

На нас људе јаднике?
Гдје је кнеже, гдје јунаци?
Ошли к Оту на далеко!
Ко ће тебе избавити
Сиротицо домовино?
Ево Н'јемци навалише,
Јесу Н'јемци ти Саксонци
Од горличких старих гора
У крајину иду нашу.
Дајте јадни, свега дајте
Сребро, злато, и све благо,
И све ће вам попалити
Ваше дворе и колибе!
Све нам Н'јемци попалише
Сребро, злато пограбише,
Сву нам стоку одагнаше
Пак на Троске ударише.
Нете, браћо, не тужите!
Устаје вам већ травица
Тако дуго изгажена
Туђинскијем копитама!
Вијте вјенце пољска цвјећа
Својем правом спаситељу!
Усјеви се сви зелене
Све се хоће промијенит'!

Брзо све се промијени
Јера Бенеш Херманови
Тамо народ у скуп зове
У скуп зове на Саксонце.
Слегоше се там тежаци
А под ону „Грубу Скалу“
Цјепови су њим' оружје
С њим одоше на душмане.
Бенеш, Бенеш напрјед иде
За њим народ сав распаљен,
Народ виче „на освету“
„На Саксонце на крвнике!“
Обје стране спопанула
Спопанула љута мука,
И у њима узаврела
Узаврела врела крвца.
Распаљене обје стране,
Једни друге страшно гледе,
На колац се колац диже
А на копље бојно копље.
Побише се обје стране
Ка двје горе да с' удрише
Засјеваше бритке сабље
Као муња преко неба.
Од страшне се тада вике
Све поплаши горско зверје,

И све тице полетјеше
За три брда одлетјеше.
С кршовите чарне горе
Разл'јеже се по увалам
Јека коња и мачева
Ка да старо дрвље пада.
Дуго врјеме постајало
Обје стране мејдан држе,
Нит ко миче своју пету
Нит помиче своју ногу!
Једном срећа обрну се
Оде Бенеш уз ту гору
Десно махну бритком сабљом
Оде сила десној страни.
Махну л'јево бритком сабљом
Оде сила л'јевој страни
Са тог крша сво камење
На Нијемце сташе бацат'!
Сиђе војска с брда доље
И Нијемци тад вапише,
И Нијемци сташе бјежат',
И ту бише побијени!!

ЈАРОСЛАВ.

Чудну причу сад ћу да вам причам
О крвавом о страшноме боју,
Приберите ума и памети
Хоћете се задивити чуду!
Гдје је бјели Оломуче граду,
Има ондје повисоко брдо
И то брдо Хостајнов се зове
Мати божја ту чудеса твори. —
Наша земља у миру је била
У народа силу блага бјеше
Ал се диже од истока бура
Зарад ћери татарскога хама
Што ј' Хришћани убише за злато,
Злато, бисер, и камење драго.
Јесте чула Кублајевна млада —
Што је л'јепа као мјесец сјајни —
Да је доста на западу земље
И у земљи да је доста свјета.
Подиже се видјет' туђе људе,
Туђе људе, завичаје туђе!
С њоме пође до десет јунака
И пођоше до двије дјевојке,
Што им треба узимају доста,
Сви сједоше на коње витезе

И пођоше камо иде сунце!
Да је коме погледати моме,
Кано зора што се јутром сија
Кад изиђе иза тамне горе —
Тако сија Кублајева ћерка —
Од љепота и накита тешка!
Сва у сухо обукла се злато
Врат и њедра оставила гола,
На глави јој вјенац од бисера
Од бисера и камена драга.
Тој љепоти дивише се Н'јемци
Богатству јој завидјеше Н'јемци,
Украј пута у засједу сјели,
Иза дрва напанули на њу,
Убише је пограбише благо! —
Кад то зачу Кублај хам татарски,
Да му мила убијена ћерка,
Са свих страна сакупио војску,
Пође с' војском камо иде сунце.
То зачуше на западу краљи
Гдје се диже хаме на краљеве,
Они иду један ка другоме,
Сакупише превелику војску,
Ижљегоше на то поље бојно.
По свој равни намјестише војску,
Намјестише те чекају хама!

Кублај зове све своје гатаре,
Све гатаре, враче и звјездаре
Да му кажу завршетак боја!
Скупише се сви на мах гатари,
Сви гатари, врачи и звјездари.
На двје стране начинише коло,
Црну трску уздуж положише
На двје поле разцјепише трске,
Свакој поли своје име дали:
Једно Кублај а друго су краљи,
Над њима су запјевали пјесме
Како веле стародавне књиге.
Тад стадоше војевати трске,
Кублајева надјачала трска,
Разигра се сваколика војска
Од весеља и од веље среће,
Сваки коњик коња узјахао
И сва војска пође на алаје. —
Но Хришћани не имали сјета,
Ударише лудо на душмане.
Ту се први отворио бојак:
Стрјеле шуште као облак црни
Копље с' ламље канда громи грме,
Као муње мачи сијевају.
На силу се сила намјерила.
Једна другој неда у напријед!

Већ Хришћани погнаше поганце
И њима би били одољели,
Ал дођоше на ново врачари,
Донесоше трске расц'јепљене.
То угледа сваколика војска,
Сви Татари распалише с' љуто,
Сва се сила нагна на Хришћане.
Те Хришћане пред собом потјера,
Потјера их као дивљу дивљач!
Ту је силни остануо калпак,
Многи штите све по земљи лежи,
Ондје коњиц војеводу вуче,
Ондје један још се залуд бије,
Други амо „аман!“ јадан вичe!
Тако се је раширио Татар,
На Хришћане наметнуо намет:
Два краљевства себи присвојио
Стари Кијев и Новиград вељи!
Ти се јади на далеко чуше,
Стаде народ одсвуд прикупљат' се;
Четир силне саставише војске,
С Татарима поновише кавгу.
Сав се Татар налегнуо десно
А од силне а од страшне силе
Страшни се је подигао тутањ
К'о кад црни навуче се мрачак

Хоће ледом да потуче поља!
Умах се је прикупио Угрин,
Све у чете растурио војску,
Но му залуд све јунаштво било:
Јер Татари ударише средом,
Сву им силну растурише војску,
Сву им земљу похараше љуто! —
Хришћанима све уфање оде,
Све је горе и све горе било,
Тад Хршћани процвиљеше љуто,
Пак се по том помолише богу,
Да их боже од Татара спасе:
„Устај боже! у својему гњеву,
Опрости нас од душмана љутих,
Хоће нама потлачити душе,
Напали нас као вуци овце! —“
Први бојак јесмо изгубили
И други смо бојак изгубили:
По Пољској се раширио Татар,
Већ допръо Холомуцу граду.
Ту невоља настанула већа,
Ништа живо не бјеше на миру
Од душмана од тих поганика.
Два је дана војевала војска
Без да једна поб'једила страна.
Татарска се умножила војска

Као што с' ноћца у јесени множи,
Кроз ту силу удрише Хришћани,
На Татаре јуриш учинили,
Јуришали брду чудновату
Божја мајка гдје чудеса твори.
„Јуриш браћо!“ повикао Внеслав,
Сребрн штит је ударио мачем
И барјак је развио над главом!
Све се диже, сви у напр'јед пођу,
У једну се сакупили чету,
Из татарске из душманске силе
Испадоше као огањ живи.
Сва је војска све натрашке ишла,
На брежуљку рашири се војска
А са преда сужила се војска;
Десно л'јево прикрила се штитом,
Сви јунаци помећали копља
Један другом на јуначко раме! —
Кад се тако намјестила војска,
У том тамна настанула ноћца,
Сву је земљу обузела ноћца,
Обузела распаљене очи
И Хришћана и Татара љутих.
У том мраку у тој ноћци црној
Сви Хришћани бедеме подигли,
Дижу бедем око свега брда.

Кад бијели заб'јелио данак
Сва крвничка подигла се војска,
Сва се војска по бр'јегу расула,
Тешко војску прегледати оком.
Ту се силни подигао коњик,
Сваки јаше коња помамнога,
Сваки носи убојито копље,
На копље је натакнуо главу,
Те је носи хаму под чадоре!
Ту је силна салегла се сила,
Сва се сила уједно сабила,
Навалила све на једну страну;
Успужа се горе уз брдашце,
Стоји клика убојите војске —
Да с' разл'јеже по свој гори чарној!
Сви Хришћани на бедему били,
Мајка божја осили им душе,
Сви запеше стрјеле за тетиве,
Потегоше маче огњевите —
Љути Татар узмакнути мора.
Љути Татар вас се помамио,
Од љутине распали се хаме,
На три чете раздјели се војска,
У три чете јуришала брду.
Тад Хришћани оборише дрвље,
Десет грма јесу оборили,

Све те кладе крај бедема дали.
Већ се Татар уз бедеме успео,
Закликтао те се облак тресе,
И већ хтједе заронити бедем,
Ал Хришћани обóрише кладе
На Татаре, на своје крвнике.
Те их дрвље притиснуло љуто,
Као црве многе је потрло
Још је многе по пољу разн'јело.
Дуги бојак ту се војевао,
Па тек ноћца бојак прекинула!
У том боју погинуо јунак,
Паде јунак, паде Внеслав славни!
Јадно срце обузела жалост, —
И војсци је још невоље љуће,
Силна жеђи изгори им грло,
Ради жеђи лизали су росу.
Дође вече, дође хладна ноћца,
Иза ноћи забјелила зора.
У Татара све је почивало.
И већ подне бјеше превалило,
Многи Хришћан премину од жеђи,
Силни јунак помоли се богу,
Мајци божјој молио се л'јепо,
Сви жалосно пригибали руке,
Сви са земље на небеса гледе,

Сви јунаци гласно повикали!
„Више жеђцу трпит' не можемо,
Немож' јунак војевати бојак, —
Коме здравље, коме жиће мило,
У Татара нека милост тражи!“
Тако једни, тако веле други:
„Од мача је погинути боље
Нег ол жеђи изгубити главе;
Као робље имаћемо воде.“
Вестоњ онда повикао гласно:
„За мном браћо који тако мисли,
За мном браћо кога жеђца мучи.“
На то скочи јунак Вратиславе,
Вестоња је притиснуо љуто
И овако њему говорио:
„„Кукавицо, срамото хришћанска!
Зар ти хоћеш да погубиш људе?
Милост ваља од бога чекати,
Не у ропству од Татара љутих.
Моја браћо не губите душе,
Веље зло смо претурили сретно,
У по подне на препеци љутој,
Бог је наше сачувао душе,
Бог ће нама у помоћи бити!
Ако јесте јуначкога рода,
Срамите се пријашњега збора.

Ако овдје помр'јемо од жеђи,
Биће нама од Бога суђено,
Ако себе душману предамо,
Сами своју погубисмо душу.
Бог на ропство мрзи да не види,
А гријех је сам се заробити. —
За мном браћо! који тако мисли.
Хајде браћо! баш божијој мајци!""
За њим оде сваколика војска,
Иде чета у црквицу малу,
Ту се чета помолила богу:
„Устај боже! у својему гњеву!
Дај нам силу на душмане наше,
Услиши нам боже тије гласе!
Нас је љути опколио Татар,
Избави нас од Татара страшних,
Овлажи нам и утробу нашу,
Ми ћемо ти захвалити л'јепо!
Све душмане сатри нам по земљи
Нек им нигда ни спомена није!"
Бог је њима услишио р'јечи.
И гле! облак на плавоме небу,
Душе вјетар а громови бију,
Сво је плаво помрчало небо,
Муња сјева по татарском стану
Бујица је испунила врела.

Неста буре. Скочише јунаци,
Са свих страна прибира се војска,
К Оломуцу барјаци се вију,
Сви јунаци спремили се боју,
О бедру им бритка сабља виси,
У тулу им јесте тушта стр'јела,
Калпаци им на јуначкој глави,
Под њима су журовити коњи!
Стоји јека шумскијех рогова,
Заорише с' трубе и бубњеви,
Побише се обје силне војске:
А од праха од коњика многа
Подиже се вељи облак црни.
Страшни бојак ту се заметнуо,
А то бјеше баш пошљедни бојак.
У том боју сијевнуше мачи,
Стоји звека оштријех мачева,
Засикташе убојите стр'јеле,
Зазвиждаше убојита копља.
Бија клање, бија бојак страшни,
И жалости и радости бија.
Ту је крвце до кољена било
А лешине леже као дрвље,
Многи јунак ту је погинуо:
Једном глава расц'јепљена стоји,
Другом б'јеле сарубљене руке,

Мртав с коња пада на мртвога,
Неки мачем још душмане млати
Као што бура обаљује дрвље, —
Татар љути или срце пара,
Или мачем одрезује уво. —
И би јаук и би лелек страшни,
Већ Хришћани узмицати сташе
А Татарин за њима се нагна,
Ал ето ти Јарослава храброг,
Лети јунак као соко сиви:
На прсих му стоји челик тврди,
Челик тврди крије срце тврдо,
Самур калпак крије мудру главу,
Из очију јунаштво му вири,
Њему врела узаврела крвца,
Полетио на Татаре крвне
Као лаве кад сагледа крвцу,
Кад прострјелен потрчи ка ловцу,
Он полети Кублајевић хаму,
За њим Чеси као туча бујна! —
Страшни бојак ту се започео.
На копља се оба сударише,
Оба су се саломила копља, —
Ал ето ти Јарослав јунака,
Вас је јунак у крв огрезнуо,
Вас му коњиц у крви бијаше.

Својим мачем ударио хама,
Како га је лако ударио,
На двје поле њега пресјекао.
Паде мртав међ лешине друге,
Зазвекета му са луком туле!
Паде хаме устрави се Татар,
Побацао убојита копља,
Баца копља све од хвата дуга,
Бјежи један ко бјегати мог'о,
Бјежи тамо гдје се сунце рађа.
И Хана се опрости душмана!!

ЧЕСТМИР и ВЛАСЛАВ.

Неклан рече да се дигне војска,
Заповједи силовити кнеже,
Да се иде на Власлава храброг.
Сва се војска махом подигнула,
Сва се диже на кнежеве р'јечи,
Оде војска на Власлава храброг! —
Хвалио се Власлав силни кнеже,
Хвалио се да побио војску,
Силну војску од Неклана кнеза.
Сву Неклана попалио земљу,
Попалио, мачем исјекао

А и својом пустаинском четом
Неклана је свуда погрдио. —
Кад то зачу Неклан силни кнеже,
Честмиру је кнеже говорио:
„Сву ми војску подигни Честмире!
Води војску на Власлава б'јесног,
Срамно наске на мејдан позивље.“
Скочи Честмир заигра му крвца,
Он се маша својег штита црног,
Узе штита а од двоја крака,
На главу је натурио калпак,
Под сво дрвље богу жртве чини.
На војнике повикао Честмир,
Сви војници спремили се брзо!
Прије сунца војска поранила,
Иде војска дању, и по сунцу
Иде војска тамо ка бријегу. —
Сва се села редом задимила,
По селима плач и лелекање,
„Ко је ваша села упалио?
Ко је ваше расплакао очи?
Нијел' вама досадио Власлав?
То је њему то потоње дјело,
Моја војска сатрче му силу!“
Војеводи вако одговоре:
„„Крувој нама починио јаде

Нашу стоку преотео је Крувој,
Наша села попалио Крувој,
Нас је мачем погубио Крувој,
Крувој б'јесни све нам благо от'о,
И војводу нашег заробио!""
На Крувоја ражљути се Честмир,
Распали се повикао Честмир:
Чујте мене моја браћо драга,
Сјутра зором хоћемо се дићи,
Сада браћо одморите тјело!
Л'јево, десно свуда црне горе,
Успеле се под облаке ошле,
На врх гора засијало сунце.
Са свих страна јунаци се купе,
Иде војска да бојује бојак!
„Хајдмо граду, б'јелом граду хајдмо,
Хајдмо тамо гдје је Војмир сужањ,
Гдје робује Војмирова шћерца,
Коју младу заробио Крувој
У горици на леденом кршу,
Који јесте осрамио кнеза:
Крувој кнезу задавао вјеру,
Тврду вјеру потврдио руком,
Ал уз вјеру и уз дану руку
Веће зло је нанио свијету. —
Горе! горе сви јунаци хајте!

Јуриш браћо! хајте на град б'јели!"
Кад јунаци саслушали рјечи,
Сви јунаци јуриш учинише,
Сви јунаци на град ударише,
Учинише као што рече Честмир!
Потегоше као облаци с тучом!
Сви се предњи оградили штитем,
А задњи се опиру о копља —
Што на дрва преко пометали.
Над врх брда, над врх горе црне,
Својим мачем ударају града,
Одбијаху мачеве са града!
Крувој риче као неко биче,
Своју војску храбрио је Крувој,
Крувој мачем немилице с'јече,
Пражане је оборио многе! —
Као што дрво са високе стјене
У ваљану обаљује дрвље,
Тако пада Некланова војска,
Пада јадна уз бедеме грацке.
Честмир својој заповједи војсци,
С леђа рече да нападне града,
А са пр'једа да прејури кланце. —
Силно дрвље привукоше граду
Да се тако претурају кладе,
Туре кладе над војничке главе.

Под то дрвље стадоше јунаци,
Силни јунак до јунака стао. —
На рамена пометали дрвље,
Све су дрвље ужетом притегли,
Око себе пометали копље.
На то дрвље прискочили други,
На рамена пометали копље,
Све ужетом привезали тврдо.
На ове су прискочили трећи,
А на треће скочили четврти,
А и пети, све до б'јела града,
Откуд бију огњевитим мачем,
Откуд сикћу убојите стр'јеле,
Откуд иду страховите кладе.
Ал Пражани одољели сили,
Прескочили зидине на граду,
Грацку силу напанули љуто!
У граду је повикала војска:
„Чуј Војмире изведидер ћерку,
Хој изиђи из тамнице љуте,
Ево дана! иди тамо ст'јени,
Ту ћеш видјет' како Крувој паде,
Од сјекире, од јуначке руке!
Иде Војмир, у зору изиђе,
Изишао са л'јепотом ћерком,
И у крви опази душмана,

Опазио Крувоја бијесног.
Св'јету Честмир повратио пљачку,
С пљачком оде и лијепа мома!
На том мјесту уз то јарко сунце,
Војмир хтједе запалити жртве,
Ал му вели војевода Честмир:
„Војмире! подижи се брате,
Нама ваља још душмане бити,
Пошље ћемо запалити жртве.
Хајде! хајдмо! на Власлава б'јесна,
То је воља живијех богова!
Докле сунце удари на подне,
Ваља нама оном мјесту доћи,
Гдје побједу кликнуће јунаци.
Хајде! узми душманско оружје!"
То Војмиру веље мило било,
Закликтао да с' разлеже гора,
Од тог гласа све се дрвље тресе,
Виче Војмир боговима виче:
„„Немојте се ражљутит' богови,
Што вам слуга не сажеже жртве,
На данашњем на лијепом сунцу!""
На то њему бесједио Честмир:
„Боговима остадосмо дужни,
Сад нам ваља на душмане поћи.
Сад узјаши ждраловита коња,

Пређи горе као муња сјајна,
Пређи горе, иди у дубраву,
Тамо с' пута има једно кршје,
Боговима омиљело јако,
За побједу што си придобио,
Придобио — сада и одсада,
Ту ти спали боговима жртве!
Пре нег сунце на небу огране,
Бићеш јунак на оному мјесту.
Пре нег сунце за корак корачи,
Један крочи и крочи за други,
Трећим кроком обасјаје шуме,
Ту на бр'јегу сустигнуће војска,
Гдје ти палиш боговима жртве,
И ту ће се поклонити сваки,
Сва се војска хоће поклонити!"
Војмир својег узјахао коња,
Прође горе као муња сјајња,
А на кршју у дубрави с' пута,
Ту он пали боговима жртве
Пали жртве за велике боје,
За прећашње за идуће боје.
Боговима жртвов'о јуницу
Црљен длака на кожи јој сјала!
На ливади једноме пастиру,
За њу даде својег врана коња,

Даде коња и са коњем узду!
Пламти жртва, иде војска силна,
Из долине иде у дубраву,
Сваки за се, и оружје носи, —
Иде војска, гласно попијева,
Сваки јунак уз жртву се клања,
Сваки здравља боговима славу!
Кад пошљедњи огњу се упути,
Војмир јунак узјахао коња,
Пошљеднима натовари плећа —
Натовари што оста од жртве!
Оде војска како сунце иде,
Док не дође препека на подне,
Ту их чека Влаславова војска,
На равнини Власлава је сила,
Сила стоји од горе до горе,
Пет је пута од Пражана већа,
Стоји клика од силна војника
Грђи лавеж од грдњијех псина!
Од те силе препану се Војмир
Војимире бесједио тихо:
„С таком војском војевати мучно
Зар палица да одбије коца.“ —
На то њему одговара Честмир:
„„То је љепо у потаји зборит'
Ал и љепо спремити се свему!

Како глава да провали ст'јене?
И лисица залудиће бика!
Овдје нас ће прегледати Власлав,
Хоће нашу пребројати војску, —
Брзо доље око овог брда,
Око њега обрћимо војску
Стражње напр'јед, пр'једне на зад дајмо!"
То учине обје војеводе,
Сва се војска око брда вије,
Девет пута обрну се војска!
То душману вељу страву даде,
Учини му да је тушта војске.
По шипрагу растури се војска —
Да душману засв'јетли оружје
Од оружја да засв'јетли гора. —
У тај мах се подигао Честмир,
Диже бутуњ — диже четир чете.
Али у мах искочио Трасе,
Трасе скочи иза крша ледна,
Са леђа је удрио душману,
Ућe страва, распрштти се војска.
За њом Војмир подигао војску,
Ка излазу препречио пута,
На Власлава удари са стране. —
Стоји цика по гори зеленој:
Канда гора на гору се дигла,

Канда своје поламљали дрвље.
У том Власлав скочи на Честмира,
Но је њему прискочио Честмир,
Удари га, удари га опет,
Паде Власлав на земљицу црну!
На земљици превија се страшно,
Л'јево десно превија се Власлав,
Ал не може подигнути главе:
Јер Морена посула га ноћцом!
Од Власлава силна крвца шикће
Шикће крвца по зелепој трави
А са траве по земљици сувој, —
И из уста ижљећела душа,
Оде у вис, лети тамо амо,
Оде душа по зеленом дрвљу,
Л'јећела је док не згори т'јело!
Власлава се препанула војска,
Бјежи горе, доље бјежи војска,
Све се крије да ј'не види Честмир —
Што Власлава јесте надјачао!
Посл'је боја разлеже се радост,
Неклан кнеже разабрао радост
Весело је сагледао пљачку!!

ЉУДИША и ЉУБОР.

Запамтите стари млади,
Запамтите страшни међан!
Једном бјеше кнез полапски,
Бјеше кнеже веће богат,
Бјеше славан, бјеше добар.
Славни кнеже им'о шћерцу,
Јединица л'јепа шћерца
Свима мома омиљела.
Бија мома веће дивна:
Јесте мома танка струка,
У моме је б'јело лице,
На лицу јој румен цвати,
Очи су јој сјајно пебо,
На рамену русе власи,
У моме је б'јело грло,
По врату се власи вију —
Вију с' власи на увојке! —
Једном кнеже прати слугу,
Све властеље зове кнеже,
У дворове на гозбину.
Када дође бијел данак,
Сва господа скупила се,
Из далека долазила,
Све на славу на весеље.
Засвирале л'јепе сврке.

Сва господа иду кнезу,
Сви се кнезу поклонише,
Сви кнегиьи поклон чине,
Клањају се љепој шћерци.
За столове посједаше
Све по реду старјешине.
За једење носе дивљач,
Носе пиће замедљано,
Господа се веселише,
Бјеше слава превелика!
По свом тјелу оде сила
Осили се свако срце!
Онда кнеже бесједио:
„Знајте браћо с чега збора,
С чега сте се сакупили!
Хочу браћо да ја знадем
Које моја узданица!
И у миру јесте мудро
И на бојак помислити,
Јер сусједи јесу Н'јемци!“
Рече кнеже, преста тихо,
Сва господа поскочише,
Од столова устануше.
Сви се кнезу поклонише,
Чине поклон св'јетлој госпи,
Клањају се дивној ћерци.

Опет трубе затрубише!
Спремише се сви међану
Баш пред двором и на луци.
А на двору, на чардаку,
Сједи кнеже, страрјешине,
Сједи госпа, са госпама,
Уз Људишу стоје моме.
Рече кнеже племићима:
„Ко ће први међан бити
Ја ћу кнеже наредити!“
Стребора је кнеже избр'о.
Стребор зове Људислава.
Узјахаше своје коње,
Уседоше буздоване,
На међану побише се,
Дуго су се превијали,
Буздоване поломише,
Обојица сустадоше,
Са међана отидоше.
Ударише таламбаси
Засвираше л'јепе сврке! —
Славни кнеже бесједио:
„Ко ће други на међана
Нека рече св'јетла госпа!“
На Српоша каза госпа.
Српош зове Спитибора,

Обојица коње јашу,
Буздоване собом носе.
Српош тјера Спитибора,
Из седла га истиснуо;
Ал он коња одјахао,
Потегоше бритке сабље,
Ударају црне штите
Од штитова искра сјева;
Спитибору срећа дође,
Српоша је ударио,
Паде Српош на земљицу.
Сад обоје уморени
Са мејдана отидоше! —
Забубњаше силни бубњи,
Пак је кнеже бесједио:
„Ко ће трећи на мејдана
Нека рече сад Људиша!“
Љубора је мома звала,
Љубор зове Болемира.
Обојица коње јашу,
Уз се носе буздоване;
Обојица јуриш чине,
На копља су јуришали;
Болемире с' коња паде —
Далеко му паде штите,
Уклоне га са мејдана.

Засвираше сваке сврке!
Са међдана Љубор виче,
Љубор зове баш Рубоша.
Рубош брзо узјахао,
На Љубора насрнуо,
Но је Љубор хитра скока,
Мачем копље дочекао,
Мачем копље пресјекао,
Удари га посред главе;
Рубош паде са коњица, —
Са међдана однеше га. —
Тада бубњи забубњаше!
Љубор виче властелине:
„Ко ће са мном међдан дјелит'
Нека амо јунак дође!“ —
Сва господа ником гледе,
Међу собом зборе чине;
На међдану Љубор чека! —
У том Здеслав копље диже,
Натакнуо бич'ју главу,
Парипа је поскочио
Љубору је бесједио:
„Мој ми прадјед бика свали,
Отац Н'јемце растерао;
Дед' окуси моју силу!“
Јунаци се ударили

Главама се ударили,
Обојица с коња пали,
Дочепали оштре маче,
Стојечки су војевали,
Обојица мачем машу,
Од мачева стоји звека;
У том Љубор искочио,
Удари га по калпаку,
Раздвоји му калпак с'главе,
На ћорду му ћорда паде,
Избио му на далеко, —
Здеслав паде на земљицу!
Ударише таламбаси,
Затрубише силне трубе.
Са мејдана Љубор иде,
Господа га опколише,
Одвели га славном кнезу,
Одвели га св'јетлој госпи,
Људиши га одведоше.
Људиша му в'јенце вије,
Од растова л'јепа лишћа,
На главу му в'јенац меће! —
Ударише таламбаси
Заједаше л'јепе сврке!!

ЗАБОЈ, СЛАВОЈ и ЉУДЈЕК.

У гори је каменито кршје,
На крш дође силовити Забој,
Он погледа на сву земљу равну —
У гледању ражали се љуто.
Рони сузе низ бијело лице.
Сједи дуго и премишља јаде,
Скочи јунак на ноге лагане.
Оде гором, оде шумом пустом,
Оде брзо да потражи друга,
Од јунака оде ка јунаку,
Боговима посвуда се клања,
Сваком збори неколико р'јечи —
Поклони се, пак отиде другом!
Од тог доба проујали дани,
Прође први, прође други данак,
А кад бјеше трећи у поноћи,
Ту долази неколика друга,
К њима дође Забој јунак славни,
Одведе их у долину равну,
У долину а у густу шуму,
Забој оде у најнижу дољу,
У долини у гусле запјевао:
„Чујте мене чујте ме јунаци!
Чујте браћо свијетлога лица!

У доњи ћу запјевати пјесму,
Моја пјесма из дубљине иде,
Баш од срца веље засмућена! —
„Умро бабо, и на вјечност оде;
Он остави своју дјецу луду,
Оставио своје вјерне љубе,
Њима даде дједовину своју, —
Умро бабо не рече ни р'јечи:
„„Ти ћеш брале замијенит' баба!““
У очинство најурио туђин,
Тај туђинац заповједа б'јесно; —
Како живе у страному свјету
Од зорице до мркога мрака,
Тако овдје сад живљети ваља;
Душман даде јединицу другу
Једну жену вјереницу љубу —
А од Весне пак све до Моране.
Растераше нама копце тице,
Туђе свеце у земљу нам шаље,
Њима ваља приносити жртве,
Њима ваља приклонити главе,
На наше нам помислити није,
Нит можемо донијети јела.
Гдје је бабо боговима пјев'о,
Гдје је ноћу донашао жртве,
То је дрвље посјекао душман,

Богове нам разгрувао душман!“ —
„„Ој Забоју, ој јуначки брате!
Твоја пјесма јесте пуна јада;
Пјеваш брате како Љумир пјева,
Који диже Вишеград бијели,
Који диже и сву земљу равну:
И ти с' мене и сву нашу браћу!
Добра пјевца милују богови!
Пјевај брате! богови ти дали,
Дадоше ти јуначко срдашце!
Забој глену Славојево око
Све му око од љутине гори,
Пак је Забој наставио пјесму:
„До два сина, до два млада момка,
Излазише у горицу црну,
Ту су своје избацали стр'јеле,
Бацали се буздована перна,
Један другом одбијао мача,
Опружили своје б'јеле руке,
Оставише оружје свијетло,
Весели се повратили дому!
Кад им млада ојачала рука,
Кад њихова омудрала глава,
Кад им друга дорастила браћа,
На душмане ударише љуто; —
Запламтише као огањ живи,

Сви се врате домовини својој, —
Вратила се сва пређашња радост!“ —
Сва је чета саслушала пјесму,
Сви скочише и Забоју оду,
Сви га грле, у образе љубе,
Сви су мудре разметали зборе. —
У то доба превалио данак,
Изиђоше из те горе чарне,
По свој шуми расула се чета. —
Прође један, прође други данак,
Кад је трећи притиснула ноћца,
Оде Забој у зелену шуму,
За Забојем оде чета мала;
Оде Славој у зелену шуму,
За Славојем отишла је чета;
Сва се чета на војводе згледа,
У њих чета има вјеру тврду;
Сви на краља подигли оружје,
Сваки носи убојито срце.
Виче Забој и Славоју збори:
„Хајд' Славоју! хајде оном брду!
То се брдо по свој земљи види,
Од тог брда, — гдје се сунце рађа,
Тамо јесте хладовита шума,
Тамо ћемо с' руковати брате;
Сада иди лисичијим ходом,

И ја ћу се упутити тако!“
На то њему одговара Славој:
„„Нашто брате да се брду иде,
Нашто с' брда да душмане бијем?
Од овуда удримо на краља.““
Ал је Забој прихватио рјечи:
„Ако хоћеш да сатареш гују,
Ваља њојзи размрскати главу,
А тамо је та њезина глава!
По свој шуми раздвоји се војска,
Једни десно, једни оду љево,
Једни пазе Забојеве р'јечи,
Други иду за Славојем храбрим,
Сви одоше ка плавоме брду!
Кад је пети освануо данак,
Дају руке дају вјеру тврду;
Прегледаше сву краљеву војску,
„Сву Људека сву душманску војску,
Једним махом сатрти нам ваља.
Ој Људече ти краљево робље,
Јеси робље над краљевским робљем,
Реци својем господару крвном
Госпоштина нестаће му брзо!“
Сад се Људек ражљутио љуто,
И он зивље све редом војнике;
Од сунашца засјајелонебо,

У тој сјаји свијетлила војска,
Сва се војска к боју припремила,
Сва изгледа на Људјека р'јечи! —
Славој брате иди лисјим ходом,
Ја ћу њима на сусрет изићи!
Њих је Забој с пр'једа сусретнуо,
Сусрете их као силна туча;
С леђа их је појурио Славој,
Појури их као грдна туча,
Вели Забој војевода славни:
„Глени брате! ти смлатише свеце,
Ти нам наше растј'ерали тице,
Ти нам наше посјекоше дрвље, —
Сад богови помоћиће нама!“
У тај мах је искочио Људјек,
Искочио оде на Забоја,
И Забој је на мејдан изишо,
На Људјека мрко погледује;
Из све шуме сам се грмаљ види.
Пред војском је изишао Забој,
Људјек диже огњенога мача;
Три је коже пресјекао штиту.
Забој баца буздована перна,
Људјек јунак са мејдана скочи,
Буздован му одскочи на дрво,
Паде клада на Људјека војску,

А у војсци до тридесет друга.
Виде Људјек ражљути се љуто:
„Ој крвниче убојицо љута,
Ходи мачем да дјелимо међан!“
Забој маше огњевитим мачем,
Душману је окрњио штита, —
И Људјек је потегао мача,
Мач му спаде са кожена штита.
Ту се оба распале јунака,
Обојица, немилице сјеку,
Све на себи јесу исјецали,
Све около попрскаше крвцом —
Својом крви попрскаше војску
Којано се међу собом бије.
Већ је сунце превалило подне,
Потље подне око ноћце тавне:
Још се војске на међану биле,
Нит је једна надвладала другу,
И ондје се под Славојем било:
„Ој крвниче, у теби је бјесе!
Зашто нашу испијаш нам крвцу?“
То изрече Забој јунак храбри,
Па дохвати буздована перна,
Но је Људјек хитро отскочио;
Забој већма буздована баца,
За душманом љети буздоване,

Раздвојио Људјекова штита,
Пак му онда раздробио груди,
Од те силе устрави се душа,
Буздоване истури и душу,
Пет је хвата однесе међ војску.
Уђе страва, стаде јаук војске, —
Ал попј'ева Забојева војска,
Од радости заискрале очи.
Виче Забој како грло може:
„Глен'те браћо! богови помогли,
С боговима побисмо душмане.
Једни десно други хајте лј'ево,
Амо своје дојашите коње.
Нек се ори по свој гори чарној.“
„„Ој Забоје наш јуначки брате!
Не престани гонити душмане!““
Скочи Забој и отвори штита,
Узе мача, узе буздована,
Узе мача за душманом оде:
Бија лелек, и бија бјегања,
У сву чету уђе страшна страва,
Зарад страве оде са међана,
И од страве повикује тужна;
Сва је црна заорила гора!
„Сложно браћо појахајте коње!
По свој земљи тјерајте душмане,

Врани коњи светите се њима!“
Јесте чета узјахала коње,
Појурили на душмане крвне,
Прејездише свуколику равну,
Л’јево десно остадоше горе,
Све се њима измиче за леђа,
Док зашушта валовита р’јека:
Ту достиже Забојева војска,
Сва по реду прегазила воду
Познанике пребродила р’јека,
А душмане многе потопила!
Као што јастр’јеб своја шири крила
Пак пол’јеће за малим тицама,
Тако с’ шири Забојева војска,
Свуда јури, свуд бије душмане,
Гдје сустигне копитама гази,
Дању ноћу једнако их тјера,
Гонила их и по ноћи тавној,
А по ноћи данку на уранку!
Опет шушти валовита р’јека:
Ту достиже Забојева војска,
Сва по реду прегазила воду,
Познанике пребродила р’јека,
А душмане многе потопила!
„У планини у горици чарној,
Ондје нек се наврши освета!“

„„Ој Забоје ој јуначки брате!
Наше горе далеко нијесу,
Од душмана оста нешто мало,
И то мало нашу милост моли,
Вратимо се постојбини нашој;
Дед Забоје ти са оне стране,
Ја ћу овуд краљево пљачкати!“ —
По свој земљи душе силни вјетар,
По свој земљи јури силна војска,
Десно л'јево свуда силу војске,
Свуда војска гласно попијева.
„„Гледај брате! гледај горе чарне!
Тамо бози побједу нам дали!
Тамо многе полијећу душе —
Са дрвета на дрво зелено.
Њих се тице и звериње боји,
Само соје за то и не маре!
Хајде брате хајде гори црној!
Све лешине укопати ваља,
Боговима ваља дати хране,
Боговима ваља чинит' жртве,
Запјевајмо њима миле пјесме,
Принесимо душманско оружје!““

ЗБИХОЊ.

Са дрвета пољетио голуб
Са дрвета на дрво пол'јеће,
Голуб љети по шуми зеленој,
Гуче јадан, гуче своје јаде:
„Ој шумице! шумице зелена,
По теби сам весео летао,
Летао сам с голубицом драгом.
Ој ухвати, однесе је Збихоњ,
Ој однесе својем б'јелом граду!“ —
Око града обилази момче,
Младо момче уздише за момом,
Сједе момче а на кршу града,
Сједе јадан он'јемљео млађан. —
Лети голуб, голуб јаде гуче,
Младо момче подигнуло главе,
Диже главу и голубу рече:
„Ој голубе да тешко је теби!
Зар ти кобац ухватио другу?“
Ти Збихоње на бијелом граду““
Вјереницу одведе ми љубу,
Ој одведе ка бијелу граду!““
„Да си тицо јуначкога рода,
Са копцем би дијелила међан;
Ти би своју уграбио драгу,

Да су теби твоји нокти оштри;
Ти би тица умртвила копца
Да си тицо од тврдога кљуна!“
„„Скочи момче, иди на Збихоња!
Јеси млађан јуначкога срца,
Имаш млађан свијетло оружје,
И ти имаш тешка буздована.““
Скочи јунак, и долину прође,
Кроз долину и ту густу шуму;
Паше јунак свијетло оружје,
Латио се буздована тешка,
Похитао ка бијелу граду,
Када дође, бија црна ноћца,
Он удара буздованом тешким,
С б'јела града повикала стража,
Какав јунак бије б'јела града?
„„Један ловац““ — одговори јунак!
Отворе се на капији врата.
Оде даље, бије друга врата,
Отворе се и та друга врата!
Пита јунак, гдје владика Збихоњ?
„Збихоњ шједи на горњем чардаку!
Ондје шједи Збихоњ крвник љути,
Ондје шједи а дјевојче плаче!“
„„Чујли ловца, отвори му врата!““
Збихоњ не хтје отворити врата.

Баци момче буздована перна,
Буздованом отворио врата,
Би Збихоњу размрскао главу. —
Млађан јунак заиђе по граду,
Све је редом побио по граду, —
Отишао вјереници љуби,
У ње лежи, до свитања лежи! —
Кад бијели освануо данак,
Кроз гранчице провирило сунце:
Нова момку осванула радост,
Што он грли своју дивну мому!
У љубавце опазио тице, —
Пита моме чија ли је тица?
„Ту је тицу ухватио Збихоњ!
Ухвати је као што ме ухвати,
И тако је у сужањство дао.“ —
„„Иди с града по шуми зеленој!““
Оде тица у ту шуму густу,
Љетела је и тамо и амо,
Са дрвета на дрво прелеће,
Голубица нађе својег друга,
С њим лијеже на гранчици једној!
Млада мома радова се момку:
Мома ходи и тамо и амо,
С њиме ходи куд јој срце рече,
С њиме л'јеже на душеку једном!

КИТА ЦВИЈЕЋА.

Душе ветар
Са кнежевских гора;
Лепа мома
Ка потоку пође.
У ведрице
Набирала воду!
Кита цвећа
По водици плови,
Румен ружа
Љубичица плава!
Хоће дева
Да улови цвећа,
Спаде јадна
У водицу хладну! —
Да ја знадем
Китице красна,
Ко је тебе
У земљу сиј'о,
Ја бих њему
Златан прстен дала! —
Да ја знадем
Китице красна,
Ко је тебе

Савез'о ликом,
Ја бих њему
Трепетељку дала!
Да ја знадем
Китице красна,
Ко те пусти
На водицу хладну,
Бих му дева
С главе венац дала!

ЈАГОДЕ.

Оде драга у шумицу
Да јагоде бере,
Забоде се оштро трње
У бијеле ноне!
Сада моја љубазница
Не мож' ногом маћи!
Ој ти трње, оштро трње
Што си је уболо?
За то ћу те оштро трње
По шуми сатрти! —
Чекај драга у том хладу
Чекај у шумици,

Ја ћу сада са ливаде
Довести бијелца!
Б'јели коњиц на ливади
Густу траву пасе,
А у хладу моја љуба
Љубазника чека!
У том хладу у шумици
Закукала мома:
Шта ће рећи моја мајка:
Кукавице дево! —
Свагдар мени рече мајка
Чувај се од момка!
Зашто да се момка чувам,
Кад су добри људи?
На то млађан ја дојездих
На коњицу б'јелом,
Скочих с коња, привезах га
За сребрну узду!
Деву грлим к срцу вијем,
Пољубих јој уста,
Заборави красна мома,
У ножици трње!
Ту се млади миловасмо
Докле сунце с'јало, —
Хајде драга хајде дома
Смириће се сунце!

Брзо скочих на коњица,
На мојега бјелца,
Узох злато у наручје,
С њоме одох дома!

Ј Е Л Е Н.

По горици јелен бежи,
Кроз горицу поскакује.
На јелену лепи рози,
С роговима гором скаче,
Скаче јелен хитрим скоком!
По горици момак хода
Јунак иде на бојиште,
Собом носи он оружје
Да душманску тера чету!
Нестануло младог момка,
Препану га љути душман,
Појури га удари га,
Удари га посред срца,
Од жалости шума јечи,
Истури му млађан душу,
Кроз грло му душа прође,
Кроз уста му душа прође!

Гле! ту лежи млађан јунак,
По земљици тече крвца,
Земља крвцу попила је, —
Он остаде у свих дева,
У смућеном оста срцу!
Јунак леже у земљицу,
На гробу му раст порасте,
Раширио своје грање.
Ту долази млад' јеленче,
Поскакује хитрим скоком,
Зелену се успе лишћу.
Долећују копци тице
Ка зеленом оном расту,
И на грму покракују:
„Са душмана паде јунак,
Њега моме оплакују!“

Р У Ж А.

Авај ружо румена
Што си рано процвала?
Процвативши премрзла?
Смрзнувши се увела?
Увенувши опала?

Синоћ дуго седијах
Док певци запеваше,
Не могох дочекати,
Сав сам луч испалила.
Дође санак, сни ми се
У сну јадној сни ми се:
Са деснице са руке,
Злашан прстен спаде ми,
Драги камен спаде ми:
Драги камен не нађох
Не дочеках мог војна!

КУКАВИЦА.

Насред поља раст порасте,
На расту је кукавица,
Закукала заплакала,
Што јој није премалећа.
Како би нам жито зрело,
Да је вазда премалећа?
Кад би воће сазревало,
Да је вазда лепо лето?
Како би нам класје мрзло,
Кад би вазда јесен била?
А како би деви било,
Да повазда сама буде?

СИРОТА.

Ој ви шуме, густе шуме,
Милетиньске шуме!
Зашто с' шуме зелените,
Зими и по лету?
Радо бих ја не плакала,
Срце не смутила,
Ал реците добри људи,
Ко не би заплако:
Де мој бабо, бабо мили?
У гробу ми лежи!
Де ми мајка, добра мајка?
Трава на њој расте!
Немам брата, ни сестрице,
Војна ми узели!

ШЕВА и ДЕВА.

Плеви мома конопље,
У госпоцком двору!
Шева деву питала,
Зашто је жалосна?
Ој ти шево малена,
Зар да се веселим?

Одвели ми драгога,
Одвели га у град!
Да ја имам перенце,
Књигу бих писала,
А ти шево малена,
С њоме би летила!
Немам пера, ни листа
Да ја књиге пишем,
Драгог песмом поздрави,
Да ја овде венем!

У двору му кукурече . . . . .

СКУПШТИНА.

. . . . . .

Сваки бабо влада своју чељад:
Људи ору, жене рубље рубе:
Премине ли од чељади глава,
Сва ту ђеца управљају благом;
У племену изберу владику,
Који за њих у скупштине ходи
Са лесима, кметма, владикама.
Кмети, леси и владике суде,
Утврђују по закону правду.

ЉУБУШИН СУД.

Ој Влтаво зашто мутиш воду?
Зашто мутиш сребровиту воду?
Зар те љута узмутила бура:
Нанијевши тучу са небеса,
Исплакавши зелене горице,
Исплакавши злаћену смоницу?
Како с' не бих узмутила вода,
Кад се сродна завадише браћа,
За очинство и за дједовину?
Два се брата завадила љуто:
Завади се Хрудош са Отаве
Са Отаве криве златоносне,
Завади се Стаглав са Радбузе,
Оба брата, оба Кленовића,
Рода стара Попеловог Тетве:
Који дође са Чеховом војском,
Дође амо преко три ри'јеке.
Тад долеће тица ластавица,
Долетјела са Отаве криве,
Летјела је, на прозор се спусти,
На Љубуше злаћеноме двору,
На очинство на Вишеград б'јели.
Сједи тица закукала јаде. —
Кад је чула посестрима сеја

Посестрима у Љубуше двору:
Кнегињу је замолила сеја,
Зарад кавге да учини правду,
Нек сазове своја оба брата,
Нек им суди по закону правду.
Књигоноше пратила је госпа:
Сватославу од Љубице б'јеле,
Гдје је младо поносито грмље,
Љутобору с доброславска брда,
Гдје Орлицу усукује Лаба,
Ратибору с крконошких гора,
Гдје је Труте погубио змаја,
Радовану са Камена моста,
Јарожиру с ријечна брijега,
Стрезибору са Сазаве хладне,
Самороду са Мже сребровласе, —
Шаље књигу, старјешине зове,
Зове кмете, лехе и владике,
И Стаглава и Хрудоша зове,
Зове браћу што се завадише! —
Скупише се леси и владике
Вишеграду . . . . . .
Иду редом старјешинством иду:
Сједе госпа у бијелом руху,
У скупштини на очино мјесто.
У скупштини изиђоше моме,

Које моме оглашују правду:
Једна носи од закона књиге
Друга мача што покара кривду.
Пред момама гори огањ живи,
Гори огањ штоно гласа правду,
Доље стоји посвећена вода.
Са столова подигла се госпа,
Уста горе, и Љубуша рече:
„Моји кмети, леси и владике!
Мојој браћи пресудите правду,
Што међ собом учинише кавгу.
Обојица за очинством јагме,
По закону вјечитих богова:
Ил да оба уживају благо,
Ил да благо напола раздјеле.
Моји кмети, леси и владике!
Пресудите ове моје р'јечи,
Ако тако ваша памет каже, —
Ако кмети ви мислите боље,
Учините друкчију пресуду
Да се оба измире ми брата!“ —
Клањаху се лехи и владике,
Међу собом тихо збор зборили,
И хвалили пресуду њезину! —
Кад владике савршили зборе,
Љутоборе с Доброславска брда

Вако слово бјеседио кмете:
„Чуј кнегињо на злаћеном стоцу!
Ми смо твоје премислили р'јечи,
Збирај гласе по народу својем!“ —
Гласе купе моме судијнице,
Скупише их у судове свете,
Дадоше их да огласе леси.
Радоване са Каменог Моста
Хоће гласе да избраја редом,
И већину да народу јави —
Који народ на судишту бјеше,
На судишту да пресуди правду. —
Радоване изговори р'јечи:
„„Оба брата Кленовића рода,
Рода стара Попеловог Тетве:
Који Чеха предводио војску,
Дође амо преко три ријеке,
Овако се измирила браћа,
Обојица да владају добром!““
Уста Хрудош са Отаве криве,
По утроби разли му се жучи,
Од љутине задрхта му т'јело,
Махну руком продера се страшно:
„Тешко гњезду ком се змија ближи
Горе људма којим жена влада;
Мушки мушком нек у земљи влада,

Све очинство припада првенцу!“ —
Тад Љубуша проговори р'јечи:
„„Моји кмети, леси и владике!
Ви сте чули ту погрду моју:
Изреците по закону правду,
Ја вам не ћу пресуђиват' кавге;
Равна себи изберите мужа,
Да вам влада као љуто гвожђе,
Женска рука јесте за вас слаба!““
Ратиборе с крконошких гора,
Устануо вако бесједио:
„Срам би био да тражимо правду
У Н'јемаца у душмана наших:
У нас правда по закону светом,
Које право донијеше оци,
Кад нам оци . . . . . .

ПЈЕСМА под ВИШЕГРАДОМ.

Хој ти наше сунце
— Вишеграде тврди!
Ти поносно стојиш
— На стрмену стојиш,
Ти јеси на стјени
Туђинцу на страву!

Под тобом ријека
бистра протиче:
Протиче ријека
Влтава брза.
По крају ријеке
Влтаве чисте,
Има силу шибља
залађа мила.
Ту славујак мали
весело пева,
и жалосно пева:
Као што срце радост
ил осећа жалост.
Да сам ја славујак
у зеленом лугу!
Брзо бих летио
куд мома ходи
Вечером доцне,
Кад све милост буди
Све што је живо
са великом тугом
њу изгледа.
И ја јадник тужим
за тобом лепа!
Милујдер! — —

ПРИМЕДБЕ.

У предговору напоменуо сам да ћу нешто рећи и о хисторичкој вриједности рукописа краљодворског. Нама ваља знати од којег су времена поједине краљодворске пјесме. Онда ћемо тим бољма пресудити њихову знатност: јер што је давнашње а ваљано, то је тим вриједније и тим знатније! — Нама ваља знати и истинитост онијех дјела која се спјевају у краљодворскијем пјесмама. Кад дознамо да се збило као што се пјева у овијем пјесмама, — онда ће нам још важније бити краљодворске пјесме. Онда Срби који не вјерују народнијем пјесмама као народнијем дјелима, увјериће се да и наше старије пјесме могу нам нешто рећи о негдашњем српском животу. Ова истина тим више вриједи, чим бољма знамо да наше старе пјесме по народу иду од уста до уста.

Учени чешки књижевници прије неколико љета — у краљодворском рукопису нађоше многе знатности за свој давнашњи народни

живот. Од како је слободног учења, од како се науке уче и на славенскијем језицима, од како на прашке високе школе дође Челаковски и Воцел и. д. од тог доба и за краљодворски рукопис рађа се ново доба. — Прије њеколико љета Шафарик и Палацки потање разабраше филологички и хисторички — „Љубушин суд.“ — Лани г. Воцел, у својем учењу „Чешке старине“ неко вријеме претресао је и краљодворски рукопис. Љетос преко све зиме претреса г. Челаковски у својем учењу краљодворски рукопис.

Све ово разбирање овог рукописа од толикијех ученијех људи свједочи о знатности овог рукописа. — Из овог можемо помислити ми Срби од какве веће вриједности јесу и наше народне пјесме. Само глупи, могу презирати наше пјесме, — само глупи могу их називати „свињарске пјесме.“ — И о овој жалосној истини морадох рећи, да се застиде они, који грде оно, што им ваља штовати као народну светињу!!

Сада ћу к самој ствари. — У овом својем пријеводу поређао сам пјесме у оном реду у којем су биле у правом рукопису. Неки преводитељи уређују пјесме по историчкој старини: „Љубушин суд, — Забој,

Славој и Људјек, — Честмир и Власлав, — Јелен, — Олдерик и Болеслав, — Пјесма под Вишеградом, — Збихоњ, — Бенеш Херманов, — Људиша и Љубор, — Јарослав, — за овима међу оне ситне пјесмице. — Ја сам их задржао у реду у којем су нађене. У том реду и сада ћу о њима говорити.

ОЛДЕРИК и БОЛЕСЛАВ.

У овој пјесми пјева се о чешкој побједи над Болеславом пољским краљем — о ослобођењу Чешке од Пољака. То се збило с почетком септембра, године 1004. Од ове пјесме нашао се од прилике трећи дио. Из листића од другијех листова види се да се пјесма почињала: Ј(аромир). — Ова пјесма мисли се да је спјевана одмах при оном догађају, јер се слаже са истином хисторичком.

Из ове пјесме видимо каква онда бија околина прашка: Видимо да су се старјешине сјетовале по горама баш као и српски Црни Ђорђе и друге старјешине.

„Он отиде у ту гору чарну,“
„Гдје збор зборе до седам владика:“

Владика. Ова ријеч нама Србима и дан данас врло је позната. Што се ова ријеч у нас задржала, ко зна дал и код нас у старијем народном животу није оно значила што је значила код Чеха и другијех Славена? У Чеха најпређе „владика“ бија старјешина од племена. Доцније веле да је био старјешина племичке породице. „Владике“ бијаху и главне судије при јавнијем судовима. „Владике“ бијаху господари од неке крајине. Доцније бијаху као неки витези. Најпосље и савјетници од мјеста звали се владике. — Да је код нас Срба у Црној Гори и данас господар „владика“ — не знам дал у тому није старије и знатније сановништво нег што обичним очима видимо и обичним устима зовемо? Ову ствар требаће да прогледа хисторик који нам се роди! Што је у Црној гори и господар земље и цркве „владика“, и то би за старину било знатно — баш као што је ријеч kńez — kńaz = кнез, kniže!! О овој ствари ваља нам више премишљати нег што до сада учинисмо!!

Влтава јесте ријека која и дан данас протиче — али — сриједом Златног Прага. На Влтави сада има каменити и гвоздени мост. Влтава дијели малу страну од старог и новог

мјеста. На Влтави јесте оно „острво мудрости“ на којем у великој дворани 1848 године бија велика славенска скупштина!

„Скочи кнеже и владике с њиме.“

Од овуд се види, да „кнез“ бија већа старјешина, а „владика“ мања.

БЕНЕШ ХЕРМАНОВ.

Из ове пјесме види се побједа чешка над Саксонцима. Војску чешку предводио је Бенеш син Хермана. То се збило 1203 године, кад је краљ чешки Премисао Отакар I отишао к цару Оту IV. Онда је у Чешку ударила војска Маркграфа од Мејзна да освети одбачену краљицу Аделу.

О Бенешу, Хермановом сину, говор је у хрисовуљама од 1197 до 1220, — бија каштелан у Будишину (1217 до 1220).

Од овог, или од његовог брата Маркварта јесу садашњи грофови чешки Валдштејн — из којег племена јесте и они у хисторији знаменити Валенштејн.

Горличке горе. На саксонској граници горе под именом: Görlitzer Berge.

Троске. Двије покрај себе горе. На свакој виде се старе градине. Један се зове „Панна“ (дјева) а други „Баба.“

Груба скала. Ваљда је било мјесто у

којем је сједио Бенеш. И сада у окружју Младоболеславском има врло стари замак, скоро обновљен на високом брду, који се зове „Груба Скала.“

Цјепови. Ово је слово једно са нашим Цјепати, цјепак, цјепало, цјепаница, ама ја га бар не нађох у рјечнику Вуковом. Цјеп у Чеха јесте нека справа — као дужи и мањи штап притегнут карикама или кожом — с којом се жито млати. — С оваким оружјем као наши с коцевима ратовали су стари Чеси. И Хусите под Жишком овако су војевали, — баш као што Пољаци војују са косама!

Из ове пјесме види се како су Нијемце грабили све што су дочепали!

ЈАРОСЛАВ.

Ова пјесма у краљодворском рукопису стоји под именом „О великим бојевима Хришћана са Татарима.“ У овој пјесми спјеван је рат који је ратовао Јарослав од Штернберга године 1241 код Олмуца. Онда бијаху Татари побијени а Морава се тако ослободи. Названи хан Кублај владао је године 1259 до 1294. С тога се чини да је ова пјесма спјевана на крају XIII вијека. И по самом пјевању види се да је она најновија у рукопису.

Сви Славени имамо по декоје овако дјело којим смо ослободили Европу од Монгола. Овдје у овом добу Чеси су је спасли.

Оломуц јесте главно мјесто Моравске.

Хостајнов. Гора ниже градића Бистрица. Недавно ту се још видили опкопи који су били још од онијех бојева.

„И пођоше камо иде сунце:“

То је другим ријечма: пођоше к западу.

Вестонь. О овому мисли се да је био неки Англез. Он је овдје као нека издајица.

„Бјежи тамо гдје се сунце рађа:“

Одоше Татари к истоку.

Хана. Јест неки дио земље Моравске. Становници њезини зову се и дан данас Ханаци. Ови исти имају још и данас чист славенски живот. Год. 1849 у Напретку бија описано како су Ханаци цара дочекивали и запиткивали за дану слободу. Ханаци 1849 сабору државном у својем Кромјерижу учинише походе и дадоше му писмено повјерења.

ЧЕСТМИР и ВЛАСЛАВ.

Ова пјесма по рукопису припадала је књизи III. глави 27. Овдје се спјева бој Честмира или Чтмира против Власлава кнеза Лучког или

Жатечког, а то, по заповјести Неклана кнеза. Ово се збило у првој половини IX вијека, — и о том више говоре Козма, Далимил и Хајек! — најстарији чешки хисторици!

Из ове пјесме за старину чешку може се доста дознати:

„Узе штита а од двоја крака“

Из тога и из горњег реда види се да им штитови бијаху црни, доље да имадоше као два зупца. Ове зупце ваљда су у земљу убадали те тако иза штита као иза грма бранили се од душмана!

И овде нешто је налик са војевањем српским под Црним Ђорђем. Он је заповједио да се од прућа сплету неке справе. Како су се звале не знам. Али знам да су ту справу држали пред собом те тако се бранили од душмана. Ово су чинили кад их је мало било а душмана силу!

„Под сво дрвље богу жртве чини:“

И ако онда Чеси не бијаху Хришћани, опет се из овог реда у њиховом духу види она славенска пошта према вишем животу! Онда су под дрвљем палили жртве; налик на палење тамјана и свећица!

„На том мјесту уз то јарко сунце
Војмир хтједе запалити жртве.“

И овдје види се дух славенски који ни у добру не заборавља својег добротвора! С мјеста хоће да се одужи злу, а с мјеста и добру.

„Тамо с пута има једно кршје
Боговима омиљело јако“

Из овијех редова дознајемо мјеста на којима палише боговима жртве стари Славени. Види се да то бија на стијени на кршу. Стари Славени мишљаху да нека мјеста јесу боговима милија за жртве, и то мјесто ево видимо да бија крш.

По овој науци у овим редовима садашњи старинства испитатељи траже старине на оваковим мјестима. Много су већ нашли. — О оваковим мјестима обично народ нешто прича о чуду. — Овако ваљда и ми Срби могли би много наћи ондје гдје се н. п. говори да виле, вешци, и вампири имају зборе!

„Боговима жртвово јуницу“ и. т. д.

Из овијех редова видимо које жртве палише стари Славени. — Доље видимо како је уз жртву ишао све један по један војник: клањао се жртви, и нешто повикао боговима у славу! Не треба се чудити што народ чешки с овако тијим обичајевима дуго није се хтјео приви-

кнути вјери хришћанској коју му доносиш: Нијемци с мачем у руци!

„Сва се војска око брда вије“

Овдје ми Срби сећамо се како је војевао наш Црни Ђорђе. Чешке старе војеводе обрташе војску око брда да тако уплаше душмане. Можда је и ово чинио Црни Ђорђе. Али је чинио ово: у својим кланцима натурио је коље као људе, на то коље натурио је нешто руха и фесове — те Турци мишљаху да је то еве сами Србин! Овако сам чуо да смо Срби чинили и на Томашевцу са Мађарима. Наша војска оде, али да душмани не примете, наши натуришс коље и кољу фесове. Мађари заиста мишљаху из даљине да су људи, те два сахата груваше бомбама у празне кланце!

Морена. У Славена богиња смрти.

„Оде душа по зеленом дрвљу
Л'јећела је док не згори т'јело“

И овдје видимо вјеру старијех Славена.

Они мишљаху да се душа човечија не може смирити док не згори тјело.

Одовуд видимо да су стари Славени спаљивали своје лешине — па тек пепео са суђем другим давали у гробове. — У овом истом крал. рукопису, видићемо да су Славени стари

и у гроб сахрањивали лешине. — Ово двоје јесте знатно за истраживање славенске старине. Лакоми Нијемци, у истраживању старина, кад су наишли — у земљи славенској н. п. садашњој сјеверној Њемачкој — на лијепе старине у пепеоницама, — онда рекоше: те старине нијесу славенске, јер Славени не спаљиваху лешине! Кад наиђоше на лијепе старине у костурницама, онда опет по вољи рекоше: те старине нијесу славенске јер Славени не укопаваху мртваце! — Ево види се својевољство њемачко и овако и онако је говорило, само да напуни своју славу? — Овом својевољству многе ствари веле да није тако. Али ево краљ. рукопис сведочи нам да су неки Славени сахрањивали а неки спаљивали мртваце.

ЉУДИША и ЉУБОР.

По рукопису ова пјесма бија у књизи III глави 27. У овој пјесми спјева се неки мејдан који бија у неког полапског кнеза. Ове мејдане — турнире, завео је у Чешкој краљ Вацлав I. 1230—1235. Неки веле да је овај обичај увео краљ Премисао Отакар II 1253—1278. По овом суде да је ова пјесма од друге

половине XIII вијека. Могла би она и старија бити, јер мислим: да ти мејдани бијаху сами по себи уведени као н. п. у нашијех јунака, без да их уводи неки краљ!!

„Натакнуо бичју главу“

Ово ваљда значи грб овога јунака.

ЗАБОЈ, СЛАВОЈ и ЉУДЈЕК.

Ова пјесма по рукопису припада књизи III, глави 27. По ствари и по штилу пресудише чешки књижевници да ова пјесма спада у доба пре Хришћанства. У пјесми спјева се ослобођење Чешке од неког страног краља. Ослободитељи бијаху Забој и Славој. Туђем краљу не зна се име. По имену Људјек суде да је то њемачки Лудвик — који је 849 године пошао на Регенсбург. Неки мисле да ова пјесма прича о боју који имаде Само са Франкама под краљем Дагобертем Великим (628—638). Палацки мисли да ова пјесма није хисторичка, него само говори о боју Хришћанства са Нехришћанством. Ова пјесма знаменита је већ с тога, што из ње можемо дознати многе обичаје славенске.

„У долини у гусле запјево“

у оригиналу стоји: »wze waryto zvučno« — Ријеч varyto превео сам са ријечи: гусле.

Varyto бија у старијех Чеха неко свирало са многим струнама. Попис овог свирала нијесам читао. — По свему обичном описивању бија varyto наше гусле. — Недавно у Зл. Прагу знаменити чешки каменорезац Леви — ђак Шванталеров — у својој радници, изрезао је на кипу Љумира ово свирало. У главном наличи на наше гусле, — тим већма, јер ко зна, нијесул се нешто и наше садашње гусле дотерале?

Што Забој пјевањем храбри чешке јунаке, у тому видимо како се стари чешки живот, слаже са нашим данашњим славенским животом. Од нас Срба ко не зна како и дан данас ми Срби поред пјесама нашијех пјеваца ил плаћемо ил се веселимо, ил се за Србијнство к боју спремамо као што се спремаше наши и стари и нови јунаци!!

У пјесми Забојевој спјева Забој разлику међ рођенијем народнијем животом и међ животом под туђином. — У тој пјесми дознајемо обичаје чешке, које душманин хоће да уништи.

„Душман даде јединицу другу,
Једну жену вјереницу љубу,
А од Весне пак све до Моране.“

Ови редови јесу за стариљски славенски

живот врло знаменити. Ми видимо да њеци Чеси — а ваљда и сви Славени? пре Хришћанства сваки за се, имаде више жена, љуба! Сад пјева Забој да тај туђинац Чесима заповједа да имају једну другу „од Весне пак све до Моране“ т. ј. једну другу за сав живот.

Весна. У Славена бија богиња премалећа, и живота, младости. — Весна значи и премалеће — јаро, и живот — младост!

Морана, Морена, Марана, Морина — бија богиња зиме и смрти. И значи: зима, — смрт. Морена као ријеч и данас говоре Чеси у својим пословицама: Morena na něj sáhla, — Proti Moréne neni koréne!

Љумир. Мораде у Чеха бити неки знаменити народни пјевац. — Као што рекох сади има у радници Левога кип Љумиров. Леви врло лијепо реже, да се његовој резби дивио и сам покојни велики Шванталер. Љумиров кип врло је лијеп, — и не бих ништа желио, до да видим да овако налик и ми Срби дамо себи изрезати својег неког народног пјевца да се одужимо пјевцима наше славе!

„Добра пјевца милују богови.“

Од овуд видимо од које вриједности бијаху

пјевци у старијех Чеха. Шта и у нас вриједе, то знамо?

„Све лешине укопати ваља.“

Овдје се види да су Чеси и укопавали мртваца. Доље даље се види да су боговима жртвовали и душманско оружје!

ЗБИХОЊ.

По рукопису ова пјесма бија у књизи III, глави 28. Пре XIII вијека мора да је спјевана ова пјесма јер по оружју »mlat« суде да је старија. Ова пјесма у краљодворском рукопису започиње оне пјесме милости: епичко лиричке. Овако су спјеване и пјесме: Кита цвијећа, Јагоде, Јелен, Ружа, Кукавица, Сирота, Шева и Дева. — Из самијех пјесама види се да су их спјевале женскиње. Јагоде — чини да је спјевао неки мушки. Све ове пјесме јесу народне.

Г. Берг који је издао руски пријевод краљодворског рукописа има неку примедбу на ове ситне пјесме. Он спомиње како „Кита цвијећа, Ружа, Сирота, много наличе са неким руским народним пјесмама. Овај случај за дух народног славенског пјесништа јесте знатан.

И у нас Срба требалоби мотрити имали овака сроцтва у нашијем народнијем пјесмама. У брзој радњи нијесам могао наићи на такови случај. Али мислим да би се овако сроцтво међу нашијем пјесмама могло најлагље наћи. — Што се тиче нашијех јуначкијех народнијех пјесама, о тому сваки види да се по духу пјевања све од реда слажу са пјеванјем краљодворским. На ово сроцтво ја сам упутио у предговору.

СКУПШТИНА.

Ова пјесмица јесте само свршетак неке — ваљда — велике пјесме. Из ње дознајемо неке обичаје живота народног. Што је у нас Срба свију свуда и дан данас, о том сведоче ови редови да је тако било и у Чеха. Народ бија раздељен на племена: као што је данас у јуначкој српској Црној Гори. Над племенима мора да је управљао кнез, владика, кметови и леси. Свака кућа — с почетка ваљда свако племе — имаде својег старјешину: као што и данас у нас свуда имамо својег — домаћина, газду, старјешину — домаћицу и газдарицу!

У пјесми овој вели: „Премине ли од чељади глава“ — „Сва ту ђеца управљају благом“: да је овако у нашег племенитог народа и дан

данас, то сваки знамо. Овако је уређена и граница. Ово стање за напредак народне радиности бија здраво добро. Од скора уредба у граници оставила је на вољу нашем народу да се дијели или да остане ускупа. Од тог доба виде наши што је боље. Који се раздијелише, виде да је зло по њих: те се опет понајвише скупљају под један кров.

Лех. Бија у старијех Чеха фела владара. Сада је то име нестало, али се је по корену задржало у данашњем „шлехта, шлехтиц (гроф!)

Кмет. Ова ријеч као код нас Срба данас, тако се и код старијех Чеха свакојако узимала. Значила је сваког сељака као и данас код Пољака „кмјећ.“ Звали се овако кнежевски савјетници. У Љубушином Суду видићемо да се тако звале судије при јавнијем судовима!

Вук С. Караџић, у 9 броју Напретка 1849, написао је нешто о овој ријечи шта значи у нашему народу. — 1. „У Србији се овако зову знатнији сељаци или сеоске старјешине. Овакога кмета нити је ко могао закметити нити разкметити него које био поштенији и паметнији а особито рјечитији од осталијех сељака, бијо је кмет.“ — — „Каштo су сељацима и судили, кад би их парци позвали“ —

„оваки су кметови били у Србији до године 1815, а одонда до данас претворили су се готово у праве чиновнике.“ Сада — — „у свакој општини има судница, у којој се главни кмет са својијем помоћницима састаје те суде сељацима за којекаке мање разпре (и то се зове примирителни суд).“ — 2. „У Црној Гори кметови се зову судије, које парци изберу да им што пресуде. Овакијех кметова бива обично са сваке стране по дванаест, и скака страна своје избира.“ — 3. „У Босни зове се кмет (мн. бр. кмети а у Боци кметић) сељак који сједи на туђој земљи и у туђој кући.“ — — „Овакијех кмета има у Босни и браће наше закона турскога.“ — Ово сам нешто извадио, да се тим боље разумије ствар у пјесми.

Владика. О тому што бија већ сам прије рекао.

ЉУБУШИН СУД.

Ова пјесма јесте најстарија од чешкијех пјесама. Пјесма ова по себи јесте и најзнатнија: из ње дознају се многи обичаји при судовима старијех Чеха. У пјесми овој спјева се она по хисторији позната кавга двојице леха:

Хрудоша и Стаглава. Обојица бијаху синови Клена — од племена Тетве-Попеловог. Они се међу собом завадише ради очинствâ. Њих на суд позвала је кнегиња Љубуша.

Из пјесме видимо како је Љубуша на суд сазивала своје лехе, кмете и владике. Ови пресудише да обојица по обичају славенском управљају са имаовином. Хрудош не бија задовољан са пресудом, и у говору увриједио је кнегињу. Ова увреда принудила је Љубушу да се оправда пред лесима, кметима и владикама — те за то им вели да ће она одустати од владе, нек себи избирају мужа за владаоца. Ови догађај бија повод што је Љубуша после тога себи за мужа изабрала Премисла: који за Чехе бија што за нас бија Немања!!

Ова пјесма пронашла се 1818 године, и чешком музеуму поклонио је неки непознати. Шафарик вели да је ова пјесма од свршетка IX вијека. Свобода мисли да је од XI. — Шафарик и Палацки у Зл. Прагу 1840 године издадоше критички и филологички преглед ове пјесме у књизи: Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache.«

Отава, често Вотава, јесте ријека на југу Чешке. У тој ријеци испирали су злато

и за то недалеко отуд зове се неко мјесто Pisek (Пијесак).

Радбуза. Ријека која код Плзна пада у Мжу а ова даље зове се Берунка и улива се близу Зл. Прага у Влтаву.

„Дође амо преко три ријеке:“
Из овијех редова види се да војевода који доведе Чехе у садашњу земљу звао се Чех.

Неки мисли да Чеси дођоше из Славонске, и ти ове три ријеке веле да јесу: Драва, Дунав, Раб. Који држе да Чеси дођоше из „бијеле Хрвацке“ од карпацкијех гора, ти веле: Вислу, Одру и Лабу, — неки Грон, Ваг, Мораву. Недавно о овај ствари читао сам у некијем новинама. Ондје неко мисли да ово: „три ријеке“ није ствар хисторичка, него само да је то обичај славенског пјевања, у којем се умеће три, седам, девет и једенајест!

ПЈЕСМА под ВИШЕГРАДОМ.

Ову пјесму пронашао је 1817 г. Линда. Рукопис мисли се да је од XIII. вијека, — сада је имаовина чешког музеума. О овој пјесми писао је Ханка 1817, Добровски 1818 у (Geschichte der älteren böhmischen Literatur).

Вишеград. Ово је град који и данас

лежи на Влтави ријеци код Златног Прага. У пјесми Љубушин суд види се да Вишеград бија стојни град Љубуше и њезини преткова. Близ Вишеграду садашњем има једна црквица у којој се види слика старог Вишеграда. Из тога види се, а из књига зна се да је Вишеград био лијепи и велики град.

Неки књижевници мисле да је Вишеград градила кнегиња Љубуша. Али из „Љубушиног суда“ види се да је Вишеград био и прије ње — дакле можда га је Љубуша само оправљала! О Вишеграду, и пријеко Влтаве Смихову народ много прича.

Љубица близу Пођебрад. Доброславско брдо. Мисли се да на том мјесту стоји Králové Hradec (Königgrätz). Крконоши Riesengebirge. И данас прича народ како је Трут убио змаја. У грбу мјеста Трутнова има змај. Камени мост спомиње се у хрисовуљи кнеза Спитигњева, коју даде сабору Љутомјеричком године 1057. Гдје бија тај мост, не зна се. Сазава ријека на југу Чешке. На тој ријеци бија намастир славенског вјеросакона. Ту је написано оно знаменито Еванђелије за славенску књижевност „Сазаво-Емаускоје Евангелије.“ То Еванђелије издаде г. Ханка

године 1846 у Зл. Прагу. На то еванђелије као на свету књигу присегаху француски краљеви.

„Који народ на судишту бија.“

Из овог реда види се да славенски најстарији судови бијаху јавни.

Из пошљеднијех редова ове пјесме види се како стари Чеси за живу главу не хтједоше туђинске њемачке законе!

Све ово што сам до сада побиљежио, учиних да се тим боља разумије краљодворски рукопис. Из овакијех биљежака можемо видјети како би се дале тумачити и наше народне пјесме. Као што рекох: о краљодворском рукопису могле би се писати читаве књиге — особито кад би се поред хисторије претресао и језик у пјесмама. Таковом претресању овдје у краткости није мјеста! Гдје могах, ондје сам најстарије обичаје чешке сравнао с нашијем данашњијем обичајима! Што учиних зло нек се припише мени: али ће и ово мање бити кад се сјетимо да је овај пријевод први српски пријевод!!

KRALJODVORSKI
RUKOPIS.

PREVOD
IGNATIA BÉRLIĆA.

PREDGOVOR.

Ovaj je rukopis po mnenju staroznanačkom bio godinah 1290 do 1310 na upladjenoj kožici pergamentu napísan. — Našò ga je pako Većeslav Hanka, knjigovnik kr. narodnoga Muzeuma češkog iz zlatnoga Praga. A to je bilo 16 Rujna 1817, kad, bivši u pohodama kod svoga znanca u Kraljevih dvorih, jednoj češkoj varošiči, ode na cerkveni zvonik, u kog srednjem svodu, nahadjahu se njeke strèle još od žižkinoga dòba, tud verndajuč po

strėlama, pade mu u šake rečeni rukopis, ili uprav rekavši dvanaest listovah, i dvė uzke pružice od rukopisa. — Na tomu ulomku našlo se je osam epičkih spėvah i šest pėsamah. Buduć da su ove pėsme našim pėsmama vele spodobne, kakono su sve slavske — kano od jedne majke proizišav — jedna na drugu nalik, — za to sam odlučio mojima štiocem je sobćiti.

OLDERIK I BOLESLAV.

— — — ode u cernì gáj
Gdèno su se vladike sabrale,
Sedam vladik« sa serdžanih zborih.
S njime taino Vihonj Dub prispiva
Merklom noćju, sa svom svojom četom.
Četa mu je bila stò junákah
Prepesanih sve stò s' britkih mačih,
U sve stò je k' maćim' jaka rùka;
A u srdcih k' vodji stalna vèrnost.
Pak dospivši: k skupu u pòl lúga
Dodaju si na okolo ruke,
Ter médju se tiho zboriahú. —
Preváli se već noć po polnoći,
I rujna se zora pribjižaše,
Al govori Vihonj Olderiku:
Oj slušaj me veleslavni kneže!
Bog ti dade hrábrost u sva udá.
Još i mudrost u junačku glavu,
Ti nas vodi proti zlim Poljakom;
Kako rekneš desno ili lèvo

Ići ćemo, bud na prėd il' na trag,
Ići ćemo u sve ljutė bitke! — —
Ded' razjári hrabrost bojnih serdcah.
Knez razvija barjak snažnom rukom,
Za mnom! viče: harbro na Poljáke! —
Na Poljáke naše nepritelje
Koji nama našu zemlju štete! — —
Posunuše za njim osam vladik«
S vladikama trista i petdeset
Sve na izbor hrabrenih junakah.
I odoše tam', gdė Poljske čete
Povàljane u snu još ležaše. — —
Gor stadoše na kraj cernog lùga
Od kud motre Prag u zornom spanku,
I Vltavu s koje s magla diže,
Za Pragom se modraskaju gôre,
Za gorama rujna zora puca. — —
Sišav s brėga, sve muče i tiho,
U tihom se Pragu hitro skriju
S haljinama pokrivši oružie.
Al ti ide pastir ranim jutrom,
Viče gôri, da mu se otvorì,
Zarad čorde, zaperta kapía.
Čuvša straža pastirovo zvànje
Otvori mu vráta na Vltavi.
Došav pastir na mòst, glásno trùbi;

Na mòst skoči knéz, a za njim takî
Sedam vladik sa svim' svojim' ljudma. —
Gromovito udariše bubnji,
Glasne trúbe na bòj zatrúbiše,
Na mostu se barjaci razviše,
Od tišme se mòst svíja pod četam.
Strah udari u sve u Poljáke;
Ej Poljáci oružje latjaju.
Ej vladike sèčne rane sèku. —
Tud Poljaci skaću tamo àmo,
Na vrat na nos terče na Kapíu,
I preskaču duboke prokope.
Sve u tišmi bèže pred junácih
Izbèguju pretežke udarce.
Ej Bog nam je ovu sreću dao
Da pobismo našeg nepritelja; —
Jedno sunce sjà po svemu nebu,
Jarmir opet bit će nad svom zemljom.
Tà s' raznosi radost po svem Pragu,
Raznosi se radost okol' Praga
Razlètje se radost po svoj zemlji,
Po svoj zemlji od radostnog Praga.

BENES HERMANOV.

Oj ti sunce, oj sunašce!
Za što si žalostno? —
Zar što sjájiš na nas doli
Na nas bédne ljude? —
Gdé je knez naš, gdé junaci
Za našu obranu?
Otišli su tja k Otonu: —
Tko će nas sad bránit,
Tko l' izbavìt od vragovah? —
Siromaška zemljo!! —
Velebrojni Nèmci ìdu,
Tò Nèmci Sasonci,
Od Zgorelskih stárih gôrah
U naše krajìne.
Ubožnici! dajte, dajte!
Sebro, zlato, imanje,
Jerbo će vam popaliti
Dvore i kućištà.
Aj sve su nam popalili;
Srebro, zlàto pobrali,
Otèrali stoke, stadá
Pak k Troskama otišli.
Netužte se više kmeti!
Već se trava podiže,

Tako dugo utapana
Tugjim kopitom.
Vijte vénce poljskog cvéta
Svom spasitelju,
Zelené se već plodovi
Sve će s' proménut.
Sve se j' berzo proménulo. —
Beneš Hermanov
Evo na skûp ljude zove
Proti Sasoncem.
Sabiru se kmetski ljudi
U cernom gáju
Pod veliku skalu, uskup
Ter se oružaju
Koji s čim, a i s mlatilom
Prot' nepritelju.
Beneš pako pred njím jézdi
Za njim razdraženci,
Za osvetom svaki víče,
Plénujivim Sasoncim.
Sve jih osveta obuzima,
Gnév, sa sve dvé strane;
Razljutjenih u utrobah
Svak' je muž uzbunjen.
Iz očiu vatru sipa
Jedan drugom strašno:

Buzdovan se nad buzdovan,
Kopje diže na kopje.
Udriše se obė strane
Kao da se gaj na gáj svàli —
Kao gromovski blėsk po nebu
Tak bliskaju mačevi.
Grozovita vika zvuči,
Šumsku zvėrad poplaši,
I razagna sve letuće
Tja do trećje gore.
Razliže se po úvalah
Od skalnatih gorah; —
Zvek od màčah
Prasak buzdovanah
Kao kad s' lome trula derva.
Tako stahu obė strane
Proti seb' neganive
Zasadjenom v zemlju petom
Pod upertom nogom.
Skoči Beneš gor uz goru,
Mahnu mačem na desno,
Tamo mu se sile sgernu. —
Mahnu na lėvo,
I na lėvo ode sila. —
Od zád na kamenski rov,
Iz rova kamenje ruju

Na Nèmce jih razbacuju.
Vojska ìde s brìga doli
I bì Nèmcem jao ì vaj!
I bì Nèmcem bèžati
Il' poginuti.

JAROSLAV.

Navèstjujem vèst vam vele slavnu,
O velikih bitkih, ljutih bojih;
Pazìte, i sav svoj um zberite,
Pazìte i čujte divna čudà!
U zemlji gdè Olomuc graduje,
Tamo imà gora nevisoka,
Nevisoka, Hostajnov joj ime,
Mati Božja tamo čudâ tvorí.
Dugo naša zemlja mírna biše,
Dugo cvaše u púku obilnost.
Al na jednoč od sunca izhoda
Podiže se bura ovd' u zemlji,
Zarad kćeri Tatarskoga Kama,
Kú kerstjani, zbog dragog kaménja,
Zbog bisera, i zlàta, — ubiše.
Kublajevna lèpa kano mèsec
»Čuv' da imà zemálj na zapádu,

Gdè velika mnoz od ljúdih živì,
Odpravi se tugjine poznávat.
Tu na noge skoči des't junakah
I dvè dève, da ju po svud prate,
Spravìše sì što potreba biše
Ter zaskočiv na bérze konjice,
Odjezdiše kam' sunce zahodi.
Kako zora ìz jutra se sjáji,
Kad verh tamnìh šúmah se uzdigne,
Tako ì kći Kublajeva Kama
Prosèvaše s' prirodnom lèpotom
I opravnom svojom sa krasotom.
Obučena u zlátne haljine,
Razgaljenog vràta ì nèdarah,
Ovènčana s dragima kemenjih
I s biserom bèlim nakitjena.
Dìviše se Nèmci toj krasoti
Zavidjajuć vele nje bogatstvu;
Uvidìvši njen tràg ì putove,
Napadnu ju u šumi medj' dervjem,
Ubiju ju, ì porobe blágo.
Čuvši ovo Kublaj Kam tatarski,
Što s' učini od dráge mu kćeri,
Sabra vojsku sa svih svojih vlastih
I vodi ju k sunčanom zapàdu,
To začuše králji na zapadu,

Da Kám ide na njihove vlásti,
Srotiše se jedan ka drugomu
I sabraše preveliku vojsku,
I težahu poljem proti njemu.
Na velikoj ravnici legoše,
Polegoše Káma čekajući.
Kublaj zove svoje čaratáre,
Zvězdoznance, gatáče, i věštce,
Da izvěšte, i da mu dokážu,
Kako će se ovaj boj sveršiti.
Sabravši se berzo čaratári,
Zvězdoznanci, gatáči i věštci,
Razkoliše kolo na dvě stráne,
I cerni terst na tla položiše,
I na dvě ga pole razcěpiše;
Pervoj poli Kublaj ime daše,
Drugoj poli Kralj ime nadiše.
Starim rěčma nad ovim pěvajuć,
Započeše tersti boj vojevat
I Kublajev terst je nadvládao.
Uzradova s' množstvo svega ljudstva,
Hitro teče svaki k svomu konju,
I u réd se bojni postaviše.
Od tog ništa kerstjani neznaše,
Već bez úma ludo posernuše,
Na pogansku vojsku navališe,

S oholustju tako-kako silom.
I tudè se pervi boj zametnu;
Strèle lete kao prováljen oblak,
Kopja s' lomé, kao kada grom puca,
Maći s' blište, kao s nebesah munje.
Obè strane kripke i silovne,
Jedna drugoj postúpati bràni.
Množ kerstjanah poganine gnaše,
I većje jim bili odolèli;
Da nebihu došli čaratári
Noseć one razcépljene tèrsti. —
Tatari se vele razpališe,
Na kerstjane ljuto udariše,
Tak' serdito pred sobom jih goneć,
Da su jih kao uplašenu zvérad
Na sve strane plaho razperšili. —
Tud štit leži, ond skupi naglavci,
Tud konj vuče stremenom vojvodu,
Jedan tud na tatre hrabro teče,
Drugi ond za Boga milost prosi.
Tak' Tatari ovd moćni postaše,
Na kerstjane dávu nametnuše,
Dva kraljestva sebi podložiše:
Stári Kiev, i prostrani Novgràd.
Zao glas berzo s' po zemlji raznosi,
Po svih vlástih ljudi se sabiru,

Staviše se četir' jáke vojske
Da ponove bitku sa Tatarim.
Sad s' Tatari desno okrenuše,
Kao carn oblak kad se ledom grozi,
Da potûče plodonosna polja;
Tak' s' tatarski roj čuše zdaleka.
Naglo s' Ugri u čete zbijaju,
Oružani s njima se sretaju,
Al jim zalud bi hrabrost i jakost,
U zalud sve njihovo branjenje,
Derzovito k tom i protivljenje.
Jer jatmice Tatri navališe,
Redove jim bojne nadskočiše —
Své jim vojne čete razagnaše;
Sve što bi u zemlji zaplěniše.
Sad ôstavi náda sve kerstjane,
I bi zlo još većje od gorjega.
Žalostni se Bogu utekoše,
Da jih spási oda zlih Tatarah.
Gospodine ustaj u tvom gnjévu!
»Oprosti nas vragov, nás gnjetućih,
Koj' nam hoće dušu da potlače
Obključujuć nás kano vûk ovce.
Pervi nam je boj evo izgubljen,
A ni drugi nij' od nás dobiven.
Tatari se već po Poljskoj šíre,

I sve plèneć, sve bližje dohodé;
Ljuto s' grozeć idu k Olomucu.
Sve otvećja bèda zemlju kíni,
Ništ nij' prosto preda poganikom.
Boj se bije jedan dan i drugi,
Viteżstvo se nikamo nesklanja,
A množstvo se Tatar uzmnožaje,
Kao što s' množi večernji mrak v-jesen.
U poplavi ovih ljutih tatàr
Kolebà se srédom voj kerstjanski
Moćno téži k onomu brèžuljku,
Gdé mat' Božja mnoga čudà tvorí.
Ustant' bratjo na brèg! veli Vneslav
Udarajuć mačem o štít srebern,
I nad glávom deržeći zastavu. —
Svi se ná to ohrabriše, tere
Tatarom se možno oprèčiše,
Sabivši se svi u silnu silu,
Izviraju kao oganj ìz zemlje
Iz tatarskog premnožstva k brèžuljku;
Sve natražke ìdù gor na brèžak,
Na brèžuljku s' u šír oni šíre,
A u dólku úzè kao klin oštar.
Zdesna slèva sa štítih se kriju,
Na ramenih deržeć oštra kopja
Drugì pervnim, tako drugim treći,

Mrak od strėlah s gorė na Tatare.
U tom pôsu tamna noć svu zemlju,
Privali se k zemlji oblačina,
I zaprėči razgnjėveni pogled
Protisebno Tatrom i kerstjanom.
U toj tmini okol' sveg brėžuljka
Pravė naši náspe i prokope,
Na iztoku kad s' jutro zabėli,
Podiže se sav dušmanski tabor,
Ter se zbija strašno okol brėžka
Nevídnoga tia do daleka.
Na beržećih konjih množ jahačah
S nabodenim na verhu od kopja
Kerstjanskima glavama — tud jézdi,
Hitro jašuć ka Kamovu stánu.
Sve se množstvo zbî u jednu silu,
Naumivši svi na jednu stranu,
Navališe narupce k brėžuljku,
Zavapiše strahovitom s vikom,
Da s' doline i gore razlížu.
Svud na náspih kerstjani stajáhu,
Mati Božja davaše jim hrabrost.
Tud lukove hitro napînjahu
I mahahu silno s oštrim' mačih, —
Da Tatarom uzmicat valjáde.
Tad' s' razpàli ljúti rod tatarski,

Razjèdi se Kám jim krutim gnjèvom.
U tri reda razstúpa se tabor,
U tri reda udriše na brèžak. —
A kerstjani podsèkoše dvaest,
Dvaest stabal, kako tamo staše,
Dovaljujuć klade do kraj náspa.
Već Tatari k náspu navaljuju
Krikom revuč strašno do oblaka,
Već začeše násap razkápati. —
Moćne klade s naspa jih svaljuju,
Sve Tatare smičuć kano cerve
I gnjetuć jih još i na ravnici.
Vojevano bì dugo i krùto
Dok noć tamna konac boju dâde.
Al za Boga! — Jao slavní Vneslav
Slavni Vneslav srušen strèlom s naspa.
Krúta žalost uze tužna serdca,
Ljuta žedja utrobu jim žeže;
Suhìm gerlom ližu rosnu trávu,
Večer prójde, a hladna noć nâspi,
Noć se mènja sa zorom jutarnjom,
A Tatarskom u taboru jošter
Sve mučaše i mírno biaše.
Razgoruje dan se na poldanje,
Od zlé žedje padaju kerstjani,
Izgorèlà ústa otvaraju

Pèvajući muklo majki Božjoj,
Mertve oči k njoje obratjaju,
Žalostivo rukam' persa biju.
Tužni od zdol do oblaka zriju.
Nemožemo žedje već podnosìt,
Nemožemo žednî vojevati;
Kom' je zdravje, i kom je dràg život,
Kod Tatarah nek tráži milosti!
Tak rekoše jedni, tako drugi:
Težje s' gine od žedje, neg mačem;
U Robstvu će bìt nam vode dosti
»Za mnom, tko tak' misli« viče Vestonj:
Za mnom, za mnom koga žedja trapì.«
Tud Vratislav skoči kao bík jáki,
Vestonja za silna persa hvatà,
Veleći mu: Jadna izdajico!
Vèčnja sperdnjo od sviu Kerstjanah!
U pogubu verć ćeš dobre ljude? —
Samo od Boga milost tražit valja,
Ne u robju od divjih Tatarah. —
Nemojt' bratjo sérunt u pogíbel!
Preterpismo već najvećju jâru,
Krupio je Bog nás na vrućini,
Bog će nam dat ufajućim pomoć.
Srâm vas bìlo, ljùdi! takvìh rèčih,
Pak s' želíte još hrábrim' nazívat?

Poginemo l' na brèžku od žedje,
Bit će nam smert Bogom odredjena;
Predamo l' se nepríteljskim mačim,
Sami svoji bìt ćem' ubojice. —
Robia je merzka Gospodínu,
Grèh je sáma sebe dat u robstvo.
Za mnom hod'te, koji tak' mislite,
Za mnom ljudi pred kíp majke Božje!
Ide za njim množstvo k svetoj cerkvi:
Gospodine ustan' u tvòm gnjèvu,
I na zemlji uzvísi nas nad njih —
Koji nama svako zlo prinose!
Usliš' glàse k tebi vapijuće!
Obkoljeni s ljutima smo vrázih,
Izbaví nas oda krùtih zamkih,
Krútih zamkih, još krutjih Tatarah;
Daj svlaženje utrobama našim,
Glasoviti zavèt ćemo t' uzdat!
Potri v-zemlji naše nepritelje,
Na vèke jih satri i pogubi! —
Aj gle oblàk, na znojnomu nebu!
Vètri púšu, germljavina huči,
Razširí se oblàk po svem nebu.
Munja munju goni na sve strane,
Bliski biju u Tatarske stáne,

Plaha kiša vrîlà ožívljuje
Na brižuljku. i potoke pravi.
Mìnu bura. — Vojska s' u red gérne,
Iz svih vlástih, iz sve krajne zemlje
K Olomucu zastave jim s' viju,
Težki mači po bocih jim vise,
Puni tuljci na plećih jim zveče,
Kacige jim jasne na glavama,
A pod njíma hitrì konji skáču.
Uzdigoše s' glàsi od rogovah,
Zaori se lupanje bubnjévak,
Obè strane zaudariše se;
Uzdiže se magla oda praha,
I bì bitka krutja od poslédnje.
Stàde buka brètkoga oružja
Stáde vriska otrovniu strèlah.
Džide s' lomé, jasna kopia zveče,
Tud se klaše, tudè se bodoše,
Jaukaše túd s' i radovaše.
Kerv se válja kao kišni potoci,
Mertvi ležé kao u šumi panje.
Ovom glava na dvoj' razcèpljena,
Onom obè rúke odsèčene,
Ovaj padà s konja na drugoga;
Drugi žestok nepritelje mlàti
Kao po stènam ljuta bura derva.

Jednom serdce mač skroze probáda,
A Tatarin drugom uho strìže.
Jao ùsta vika na okolo,
Jao ječanje težko i žalostno,
Već kerstjani staše uzmicati,
Tatari jih ljuto progoneći.
Eto letí Jaroslav kao orao!
Tverdo ocėl na hrabrima persih,
Pod ocėlom hrabrost i junačstvo,
Pod kacigom vele bistar pogled,
Žestina mu iz očiu siva.
Razjaren kao razljutjeni lave
Kad mu s' topla kerv na pogled stavi,
Kad nastrėljen za lovcem se sûni:
Tak razljutjen on na Tatre terči.
Za njim Česi kano kad grâd bije.
Ljuto udri na Kablajevića
I bì bitka svima vele ljuta.
Udriše se obà za džidama,
Slomìše se džìde velim práskom.
Jaroslav u kervi sav i s konjem
Kublajev'ća òn s mačem zahvati,
Presèće ga prèko od ramena
Tja do kuka, s junačkom desnicóm.
Da medj' mertve, taki mertav pade,
A za njime i túlać i lúk mu.

Uplaši se sve Tatarsko ljudstvo,
Ter odbaciv predugačke džide,
Sve túd bèží, štogod bèžat može,
Bèži tamo, odkud sunce dohodi,
A Hana se ôprosti Tatarah.

ČESTIMIR I VLASLAV.

Neklan zove: dižte se na vojsku!
Pozivajuć sa kneževskom rèćju
Proti Vlaslavu.
Dižu s' čete, ustaju na vojsku
Dižući se na kneževe rèči
Proti Vlaslavu.
Hvaljaše se taj kneže Vlaslave,
Da je kneza Neklana nadvládó,
Nadvladao ovog slavnog kneza.
Mač i oganj on napustiá
U kraine Neklanove.
Glaseć izza razbojničkih
Mačah svojé vojské
Sperdnju Neklanu.
U boj Čmire vodi moje čete!
Kad gadljivo nas poziva
Naduti Vlaslav.

A Čmir ûsta, i uzradova se
I radostno uze svoj štit cérni
I dvozubí, i s njíme mlát bojni,
I kacigu koja s' neprobíja.
I pod svakim dervom
Žertvu Bogu daje.
Čmir hrabreno pozivaše
Na vojsku vojníke.
Berzo čete u réd idu,
Potežajuć s' prie sunca,
Potežajuć s' vas céli dan
Potežajuć s' poslè sunca
Tam ka glavici.
Nuto! tam s' dím válja,
Válja po selima,
Po selih stenjanje
Žalostnih glasovah.
Tko sažiže selà?
Tko vas je razplakó?
Tko to činí? — Vlaslav? —
To mu bud poslédnje
Vražtvo! — Moja vojska
Nosi mu osvetu
I na njega pogub.
Odkazaše vojevodi Čmiru:
Kruvoj je tó, goropadni Kruvoj,

Koji nam je stadá odtêrao,
Koji nam je sela popálio,
Koji nas je težko ucvêlio,
S ognjem, s mačem sve nam uništio,
Sve što dobro biše
Poterh njegva zloba,
Njegva zloba krúta
I vodju nam uže.
Razazli se Čmire na Kruvoja,
Iz širokih persah
Zloba se razavri
Po svima mu udih.
Oj vojníci! viče:
Sutra još za rana
Nek s' razpáli gnjêv u svima. —
Sad nek vam počinu
Zatrudjena udá.
Stoje gore zdesna,
Stoje gore slêva
A na njih verhove,
Visoke verhove
Zori jasno sunce.
A uz gore od 'tud
A uz gore od 'nud.
Gernu strašne vojske
Bitvu u seb' noseć.

Ai tamo k grádu
K gradu na pećinah,
Tam gdě Kruvoj veže
I derži Vojmira
S njegvom lépom kćerju,
Kojuno ulovi
On u gustoj šumi,
Tam pod merkom skâlom;
Gdė kneza Neklana
On ružno opsova.
Kruvoj vėru zadade Neklanu
I dade mu na povėru ruku;
Al taj isti glas, i istá rúka
Navedoše na ljude mu bėdu.
Aj ustajte k visokomu grádu,
Aj ter na grad juriš udarite!
I vojska se sva razjári
I sgernu se gor ka gradu.
Po naredbi hrabrog Čmira
Ledoviti kó obláci:
I prednji se sa štitim pokriše
A stražnji s' na kopja nasloniše,
I na derva s dervjem poprėčena.
Pak visoko nad verhom od šume
Bliskahu jim s' mači proti gradu,

I bèsniše protiva mačevim,
Prot mačima s grada tesajućim.
A na gradu gor ručiše Kruvoj,
Ruči Kruvoj bikovskim ručenjem,
Da uruči hrabrost svojoj vojski
Mač mu njegov pada na Pražane
Kano dervo, kad se s goré svàli
Valjajuć se više silnih dervah
Sváli, pak jih za sobom potegne,
Tako isto k gradu se skučiše
Neklanovih čete od Vojnikah.
Čmir narédi od zád na grád udrit,
Sprèda rédí preskočiti gradbu;
A i darva vísoko uzrastla
Pod pećinom na gusto stojeća
Naslanjaju na tverde bedeme,
Da po njima mogu váljat klade,
Nad glavama hrabriu vojnikah. —
A pod njima sprèd se postaviše,
Postavíše s'sileni junaci,
Momak k momku jedan uz drugoga
Prislanja se sa širokim plećih.
Derva u prèk stavljaju s' na rame
Od ozdol jih s užetima vežu.
Podstavljajné sebe pod dervetje
Uzskakuju momci na dervetje,

Polagaju kopja po ramenu,
Po ramenu vežu jih s užetih. —
Sad uzskoči treći red na drugi
A četvérti réd skoči na treći.
Za tim péti do verha gradskoga;
Ond s' bliskaju mači,
Ondè zuče strèlje,
Od 'nud buče valjajuć se klade.
Tad Pražani juriš udariše
I na silu tverd grád osvojiše.
»Izigji Vojmire s milom tvojom kćerju
Iz uzah na polje blágim ránim jutrom,
I vidèt ćeš tamo na pećini,
Gdè Kruvoj kerv lije
Pod sèkirom osvetiteljovom.«
I izigje Vojmir bèlim jutrom.
S lèpotvornom sa svojome kćerju,
I poglédá gdè mu s' vrág Kruvoja
Već u svojoj cernoj kervi váljá.
A Čmir posla robje na trag púku.
S robjem lèpa i dèva se vratja.
I htè Vojmir aldov uzdat' bogom,
Na tom mèstu, i u istom času,
Prie nego sunce još koráči.
Vstaj Vojmiré, viče mu Čestimir,
Potežajmo korak na pobèdu,

Uništit nam još valja Vlaslava.
Poslė možeš službu činit bogóm,
Bozi hoće da Vlaslav zlo projde.
Doka sunce dokuči do poldne.
Nama valja dojć na ono mėsto,
Gdė s' viteżki glás jasno uzdiże,
Glas viteżkih našiu vojníkah.
Uzm' oružje tvojiá vragovah,
Uzm' oružje pak pospėšno hodi.
Uzradova s' Vojmir vele vele,
Viče glasno s pećine pram lugu,
Z moćna gerla viče k bogom tako,
Da prêdaju í derva u lúgu:
»Neljutite s' bozi vašem slúgi!
Što vam joštor današnjime suncem
Od zavita aldov uevpaljuje.«
»Mi smo dužni bogom aldovati!
— Viče Čestmir — Al sad nam se valja
Protiv našim vrazim potežati.
Ded' uzsėdni na berze na konje,
Ter jelenskim skokom lúg proleti,
U dubravi tam' uz pút pećina
Ima bogom mila, na nje verhu
Alduj bozim svojim spasiteljim,
Za viteżstva za prošasta,
Za viteżstva za došasta.

Prè neg se zaznade
Sunce dà postópa
Nebeskoj na tverdji,
Tam ćeš stić na mèsto.
A prè ne postùpi
Sunce u čas drugi,
Prè neg u čas treći,
Na poveršje lúga
Doj će vojska tamo,
Gdè s tvoj aldov vije
U stupim od dima —
Tud prohodeć vojska
Nek se klanja bogom.
I uzsède Vojmir na berze konjice,
I proleti kroz lúg jelenskime skokom,
Tamo u dubravu gdè j' už pút pećina,
Na verh koje on Aldov zapáli
Bozim svojim spasiteljim,
Za viteżstva za prošasta,
Za viteżstva za buduća,
Alduje jim junicu kravicu,
Cervena se dlaka po njoj sjaše;
Og pastira on ju je kupio
Tam u dolu u visokoj paši,
Za nju dade konja zauzdana.
I zažga se aldov,

Vojska s približaše
K dolu izza dola
Uz goru k dubravi.
Zvuči vojska —
Sve po jedan vojak ide
Oružje noseći.
Svak prohodeć kraj aldova
Slavu bogom pêva,
Svak odhodeć nepopuštja
Glasno uzklikivat.
I kada poslêda
Vojske prihadjaše;
Skoči Vojmir na svog berza konja,
Natovariv šestmi konjanikom
Batakovah tustih i plećetah
Sve za svoje hrabrene vojnike.
Ide vojska sve rastućim suncem,
Kad biaše na poldnevu sunce,
Tamo smotri gdê ju u ravnici
Bojnoželjni očekuje Vlaslav!
Od lúga do luga
Razširena staše
Njegva bojna sila,
Petkrat veća nego Pražska:
Iz nje jeket kano iz oblaka

Iznicaše, i lajanje pásah,
Kojih množstvo uza se vodjaše.
»Trudno će bit s takvim s vrazim borit,
Palica bo budžu neoderža.«
Velí Vojmir; — Na to mu Čmír reče!
Mudro j' tako u potaji zborit,
Mudro j' na sve prepravnomu biti;
Čemub' čelem u stěno upiro?
Lija jakog bika znà prepravit! —
Ovd' nas Vlaslav može s' gore vidét;
Berzo dol, pak dolom da idemo
I lagano sav brěg obigjemo;
Koj' su strażnji sad nek budu prednji,
Pak tak' dolom goru obajdimo.
Tak' učini Vojmir, tako i Čmir.
gern se vojska okol goré,
I gerni se tako devet půtah —
Na taj način uzmnožna s' ukáza,
Ukáza se svojim nepriteljom
I u njima velik strah uzmnoža.
Razstupiše s' za tim po germovih,
Iz kojih se tad nepriateljim
Ukaziva blizkavo oružje,
I bi gora tim bliskanjem puna.
Na jedan se puta Čmír uzdiže
Ter udari na svoje dušmane

S vojskom svojom od četiri čete.
S njim se diže Tras iz šumskih šėnah,
Tras naváli na dušmanske čete,
Od zád strah jim iz šume zadajuć.
I tako se čete razperhnuše
Nepriteljske bėžeć tam' i amo.
Vojmir udri na njih hrabrom rukom,
I zastupi na pol izhod z dola,
Pak se u bok stavi prot' Vlaslavu.
Joj kak ruči šuma i dolina
Od hervanja i bojnog vikanja,
Kan' da s' biju gore sa gorama
Razlamljajuć sva derva na sebi.
I naskoči Vlaslav proti Čmiru,
I udari Čestmir na Vlaslava,
Ljuto sėkuć i rane zadajuć
Sruši doli Čestimir Vlaslava.
Vlaslav strašno po zemlji se valja,
I pobočće, na prėd, i na tražce,
Al nemoćan dići se nemože;
Morena ga báci u noć cernu.
Kerv izcuri iz silnog Vlaslava
Po zelenoj trávi
U šir zemljom tekuć.
Joj duša mu iz revučih ústah
Izigje, i na dervo uzleti,

Sve tam' amo lićuća po derv'u
Dok se mertvo tělo nesažeže.
Uplaši se Vlaslavova vojska,
I razběže s' uz gory svestrano:
Krijući se pred Čmirovog vida,
Od Čestmira Vlaslavobojice.

LUDIŠA I LUBOR.

Poslušajte stari s mladim'
Od borbih i od hervanja:
  Biše nekoč knez Zalabski,
Knez preslavan, bogat, dobar,
On imaše kćer jedinu
Njem i svima vele milu.
Ta kći čudo lėpa biše:
Tėla krasno uzrastloga,
Lice joj bi sasma bėlo
A na licu ružin tumen;
Oči jasne kano nebo,
A po njenoj bėloj šiji,
Zlatojasni s' vlasi viju
U perstenke naredani.
  Jednoč reče knez telálu,
Da pokupi svu gospodu
U grad k njem na čast veliku:
Kad osvanu dan odredjen
Gospoda se tud sva sabra
Iz zemáljah daljnih, i vlástih,
Na čast k knezu u grád njegov.
  Trúbe trubje, tutnje bubnji.
Gospoda pred kneza gérni,

Tud se knezu poklanjaju,
Knjegini, i lėpoj kćeri.
Za dugi stol posėdaju
Svak pó svomu dostojanstvu.
Jedni nose divjadinu,
I prinose medno pítje;
I čast biše preobilna,
I čast biše vele slavna. —
Snaga s' razsu po svim udim,
Hrabrost stúpi u sve misli.
Tad knez reče vitezovim:
Oj junaci nij' vam tajno
Za što ste se ovd sabrali!
Kušat ću vas — snažni ljudi!
Koj' mi j' od vas najglavníji?
Kad je mir, za boj se spravlja,
A Nėmci su nam susėdi.
To knez rekao, nesta múka,
Sa stolicah skaču, hrabri,
Ter se knezu poklanjaju,
Knjegini, i lėpoj kćeri.
Opet s' trublje s bubnjim čuju;
Sve se spravlja na borenje;
Tud pred gradom u livadi,
Uzvišenoj na pavlači
Knez sidjaše sa starostim,

A knjegina s vlastelinkam,
A Ludiša s dèvicama.
I knez reče vlastelinim:
»Tko će pervi na borenje
To ću ja knez vám narédit,«
I pokaza na Strebora;
Strebor zove Ludislava.
Uzsédoše sve dva konje,
Popadoše oštra kopje,
Žestoko se sudariše
I ljuto se tud boriše,
Dok kopja ne polomiše. —
I tak obá umorena
S hervališta odstupiše.
Trublje trúbe, tutnje bubnji.
A knez reče vlastelinim:
»Tko će drugi na borenje.
To knjeginà nek naredi:«
Knjegina Serpoša zovnu,
Serpoš zove Spitibora.
Oba konje uzjašiše,
Oštre kopje popadoše.
Udri Serpoš na Spitbora,
I zbábi ga s tverda sedla,
A sám skoči sa svog konja.
Popadoše tad mačeve,

Tukoše s' po cernom štitu,
Iskre sivén z cernih štitah.
Spitbor posèče Serpoša,
Srpoš pade k hladnoj zemlji;
A obadva umorena
S hervališta odstupiše.
Trublje trúbe, bubnji tutnje.
A knez velí vlastelinim:
»Tko će treći megdan deržat,
To Ludiša nek narédi;«
Kneževićka zvé Lubora,
Lubor zove Bolemira,
Oba konje uzsédoše,
Oštro kopja poprimiše,
U ogradu pojezdiše
Ter se ljuto naskočiše
I s kopjem se udariše,
Tud Bolemir s konja spade,
Odleti mu štit daleko;
A sluge ga odnesoše
S hervališta.
Trúbe trublje, tutnje bubnji.
Lubor sad Ruboša zove.
Ruboš berz na konja skočiv
Zaleti se na Lubora.
Lubor s mačem kopje slomi,

Kroz šišak mu ranu zada, —
Ruboš natrag s konja spade.
A sluge ga odnesoše
S borišta.
Trublje trúbe, bubnji tutnje.
Lubor zove vlasteline:
»Koji s' hoće sa mnom borit,
Na megdan mi nek izigje!«
Vlastela s' razgovaraju,
Lubor čeka na boristu.
Zdeslav dugo kopje príma,
Na kopju mu turja glava.
Izaskočio bojnog haza,
Uvrédljívi govor vodi:
»Moj je pradéd ture bio,
Otac Némce razgonio,
Moju hrabrost sad ćeš poznat
Lubore! —
Sudriše se medjusebno
Sa glavama svedva s konja.
Berzo mače potegnuše
I péške se poboriše.
Krépko s mačím razmahuju,
Da udvarci odjekuju.
Priboči se k njemu Lubor,
S mačem šišak zasèca mu,

U dvè pole šišak koli:
S mačem u mač udara mu
I odtepe mač daleko,
A Zdeslav se na tla verže
A sluge ga odnesoše,
S bojnog mèsta.
Trublje trúbe, bubnji tutnje.
Obkolíše svi Lubora —
Ter ga vode preda kneza,
Pred knjeginu i Ludišu.
Ludiša mu vènac stavi,
Vènac od hrastovag listja.
Trúbe trublje, tutnje bubnji.

ZABOJ, SLAVOJ I LUDJEK.

Iz cernog se luga diže stėna,
Silni Zaboj na stėnu uzlazi,
Ter razgléda krajnu na sve strane,
Smuti mu se gledećem krajine,
I zastenja golubinjim gúkom,
Dugo sėdi, dugo se smutjuje,
Onda skoči kano hitri jelen,
Pak prolazi uzduž pústim lúgom,
Hitro žureć od momka do monka,
Od junaka k junaku svóm zemljom,
Skrovno svakom i kratko govoreć;
Pak s' pokloniv bozim,
K drugomu se žúri.
I minu dan pervi,
I minu dan drugi,
Kad za trećim, noćju mėsec sinu,
U lúg cerni momci se sabiru.
K njim dohodi Zaboj,
Vodi jih u dólac,
U najnižji dólac
Širokega lúga.
Pak zastupiv Zaboj

U najnižji prodol,
Uze glasne gusle:
  Ljudi bratskih serdcah!
Vatrenog pogléda,
Vam ću iz najnižjeg
Dolka, pèsmu pèvat.
Ide mi od serdca,
Iz dubljine serdca
Tugom porušena.
  »Otac ode k otcim,
Ostaviv baštinu
U njoj svoju dètcu,
I svoju ljubovcu.
Nèreče nikomu:
»Brate ti jih tèši
Otčinskima rèčma.«
  »A prigje tudjina
Silom u baštinu,
Pak tudjim govorom
Tudjim zapovèda.
I kakvi j' običaj
Tam u tudjoj zemlji
Od jutra do noći
Tak s' vladat imaju
I dètca i žene. —
Pak jedinu ženu,

Da sámo deržimo
Kroz naš cěli život
Ti od Vesne tia do Marane.
Izgnaše nam iz gájah kragulje,
I kakvi su tudjoj zemlji bozi,
Takvim s' ovdy klanjati moramo,
I oběte njima obětavat.
Nesmiemo s' biti
Po čelu pred bozim,
Nit jim u sumračje
Davati jěstbinah,
Kak' nam otci hránu
Davaše bozima;
I kamo igjoše
K njima popěvati,
Tud hrastove tudj podsěče
I razruši sve Bogove,
Aj Zaboje! pěvaš
Ti od serdca k serdcu,
Pěsmu iz sréd tuge,
Pěsmu kao Lumir,
Koj' s rěčma i s pěsmam
Pobuni Višegrad i svu cělu zemlju,
Tako si ti mene, i svu ovdě bratju,
Dobra pěvca jer miluju bozi,

Pèvaj, to bo od njih ti je dáno
Uspèvati serca proti vrazim.«
  Gleda Zaboj slavojeve
Zapaljene oči,
I dalje pèvajuć, u serdce jim dira.
  »Dva junaka, kojih glas
Mužki dobivahu
Izhadjaše u lúg,
Tam s mačem i mlátom,
Tamo i osčepom
Vèštbaše s pazuhe
Tamo se kriahu,
Pak veselo vratjahu.
  Dok jim pazuh doraste
I um proti vrazim;
Dorāstoše i druga jim bratja;
Tad jedino udriše na vrage,
Uđariše kao iz neba munje,
I doma se povratiše,
S njima s' vráti i prè bivša blagost.
  Al skočiše svi u dol k Zaboju
Gerleći ga s presilnim rukama,
I s persah na persa
Metahu svi ruke,
Vèšto s' dogovarujuć.
Prohadjaše noć pred jutro,

A oni se razigjoše
Na sve strane šumom,
Sve uz kraj dervétah.
I minu dan pervi,
I minu dan drugi,
A po trećem danu
Kad se noć zámetnu,
Ide Zaboj u gáj,
Za njim vojne čete;
Ide Slavoj u gáj,
Za njim vojne čete:
Sve deržeći vêru ú vojvodi,
Svi oporni serdcem prama kralju,
Sve oružje oštro proti kralju.
»Aj Slavoje brate!
Tam k modroj planini,
Kojoj se verh vidi
Po svoj cêloj zemlji,
Tam' hod upravimo!
Od planine pram sunca izhodu,
G'e tamo je tavni gáj:
Tam ćemo si dodat rúke.
Sad se beri tam lisičjim hodom,
A i ja ću tako — tuda pojći.«
»Aj Zaboje brate
Čem oružje naše ima toperv.

S planine si ljutost pribavljati?
Udarimo od ovud jurišem
Na vragove i tudjinskog kralja.««
»Aj Slavoje brate!
Kada hoćeš da sablas potareš,
Na glavu joj stani.
A eno joj gláva.«
Razstupi se vojska gajem,
Razstúpi se na desno i lèvo,
Ovam ide pod vlastju Zaboja,
A onamo pod hrabrim Slavojem
Kroz dubljine šumske k modroj gori.
I kad péto izhadjaše sunce,
Dodaše si tud junačke ruke,
I pozriše lisičjim očima,
Na kraljevu vojsku.
»Nek nam Ludjek sherpi svoju vojsku
Svukolik pod jedan udarac.
Aj Ludječe, ti parobe!
Ti parobe nad kraljevim robjem!
Kaži svomu okrutniku,
Da nam je dim
Njegova zapovèd.«
Razljuti se Ludjek,
Hitrim glasom sazva svoju vojsku.
Podnebesie puno bi osvete,

A osvetom puno sunce bliska,
Iz Kraljeve vojske.
Koja spravna napred stúpá,
S oružjem u rúki
Na rêč Ludjekovu.
»Aj Slavoje brate!
Tud se žúri lisičjim korakom,
Ja ću ići uprav jim na čelo.«
J izigje Zaboj
Pred njih kao krupa,
I izigje Slavoj
Po boke jim, kano krúpa.
»Aj brate, glè! ovi
Srušiše nam bogè,
Posèkoše hráste,
Póplašiše iz gaja kragulje
Bozi će nam predobitje dati!«
Iz nebrojne vojske pod Ludiekom
Diže s' mločstvo protiva Zaboju.
A Zaboj izigje
Gorućim ōčima prot' Ludjeku.
Kano da se hrást na hrást
Izčupan u šumi ruši.
Zaboj goni prot' Ludjeku
Nad svu inú vojsku, —

Ludjek silnim aj udara mačem,
I prosèca tri kože na štítu
Al udara Zaboj svojim mlátom!
Ludjek mu se na stranu ukloni,
Uz Ludjeka pade mlát na dervo,
A dervo se sruši na vojake —
I trideset tudè jih pomláti.
Razljuti se Ludjek:
»Aj ti divja zvèrko,
Aj velika utvaro paklena,
Ogledaj se britkim mačem sa mnom.
Mahnu Zaboj mačem,
I odbi mu komad štita.
Ludjek teše mačem,
Mač se skliže po kožnom štítu.
I obadva dopadoše ránah,
Jer po sebi rane iztesaše,
Sve uza se kervju poškropiše;
I junaci poškropljeni kervju,
Okol' njihu hervaše se
Preljuto se sèkuć.
Sunce projde poludanje,
Od pol dana već na pol k večeri;
I još se tukoše
Nikud neuzmičuć;

Od ovd bije Zaboj,
Od ond bije Slavoj.
»Aj ti vraže bés u tebe!
Čemu našu kervcu piješ?«
Zaboj se svog mláta sfati,
Ludjek mu odskoči.
Zaboj diže mlat u više višje,
I baci gaza vragom:
Leti mlát na vraga
I štit se razleti,
Za štitom se razletiše
Ludjekova persá.
Uplaši se duša težka, mláta,
I mlát dušu iztiska,
Odnoseć ju pet sežanjah
Daleko medj vojsku.
Strah iztiska viku
Vragovom iz gerla;
A radost zazvoni
Iz ústah vojnikom,
Iz ústah vojnikom Zabojevima,
I s radostnim okom zaiskriše.
Aj brate, Bozi nas
Predobitjem dorovaše!
Nek vam se razstúpi
Jedna četa desno,

Nek vam se razstúpi
Druga četa lévo.
Iz svih dolov amo sved'te konje,
Nek s' razliže šuma konjskim vriskom.
Aj Zaboje brate!
Aj ti hrabri lave!
N' popusti progoniti vrage!
Al odverže Zaboj štit,
Pak u ruki s mlátom
A u drugoj mačem,
Tak s' u prečac protuče
Kroza svoje vrage.
Vrazi zavapiše
Na bég se dadoše.
Tras jih goni s bojišta,
A strah jim iz gerlah
Jauk izganjaše.
Konji herže u sav lúg,
»Gori se na konje!
Na konjma za vrazim
Preko svih zemaljah.
Berzi konji nos'te
Upetće za njima
Nos'te našu ljútost.«
I sve čete zaskočiše konje,
Pak sve u skok nepritelje gone,

Ranu jim ranom zadajući
Sve u svomu razjarenom gnjévu.
I projdoše ravnice,
I gore i gáje.
Desno a i lévo,
Sve odtrap ostaje.
Huči divja réka
Valov s' za valom válja;
Tud sva vojska na réku navali,
Sve se goneć kroz hučeću réku.
Mnóž tugjináh uhvatiše vode,
A domaće prêko prenesoše,
Prenesoše tamo na brêg drugi.
Po svimi Krajinama i u šir i u dalj
Ljuti jastreb razapinje
Svoja dugá kríla
Hitro leteć za pticama. —
Zabojêva vojska
Razhadjá se u svu šir.
Svuda po svój zemlji,
Ljutò goneć vrage
Sve jih ubijané
I gazeći s konjma.
Gone noćju mêsečinom,
Ljuto gone dnevnim suncem,

I opeta tavnom noćju,
I u zoru ránim jutrom.
Huči divja rèka
Vál s valom s' váljá;
Tud sva vojska na rèku navali
Sve se goneć kros hučeću rèku
Množ tudjinah vode potopiše
A domaće prèko prenesoše,
Prenesoše tamo na brèg drugi.
Tam' kod merkih górah,
Tamo se osveta
Nek naša utáži.
»Aj Zaboje brate!
Već smo blizu górah,
A još šaka vragah,
Koja milost prosí.«
»Vratimo se u zemlju
Ti tud, ja ovuda —
Sve kraljevo smičuć!«
Vètar duše kroz vlasti,
Vojska gérne kroz vlasti,
Kroz vlasti na desno,
Kroz vlasti na lèvo,
Po svud širec silnu vojsku
Radostno cičeću.

Aj brate! evo nam
Merke gorè,
Gdè su nam bozi
Predobitje dáli!
Tam i mlogo dúšah teèc
Po hrastovim amo tamo.
Ptice jih se boje
A i plahe zvèri;
Samo sove neboje se.
Tamo k bièġu potecimo,
Tamo mertve pokopajmo,
Tamo hranu bogovim,
Tam' bozim spasiteljim
Žertve prinesimo;
I pèvajmo mile pèsme
Oružje jim prikažimo
Pobitih vragovah.

ZBIHONJ.

Prolėtaše golub
S derveta na dervo,
Žalostivo gučuč
Svoju žalost šumi.
»Oh široká šumo!
Po tebi sam lėtao
S dragom golubicom
S milom ljubeznicom.
Aj, al zlobni Zbihonj
Zgrabi golúbicu
I odnese u grad,
Aj u grad u tvėrdi!«
Tud obhádja junoš
Okol tverda grada,
Žalostno uzdišė
Za milom i drágom.
Oda prada k stėni
Pak na stėnu sėdne,
Ter žalostan sėdeć
Mučí s nėmom šumom.
A golub oblėtje
Žalostivo gučuč.

Junoš glavu diže
Tere mu govori:
»Tužni moj golube,
Tužno ti je samu,
Možebit ti jastreb
Uhvati družicu?
Aj Zbihonje tamo,
U tom tverdom gradu,
Ti uhvati moju
Drágu predragučku
I odnese u grád
Aj u grad u tverdi!
Moj golube tí bi
Hervo se s jastrebom,
Kad b' u tebi bilo
Junačko serdašce;
Ti b' oteo svoju
Od jastreba dragu,
Kad b' u tebe bíle
Jake oštre pancže;
Ti bi i úbio
Zlobnoga jastreba,
Kad b' u tebe bio
Tverd kljun mesožderiv.«
»Na noge se tužni
Junoše podiži!

Ustaj na Zbihonja!
U teb' je junačko
Serdce proti vragu,
U leb' je prot' njemu
Silno a i oštro
Brijedko oružje.
U teb' je mlat težki
Od tverdoga gvozdja
Na njegovu glavu.
Spěši junoš dolom
Kroz dol gustom šumom,
Uzam si oružje
I svoj mlát na rame.
Spěši tavnom šumom
Ka gradu k tverdomu.
Dojde k tverdom gradu
Noćju, biv sve tavno,
Tuče silnom pěstju — —
»Tko je?« s grada viču.
»Ja sam bludeć lovac.«
Otvore se vrata.
Tuče silnom pěstju,
Druga se otvore.
»Gdě je junak Zbihonj?«
»»Za velikom sobom.««

Ond razbludni Zbihonj, —
Tam i dèva plače.
»Oj otvaraj lovcu!«
Zbihonj neotvara.
Tad razori mlátom
Dvèri, silni junoš.
I razori mlátom
Zbihonjovu glávu.
Po svud gradom hodi
Sve u grádu pobi.
A kod krásne dèvc
Tja do zore leží.
Pride ráno sunce
Verh rastja pa na grád;
Pride nova radost
Junošu u serdce,
Jere krásnu dèvu
U naručju ljulja.
»Čija j' golubica?«
»»Zbihonj ju uhvati,
I svéza ju sa mnom
Ovd u tverdom gradu.««
»U šumu iz grada!«
Odleti u šumu
I lètaše tamo
I lètaše amo

S derveta na dervo
Sa svojim golubom,
S golubom spavaše
Na jednoj grančici.
Raduje se dèva
Sa svojim junošem,
Hodi amo tamo,
Svakud kudgod hoće;
Sa milim spavaše,
U jednoj ložnici.

K I T I C A.

Vèje vètrićak
Iz gospodskih šumah;
Devojče se žúri,
Žuri k potoku.
Tud cérpi vodu
S kovanom vedricom,
Po vodi k dèvi
Kitica pliva.
Mirisna kita
Viojle i ruže;
Prigne se dèva
Ulovit kiticu;
Pak pade, aj pade
U hladnu vodicu.
Kadabih ja znala
O krásna kitice,
Tko te je u mehku
Sadio zemljicu,
Tomu bih dala
Zlatni perstenak.
Kadabih ja znala
O krasna kitice,

Tko te je likom
Tanahnim vezao;
Tomu bih dála
Iz vlásih iglicu.
Kadabih ja znała
O krásna kitice,
Tko te je po hladnoj
Pustio vodici;
Tomu bih dála
Svoj vénčić s gláve.

JAGODE.

Ide mi mila u jagode
U zelenu goru,
I zaderh si oštar tern
U bélu nožicu.
Nemože mi dragana
Na nožicu stúpit.
Aj ti terne ostri terne,
Za što ju ubode?
Za tó ćeš bit oštri terne
Iz germa izčupan.
Hodi mila bud u hládu
Pod borom zelenim,

A ja idem u livadu
Po mog bèlog konja,
Moj konjičak u livadi
Gustu travu pâse;
A mila mi nek u hládu
Na miloga èeka.
Mile stade jadikovat
Na tlehu, pod borom:
»Ah šta će reć moja mati?
Ja nesretna dêva!«
U vêk mi je rekla mati:
»»Čuvaj se junošah!««
Za što bih se njih ćuvala,
Kad su dobri ljudi?! —
A ja pridoh na konjicu
Bêlom kao snêžak;
Skočih s konja, privezah ga
Za srebernu uzdu.
A obujav dêvu k serdcu
Celovah joj usta;
Zaboravi krásna dêva
Bolni tern u nogi.
Ljubismo s' i milovasmo,
Suncu do zapada. —
»Hajde mili berzo doma
Sunce će nam zajći.«

Hitro konja mog zaskočih
Bèlog kano snèžák,
Uzam mílu u naručje
Otidoh s njom doma.

J E L E N.

Tekaše jelen po goram'
Skakaše okol po poljim,
Po goram i dolinam
Noseć krásne pároge.
S krasnima parozima
Gusto germje prolámlje,
Po šumi skakaše
S hitrima nogama.
Jedan mladić po gorama hodi
I dolinam, u ljute bojeve,
Na seb' noseć okolo oružje.
S kojime razbija
Moćne vražje čete.
U gorama nije već mladića! —
Naskoči ga ovd lukavo,
Ovd lukavo ljúti vrag!
I zamutiv oči
Zlobom zapaljene,
Udari ga težkim mlátom u persi,

I tužno zašušti
Žalostiva šuma; —
Kad izbi dušicu
Iz mláda junoša.
Ona mu izleti
Kroz tahnano gerlce,
Kroz gerlo i kroza krasne ustne.
On tud leži. Topla kerv
Za dušicom teče za izbéglom,
Suha zemlja vrélu mu kerv pije.
A u svake déve
Biše tužno serdce.
Leži mladić u hladnoj zemljici,
Nad mladićem ráste rastov dùb
Razkladajoć sve s' u većji šir,
A jelen planduje
S krasnim parozima
Na hitrima skačuć nožicama.
Tanko gerlo penje medju listje.
Slétaju se jâta
Prožderthih kragulják
Iz sve šume amo na ov' rást,
Tud na rastu svi skup pokrakćuju:
Pade junoš zlobom vrága,
Za junošem sve déve plakahu.

R U Ž I C A.

Oj ružice, krasna ružo!
Za što s rano razcvala,
Razcvavša se pomerzla,
Pomerzav se uvêdla,
Uvenuvša opâla?
Večer sėdih, dugo sėdih
Dok pėtao nezapėva;
Ništ nemogoh dočekat,
Luč mi veće dogori.
Zaspah, u snu al usnuh
Kanda bi mi nebogoj
Desne rúke sa persta
Zlátni s' persten svukao,
Smakao se drag kamen.
Kamenčića nenajdoh
A dragog nedočekah.

K U K A V I C A.

Na širokom stojí polju
Rást, na rastu kukavica:
Zakukuje, zaplakuje,
Što nij' u vėk prolėtje.

Kak b' u polju žito zrélo
Kad b' prolétje vazda bilo?
Kak b' u bašči voće zrélo
Kad bi lèto vazda bilo? —
U slogi bi klasi merzli
Kad bi vazda jesen bila!
Težko bi ti dèvi bilo
Kad bi vazda sáma bila.

OSTAVLJENÀ.

Oj vi šume, tmaste šume,
Šume Miletinske!
Čemu se vi zelenite
Lètom, zimom ravno?
Ja bih rada neplakala,
Nemutila serdca;
Kažite mi dobri ljudi
Tko neb' plakao ovdè?
Gdè j' moj otac, mili otac?
Pogreben u grobu.
Gdè j' má mati dobrá mati?
Trava na njoj raste.
Nejmam brata, nejmam sestre, —
Dragog mi otimlju.

Š E V A.

Plie děva konoplju
U spahinskoj báščí,
Tud ju ševa upita:
Za što je žalostna?
Kak' b' vesela mogla bit,
Drága moja ševo!
Kad su milog odveli
Moga u grad tvérdi.
Kad bih pero imala
Pisala bih listak,
A malečka ti ševo
S njim bi tam' letéla.
Nejmam perca, nejmam lístka,
Da knjigu napišem:
Pozdravi mi dragog s pismom,
Da ovd za njim tužim.

S A B O R.

Vojvoda je svaki otac,
Svojoj čeljadi;
Muži oru, žene rublje prave,
I umre li čeljadima gláva,
Onda dètca u baštinu stupe
Izabrav si iz roda Vladiku,
Koji ide kák treba u sábor —
Ide s kmetih s lehih i s vladikom.
Stanu kmeti, lehi i vladike
Pohvaljujuć pravdu po zakonu.

L I B U Š I N S Ú D.

Oj Vltavo, za što mutiš vodu,
Za što mutiš vodu srebropènù?
Zar te ljúta, zar talasí bura
Sipajući tuču širom s neba,
Mijuć glàvu goram zelenima,
Izpirajuć zlatonosni pèsak.
Kako nebi ja vodu mutila,
Kada su se dva rodjena brata

O baštinu otčinu svadila.
Zavadila s' kruto medju sobom:
Ljuti Krudoš na krivoj Otavi,
Na Otavi krivoj zlatonosnoj;
Hrabri Stjaglav na hladnoj Radbuzi:
Obá brata, obá Klenovića
Starog roda loze Popelove,
Koji pridje s pukom Čehovime
U 've plodne zemlje kroz tri rèke.
Pokloniše s' lesi i vladike,
I počeše tiho govoriti:
Govoriti tiho medju sobom
I hvaliti njeno izrečenje.
Podiže s' iz Dobroslavskog klanca
Ljutobor, i stade govoriti;
»Slavna naša knjeginjo s prestolja!
Razmislismo tvoje izrečenje,
Zbiraj glase po svemu narodu.«
I sabraše glase súdne dève,
Sabraše jih u svèto posudje,
I daše jih na razbroj lesima.
Uzdiže se od kamenog mosta
Radovan stav gláse razbrájati,
I većinu narodu objavit,
Svem narodu, koji je na Sboru.

Vynecháno na str. 380. po 9. řádku.

Priletěla družna lastavica
Priletěla od krive Otave,
I sila je na široki prozor
U sidalu otca Ljubušinog
Zlatnom silu, svetom Višegradu;
Narěcajuć i tužeć smutjeno.
Kad je čula rodjena jim sestra
U dvorima bivša Ljubušinim,
Prosila je Višegradsku kneginju,
Da očiti sud derži u dvoru,
I pozove njena oba brata,
I sudi jim pravo po zakonu.
Zapovědi vyšegradska kneginja,
Da s' odprave hitre glasonoše
Po Ljutobora iz Dobroslavine,
Gdě Orlicu rěku Labe pije;
Po Ratibora od gorah krekonoših,
Gdě pogubi Trut lutoga zmaja;
Po Radovana od kamenog mosta,
Po Jarožira od vodenih bérdah,
Po Strezibora od ladne Sazave,
Po Samoroda iz Misa srebronosnog,
Po sve kmete, lehe i vladike,
I po bratju Hrudoš i Staglava,
Zavadjenu o svoje otčinstvo.

Kad s' skupiše lesi i vladike
U Višegradu, Ljubušinom stolu,
Svaki stupi po svomu pèrvenstvu,
I kneginja u bèloj opravi
Stupi na stol otćin u slavnom saboru.
Nuz uju staše dvè mudre dèvice
Izučene vèštbam predvidivim,
U jedne su daske pravodatne,
A u druge mać krivdu karajući;
Prama ujima plamen pravdokušni,
A pod ujima mironosna voda.
Tada poće kneginja govorit
Sa zlatnoga otćinog prestola:
»Moji kmeti, lesi i vladike!
Ovdè bratji razrèšite pravdu
Zavaditoj radi otčevine,
Za koju se priju medju sobom
Po zakonu vèćitih bogevah:
Hoćeli da oba zajedno budu,
Ili da se dèle ravnomèrno.
Moji kmeti, lesi i vladike,
Razrèšite moje izrečenje,
Ako vam je to tako po voji.
Akoli vam to nije po volji,
Izrecite novu jim odsudu,
Da s' umire razvadjena bratja «

»Dva rodjena brata Klenovića
Starog roda loze Popelove,
Koji pridje s pukom Čehovime,
U' ve plodne zemlje kroz tri rěke!
Pomir'te se tako o očinstvo,
Da obadva zajedno živite.«
Usta Krudoš od krive Otave,
Razli mu se žuč po svoj otrobi,
Tresahu se ljutostju svi udi,
Mahnu rukom pak kao zaruknu;
»Zlo ptićima, gdě s' zmija ugnjězdi,
Jao ljudma, kojim žena sudi!
Neka čověk nad ljudma vlast derži,
Pravo j' dati pèrvencu otčinstvo.«
Libuša se diže s zlatna stola,
Veleć: »Kmeti, lesi i vladike!
Čuste ovdě moje poruganje,
Sud'te sami po zakonu pravdu.
Ja vam više neću svadnjih sudit.
Izaberte muža sebi ravna,
Koji će vas s krutim gvozdjem vládat,
Děvojačka ruka je preslaba,
Da nad vama vladu vodit može.
Podiže se Krekonošo gorski
Ratibor, ter stade govoriti;

Sramota je za nas tražit pravdu
U Nèmacah; u nás bo je pravda
Po svetomu našemu zakonu,
Koju s' otci naší nam prinèli
U ove — — (blagoslovljene kraje.)

LJUBEZNA PESMA POD VIŠEGRADOM.

Oj ti naše sunce
Višegrade tverdi!
Ti smélo i ohlo
Na pećini stojiš,
Na pećini stojeć
Sve tudjine plašiš.
Pod tobom réka
Bistra se válja,
Valja se réka
Vltava snažna.
Po kraju réke
Čiste Vltave,
Stoje svud hrásti
Dajuć mil hládak:
Tud slavulj máli
Veselo péva,
Péva i tužno
Kako u serdašcu
radostnu il tužnu
Želju u seb' čuje.
Kad bi bio slavulj
U zelenom lugu,

Hitro bi tam letio
Gdè mi draga hóda
Kasno večeri.
Gdè sve ljubav búdi,
Sve što je živo
S velikom pohlepom
Za njom željkuje, i želju čuje
I ja nebog túžim
Za tobom ljubeznà,
Pomiluj huda!

LJUBEZNA PESMA KRALJA VACLAVA I.

U velikih dobrih družtvih
Ljubuv mi objavi
Sladčku dostojnost. —
Ja sveserdno stenjem,
Kad na tò pomislim,
Kakve ljubeznivosti
Žele moje misli,
Kad bi lèpu dèvu
Ljubiti uzmogò.
Ipak mi je bez krivde —
Veľku žalost zadala, —
Ja ju u seb sad nosim
Nepitajuć tkò je kriv?
Puna mi je ljubavi
Moja misao, puna,
O blago mi — blago mi!
Jer u tom uživam!
Što je rádost moja
Raj moga pogleda
I sve moje blaženstvo
Kroz oči mi prišlo
U moje toplo serdce.

Ljubav većma uzráste,
Jer me i ona ljubi;
Serdce i misao dadoh joj
Iz nje bo vriju sve slasti;
Ona mi je veselje:
Moja radost i želja!
Ja je želim, kao ruža
Kad iz pupa izhodi.
Žedna sladke rose;
Celovah joj medna usta,
Blago mi, blago mi!
Blago mi kroz tvoju ljubav
S mislju neizmisljivu.
Želja ljubav zatuši
Želja tèši, ljubav tuži.
Ljubav će me kríviti;
Krivit me nemože,
Što obujah njezin strúk
Mil, sladak i uzorit,
Što ga ljubeć obujah
Ali u poštenje.
Gdè je serdce sad moje?
Uzela ga tá dèva — —

KRÓLODWORSKI
RĘKOPIS.

ZBIÓR STAROCZESKICH BOHATYRSKICH I LIRYCZNYCH ŚPIEWÓW,

PRZEŁOŻONYCH

PRZEZ

LUCYANA SIEMIEŃSKIEGO.

PRZEDSŁOWIE. *)

Wacława Hanka, bibliotekarz król. narodowego czeskiego muzeum, niespracowany w badaniu języka

*) Przedsłowie i przypisy przekładałem po większéj części z przedwstępnych rospraw A. W. Swobody, z jego ostatniego wydania Królodworskiego Rękopisu w Praze 1829. Szykowałem wiadomości, opuszczałem niektóre mniéj ważne, czyniłem dodatki własne, podług tego, jak sądziłem najdogodniéj czytelnikom polskim.

czeskiego, w odgrzebywaniu pamiątek i zabytków wielkich swoich naddziadów, szczęśliwym trafem, jakby od losu w nagrodę, odkrył najwyborniejsze przodków utwory, które cudem śród niszczącéj wieków powodzi, do naszych czasów przybyły.

W d. 16 września 1817 roku, nawiédzając przyjaciela w mieście Królowym Dworze — które niegdy mściwéj ręki Żyszki doznało — zasłyszał, że w niskiém środkowém wieży kościelnéj sklepieniu, pod chórem, znajduje się pęk strzał, jeszcze od nieszczęsnéj epoki zniszczenia dochowany. Życzył on sobie ten dawny oglądać zabytek; a gdy w strzałach przewraca i przetrząsa, napada na kilka kart pargaminu. Z razu miał je za modlitwy łacińskim charakterem spisane; lecz wyszedłszy na widnią, jakaż go radość przejęła, gdyz ujrzał czeski

rękopis, a jak rosło uniesienie, gdy im go daléj wartował, tém skarb bogatszy się stawał. Władzom miejskim i światlejszym odczytał zaraz piérwszy ułamek; słuchacze dzielili jego zachwycenie, i jednogłośnie przyznano mu własność znalezionego rękopisu, który on złożył następnie w muzeum, przeznaczoném na skład pamiątek twórczéj dzielności czeskiéj z ubiegłych i obecnych wieków.

Przeszłość w wielkie sprawy ochwita, niemogla unieść w raz z sobą tylu potężnych duchów, twórców swoich, niezrodziwszy natchnień w następcach do bohatyrskich czynów lub do wzniosłych pochwał w pieśni i słowie. Lecz pieśń i słowa przebrzmiały — te wieszcze wyrocznie — jak u kumejskiéj Sybilly; słuszna więc była obawa narodu, lękającego się przeszłość swoją utracić w gwałtownym czasów zamęcie.

Gdy w ostatnich leciech szlachetne ocknęły się usiłowania o pielęgnowanie pamiątek narodowych, gdy światłe głowy w ojczystym języku do narodu czeskiego przemawiać zaczęły, natenczas głośne dały się słyszéć utyskiwania nad niedostatkiem starych, gminnych poezyj.

Mdłe dźwięki z wieku otrętwienia, po którym letarg nastąpił, ślęcząca umiejętność choćby i uwieńczonych poetów, niemogły już obudzić owéj świéżéj, żywiącéj myśli, która niezbędnym jest warunkiem, aby się coś lepszego w duszewném życiu narodu wywikłało.

Szczątki silnych dźwięków, dostrzegane w sagach najdawniejszego z kronikarzy czeskich katedralnego dziekana Kozmy, — »które z ust starych ludzi« przed rokiem 1125 zebrał, oraz i w innych dziełach, które o losach i sprawach ludu czeskiego podają; szczęś-

liwy znalasek Hanki zaspokoił tęsknotę, i w tém dowód, jak wiele mogła usilność czeska. Z tąd owo uniesienie, z jakiém powitano to rzadkie zjawisko, tę świetną gwiazdę przeszłości, — uniesienie tém słuszniéjsze, że bez względu na miejsce i czas, z którego te pieśni pochodzą, wartość poetycka silnie przemawia za niémi.

Kiedy Niemiec z uczuciem radości spogląda na Heldenbuch, na Nibelungenlied, na swoje miłośne piosneczki (Minneelieder); kiedy Ers chełpił się z Ossyana, Hiszpan z starodawnych romansów o wielkim Ruyz Diaz et Cid Campeador, Polak*) i Rusin

---

*) Sami Rossyanie przyznali że Igor pisany narzeczem Kijowian, że mnóstwo w nim wyrazów polskich. I zapewne; Polacy nim w czeszczyznę wpadli, język ich piśmienny musiał być ruski, jako wspólny wielu plemieniom Sławian, — na poparcie czego, zajrzyjmy w zdanie

ze swego Igora, ostatni jeszcze ze starożytnych pień o Włodzimiérzu (Drewnyja Stichotworenija); kiedy Srb w dawniejszych i nowszych pieśniach wywodzi, że obok sprawców dzieł znamienitych i mężowie pieśni stoją; kiedy z tych i homerowskich wnosimy płodów, że wspaniały kwiat poezyi najsnadniéj na wolnéj pielęgnuje sie przestrzeni, a nie na szczupłéj grzędzie ogrodniczéj; kiedy te wszystkie ludy roskoszują w przecudnych utworach z owych wieków, które widzimisię głów niby oświéconych do wieków grubiaństwa i ciemnoty policzono: natenczas Czech niechaj wstydliwych niespuszcza oczu, bo może je z dumną podnieść radością; Królodworski Rę-

---

Frieze'go, Piaseckiego i innych, że przed wprowadzeniem liter łacińskich używano charakterów cyrylickich, że naprzód do kościoła wschodniego należeliśmy. —

kopis równa się z płodami najlepszych czasów. Ani Pizystrat ani Mackpherson nieskładał mu tych pojedynczych dźwięków w jedną kunsztowną całość, o któréj wielcy twórcowie może i nie myśleli, posiada on je tak, jak wybrzmiały z piersi — »co serce z sercem ześpiewuje.« —

Zaiste, mała to tylko cząstka skarbu w dziedzictwie od wielkich ojców przekazana; przecież, jeśli całéj nieobjął puścizny, jeśli mu się wszystkiego ku pożytkowi obrócić niegodziło, niech mu zostanie bodaj chluba z bogactw, które kiedyś posiadał, chociaż je, już to z własnéj winy a bardziéj z nienawistnych okoliczności, stracił może na zawsze.

Rękopis sam, podług świadectwa biegłych w téj rzeczy znawców, należy do epoki między 1230 a 1310 rokiem, a nigdy do późniejszego czasu. Za-

pewne jaki czciciel czeskiéj poezyi, postrzegłszy pod groźnym zdobywcą Ottokarem II. a wiecéj jeszcze po jego upadku, że cudzoziemczyzna górę bierze, zapobiegając, aby za przykładem możniejszych obojętność dla rzeczy ojczystych i do klassy ludu nieprzeszła, z podobnąż myślą, z jaką Rüdiger Manesse wiekiem późniéj miłośne pieśni Zurichanów, i on zbiérać musiał rozmaite płody wieszczów swojego narodu.

Że utwory z tego co i rękopis niepochodzą wieku, rzecz bardzo jasna. Nadto pan Zimmermann znalazł kartę, na któréj Jeleń wypisany; wnosząc z charakterów, pismo to między lata 1230 a 1250 przypada, a tém samém dobrze dawniejsze niż zbiór królodworski.

Być może, że niektóre piesni, jeśli nie do téj, to do najbliższéj należą

epoki, co niezaprzeczone rozbiory na inném miejscu wyświéciły. Najdawniejsze, pogańskich wieków sięgające pieśni, najwięcéj zdają się być uszkodzone, jak to widać snadnie s niejednostainości miar wiérszowych, szczególniéj w Zaboju, Czestmirze i Jeleniu; późniejéże, sądząc po równości rytmu, nienaruszone zostały. — Czy to brak biegłości w wymierzaniu tonów u dawniejszych twórców, czyli też psowanie się pierwotworu z biegiem czasu, zrządziły mnóstwo odmian w wierszowaniu, — któż to rozstrzygnie? — Lecz że w przechodzeniu z miary do miary, w prawdziwości uczuć swoich mieli dawni śpiéwacy prawidła, to rzecz niezawodna. Opowiadali zwykle pięciomiarowym trochejem, z żeńskiem spadkiem; lecz gdzie rosło wzruszenie, wiérsz brzmiał króciéj, a spadek męski z ogniem bohatyrskiego zapału wytry-

skał, jak to szczególniéj w Zaboju widać.

Pierwotwór rękopisu pisany jest niby prozą, rzadkie ma odstępy; w przekładzie trzymałem się mniéj więcéj miar ułożonych przez wydawców czeskich, lub przynajmniej chwytałem tok pieśni. Szczytna prostota starożytnych utworów zawsze niemałe stawia zawady; dzisiejszy nasz język — tak zwany uczony i wykształcony, a w istocie niemalujący, niezmysłowy, daleki od jędrności i mocy dźwięków dawnych Sławian, żyjących z przyrodą — nie mógł podołać ze swoim rymem. Dzisiejsi tłumacze stoją w tym samym przypadku, w jakimby znajdował się przed tysiącem laty Lumir i Bojan, lub którykolwiek ze starożytnych wieszczów, coby się brał przekładać sonety Mickiewicza lub Beranżera piosneczki. — Wieki mają swoje prawa; nam tylko

wyobrażeniem wolno pojmować to, co przodkowie nasi czuli wszystkiémi duszy siłami; uległem też nieraz w długich peryfrazach, odléwałem pomysły równie wielkie jak zwięzłe, dokładałem epitetami z hojnością tegoczesną, kłamałem niewiernością słow naszych. Lecz jak tu złemu zaradzić? — przekładać miarami oryginału i prozą, jest jedno co się wyrzéc i téj, tak szczupłéj liczby czytelników, co krzywdę zrobić wiekowi. Nabielaka tłumaczenie w dwóch tomach Haliczanina wierne, bardzo wierne, ależ jak się trudno wziąść do niego! — Nic się u nas w ten sposób nieuda, potrzeba harmonii dla ucha, tą drogą i wyobrażenia snadniéj wpadają du duszy; inaczéj jestto dźwięk rozbitego dzwonu.

Co do następstwa i rozgatunkowania pieśni odstąpiłem nieco od porządku przyjętego przez prof. Swobodę;

podzieliłem wszystkie na dwa oddziały: *a)* Śpiewów bohatyrskich, na historycznéj opartych treści, tonem zbliżonych do epopei, i *b)* Pieśni, już to miłośnych, już w kształcie ballad.*)

W pierwotwornym rękopisie inaczéj idzie; z początku stoi ułamek o wypędzeniu Polaków, u nas Oldrzych i Jarmir. Następnie pod napisem: »zaczyna się 26 rozdział IIIciéj księgi o porażce Sasów« — u nas Benesz. Daléj »zaczyna się o wielkich bitwach Chrześcian z Tatarami,« — u nas Jarosław. Potém zaczyna się 27 rozdz. IIIciéj księgi »o zwycięztwie nad Własławem« — u nas pod nazwa: Czestmir i Własław. — Ludissa umieszczona pod na-

*) To było w wydaniu Krakowskiém, lecz w polyglocie, trzymamy się porządku jak w rękopisie.

pisem »zaczyna się o wspaniałm turnieju.« — Rozdiał kończy się Zabojem, pod napisem: »zaczyna się o wielkiéj klęsce.« — W dalszym ciągu tak idzie: »zaczyna się 28 rozdiał IIIciéj księgi z pieśniami« — ten zawiéra Zbychonia, Wianek, Jagody, Jelenia, i cztéry inne bez nadpisu, a z jakiéjś pieśni dwa tylko zostały wyrazy.

Oby się udało, w części daleko znaczniejszéj odszukać te śpiewy ludu, te kwiaty prawdziwéj poezyi. Coby był za zysk nie tylko dla Czechów, ale i dla całéj Sławiańszczyzny. Ileż skarbów zbutwiało w pyle, spłonęło w pożarach miast, zamków i klasztorów! Wieleż ich żelazny ząb fanatyzmu rostoczył, wiele żądza łupu cudzoziemskich żołdaków wywlekła! to co gdzieś gnije w obczyźnie, na własnéj roli nieopłaconym jest pożytkiem! Wieleżto i u nas samych, obojętnością niedba-

łych potomków, przepadło! Na deskach książek należy dziś szukać zabytków przezłości, dowodów ogłady i oświaty przodków.

Jakkolwiek znalazek rękopisu królodworskiego obudza uczucie sławiańskiéj dumy, tém strata reszty dotkliwszą się wydaje. Gdyby rzeczywiście nic nieistniało więcéj nad to, co ów zbiór zamykał — a czemu wierzyć trudno — jakie ogromne bogactwo przepadło! Jeśli całość z trzech ksiąg się składała, a każdy rozdiał dwie większe poezye zawiéral, to podług téj rachuby, przeszło 168 wybornych, w duchu ludu napisanych pieśni zginęło, może na zawsze. Posiadając je, jakie skazówki dla badacza dziejow, jakie zyski dla sztuk i umiejętności!

Wartość ocalonym saczątkom powszechnie z uniesieniem przyznaną została. Göthe wspominal o nich z

zamiłowaniem. U nas różni przekładali częściami, jako to: Brodziński, Kucharski, Bogdan Zaleski, Witwicki, Rakowiecki (*w Prawdzie Ruskiéj*), i inni w pismach czasowych. Nabielaka przekład w miarach oryginału, umieszczony był w I. i II. tomie Haliczanina. A. Bielowski przełożył wybornie Sąd Libuszy. Rossyanom dał je poznać znany z prac swoich admirał Szyszków,*) a w narzeczu ruskiém przekłada Szaszkiewicz. — John Bowring wydawca antologii polskiéj, rossyjskiéj i. t. p.**) zbiór królodworski i dla Anglików prze-

*) Nowy prześliczny przekład rossyjski jest w naszéj Polyglocie Mikołaja Berga.

**) I kambridżki A. H. Wratisław przełożył bardzo wiernie i płynnie »Benesza«, »Jarosława« i »Zaboja«. Obacz »Lyra czechosłowanská. Bohemian Poems. London 1849. Patriotism.: un ancient lyrico-epic poem. London 1851.

łożył. Wyborny czeski Tomaszek, który pieśni Szyllera, Göthego i innych z taką wiernością i pięknością pod muzykę podłożył, śpiéwał także sześć ostatnich pieśni tego zbioru, w duchu ludu i dawnego czasu. Ta kompozycya należy do najwyborniejszych i najoryginalniejszych płodów tego mistrza. —

Wszystko to jest rękojmią wartości Rękopisu Królodworskiego, którego ja przekład, w języku ojczystym, przyjaciołom sławiańszczyzny i prawdziwéj poezyi poświęcam.

Pisałem w roku 1832.

TŁUMACZ.

OLDRZICH I BOLESŁAW.

— — — — szedł w czarny las
kędy się wszyscy zebrali władycy
siedmiu ich każdy szedł zborem na czele.
Z nim idzie Wyhoń Dąb w nocnéj ciemnicy,
gorliwy mężów prowadził coś wiele.
Hufiec ten liczył sto chłopców dobranych,
sto mieczów w pochwach chowali skórzanych,
sto rąk do mieczów, a ręce ich silne,
sto serc, a wsystkie ku wodzu przychylne.
Pośrodku lasu zebrały się zbory,
podadzą ręce i splotą się wiankiem,
i rozpoczęli ciche rozgowory.

Już noc z północnéj chyliła się pory,
rzedniały cienie nad szarawym rankiem;
Cyt — mówił Wyhoń do księcia Oldrzyka:
»O sławy książe, posłuchaj coć powiem!
bóg cię obdarzył jarotą i zdrowiem,
bóg ci mądrości skarbnicę odmyka;
wiedź nas, wiedź książe na Polan niedobrych,
słowem twym pójdziem i wlewo i wprawo,

bądź wprzód, bądź nazad, w bojkę choć jak krwawą,
nuże tchnij książe zapał w serca chrobrych.«
I kniaź z praporcem prawicę wytęża;
»Za mną kto chrobry, za mną do oręża,
na wragów Polan kraju najezdników!«
Wnet za nim osim wyskoczy władyków,
poł sta i trzy sta za nimi wyskoczy
zuchów, co lecą tam, kędy sen mroczy
półki Polanów kosztujące w czasu.
Wyszli na górę — stanęli kraj lasu;
tam — milczy Praga w zaranném marzeniu,
Weltawa mglistą kurzyła sie parą;
za Pragą góry w błękitnawém cieniu
świt za górami wdziéwał barwą szarą.
Z góry wdół! cicho zbiegli — taką ciszę!
skryją się w Pradze chytrzy towarzysze —
i pod płaszczami broń śmierci pokryta.
Szedł pastuch — ranek na niebiosach świta,
zawołał: bramę otworzcie u wieży;
na głos pastucha pospieszyła warta,
i przez Weltawę brama już otwarta.
Na most wyskoczył pastuch, w róg uderzy —
na most kniaź skoczył i siedmiu władyków,
za każdym skacze poczet wojowników.
Huknęli bębny pod grzmotnymi ciosy,

trąby zadzwonią wojenne odgłosy,
Wiater na moście powiewa sztandarem,
a most się trzęsie pod zbrojnych ciężarem.
Strach padł okropny na polską załogę,
wszystko oręże chwyciło na trwogę,
a władykowie siekli, strasznie siekli!
Polanie skaczą, pierzchają na strony,
tłumem się cisną przez okop do brony,
od rzezi głowę unoszą, — uciekli.
Zwycięstwo sprawił bóg wielki obrońca;
na całe niebo jedna gwiazda słońca,
i powstał Jarmir jeden pan na czele,
po całéj Pradze zabrzmiało wesele,
weselem brzmiały Pragi okolice,
poszło wesele po świata granice,
po całej ziemi od Pragi wesele.

BENESZ HERMANÓW.

O słónko! czemu ty świécisz
żałośnie, słónko powszedne!
czemu ty czemu, tak świécisz
na ludzi biédne?

Gdzie książe? lud brońca kędy?
daleko zabrał go Oto!
któż wstrzyma wrogów zapędy,
kraju siéroto!

Już wojska niemieckich Sasów
ciągami ciągną długiemi,
z zgorzelskich górzystych lasów
ku naszéj ziemi.

Dawaj, kładź ludu niebože
twe złoto, twój sprzęt bogaty;
nim wróg wypali, rozorze,
dwory i chaty.

Złota i śrébra nieszczędzą,
palą zagrody i wioski,
i trzody ze sobą pędzą,
ciągną na Troski.

Nieżal się, nieżal już kmieciu!
koniem najezdcy czas długi
deptana trawka, w przedleciu
zieleni smugi.

Wybawcy waszego kraju
wij wieniec z polnego kwiatu;
weselsze zasiewy w maju
weseléj światu,

Weselsza nadeszła zmiana;
oto lud zbiéra w gromady

dzielny Benesz syn Hermana,
na Sasy sąsiady.

Garną się wiesniacze męże
pod Grubą-Skałą, srod lasów;
w cepy zbrojni jak w oręże,
na wrogów Sasów.

Benesz im, Benesz na przodzie,
za nim lud walił się cały;
»mścij się, mścij! woła narodzie
oto Sas zuchwały!

Owóż szał gniewu opęta
obie strony, rzuca na się;
ogniem pierś dyszała wzdęta
w wściekłem zapasie.

Iskry z ócz pryskają w oczy,
wspólna zajadłość ich droczy,
wstaje cep w górę nad cepem,
oszczep nad oszczepem.

Dwa wojska w krwawéj potrzebie
jak lasy razem się zwalą,
jak blask piorunów po niebie,
miecze się palą.

Wrzask grozy zatrząsł krainą,
źwierz leśny wyskoczy z nóry,
latawce swe skrzydła zwiną.
wrzask po trzy góry;

I długi łoskot wśród jarów,
tak miecze, tak włócznie grzmiały:
jak łom zbutwiałych konarów
z skały na skały.

W bój stanęli nieprzegięty,
ci tych, ci tych zmóc niemogą;
zasadzili się na pięty,
zaparli się nogą.

Benesz ku górze się puszcza,
i skinął mieczem naprawo;
tam zbrojna garnie się tłuszcza;—
skinął nalewo;

I wlewo uderzą siły
wystąpią na skał urwiska,
lud z łomu kamienne bryły
na Niemce ciska.

Z gór męże na pola zbiegli;
ach jak Niemcowie jęczeli,
ach jak Niemcowie piérzchnęli —
aż wszyscy legli!

JAROSŁAW.

Zwiastuję powieść z przesławnych czasow,
pełną bitw wielkich, krwawych zapasów;
zważcie i um wasz zestrzelcie cały,
i słuchy skłońcie na dziw niemały!
Gdzie Ołomuniec rej wodzi grodóm,
jest mały wzgórek w owéj ziemicy,
Hostajnow zwany; szerako słynie
cudotworami boga-rodzicy.
Długo mir gościł w naszéj dziedzinie,
długo dobytek kwitnął narodom;
aż od ziem wschodnich wzbiły sie burze
w zemście, za córę Tatarów chana,
którą gdzieś zabił miecz chrześciana,
za klejnot, złoto, za perły duże.
Córka Kublaja z luny urokiem,
słyszy, że dziwne zachodnie kraje,
i że w tych krajach luda natłokiem;
ona chce poznać cudze zwyczaje.
Dziesiątek juńców skoczy na nogi,
i dwie dziewice orszak do drogi.
Czego potrzeba siła nabiorą
i wszyscy na koń dosiędą skoro,
i wszyscy lecą, gdzie słońce leci.

A jako zorza w pojutrzu świéci,
gdy nad szum mrocznych wynidzie borów,
tak Kublajewna pełnią kolorów,
urodą świéci i wzdziękiem stroju.
W złotogłów postać do stop obwija,
odkryte tylko piersi i szyja,
w klejnotów, pereł, drogiém zawoju.
Dziwią się Niemce jéj licom cudnym,
zajrzą jéj skarbu, a skarb bogaty;
obsiędą puty, obstawią czaty.
aż ją oskoczą w lesie bezludnym,
zabiją, złupią skarby i szaty,
Słyszy to Kubláj chan nad Tatary,
słyszy o córce i ledwo wierzy;
z państw swoich zbiéra wojsko bez miary,
i z wojskem biegnie, gdzie słońce bieży.
Słyszą to króle, pany zachodnie,
że chan ich ziemie najdzie dziedziczne;
wnet jeden z drugim łączy się zgodnie,
i zbiorą wojsko wielkie, prześliczne;
w pole wywiodą, staną równiną,
czekają chana z jego drużyną.
Kublaj przywołał swoich guślarzy,
czarnoksiężników, wróżków, gwiazdarzy;
każe im wróżyć, niechaj odgadną,
jakie z téj wojny skutki wypadną.

Zewsząd się zbiegną owi guślarze,
czarnoksiężnicy, wróżki, gwiazdarze,
na dwie się stronie z koła rozgarną,
i podłuż laskę położą czarną,
i laskę kłują na dwie połowy;
jedna się poła Kublajem zowie,
druga połowa znaczy: królowie;
i zaśpiéwali starémi słowy . . .
Wstaje do bójki każda połowa,
i zwyciężyła część Kublajowa.
Cieszy się naród w mnóstwie ochoczy,
ku swoim rączym koniom poskoczy,
i wojsko w długich szeregach stanie.
Nie poszli nawet w radę chrześcianie,
bez umu wpadli na pogan tłumy;
jak ufni w siłę, tak pełni dumy.
Stłoczą się piérwszym bojem gromady;
jak z chmur ulèwa biją strzał grady,
jak gruchot gromu włócznie gruchocą,
jak ogień burzy szable migocą.
Z obu-stron jara i bujna siła,
i tym i tamtym przodku broniła.
Chrześcian przewagą Tatar ścigany;
już nad nim górę brały chrześciany; —
lecz przyszli znowu czarnoksiężniki,
przynieśli w rękach roskłute tyki.

Tatarzyn wielce ogniem rospłonął,
i na chrześciany luto wyzionął:
pędzi przed sobą — gnębi, uderza,
aż się rospiérzchły jak dzikie zwiérza.
Tutaj szczyt leży, heřm ugrzązł w ziemię,
koń wojewodę wlecze za strzemię,
tu ów samopas rwie się na wroga,
ów miłosierdzia woła przez boga.

Tak się w potęgę wzmogły Tatary,
na chrześcian ciężkie haracze kładną,
dwa wielkie chrześcian państwa owładną:
wielki Nowogród i Kijów stary.

Wnet się po ziemiach trwoga rozniosła,
w włościach się zbiéra lud do wyprawy,
siła ich w cztéry wojska urosła,
pójdą z Tatary na taniec krwawy.

Tatarzyn wprawo zwrócił zagony;
jak gradem grozi chmura śród tuczy,
sunąc na pola, na bujne plony,
tak rój Tatarów w oddali huczy.

W mgnieniu Węgrowie hufczą się w sotnie,
w mgnieniu na miecze wre bój wzajemny.
Daremnie chrobrzy idą ochotnie,
chrobrość daremna, opór daremny,
Tatarzy w środek hufców uderzą,
i rozproszona Węgrów gromada: —

ziemię na okół zniszczą, złupiéżą.
Chrześcianin nie ma nadziei cienia;
biadaż po kraju, najcięższa biada.
Modli się bogu, przed bogiem pada,
od rąk tatarskich żebrze zbawienia:
»Wstań gospodynie, wstań gniewem zbrojny,
zbaw nas od wrogów, zbaw nas od wojny,
oni nam duszę na zgubę wiodą,
gonią jak wilcy za owiec trzodą.«
Stracona jedna, i drugie bitwy;
Tatarzyn w Polsce pan, gospodarzy,
bliżej i bliżéj puszcza gonitwy,
pod Ołomuńcem już są Tatarzy.
Nędzą porosła cała kraina.
Walczą dzień jeden i w drugiej dobie,
zwycięstwo w równi na strony obie,
patrz, rój hordyńców rośnie w przestrzeni,
tak ćma wieczorna rośnie w jesieni.
Tam, śród rozjadłéj rzezią nawały,
hyba się na wskróś huf naszych mały;
czyż im ku chełmku przedrzéć się uda,
gdzie matka boża słynie przez cuda? —
Grzmi Wniesław: »w górę, nuż w górę,
wiara!«
o szczyt śrebrzysty mieczem zasczęka,
w górę z chorągwią wybiegła ręka.

Palą się męże; gdzie wrogów chmara,
wpadą w szyk jeden gęsty ściśnieni,
buchną, jak z ziemi łuna płomieni,
ku cheĺmku, tną się wciąż od Tatara.
Na wiérzch wstecznymi kroki podnidą,
szereg rozwiną w dół od wierzchołu,
w klin ostrogranny staną od dołu,
szczyt się ze szczytem jak murem skléci,
przez ramie bystrą zastawiał dzidą
piérwszego drugi, drugiego trzeci. —
Z góry strzał mraka na pogan leci. —
W tém, dzień zagasnął, a potop mroku
poszedł po ziemi i po obłoku,
i żądzą mordu wzrok rozogniony
zgasił i dla téj i dla téj strony.
W gęstéj ciemnicy kopią chrześcianie,
aż wał i okop w krąg góry stanie.

Świta na wzchodzie jutrzenne zorze.
dźwigną się wrogi w całém taborze,
tabor był straszny, kołem zawinął,
i w niedojrzanéj przesztrzeni ginął. —

Na rączych koniach jeźdce w okrzykach
głowy chrześciańskie wiozą na pikach,
wiozą wysoko, gdzie chan w namioce.

Tam w jedną siłę zhufczą się krocie;
ku stronie jednéj zmierzyła tłuszcza,

aż pod sam chełmek napaści puszcza,
przestrasznie wyją, a rykiem grozy
rozlegały się góry, wąwozy.
Chrześcianie zewsząd naspy obsiedli,
chrobrzy pod matki bożéj opieką.
Obłęczne łuki rączo nawiedli,
gęsto mieczami raz po raz sieką;
i rój Tatarów został odparty.
Won-czas się hordy gniewem rozjuszą,
miota przeklony ich chan rozżarty.
Trzema prądami tabor się dzieli,
trzema prądami ku chełmu ruszą.
W tém, drzew dwadzieścia chrześcianie ścięli,
wszystkie dwadzieścia które tam stały,
i wielkie kłody wtoczą na wały.
Znowu na okop leciał poganiec,
wrzask bił w obłoki, leciał w zawody,
i już się imał rozrywać szaniec.
Z wałów ogromne zepchnięto kłody:
gniotą Tatarów, niby padalce,
jeszcze daleko na równi gniotą.
Długo się w krutéj łamali walce,
pokąd nie zeszli z nocną ciemnotą.
Prze-bog! on Wniesław, sławny jak mało,
upadł z okopu zabity strzałą.
Tęskna żałoba za serce chwyta,

skwierne pragnienie suszy jelita,
i rosę z trawy pił język suchy.
Ciszę wieczoru wiatr nocny chłodzi,
po nocy szara jutrznia nadchodzi:
tatarski tabor spoczywał głuchy.

Dzień, w południowe rozpłonał skwary,
nasi bez wody lecą na mary,
spražone usta resztę tchu zieją;
ku matce bożéj chrapliwie pieją,
k-niéj podnosili omdlałe wzroki.
żałobne z jękiem łamali ręce,
od ziemie teskno patrząc w obłoki.

»Niemożem wytrwać w pragnienia męce,
niemożem walczyć, pragnienie pali;
kto chce żywota, kto zdrowie waży,
zdrowie mu, żywot wrócą Tatarzy.« —
I ci, i owi tak rosprawiali:

»Wolę śmierć z miecza niż śmierć nikczemną.«
Westoń zawołał: — »choć bez swobody
wodę mieć będziem, — kto myśli ze mną,
za-mną hej za-mną, kto pragnie wody!«

Wratysław skoczył jako tur jary,
Westonia chwycił w przesilne bary:
»Zdrajco! ty wieczna chrześcian ohydo,
zwiódłeś, a męże na zgubę idą.

Od boga litość idzie w złéj doli,
a nie w tatarskiéj litość niewoli.
Stójcie! o bracia, do zguby skorzy;
przeszła najlutsza upalów chwila;
ogniem południa bóg nas posila,
bóg ufajacym pomoc otworzy.
Wstyd, męże, rzeczy bezcześne prawić,
zbohatyrami wamże się stawić?
Jeśli spragnieni zbędziem żywoty,
śmierć z woli boga bedzię śmierć cnoty,
a jeśli wrogom poddamy szyje,
śmierć samobójcza wszystkich wybije.
Jarzmo niewoli bogu w ohydzie,
grzészy, kto w jarzmo niewoli idzie.
Za-mną mężowie, kto ze-mną wierzy,
przed matką bożą czołem uderzy!« —
Lud mnóstwem idzie w kaplicy progi:
»Wstań w gniewie twojém, wstań mocny panie!
podwysz nas w kraju, podwysz nad wrogi,
i usłysz nasze ku tobie wołanie.
Kołem nas zamknął Tatarzyn dziki,
wyrwij nas z sideł co wróg obstawił,
i odwilż uschłe nasze języki,
a lud głosami będzie cię sławił!
Z ziem naszych wypędź gdziéś w świat daleki,
zetrzyj go panie na wieków wieki!«

Spójrz! tam obłoczek płynie w lazurze!
zadęły wichry i ryczą grzmoty,
i całe niebo jak w jednéj chmurze,
błyski raz po raz w pogan namioty,
i zlew podsycił źródło studnicy.
Minęła burza. — Już wojownicy
z wszystkich ziem, włości, ciągną bez miary,
pod Ołomuńcem wieją sztandary.
Ciężkie im miecze u bioder wiszą,
chrzęszczą na grzbietach pełne sajdaki,
jasne się hełmy na łbach kołyszą,
pod nimi bystre toczą rumaki.
Do bitwy w leśne rogi zadzwonią,
zagrzmiały bębny w huczne odgłosy.
Dwa wojska straszną zetrą się bronią.
Tuman kurzawy idzie w niebiosy,
bójto ostatni, ale bój kruty.
Nuż, jak się łoskot od szabel pocznie,
jak gwizdną strzały w swój grot zatruty,
z łomem oszczepów, z gruchotem włócznie;
byłoż tam kłócia i rzezi było,
tutaj jęczało, tam się cieszyło.
Krew się waliła jak dészczu strugi,
trupy drzewami leżą w most długi.
Tu rozpłatane na dwoje głowy,
tu bez rąk obu samé tułowy,

ten spadł z rumaka sadząc przez trupy,
ten wściekły młóci we wrogów kupy;
tak drzewa, skrzydłem wymłaca burza,
temu po jelce miecz w pierś zanurza,
temu Tatarzyn ucho obrzyna.
Oh, biada, wielki ryk, któż obroni!
chrześciaństwo z pola zbiegać zaczyna,
Tatarzyn z wrzaskiem goni a goni.
Ha! tam Jarosław spadł orła lotem,
stal piersi męża kryje przed grotem,
chrobrść, udałość bije pod stalą,
jarym się ogniem dwie oczy palą,
i bystrość wodza z pod hełma błyska.
Jak lew rozżarty leciał na mordy,
kiedy krew ciepłą poczuje z bliska,
gdy ściga strzelca co go postrzeli;
tak on bił wściekły w tatarskie hordy,
Czechowie za nim gradem zlecieli.
Patrz jak na syna Kublaja bije,
oba przelute zapasy zwodzą;
oba kopjami na siebie godzą,
i obie w trzaski poszły kopije.
Jarosław we krwi i rumak broczy,
mieczem on zaciął Kublaja syna,
od ramion skrós go do bioder ścina,

aż się on bezduch do trupów stoczy;
a nad nim tulec i łuk zabrzękły.
Lute Tatary strasznie się zlękły,
precz odmiotały sążniste piki,
zmyka kto może, zmyka tłum dziki,
tam, dokąd słońce powstaje z rana.
I od najeźdzców swobodna Hana.

CZESTMIR I WŁASŁAW.

Neklan dał do wojny rozkazy,
dał książęcymi wyrazy
do wojny z Własławem.
Powstał do wojny huf gotowy,
powstał książęcémi słowy
do wojny z Własławem.
Chełpił się książe Własław bez wiary,
że wygrał bitwę z Neklanem
s przesławnym panem;
że puszczał miecz, pożary,
w kraj Neklanowi hołdowny.
Tak Własław prawił,
i tak Neklana niesławił,
mieczami mężów swoich warowny.

»Czestmirze, prowadź zbory do boju!
nadęty Własław nieda spokoju,
jak nam urąga i łaje.« —
Cieszy się Czestmir, cieszy się, wstaje
i bierze tarczę ogromną, czarną,
z dwoma zębami; młot wziął do tarczy
i hełm co wszystkim ciosom wystarczy;
i dań ofiarną
bogom pod drzewa podłoży.

Czestmir na mężow krzyknał hasło,
lecą do szyku mężowie skorzy;
ciągną przed słońcem w poranném roku,
ciągną dzień cały, — choć słońce zgasło,
ciągną — gdzie garbek mieli na oku.

Jak walą dymy
kłębem od włości!
w włościach słyszymy
jeki żałości.

»Kto wasze spalił siedliska?
kto wam płacze wyciska?
kto? Własław? — ostatni to raz
napada i pali was.
Oto z zemstą i zagładą
wojownicy moi jadą.« —

I do Czestmira do wojewody
lud wołał: »Kruwoj' Kruwoj, szkarada

rozpędził nam stada,
w dziedziny zaniósł pożar i szkody,
wszystką, co życiu służy, chudobę
potarł przez swoją krutość i złobę,
i wojewodę wziął nam w niewolę.«« —
I na Kruwoja Czmir się zżyma,
aż ogień złoby pierś rozdyma,
przez wszystkie członki złoba przekole.
»Woje« rzekł »jutro w porannej dobie
wybuchniem grozą, nic nas niewstrzyma;
teraz członki niech spoczną sobie.«
Stoją góry z prawicy,
stoją góry z lewicy,
na ich wierzchy kończate
zsyła słońce oświatę.
Górami tamtędy,
górami owędy,
z zarzewiem wojny szli wojownicy. —
»Dalejże w przód, gdzie skalny gród,
na grodzie Kruwoj w okowy
zamknął Wojmira z córą ładą;
w gęstém on lesie złowił ich zdradą,
tam pod ową skałą śniadą,
kędy Neklana bezcześcił słowy.
Kruwoj przysięgę dał przeciw zdradzie,
i Neklanowi dłoń wierną kładzie;

czemuż te usta, te same ręce
poniosły biédę w kraje książęce?
Daléj na górę w przód,
uderzcie wojnowie w gród.«
I wszystkich wojnów chrabrość pożéra,
pod mury garną się grodu,
na jedno słowo Czestmira
jak mraki lodu.
Hufce szczyt na szczyt zbiją się z przodu,
wspną się na kopijach owi co w tyle,
i nawprzek z sobą składane dyle;
i wyżéj jeszcze niżeli drzew końce,
walą mieczami o pierś warowni;
biési się głownia przeciwko głowni,
bo równie sieką zamku obrońce.
Zagrzmiał na zamku Kruwoja ryk;
Kruwoj zaryczał jak byk;
rykiem dodawa swoim odwagi,
miecz jego pada na męże z Pragi.
Podobnie drzewo, gdy runie z góry,
mnóstwo ogromnych dębów położy.
Ależ się wojsko Neklana mnoży,
i tłumem biją o zamku mury.
Czmir każe z tyłu dobywać grodu,
Czmir każe wały przeskoczyć z przodu,
Owóż gdzie drzewa rosną pod skałą,

z tych drzew potężny grodziec ugrodzą;
teraz niech kłody walą się śmiało,
gdy wojowników głowom nieszkodzą.
Tam przedni szereg krzepko się trzyma,
chłop z chłopem zrósł się, plecy z plecyma.
Na barki poprzek dyle pokładną,
podłuż silnymi stwierdzą węzłami,
podstawią włocznie, podeprą sami.
Męże na drzewa wyskoczą snadno,
każdy na ramie brał oszczep długi,
a każdy oszczep węzłami zwarty,
i szereg trzeci wskoczy na drugi,
znowu na trzeci wyskoczył czwarty,
a piąty szczytów zamku dosięże;
zkąd miecz ognisty,
skąd strzał świsty,
zkąd kłody lecą na męże.
Wpadli Pražanie potoku siłą,
schłonęli wszystko co w grodzie było.
Wyjdź, wyjdź Wojmirze z prześliczną córą,
rzuć w błogiém ranku wieżę ponurą,
na tamtéj skale ujrzysz na oczy,
jak krwią Kruwoja topór się zbroczy.
I wyszedł Wojmir w prześliczne rano,
z smukło-kibitną córą kochaną,
i krew Kruwoja widzi rozlaną.

Czestmir ludowi łupy odsyła,
z łupami wraca dziewica miła.
Wojmir chce bogóm nieść dań w pokorze
w tém samém miejscu, w téj słońca porze.
»W górę!« rzekł Czestmir — »w gorę Wojmirze!
zwycięstwo kroki niech schwycą chyże;
nuż za Władławem! — Później dusz modły,
od bogów padnie ten Władław podły.
Bo kiedy słońce na południeń wbiegnie,
na owém miejscu z wojskiem my staniem,
gdzie się zwycięski okrzyk rozlegnie.
Bierz miecz po wrogu i daléj za nim!
Cieszy się Wojmir duszą radośną,
huknął po lesie z wiérzchołka skały,
ku bogóm huknął piersią donośną,
w szérokiém lesie drzewa zadrżały:
»Bogi! przebaczcie, że dziś niepalę
obietnéj dani ku waszéj chwale.« —
A Czestmir: »Bogom dań się należy,
nam do pogoni, nam śpiać na wrogi.«
Dosiędź rumaka, niech wiatronogi
skokiem jelenia knieje przebieży.
Jest tam w dąbrowie skała u drogi,
bogów siedziba; ty na jéj szczycie
hojnym obietem uraczysz bogi.

za wybawienie, za życie,
za zwycięstwo co za nami,
za zwycięstwo co przed nami.
Niż kto postrzegnie,
że słońce wbiegnie
na gród niebieski wysoki,
staniesz w podróży kresie.
A nim dwa kroki
słońce podniesie,
a nim krok trzeci zrobi na bory, —
już tam doleci
mój hufiec skory,
kędy w ofierze
rozniecisz do nieba dymy;
tam ciągnąc czoła schylémy
i ja, i moi żołniérze.« —

Wojmir na rączém siedzi rumaku,
po lasach sunie skokiem jelenia,
aż gdzie w dąbrowie skała przy szlaku;
na wszystkich skałach bogom zbawienia
za zwycięstwo co przed sobą,
za zwycięstwo co za sobą,
wzniecił obietu ogniska.
Hożą jałówkę palił w ofierze,
szerścią czerwoną cała połyska;
jałówkę kupnem dali pastérze

z doliny, bujnym gdzie pasą błoniem;
on dodał konia i uzdę s koniem.
Stósy się palą,
wojnowie walą,
walą padołem i w górę potém
szli ku dąbrowie z brzękiem, łoskotem;
szli mąż za mężem
w ręku z orężem.
Mąż w męża, każdy, co tam przechodził,
bogom pochwały głośne rozwodził,
i chociaż mijał obietu stosy,
grzmiał w niebo głosy.
Kiedy już tulne nadbiegły straże,
Wojmir rączego konia dopada,
najtłustsze udźce i połcie wkłada
na sześciu jeźdźców, i wieść im każe.
Ze słońca chodem idą Prażanie,
idą aż słońce pod południeń stanie;
tam, gdzie rownina leży daleka,
już na niéj Władław z mężami czeka.
Od lasu po las
wojsko jego sięga;
większe pięćkroć raz
niż Pražan potęga.
Jak z chmury jęk z nich wypada,
i psów tam szczeka gromada,

»Trudno podołać wrogom w téj sprawie;
kij niepodoła ciężkiéj buławie,«
Tak Wojmir mówił; a Czmir powiada:
»Mądrze tak mowę czynić w skrytości,
mądrzéj na wszystko być w gotowości.
Czemuż na skale łbem nikt niewskóra?
a lis oszuka jarego tura.
Nas tu na górze wnet Własław zoczy,
rączo w dół, szereg górę obtoczy,
niech będzie z tyłu kto był na przodzie,
obłożym górę w steczném pochodzie.»
Tak zrobił Wojmir, tak się Czmir bierze,
Przeciąga wojsko u góry dołem,
dziewięćkroć razy obeszli kołem.
Tak się rozmnoża na oczy wroga,
tak się rozmnoży u wrogów trwoga;
i potém zaszli w krzaki i laski,
a wrogom lśniły ich broni blaski.
Już góra cała
w blasku powstała.
Nagle swój hufiec Czestmir wyruszy,
hufiec na cztéry dzielił się rzędy;
z nimi Trzas leci z borowéj głuszy,
i Trzas po wrogach rozszedł się wszędy,
w tył skróś od lasu strach bił do duszy,
i wrogi pierzchły tędy, owędy.

Wojmir ich chrobrą gromi prawicą,
wyjście z doliny zaskoczył w tyle,
i z boku stanął Własława sile.
Ryk poszedł lasem i okolicą,
jakby z górami starły się góry;
i wszystkie drzewa poszły na wióry.
Wyskoczył Własław przeciw Czestmira,
i na Własława Czestmir naciéra,
sieką a sieką, wre bójka krwawa, —
Czestmir na ziemię zwalił Własława.

Strasznie się Własław po ziemi tarza,
powstać nie może tyłem ni bokiem;
Morena w czarną noc go umarza,
i krew z Własława ciekła potokiem;
trawą zieloną do ziemi ciekła.
Dusza się z jękiem gęby wywlekła,
z drzewa na drzewo w lot się przemyka,
pokąd niespłonie trup nieboszczyka.

I strach Własława mężów ozionie,
uchodzą w górę ku wstecznéj stronie,
przed wzrokiem Czmira uchodzą skrycie;
on ich wodzowi odebral życie.

Słyszą zwycięstwo głośne
Neklana uszy radośne;
i stós bogatéj zdobyczy
Neklanowe oko liczy.

LUDIŠA i LUBOR.

Posłuchajcie młodź i starce!
turniejowe sławne harce.
Żył za Łabą kniaź przed laty,
dobry, sławny i bogaty,
jednę córkę doma chował,
świat ją wielbił, on miłował.
Dziw urody w ślicznéj córze:
kibić gładka w niéj zachwyca,
białe, przez-się białe lica,
a na licach kwitną róże;
oczy jasné, jak niebiosa;
na dziewicy śnieżną szyję
spływa kosa złoto-włosa,
w pierścienie się złote wije.
Kniaź rozesłał posły wszędzie:
co pan tylko, niech przybędzie
na zamkowe wielkie gody!
Gdy godowy dzień zaświeci,
z stron dalekich, na-wyprzody,
z ziem dalekich wszystko leci,
na zamkowe wielkie gody!
Huczą kotły, trąby dzwonią,
idą pany ku książęciu,

księciu, księżnie się pokłonią,
i księżniczce ich dziecięciu.
Za przedługie stoły siedli,
każdy usiadł podług rodu,
tam zwierzynę dziką jedli,
zapijali napój z miodu.
Bo-to były gody huczne,
bo-to suté gody były;
członki nową siłą tuczne,
duchy męstwem się paliły.
W on czas rzekł do panow książę:
»Wnet zagadkę wam rozwiążę,
o przyczynie tej besiady:
chcę doświadczyć, ktory z was
najdzielniejszym się pokaże;
jest w pokoju marzyć czas,
ja w pokoju wojnę marzę,
bo Niemcowie nam sąsiady!«
Skończył książę, z poza-stoła,
pany ruszą się do koła,
pokłonią się księżnie, księciu,
i księżniczce ich dziecięciu.
Zagrzmią kotły i puzany,
na turnieje ciągną pany.
W obec zamku, kędy błonie,
na wysokiém tam balkonie

siedzi książę z starostami,
siedzi księżna z ziemiankami,
i Ludysza w dziewic gronie.
Książę mówił: »teraz pora. —
ten na ostre gonić pocznie,
kogo wskażę moim prawem.«
I kniaź wskazał na Strzebora,
Strzebor stanął z Ludysławem.
Skoczą na koń, biorą włocznie,
dwie ogromne z ostrym grotem,
i na ostrze razem godzą,
i w zapasy długo chodzą,
aż złamali broń z łoskotem,
i zjajani w krwawém znoju,
opuścili szranki boju.
Huczą kotły i puzany,
kniaź zawołał na ziemiany:
»Niech kto drugi w szrankach toczy,
księżna uczci go wyborem.«
Księżnie Serposz wpadł na oczy,
Serposz stanął z Spiciborem,
Skoczą oba na rumaki,
biorą drzewa z ostrym grotem.
Wyciął w niego Serposz lotem,
precz wysadził go z kulbaki,
i sam Serposz stanął pieszo.

I dobędą oba miecze
i ten siecze, i ten siecze,
z czarnej tarczy iskry krzeszą.
Ciął Spicibor; Serposz cięty,
padł na ziemię rozciągnięty.
I ziajani, pełni znoju
opuścili szranki boju.

Huczą kotły i puzany,
kniaź zawołał na ziemiany:
»Kto chce trzeci na popisy,
niech księżniczka go wybiéra.«
Lubor w oczy wpadł Ludysy;
Lubor wyzwał Bolemira.
Na rumaki oba skoczą,
biorą ostre dwie kopije,
bystro oba w szrankach toczą
ten na tego leci, bije,
ten oszczepem, ten uderzy,
i Bolemir z konia leży;
tarcz upadła mu daleko,
ciury z placu go odwleką.

Huczą kotły, trąba dzwoni,
na Rubosza Lubor skinął,
Rubosz na koń się wywinął,
na Lubora pędem goni.
Lubor mieczem kopię zmiata,

silnym ciosem heřm rozpłata,
Rubosz z konia padł na ziemię;
ciury z placu niosą brzemię.
Huczą kotły i puzany,
Lubor wołał na ziemiany:
»Nuże! kto się ze mną zmierzy?
na plac boju niech wybieży.«
Między sobą pany radzą,
Luborowi stać nie dadzą.
Zdzisław długą kopią wstrząsa,
a na kopji turza głowa;
pod nim jary rumak pląsa,
on zawołał w harde słowa:
»Dziad mój tura zgniótł pod nogi,
ojciec wygnał Niemce wrogi;
dzisiaj poznasz mnie Luborze!«
Wnet ku sobie wyskoczyli,
łbami w siebie uderzyli,
i ten, i ten ziemię orze.
Błysły miecze w ich prawicy,
rozpoczęli bój ten pieszo;
oba tęgo w miecze krzeszą,
szczęk się rozległ w okolicy.
Lubor przypadł mu w uboczy,
w szyszak mieczem ciął okrutnie,
w dwa się kęsy heřm rozskoczy.

Jeszcze mieczem o miecz utnie,
miecz za szranki padł w oddali.
Mężny Zdzisław z nóg się wali.
Huczą kotły i puzany,
do Lubora idą pany,
i przed księstwo go powiodą,
przed księżniczkę stawią młodą.
Z rąk Ludysy, wziął młodzieniec
z dębowego liścia wieniec.
Huczą kotły i puzany.

ZABÓJ, SŁAWÓJ, LUDIEK.

Z czarnego lasu wygląda skała;
Zabój na skały wystąpił czoło,
po wszech krainach pojrzał w około;
cała kraina smutkiem powiała,
i on gołębim zawodzi płaczem.
Siedzi tak długo, w długiéj tęsknicy;
aż się jak jeleń zchwyci na nogi,
na dół, przez bory, przez puste drogi,
pędzi po mężach; był u każdego,
z włości do włości w całéj ziemicy;
każdemu w ucho rzekł coś skrytego,

bogom się skłonił,
daléj pogonił.
I minął dzień,
i minął wtóry dzień;
gdy w trzecim księżyc spędził nocny cień,
w las czarny wszyscy przyszli mężowie.
Z nimi Zabój współ;
poszli w dół
w najgłębszy parów,
śród leśnych czaborów;
i Zabój jeszcze
w głębszém stanie parowie,
i bierze w ręce waryto wieszcze.
»Męże bratnich serc,
męże ognistych wzroków!
wam pieję pieśń
z podołu najgłębszych mroków.
Od serca płynie pieśń,
od serca głębi ku wam;
a w sercu smutek sam.
»Poszedł ojciec za ojcami;
zostawił dziedzice:
małe dziatki siérotami,
i swoje lubice.
Niezostawił żadnéj głowy,
nierzekł komu: »»bracie przemow

ojcowskiémi do nich słowy.««
»I cudzy do naszéj ziemi
na siłę wdarł się,
i słowami obcémi
széroko rosparł się.
Jaki zwyczaj w obcéj stronie
od mroku do świtu,
taki zwyczaj dziecku, żonie
narzucił i tu;
kazał jednę towarzyszkę
mieć na całą ścieżkę,
od Wiosny do Morany.
»Krogulce wszystkie wypłoszył z gajów,
przyniósł nam bogi gdzieś z cudzych krajów,
przed tymi bogi czołem bić każe,
obiaty znosić na ich ołtarze.
Któż starym bogom wyrządzi cześć,
kto im w przymroku poniesie jeść!«
Kędy chadzali z karmią ojczyce,
Kędy na modłach spędzali dzień,
tam w prochu leżą nasze bożnice
i święte drzewa wycięte w pień.«
»Aj ty Zaboju!
Serce ku sercu ześpiewałeś pieniem
z środka goryczy — ty jak Lumir ów,
co potęgą pień i słów

wstrząsał Wyszegrad i włości wzruszeniem.
Ty wstrząsasz braćmi, wstrząsasz moją duszą.
Dobrego piewcę bogi kochać muszą.
Śpiéwaj, ty śpiéwaj, ty masz dar od bogów
pieśnią zagrzéwać serca przeciw wrogów.
Oko Sławoja ogniem się pali;
widzi to Zabój i śpiéwa daléj;
»Dwa syny, których pierś
już mężom brzmiała w tór,
skrycie wychodzili w bór;
tam do kopii, miecza, młota,
przyuczali ręce młode; —
w oczach grała im ochota
gdy wracali w swą zagrodę. —
Lecz gdy w siłę wzrosły barki,
gdy na wrogów wzrosły duchy,
z mniejszéj braci staną zuchy;
nuż na wroga, nuż na karki
wpadną wściekli,
jako burza gromem siekli;
i wrócili w swe zagrody;
wrócił błogi czas swobody!
I do Zaboja skoczą ku dołu,
cisną go w silne swoje ramiona,
dłoń jego kładą z łona do łona,
z słowa do słowa radzą pospołu. —

Noc już przechodzi, już zorze bliskie
każdy poróżnie wybiegł z doliny,
pomiędzy drzewa, między chróściny,
chyłkiem, ukradkiem na strony wszystkie.
Minął dzień jeden,
minął dzień wtóry,
po trzeciém wieczór nastał ponury.
Szedł Zabój w las,
za Zabojem zbory;
szedł Sławój w las,
za Sławojem zbory.
Idą w cichém pochodzie,
wierni swemu wojewodzie;
wszyscy gniewem wrą na króla,
wszystkich miecze przeciw króla.
»Daléj Sławoju! gdzie ten szczyt siny
wyżéj nad wszystkie patrzy krainy —
tam się udamy z drużyną naszą!
Od góry na wschod rannego słońca,
gdzie się bór czarny ciągnie bez końca,
wzajem się bratnie ręce opaszą.
Dalejże bierz się lisimi kroki,
i mnie tam zamiar czeka wysoki.
»»Zaboju bracie! na coż od wzgórza
uderzać na nich orężem grozy?
Z tąd lepiéj prosto runiem jak burza,

na te królewskie obozy.««
»Bracie Sławoju! złe rady
jeżeli zetrzéć chcesz gady
na łeb im nastąp, i złam;
A ich łeb—tam!«
W las się rozskoczą w lewo i w prawo,
tym dzielny Zaboj stanął na przedzie,
tamtych Sławoja skinienie wiedzie,
przez gęszcz ku wiérzchu darli się żwawo.
Kiedy na niebie już pięć słońc lśniło,
podali sobie przesilne ręce;
Oko ich lisa wzrokiem patrzyło
na wojowniki książęce.
»Ludieku, padnie wojsko niewiary,
Od jednéj rany zalegnie pola,
Ej ty Ludieku, parobio stary
nad parobkami twojego krola!
Powiédz twojemu panu w brew twarzy,
że wola jego z dymem nieważy.«
Rozjé się Ludiek; — głosem pioruna
zgromadza wojsko. — Na niebie łuna
i słońce w pełném blasku odstrzela
od zbroi nieprzyjaciela.
Wszyscy gotowi nogą do kroku,
za broń chwycili ręką u boku —
»Śpiesz lisim tropem, śpiesz tu Sławoju!

a ja im czoło nastawię w boju.
Zabój na czoło
chłosnął jak grad;
a Sławój z boku
jak gradem spadł.
»Patrz, patrz bracie, za ich sprawą
padły bogi, drzewa ścięte,
i krogulce rozpiérzchnięte;
Bogi dają zemstę krwawą!«
Owóż Ludieka porwał gniewu szał
z wrogów poczetu k' Zabojowi gnał.
I Zabój miótł się, z ócz iskry kłębem
ział na Ludieka. — Dąb mierzy z dębem
przez puszczę drze się; tak Zabój przodem,
wydarł się jeden nad swym narodem.
Ludiek uderzył ostrym żelazem
w tarcz, trzy skóry przeciął razem.
Zabój z toporem ramie wytęża,
puścił — Ludiek sie ciosu uchował.
Topór ciął w drzewo, padło napował;
ku ojcom poszło trzydzieści męża.
Rozjé się Ludiek: »ty zwierze!
gadów potworo — ty!
stań, mieczem z tobą się zmiérzę.«
Zabój ciął mieczem,
i kęs z Ludieka tarczy odkroi.

Ludiek ciął mieczem,
miecz po skórzanéj zwinął się zbroi. —
Palą się oba, cios mnie cios tobie;
od stóp do głowy sieką po sobie,
krwią zostawują szérokie ślady,
krwią opłynęły mężów gromady,
bo rzezią wrzały już strony obie.
Słońce z południa nu dół się chyli,
ku wieczornéj krawędzi;
i ztąd i z owąd jeszcze walili,
nikt nieustąpił ziemi i piędzi;
tu walono od Zaboja,
tam walono od Sławoja!
»Ej ty wrogu, giń do biésa!
Giń kto naszą krew wysysa!«
Zabój się znowu toporu ima,
Ludiek w bok zmyka.
Zabój wywinął i w górze trzyma,
i puszcza na przeciwnika.
Wyciął topór — na połowę
szczyt pod ciosem się rozskoczy,
a pod szczytem Ludiekowe
łono we krwi broczy.
Zlękła się dusza ciosu obucha,
obuch ze sobą porwał i ducha;
i na pięć sążni wojska powalił

Przestrachem wrogów gardziele ryczą;
wojsko Zaboja szumi zdobyczą,
iskrą radości ich wzrok się pali.
»Bracie patrz, za sprawą bogów
zwyciężamy naszych wrogów! —
W prawo huf jeden niech się poniesie,
a jeden hufiec na lewo w szlaki;
ze wszystkich dolin spędzić rumaki,
niech rżą rumaki po całém lesie.
»»Ty Zaboju, wdały lwie,
niepożałuj wrażéj krwie!««
Zabój tarczę rzucił precz,
w ręku obuch, w drugiém miecz,
poprzek drogę sobie ściele,
poprzek przez nieprzyjaciele.
Byłoż wycie najezdnikom,
i ucieczka najezdnikom.
Trzas ich goni z bojowiska,
strach z gradzieli krzyk wyciska.
Rżą rumaki lasu brzegiem:
daléj na koń, pędem, czwałem,
za najezdcą — zbiegiem,
polecimy krajem całym.
Nieście konie w trop na pięty,
wróg poczuje gniéw zawzięty! —
I skoczą hufce na rączce konie,

trop w trop za wrogiem puszczą pogonie,
Cios w cios, już zemstę wywarli krwawą.
Znikają im równiny,
i lasy i wyżyny,
wszystko precz znika w lewo i prawo.
Huczy strumień wezbrany,
sadzą w górę bałwany,
huczą wojacy, i skok za skokiem,
walą najezdcy wzdętym potokiem.
dużo ich woda topi w swém łonie,
a ziomków niesie ku drugiéj stronie.
Długo, széroko, jak starczy pole,
drapieżny jastrząb rozwija
w gorze szérokie skrzydeł półkole,
ptaków gromady rozbija.
Wojsko Zaboja puszcza zagony,
długo, széroko, na wszystkie strony,
kupa najezdeów spędzona, zbita,
resztę zdeptały kopyta.
W pogoni nocą pod luny okiem,
w pogoni we dnie, gdy jasne słońce,
i znowu noca ścigają gońce,
i znowu rannym ścigają mrokiem.
Huczy strumień wezbrany,
sadzą w górę bałwany,
huczą wojacy, i skok za skokiem,

walą najezdcy wzdętym potokiem,
dużo ich woda topi w swém łonie,
a zionków niesie ku drugiéj stronie.
»Tam po te śniade wzgórza,
niech pomsta nasza doburza!«
»»Zaboju bracie! już niedaleka
droga — ot góra przed nami,
a gartska mała wrogów ucieka,
i ta się kaje ze łzami.««
»Wracać nazad — moja rada,
ty tam, a ja tędy,
co królewskie niech przepada.« —
Wichry po kraju szumią,
wojska po kraju szumią,
w długich szeregach w lewo i prawo,
ciągną się męże z radośną wrzawą.
»Bracie! czy widzisz ówdzie wiérzch szary,
tam, z woli bogów my zwyciężyli!
tam dusz tysiące lata téj chwili,
z drzewa na drzewo między konary.
Zwiérz się ich boi, boi ród ptaszy,
jedna się sowa tylko niestraszy.
Teraz na górę pojdziem w mogiły
umarłych grzebać, i bogom miły
pokarm zaniesiem; bogom zbawienia
mnogie obiety i dziękczynienia,

dla nich w pochwalny zagrzmimy głos,
dla nich orężów zdobytych stós!«

ZBIGOŃ.

Lata gołąb siwy i po drzewach siada,
los swój nieszczęśliwy lasom rozpowiada:
»Latał ja w te lasy w lepsze niéraz czasy,
z gołąbką jedyną, z kochaną ptaszyną.
Lecz Zbigoń zło-oki sam na mą czatował
na zamek wysoki pochwycił i schował.«

Jakiż młodzian chodzi pod zamkową ścianą,
żałośnie zawodzi za swoją kochaną;
I usiadł na skale, nieszczęście ma w duszy,
ciche jego żale, cicho w leśnéj głuszy.

Gołąb przylatywa, grucha, ubolewa;
młodzian podniosł głowę z gołębiem w rozmowę:
»Gołąbku tyś smutny, masz ciężką tęsknicę,
porwał-li okrutny krogulec samicę?
Zbigoniu ty moją kochankę, skarb cały
porwałeś, jak swoją, na zamek, na skały:
porwana, zamkniona na zamku Zbigonia.
Zwalczył-byś mój ptaku! krogulca mordercę,

gdybyś biedny ptaku, miał odważne serce.
nie dałbyś twéj żony pazurom jastrzębia,
gdyby u gołębia były ostre szpony.
Ty gołąbku wierny! zabiłbyś jastrzębia,
gdyby u gołębia był dziób mięso-żarny.«
Wstań młodzieńcze, daléj! uderz na mordercę,
wszak męstwem się pali na wrogów twe serce,
wszak nosisz gotowe bronie z ostrym grotem,
na Zbigonia głowę rzuć żelaznym młotem.
Zbiegł młodzian w dolinę przez leśną gęstwinę,
broń na się zawiesza, na plecy młot bierze,
przez lasy pospiesza, gdzie zamkowe wieże.
Już pod zamkiem stoi, noc ciemno dokoła;
stuka do podwoi: »Kto tam?« straż zawoła.
»To ja, łowiec, błądzę.« Otwarto wrzeciądze.
Znów stukał w zapory, otwarto raz wtóry.
»Gdzie Zbigoń Władyka? »»Za wielką świetlicą.
Tam on się zamyka z płaczącą dziewicą.««
»Otworz myśliwemu w drodze zbłąkanemu.«
Zbigoń nie odmyka; młodzian w drzwi ciął młotem,
W łeb Zbigonia potém, i padł Władyka.

Na zamek wybieżał, zabijał co żyło,
i ze swoją miłą do świtu przelażał.
Wstało słońce z rana, nad lasy się wzniosło;
a w duszy młodziana wesele tak rosło,
że ona u łona w objęciu zamkniona.
»Gołąbkaś- to czyja?« »»Od zdrajcy Zbigonia
Więziona, jak i ja, na zamku więziona.««
»Puszczam ją na wolę, na lasy, na pole.«
I latała tędy, latała owędy,
po drzewach latała, przy swojém samczyku;
I z samczykiem spała na jedném pręciku.
Dziewczyna szczęśliwa z kochankiem przebywa
co chwila, co doba, gdzie jéj się podoba,
w pieszczotach, w kochaniu na jedném posłaniu.

WIANEK.

Wieje wietrzyk wieje, od książęcéj knieje;
bieży dziéwczę młode do zdroju po wodę.
Nabrała w głębinie w okute konewki,
a wianuszek płynie po wodzie do dziewki.
Z fiolek i róży wiązanka uwitá;
dziewczyna po wodzie za wianuszkiem chwyta,

zachwyci go w dłonie, i pluśnie na tonie.
»Gdybym ja wiedziała, kto ciebie mój kwiecie!
w ogródku zasadził, wypieszczył na świecie,
dałabym z ochotą tę obrączkę złotą.

Gdybym ja odgadła, czyja ręka, czyja,
do wianku cię kładła, łyczykiem obwija;
dałabym ochocza iglicę z warkocza:

Gdybym ja wiedziała, mój wianku różowy!
czyje ciebie dłonie puściły przez tonie;
dałabym mu dała mój wianuszek z głowy.

JAGODY.

Na jagody w las majowy
dziéwczyna bieżała;
ukłół w nóżkę krzak cierniowy,
we krwi nóżka biała.
Iść niemoże ukochana,
taka ciężka rana.

Ach ty cierniu, ostry cierniu
coś zrobił dziéwczynie?
za to z boru ostry cierniu
cały ród twój zginie.

Czekaj luba w owéj stronie
w cienistém gaiku,
a z łączki wnet ja przygonię
na białém koniku.

Konik pasie się na łące,
gęstą trawę ścina,
w gaju oczki ma tęskniące
za miłym dziéwczyna.

I zawodzi i wyrzeka
po cichu w dąbrowie:
»ach od matki cóż mię czeka,
będzie mojéj głowie!«

»Niewierz chłopcom i żadnemu.«
Słowa matki były —
chłopców chronić się — i czemu?
kiedy chłopiec miły.

Na koniku zbiegłém czwałem
na białém koniku,
za uzdeczkę uwiązałem
za śrebrną w gaiku.

I przycisnę ją do łona,
i usta zcałuję,
i zapomni ulubiona,
że ciérń nóżkę kłuje.

Już słoneczko na zachodzie,
a my się pieścili;

wracaj miły ku zagrodzie,
słoneczko się chyli.
Biały konik nóżką grzebie,
na konika skoczę;
w ręce biorę ją przed siebie,
ku domowi toczę. —

JELEŃ.

Biegał jelcń przez krainy
po górach weseło,
nosił w góry i doliny
parożyste czoło;
przez las gęsty drze się
pięknymi rogami,
i skacze po lesie
rączémi nogami.
O to junosza na górach żyje
w doliny zbiega, w bitwach się bije,
hardy swój oręż nosi przez ramię,
orężem wrogów zastępy łamie.
Niéma junoszy na górach, niéma!
tu go zaskoczył
chytrze luty wróg,
chmurnémi oczyma

gniéw zemsty toczył,
i ciężkim młotem piersi mu stłukł.
Smutno się rozléga
łasowa głusza,
z młodzieńca wybiéga
duszyczka — dusza!
wybiéga szyją piękną, toczoną,
potém ją śliczne usta wyzioną.
Tam, on spoczywa; krew ciepła zdrojem
płynie za duszą, za życiem swojém,
ziemia krew ciepłą pije napojem.
Było żałośnie każdéj dziewicy,
i były wszystkie serca wtęsknicy.
Poszedł młodzieniec do ziemi w głąb,
a nad młodzieńcem rósł z dąbka dąb;
co-raz szérszemi puszczał ramiony.
Chodził tam jeleń, pyszne miał rogi,
skakał tamtędy rączemi nogi,
wyciągał szyję, rwał liść zielony.
Krogulce z grają
zlecą — siadają,
z całego lasu na dębowe szczyty, —
pomiędzy sobą tak mówią i kraczą:
upadł junosza od wroga zabity,
wszystkie dziewicy za junoszą płaczą.

ROZA.

Ach! ty różo! krasna różo!
czemu kwitniesz w czas?
rozkwitnioną zmroził szron,
a zmrożona zwiędła w raz —
zwiędła — zmrożona —
spadła korona.

Siedzę wieczór — siedzę cały —
pokąd kury niezapiały; —
próżno czekam — nieprzybywa,
wypaliły się łuczywa.

Tak się śniło — tak marzyło,
mnie biédnéj dziéwczynie:
że mi z palca z prawéj ręki
pierścioneczek spadł maleńki,
i kamyczek drogi ginie.

Nieznalazłam zguby,
nieprzyszedł mój luby.

ZAZUŁKA.

Dąb w szerokiém stoi polu,
kukułka żałośna
zakukała, zapłakała,
że nie zawsze wiosna.
Jakby źrało na zasiewach,
gdyby wiosna zawsze?
jakby owoc źrał na drzewach,
gdyby lato zawsze?
Jakby marznął kłos w stodole,
gdyby jesień była?
jakbym ciężką miała dolę,
gdybym samą była.

OPUSZCZONA.

Ach wy lasy, ćmawe lasy,
Milecińskie lasy!
czemuż się liściem śmiejecie
w zimie i lecie?
Chcę sercu wzdychać zabronić,
oczom łez ronić;
jak tu nie płakać sierocie
w takiéj tęsknocie?

Gdzieś ojcze, gdzieś ojcze miły?
w głębi mogiły.
Gdzieś matko! wołam z żałobą,
trawka nad tobą;
bracia i siostry wymarli,
Kochanka wydarli.

SKOWRONEK.

W pańskiém sadzie dziewa plewie,
w konopiane grządki skryta,
zkąd-że żałość w takiéj dziewie?
skowroneczek jéj się pyta.
Ach nie dla mnie śmiech, wesela!
mój skowronku, mój kochanku!
mnie wydarto przyjaciela,
i zamknięto go do zamku.
Piórka, piórka mi potrzeba,
a napiszę, mały listek;
ty polecisz z nim pod nieba,
gdzie kochanek, gdzie mój wszystek.
Ni mnie piórka, ni mnie błonki,
nié mam pisma na przesłanie,
ty go pozdrów, jak skowronki,
śpiéwaj rozpacz i kochanie.

SĄD LUBUSZY.

Ej Wletawo, czemu męcisz zdroje,
śrébrne piany czemu mętem cieką?
czy cię lute rozwełniły wichry,
z szérokiego nieba sypiąc tucze,
opłókując głowy gór zielonych,
wypłókując glinę złoto-piaską?
Jakżeż męcić niemam moich brodów,
kiedy rodni zwadzili się bracia,
rodni bracia o miano ojczyste,
kiedy kruto powadzili z sobą;
luty Chrudosz z nad krzywéj Otawy,
z nad Otawy krzywéj złoto-nośnéj;
chrobry Stagław z nad chłodnéj Radbuzy,
oba bracia, Klenowicze oba,
rodem starzy z Tetwy Popielowéj,
jenże przyszedł z półki Czechowymi,
przez trzy rzéki, w te żyzne ziemice.
Przyleciała łastówka drużebna,
od Otawy krzywéj przyleciała,
na okienku siadła rozłożystém,
w Lubuszyném, złotém ojców gniéździe,
w ojców gnieździe, swiętém Wyszegradzie,
i narzéka i żaleje smętnie

To gdy rodna posłyszy siostrzyca,
jej siostrzyca w Lubuszyném dworcu,
sprasza księżnę wnętrza Wyszegradu,
na przedprożu aby sąd zagaić,
i zapozwać przed sąd braci obu,
i wyroki wydać w moc zakonu.
Księżna każe zwoływać przez posły;
Świętosława na białéj Lubicy
kędy june rastają dąbrowy;
Lutobora z chełmu Dobrosławska,
gdzie się Łaba Orlicą napawa,
Racibora od gór krekonoszy,
gdzie lutego sana Trut zatracił;
Radowana z mostu kamiennego,
Jarożyra od gór strumienistych.
od Sazawy ładnéj Strezybora,
Samoroda od Mży śrébro-nośnéj. —
wszystkich kmieciów, lechów i władyków;
więc Chrudosza i Stagława braci,
rozwadzonych o miano ojczyca.
Gdy się zniszli lesi, władykowie
w Wyszegradzie gnieździe lubuszyném,
wedle swego postawali rodu:
wystąpiła cała w bieli księżna
na ojczysty stolec, w sejmu koło. —
Dwie przeumne wystąpiły dziewy

wyuczone w wieszczbach witeziowych.
Jedna deski dzierży prawodatne,
a u drugiéj miecz krzywdę karzący;
przed obiema promień zwiastun prawdy
pod obiema święto-cudna woda.
Pocznie księżna rzecz z złotego stolca:
moi kmiecie, lesi, władykowie,
owoż braci rozsądzajcie prawem,
powadzonych o ojców dziedzictwo,
o dziedzictwo ojców między sobą.
Po zakonie wiekuistych bogów,
mająż w kupie oba rządzić mianem,
czyli równą iść do działu miarą. —
Moi kmiecie, lesi, władykowie,
wam rostrzygnąć wypowieść wyroku,
będzieli on po waszém rozumie.
Niebędzieli po rozumie waszém,
nową najdźcie dla nich ustanowę,
k uśmierzeniu rozwadzonych braci.
Pokłonią się lesi, władykowie,
w ciche słowa rozgowor rospoczną,
rozgoworem cichym między sobą,
wychwalając swéj księżny wyroki.
Wstał Lutobor z chełmu Dobrosławska,
takowémi słowy ima gwarzyć:
sławna księżno, z ojczystego stolca!

twe wyroki wzięliśmy rozmysłem,
zbierz więc głosy po swojém narodzie.
Więc zbiérały dziewice sędziebne
głosowania do świętego sędu,
a zebrane lesi obwałują.
Wstał Radowan z kamiennego mostu,
jął rozliczać poczetem wsze głosy,
aby wiecę obwołać w narodzie,
w narodzie zabranėm na sejm walny.
»Obaj rodni bracia Klenowicze,
z rodu Tetwy Popiela starego;
jenże z półki przyszedł Czechowymi,
przez trzy rzéki w te żyzne ziemice!
tak o waszą zgódźcie cię puściznę:
byście oba wkupie nią władali.«
Powstał Chrudosz od krzywéj Otawy,
żółcią jemu zakipią wnętrzności,
a lutością, wszystkie strząsłyś członу;
machnął ręką, turem zawrzasł jarym:
»Gorze ptaszkom, gdy gad w gniazdo wśliźnie,
gorze mężom, gdy im żona władnie!
mężom władać nad mężmi podobna,
z praw dziedzictwo spada na pierwistka.«
Z ojców stolca powstanie Lubusza,
rzecze: »kmiecie, lesi, władykowie,
wzdy mię ciężka spotkała przygana,

sądźcież sami prawem, po zakonie.
Mnie niesądzić więcéj waszych waśni,
zwólcie męża, jenby wam był równy,
jenby władał wam żelaznym berłem;
ręka dziéwki władać wam niezduża.«
Wstał Racibor od gor Krekonoszy,
i takiémi słowy się ozowie:
»Niechwalno patrzéć w Teutonów prawa,
u nas prawo w świętém jest zakonie,
a ten zakon wnieśli nam ojczyce
przez trzy rzeki, do tych ziemic żyznych.

.....
wszelki ojciec czeladce rej wodzi.
Męże orzą, żeny szaty szyją;
lecz gdy głowa czeladce umiéra,
dzieci zbożném mianem wszystkie władną,
i władykę wybiérają z rodu;
ten w potrzebie na sejm za nich chadza,
chadza z kmiećmi lechy władykami.«
Wstali kmiecie, lesi, władykowie,
pochwalając prawo po zakonie.

PIEŚŃ MIŁOŚNA POD WYSZEGRADEM.

Hej, ty słońce nasze
wyszegracki zamku!
harde dźwigasz czoło
na skale stojący,
na urwistej skale
ku cudzych postrasze.
U stóp twoich rzéka
bystre wełny toczy,
to jara Wletawa
z swojémi wełnami.
Na brzegach — u wody,
u czystéj Wletawy;
wciąż rostą chróściny,
z nich chłodek miławy.
Tam mały słowiczek
śpiéwuje radośnie,
śpiéwuje żałośnie,
jak mu na serduszku
żal za czém urośnie.
Gdybym był słowikiem
na zielonéj błoni,
poleciałbym chyżo

do kochanki, do niéj,
na schadzkę wieczorną.
Miłość wszystkich budzi —
i co tylko żywie
czuje jéj kłopoty,
jéj tęsknice czuje.
A ja nieboraczę
wciąż za tobą płaczę,
lituj się chudziny!

KRALO-DWÓRSKI
RUKOPIS.
ZEBRANE LYRICKO-EPICKÉ PĚSNJE A SPĚWY.

Pšełożene wot

J. E. SMOLERJA.

NAZPÓMNĚĆJE.

Tahlej zběrka lyricko-epickich ńerajmowanych narodnych pěšničkow je wele krasniša, hač wšitko, štož je so dotal ze starych (čěskich) basńjow wunamakało; ale je so jich jenom 12 małych pergamentowych listow (w 12.) a dwě wuzkej smužcy wuzkhowało. Wudawaćer bě sej khwalobnu mysl wotmyslił, naše (čěske) stare basnje wudawaći a tuhlej mysl, prěńi zwjazk wudawši, też hižo wuwédł, kdyż mu zbožje popša tehlej wulcy-ważne zbytki w jednej komórcy pola cyrkwje w měsće Kralowninym Dworje pod zaćiskanymi papérami a starymi kłokami wunamakać a bliskomu zahubéńju wutorhnyć. Po pismje rozsudžo je tahlej zběrka sredź lětow 1290 a 1310 napisana Nė.

kotre z tych basnjow jsu też po jich najprěnšim textu snadź hišće starše. Čim bóle dyrbi nam żel być, zo je wele wjetši dźěl z nich na wěčno zhubény. Cyła zběrka měješe tsi knihi, każ so to zawěšćje myslić da z napismow nam zakhowanych kapitulow tsećej knihy; dokeliż so 26ta, 27ta a 28ta kapitola mjenuje. Kdybydźiše kóżda z tych 25 zhubénych kapitolow jenoż dwě basnje měła, tak je jenoj z tsećej knihi samoj za sebe 50 basńjow zhubéne.

Koho ńeměły tehlej małe pokazańička napelnić ze żadosću za wšěmi tymihle pěsnjami, kiż tak wysoko stoja ze swojej lohkosću powjedanja, čistotu a pšiměrenosću ryče, z mócnosću a luboznosću słowa.

Geschichte der böhm. Sprache u. Lit. von Jos. Dobrowský S. 385.

Pospólne pšełożenja tychhlej basnjow wudachu: polski w luboznych rajnach L. Siemieński, Krakow 1836 a Praha 1843; russynski mocnonarodnje M. Berg, Moskwa 1846; serbski Slavko Petrović-Zlatojević, Praha 1851; ilirski J. Berlić, Buda 1845—1850 a Praha 1851; łužisko-serbski J. E. Smoleŕ, Praha 1851; bulharski Dmitrijew, Petersburg 1849; a włoski abo italianski F. Francesconi, Praha 1851. W druhich słowiańskich ryčach ńejsu hišće wšě pěsnje pšełożene; angliski zas a francozski nimale wšitke.

HOŁDRICH A BÓLESŁAW.

— — — — — so do čornoh' lėsa,
tam, hdźeż władycy so skhadżowachu,
sydom władykow a state čŕjódy.
Wuhoń Dub tamhlej z nim spėšnje khwata
ze wšej čŕjódu swojej w ćėmnej nocy.
Ta čŕjóda mu bėše na sto mużow,
wšė mėjachu w nóżnach wótre mječje,
k mječam wšė mėjachu mócne pażje,
k Wuhonju wutrobach stajnu wėru.
Dostupichu wosyk wo srjedź lėsa,
podachu sej wokoł prawe ruki,
a z ćichimi słowami ryčachu.

Nóc so pšewaleše żno pšez północ,
bliżeše so k ranju šedźiwemu;
aj da rjeknje Wuhoń knjezu Hołdrje:
»Hoj, posłuchaj sławny ty mój knjeże!
Bóh ći wójniwosć da do wšėch stawow,
bóh ći da do hłowy rozom wójnski;
ty nas wjedź pšećiwo złym Polakam!

Po słowje póńdźemy k prawej, k lěwej,
prjedy, zady do wšěch dźiwich bitwow.
Zmużće khróbłosć wójniwych wutrobow!«
Aj da knjez wza khoroj z mócnej ruku:
»Za mnu, za mnu khróblje na Polakow,
na Polakow, kiż nam zemju hubja!«
Za nim wósom władykow so pušći,
z władykami tsi sta pół sta mužow,
mužow jara statych, tam, hdźež běše
mnohosć Polakow zlehnjena wo snje,
Na wjerchu, hdźež zastachu pši lěsu;
aj wša Praha mjelči w rańšim spanju,
Wołtawa so kuri w ranšej parje,
za Prahu so pšemódruja wjerchi,
za nimi skhad šěry pšejasnjuje.
»Z hory delje! Ćicho, wšo ćišinko!«
W ćichjej Prazy khětsje skhowachu so,
brónje wšě do płašćow zawalichu.
A dźe pastyř tam po šěrym ranju,
Woła horje, wrota wotewrići.
Słyši stroż wołanje pastyrjowe,
wotewri mu wrota pšez Wołtawu.
Stupi pastyř na móst, wótsje trubjo;
skoči knjez na móst, sydom władykow;
kóždy khjelpa ze wšěm swojim ludom.
Tu bubony wudyrichu razy,

Wurazychu zynki truby zynčne.
Khorowje tu čŕjóda na móst tyknu,
wšón móst tšase so pod jich ćišćencu.
Strach wudyri na wšěch na Polakow;
aj, Polacy za bróń popadaju,
aj władycy sylne rany syku!
Polacy tu skakaju sem a tam,
storkaju so k wrotam pšez pšěrowy,
dale dale pšed statym sykanjom.
Aj, dobyćje je wot boha dane!
Stanje jene słónco po wšěm njebju,
stanje Jarmir zas' nade wšej zemju.
Roznosy so radosć po wšej Prazy,
roznosy so radosć wokoł' Prahi,
rozleća so radosć po wšej zemi,
po wšej zemi wot radostnej' Prahi.

BJEŃJŠ HJERMANOWY.

Aj ty słónco, aj słónčičko!
sy-li ty żałosćiwo,
čomu ty swėćiš na nas
na bėdnych ludźi?
Hdźe je knjez, hdźe lud naš z bróju?
k Oćje daloko zajėł;
štó nas cuzym wutorhnje,
krajo syrotny?
Dołhim ćahu Nėmcy ćahnu
a su Nėmcy Sasycy,
wot zhorjelskich lėsnych hór
k našim krajinam.
Dajće, njebożatka, dajće
slėbro, złoto, kubło wšė,
hjewak wam wużahaju
dwory, khėžčički.
A wšitko nam wużabachu,
slėbro, złoto pobrachu,
howjada wotehnachu;
dale k Tróskam du.
Njeżałosćće wy ratarjo!
już wam stawa trawička,

ach tak dołho stupana
z cuzym kopytom.

Wijće wěncy z pólnych kwětkow
swojemu wumóżnikjej!
Wosywy so zelenja,
pšemèni so wšo.

Ručjo so wšo pšemènješe.
Aj da Bjeńjš Hjermanowy
zwoła lud tam hromadu
pšećiwo Saskim.

Zeńdźechu so ratarojo
k lèsej pod Hrubu Skału,
kóżdy za bróń cypy ma
na njepšećelow.

Bjeńjš naš, Bjeńjš na prědku jèdźe,
za nim wšón lud hnèwniwy;
»Wjeć, wjeć!« — woła — »na wšitkje
Saskje narody!«

Aj da hnèwy nadpadźechu
z krutosću wobje stronje,
znjemdrichu so wutrobach
rozzłobjenych wšěch;

Rozwólnichu jeju woči
trašnje pšećiwo sebi;
'stanu kije na kije,
hlebje na hlebje.

Zrazyštej tu wobje stronje,
każ by lės na lės panył;
kajkiž błysk hrimanjowy,
tajki błysk mječow.
Zazuča škrėk hrozunošny,
spłóši lėsnu zwėrinu,
wšu njebjesku ptačinu
hač po tseći wjerch.
Rozlėha so po hłubinach
Wot skałojtych hór
tu raz kijow, tu mječow
każ pad próchnjawcow.
Tak steještej wobje stronje
napšećiwo bjez hnuća
na zasadźenej pjećje,
na sylnej nozy.
Wobroći so Bjenješ horje,
kiwnu z mječom k prawicy,
tamhlej so syła pušći;
kiwnu k lėwicy,
a k lėwicy ćėri syła.
Z wopjećicu do skały,
ze skały wšė kamjenje
na Nėmcow ćiska.
Z khołma k runinje dźe bitwa;
a bu Nėmcam skiwlenje,

a bu Nėmcam ćėkanje —
a pobiće jim!

JAROSŁAW.

Powjedam wam powjesć wjeljesławnu
wo surowych bitwach, krutych wójnach;
rozstejće, wšón rozom swój zebjeŕće,
rozstejće, a dźiwno wam k słyšenju.

We kraju hdźež Wołomuc wojwodźi,
tam je hora, hora njewysoka,
njewysoka, Hostajnow jej mjeno;
maćeŕ boża dźiwy na njej čini.

Dołho kraje naše w mėrje bėchu,
dołho bohatstwo bjez ludom kćėše,
duž wot ranja w zemjach wichor 'staže,
'staže dźówki dla tatarskoh' chama;
ju kšesćanscy ludźjo wo kamjenje,
wo parlje a wo złoto zabichu.

Lepa Kublajewna jako mėsačk
wusłyša, zo kraje na zakhodźje,
we kotrychž je luda mnoho žiwo.
Pšiprawi so, póznać wašnjow cuzych.
Na nohi tu skoči hólcow dźesać
a dwė holcy, k pšewodźenju jeje.

Nabrachu sej, čehoż trjeba běše,
zesydachu so na spěšne konje,
a ćehnjechu, hdźež spěchuje słónco.
Jako zerja po ranju so swěća,
hdyż na mrokowite lěsy wuńdu;
tak so swěćeše Kublaja dźówka
z rodźenej a zhot'wanej rjanosću.
Wobwlečena bě wša w złotej drasćje,
šiju, nadra wotkryte měješe,
zwěnčene z kamjenjom, z paćerjemi.
Dźiwachu so Němcy tej' rjanosćje,
zawidźichu bohatstwo jej jara,
łakachu na jeje puća dróhu,
wupadnuchu na nju wo srjedź lěsa,
zabichu ju a pobrachu kubło.
Hdyż słyšeše Kublaj cham tatarski,
što so sta ze dźówku jeho drohjej;
zebra wójsko ze wšěch krajow wulkich,
ćahnu z wojskom, hdźež spěchuje słónco.
Słyšachu to kraljo na zakhodźje,
zo cham khwata na jich ludne kraje,
zhromadźichu so jeden k druhjemu
a zebrachu pšewulcyšne wójsko
a ćehnjechu do pola na njeho.
W runinje so šěrokjej zlehnuchu,
zlehnuchu a chama tam čakachu.

Kublaj każe swojim zaroćerjam,
hudakam, hwėzdarjam, kuzłarnikam,
zo bychu wėšćili wuhudajo,
kajki by kónc wójna mėła wzaći.
Zebrachu so hnydom zaroćerjo,
hudacy, hwėzdarjo, kuzłarnicy,
na dwė stronje wokoł' rozstupichu,
čornu sćinu dele położichu,
na dwė połojcy ju rozćėpichu.
Prėnjej połojcy rjeknuchu »Kublaj«,
druhjej połojcy rjeknuchu »kraljo,«
stare słowa nad nimaj spėwachu.
Sćinje počeštej społu wojować,
a dobydźe sćina Kublajowa.
Zraduje so mnohosć wšeho luda,
kóždy bėži ručje k swojim konjom,
do rjadow so wójska postawichu.
Kšesćijenjo rady njemėjachu,
ćėrjachu bjez myslje na póhanow
z tajkjej hordosću, kaž móc mėjachu.
Prėnja bitwa so hromadu zrazy,
šipy dešćowachu kaž z'iwk ze mróčel,
hlebijow zlem kaž hrimanja rjeskot,
błyskot mječow kaž njewjedra wohjeń.
Wobej stronje z jara wulkjej mocu
Jedna druhjej postupić wobara.

Póhanow 'żno kšesćjenjo ćėrjachu
a 'żno bydźichu so jich wobruli,
njebydźichu pšijšli zaroćerjo,
njepšinjesli sćinje rozćėpjenej.
Tatarjo so jara zapalichu,
na kšesćjanow dźiwje wurazychu,
tak jich krućje pšed sobu čėrjachu,
zo jich każ zwėrinu rozpłóšichu.
Tu škit leži, tu hjelmica droha,
tu kóń wleče w tšmjenju wojwodu,
tón podarmo do Tatarow ćėri,
tamón boże dla wo miłosć prosy.

Takhlej Tatarjo zo rozpšėstrjechu,
na kšesćjanow dawki położichu,
dwė kralowstwje sebi podćisnuchu,
stary Kijow, Nowohród šėroki. —
Skoro roznosy so horjo w zemjach,
po wšėch krajach lud zbėraći počnu;
postawichu štyri sylne wójska,
wobnowichu wójnu z Tatarami.

Tatarjo so hnuchu w prawu stronu,
każ hdyż čorna mróčel z lodom hrozy
posypaći płody tučnych polow;
tak bu rój słyšany wot daloka.

Hnydom Wuhjerscy w stoćinach steja,
hnydom z brónju z nimi so zetkaja.

Podarmo bė khróbłosć, wutrobitosć,
podarmo jich zwažne zapjeranje,
Zrazychu Tatarjo do srjedź rjadow,
rozpjerśichu wšė jich wójska sylne,
wutupichu wšo, štoż w zemi bėše.
Wotstupi wša nadźija kšesćjanam,
a bu horjo horja wšeho wjetše.
Modlachu so bohu żałosćiwje,
zo by wumóhł jich wot złych Tatarow.
»'Stań, o knjeżje bożo w hnėwje swojim,
zaćėř njepšećelow, pšesćėharjow,
potłóčići chcedźa našu dušu
wobzankajo nas kaž wjelki wowcy.«
Prėnja bitwa zhubjena nam, druha;
Tatarjo so w Pólskjej rozlehnuchu,
bliże bliże pusćachu wšė kraje,
dodrėchu so dźiwje k Wołomucu.
Nuza nasta krućiša po krajach,
ničo lichje njej' pšed póhanami.
Bėdźeno dźeń, bėdźeno dźeń druhi,
dobyćje so nihdźe njepokłoni.
Aj rozmnóži so Tatarow mnohosć,
kaž so mnóži wječor ćma w nazymju.
W powodźenju tych Tatarow dźiwich
kolebaše so kšesćjanow wójsko,
sylnje drėjo so k tamnemu khołmu,

na kotrymż mać boża dźiwy čini.
«Horje bratsja! horje!« woła Wnjesław,
Dyri z mječom na swój škit słėborny,
a z khorowju wyšše hłowy macha.
Wšo so zmuži, na Tatarow ćėri,
zrazychu so k jenej sylje sylnej,
wurazychu, kaž ze zemje wohjeń,
tamhlej na khołm z Tatarow mnohosćje.
Z wopjećicu kroča na khołm horje;
pod khołmom so na šėř rostupichu,
na dół zwuzčichu so k wótrej hranje;
k prawej, k lėwej kryjachu jich škity,
na ramjo złożichu wótre hlebje
druzy prėnim, tak też druhim tseći,
Mróčel kłokow z hory na Tatarow.
Dha nóc ćėmna pokry wšitku zemju,
rozwali so k zemi a k mróčelam,
zawėrajo woči zapalene
na so kšesćijanow a Tatarow.
W hustej ćmi kšesćjenjo nasyp kopja,
nasyp zakopany wokoł' wjerčha.
Hdyż na 'skhadźje ranje počinaše,
pozbėže so lėhwo njepšećelow.
Lėhwo to bė strašne wokoł' khołma
hač do njewidomej' dalokosćje.
Na spėšnych tu konjach so mjerwjachu

nošo na hlebijach natykane
hłowy kšesćijanow k stanu chama.
Zbéża so tu mnohosć k jenej sylje,
mérjachu so wšé na jenu stronu,
ćišćachu so njemdrje na khołm horje,
a wujachu z kšikom jara strašnym,
zo so hory, doły rozklinčachu.
Kšesćjenjo na nasypje stejachu,
boża mać jim dodawaše khróbłosć.
Napinachu ručje proste próki,
a machachu sylnje wótre mječje. —
a bu nětk Tataram wustupaći.
Rozhori so lud Tatarow dziwjich,
pokhmuri so cham jich z krutym hnéwom.
Do tsjóch pruhow rozstupi so lěhwo,
ćérjachu w tsjóch pruhach dźiwje na khołm.
Kšesćjenjo spušća dwacyći štomow —
wšěch dwacyći, štož dźé jich tam staše,
pšiwalichu je k nasypa kromje.
Już Tatarjo ćérjachu na nasyp
z kšikom rewjo hač do mróčel strašnje;
już počachu nasyp rozmjetować.
Walichu z nasypa kłódy mócne,
te zmjećechu Tatarow kaž čerwje,
stołkachu jich hišće dale w polu.
A bu wojowano dołho , krućje,

hač nóc ćémna kónc wšém bitwam sčini.
Bożo! aj rozstejće! sławny Wnjesław
poraženy z nasypa wot šipa.
Kruta žałosć wutroby torhaše,
lačnosć surowa črjewa pražeše;
lačni lizachu rosojtu trawu.
Wječor ćichi pšeńdźe na nóc khłódnu,
nóc so pšemėni do ranja šėroh',
a w lėhwje Tatarow z mėrom bėše.
Dźeń so rozwohrjewa na połodnju,
Kšesćijenjo padachu z lačnosću,
wuprażene huby wotewrjachu,
spėwajo z dybu k maćeri bożej,
k njeji mučnej woči wobroćachu,
rucy z wulkjej žałosću łamachu,
wot zemje k njebju stysknje hladachu.
»Njemóżno nam dlėhje lačnosć wutrać,
njemóżno pše lačnosć wojowaći;
komu strowje a žiwjenje drohje,
tomu wot Tatarow miłosć žadać.«
Takhlej dźachu jedni, takhlej druzy:
»Hórje, z lačnosćje hač pšes mječ zhinuć;
we wotročstwjė dosć nam wody budźe.
Za mnu, štóż tak mysli!« — praji Wjestoń,
»za mnu, za mnu, kohoż lačnosć tyši!«
Tu Wróćisław, każ tur sylny skoči,

Wjestonja za sylnej paži hrabnu:
»Pšerada, kšesćjanow hroznosć wěčna!
Do skaženja chceš wjesć dobrych ludzi?
Wot boha sej miłosć prosyć, khwalbno,
nic wotročstwje wot Tatarow dźiwich.
Njechajće k skaženju bratsja khwatać!
Najsurowšu tuhu pšećerpichmy,
bóh je nas posylnił w horcym półnju,
bóh nam sćele pomoc dowėrjacym.
Hańbujće so mužjo tajkich ryči,
hač so hordacy mjenować chceće.
Zhinjemy-li lačni na tym khołmje,
smjerć wot boha budźe wotmėrjena;
damy-li so mječam njepšećelow,
samowolnje sebje skóncujemy.
Wotročstwo je hroznosć knjezu bohu,
hrėch, wotročstwu sam chcyć daći šiju.
Za mnu pójće, mužjo štóž tak mysli,
za mnu, pšed stólc maćerje božeje!«
Za nim mnohosć dźe k kapałcy swjatej:
»Stań, o knježje božo, w hnėwje swojim,
w krajach powyš nas pšez njepšećelow,
wusłyš hłosy k tebi so wołace!
Wobzanknjeni smy z njepšečelemi,
wumóž nas z kosydłow złych Tatarow;
wokšewjenje daj wutrobam našim;

z wótrym hłosom wopor ći podamy!
Zahub w zemjach našich njepśećelow,
zahub jich na wěki, a na wěkow wěki.«
Hle! na rozhorjenym njebju mróčel!
Duja wětry, zahowči hrimanje,
khmurješe so mróčel po wšěm njebju.
Błyski raz raz! biju do Tatarow:
spory zliwk wożiwi žórło khołmskje.
Nimo wichor. — Wójska do rjad ćahnu;
ze wšěch krajow a krajinow zemje
k Wołomucu khorowje jich wěju.
Ćežkje mječje po bokach jim wisu,
połne tyłowy na plecach ščerča,
jasne hjelmy jim na statych hłowach,
a pod nimi spěšne konje skaču.
Zazynčachu hłosy rohow lěsnych,
wudyrichu buboty bubonow;
Hnydom zrazyštej so wobej stronje.
Pozběhuje so młha horje z prócha,
Krućiša bu bitwa hač poslenja.
Praskot bu a rjeskot wótrych mječow,
nasta sykot kłokow jara strašny,
łamanje a rjechot swětłych hlebjow;
a bu kłóćje a bu porubanje,
a bu žałosć a bu zradowanje.
Krej so wala kaž dešćowe žołmy,

Morwych leżeše kaž w lěsu štomow.
Temu hłowa na dwu rozšćepjena,
temu zrubanej stej rucy wobej,
tón so suwa z konja pšez druhjeho,
a tón njemdry njepšećelow młóći, —
kaž po skałach dźiwi wichor štomy; —
tom' k wutrobje mječ do khwótki storći,
a temu wottsihnje Tatar wucho,
Uh, bu ruće, stonanje žałosne!
Kšesćjenjo počachu wućekować,
Tatarjo jich w dźiwim tołku honić.
Aj tu Jarosław kaž worjeł leći!
Twjerdy wocel na wutrobje mócnej,
pod wocelom khróbłosć, sylnu statosć,
pod hjelmicu jara wótru mudrosć;
zmužitosć mu z wočow swětłych sapa.
Rozzłobjeny kaž law naštykany,
hdyž so stanje, zo krej ćopłu widźi,
hdyž natsěleny za hajńkom ćěri,
tak rozzłobi so wón na Tatarow.
Češi za nim jako krupowbiće;
zrazy kruće na Kublajewica
a bu bitwa we wšěm wjelje dźiwja.
Prasnuštaj so wobaj z hlebijomaj,
złamaštaj jej wobej z wulkim praskom.
Jarosław, wšón s konjom swojim krawy,

z mječom Kublajewica nadpadźe,
wot ramjenja prěki k sćehnu pšesće,
tak zo padźe bjez ducha bjez morwych,
Zrjeskota nad nim tyłowa z prókom.
Stróži so wšón lud Tatarow dźiwich,
zwotmjetowa hlebje sažeń dołhje;
spěchowaše tu, štóž běžeć móžno,
tamhlej, z wotkal słónco jasne stawa.
A bu Hana prózna njepšećelow.

ČESTMĚR A WŁASŁAW.

Njeklan kaže stawać k wójnje,
kaže z knježskimi słowami
na Własćisława.
A stažechu wójska k wójnje,
stažechu na knježskje słowa
na Własćisława.
Khwaleše so Własćisław knjez
z dobyćom nad Njeklanóm,
nad sławnym knjezom.
Pušćeše mječ a wohjeń
do krajow Njeklanowych.
Wołaše nad rubjeżnymi
mječemi wojakow

pohanjenje Njeklanu.

»Na wójnu wjedź Čmėro čŕjódy
Aj hanibnje nas mjenuje
naduty Własław!«

Staże Čmėr, so zradowajo,
radostnje wza swój škit čorny
z dwėmaj zubomaj, ze škitom
młót a njepšerazliwy hjelm.
Pode wšė štomy
kładźe boham wopory.

Moćnje zawoła Čmėr na wójsko.

Skoro wójska do rjad du,
a ćeżechu pšed słóncom zahje,
a ćeżechu pše-wšón dźeń a po słóncu
tamhlej k hórcy.

Ajta so wala dym po wsach!
A po wsach stonanje żałośćiwych hłosow.
»Štó zeżahaše wsy?
Štó sčini płačne waše hłosy, štó? Własław?
Poslenje bydź jeho rubjeństwo!
Wjeć a zahubjenje
moji na njeho njesu.«

Wotmołwichu wojewodźje Čmėru:
»»Kruwoj, Kruwoj škjerjedny
wotehna nam stadła a načini na wsach
horjo z wóhnjom a z mječom.

Wšo, štoż trėbne bėše,
skazy jeho kruta złoba
a wza wojewodu nam.««
  Zazłobi so Čmėr na Kruwoja,
z jeho wutroby
złoba so mu pšeliwa
po wšėch po stawach.
»Wojacy, na zajtra zahje
zapalimy krutosć wšu.
Hladajće nėtk mučnych stawow.«
  Steja hory k prawej,
steja hory k lėwej,
a na jich wjerchi wusokje
hlada jasne słónčičko.
Po horach tu wotsal,
po horach preč tamhlej
ćahnu wójska, bitwu sobu njesu.
»Aj tamhlej k hrodu,
hrodu na skalje,
tamhlej, hdźeż Kruwoj dźerži Wójmėra
z jeho rjanej dźówku,
kotrejż popadźe w lėsu,
tamhlej pod šėrej skale,
a hanješe Njeklana.
Kruwoj Njeklanu polubi swėru
a mu zawda swėrnu ruku;

na wopak wón z hłosom, z ruku
pšinjese njezbożje na lud.
Horje k wusokom' hrodu,
aj k hrodu wójska ćėrće!«
A zahorichu so wójska
a pušćichu so k hrodu
po słowach stateho Čmėra,
jako lodojte mróčelje.
Pokrychu so prėdni, škit na škit,
zadni zapjerachu so na hlebje
a na kłódy prėki zasadźene k štomam.
A wyšje nad wjerškach lėsa
šćerčachu jich mječje na hród,
njėmdrjachu na mječje
z hroda tam rubacym.
Ruješe na hrodźje Kruwoj z rućom byka,
ruješe khróbłosć do swojich,
padaše mječ jeho na Prażanow
kaž štom ze skały, ale po horach
wjele sylnych dubow:
takhlej też k hrodu so ćišća
Njeklana wojacy.
Kaza Čmėr wudyrić zady na hród,
kaza z prėdka pšeskočić wobhrodu.
Aj štomy wusokozróstne
w husćinje pod skału

pšikłonichu na wobhrodu,
zo bychu so po štomach walałe
kłódy wyšje wójska.
Aj pod nimi z prjódka postawi so sylnych,
muż muża so dótkachu bjez sobu
z plecomaj šěrokimaj.
Štomy złożichu na ramjo prěki.
a po dlu je zwjazachu z witkami
a podstawichu pódla so hlebje,
A skočichu mužjo na te štomy,
rozłożichu hlebje po ramjenju
zwježu je z witkami.
Skoči rjad tsećich na druhich,
štwórtych na tsećich,
a pjatych hač k wjerchu k hrodowemu:
hdźež sapachu mječje,
hdźež šipjachu šipy,
hdźež so walachu bunčace kłódy.

Ajta zwał Prażanow nuts so wali,
zasłapnu wšu sylnosć w twjerdym hrodźje.
»Wustup Wójměro ze swojej dźówku,
pokroč z wěžje wón na rańše zbožje,
tam hlej na skału, na njej wuhladaš
krawići Kruwoja pod sekjeru wjećnej.«

Wuńdźe Wójměr na zbožomne ranje,
wuńdźe a z nim jeho rjana dźowka,

widźi krawić njepšećela swojoh'.
A pósła Čmėr dobytk wróćo ludźom;
z dobytkom so wróći rjane holčo.
A chcyše Wójmėr wopor daći boham,
na tym mėsćje, w tym kročenju słónca.
»Horje, Wójmėro,« — rjeknu mu Čestmėr, —
naše kročelje khwataju dobyć
nad Własławom! Wotstorč służbu boham,
kiž chcedźa porazyć Własława.
A hdyž słónčko dokroči połonjo,
dyrbimy dokročić na to mėsto,
hdźež »dobyčje!« hłós wojskow pšiwoła.
Wzmi te brońje njepšećela a pój!«
'Zradowa so Wójmėr wjelje — wjelje,
zawoła ze skały wotsje w lėsu,
z mócnej' šije woła k boham takhlej,
zatšasu so štomy wulkoh' lėsa:
»»Njedźiwajće na wotročka swojoh',
zo njepali wopor dźensniši dźeń!«« —
»Za dółh wopor boham!« — rjeknu Čestmėr —
»nėtko mamy jėć na njepšećelow.
Nėtko syń so ty na spėšne konje,
pšeleć lėsy jelenjacym skoku.
Tam do dubrawy, tam z dróhi skała,
boham luba, a na jeje wjerchu
wopruj boham, swojim wumóžnikam.

za dobyćje zady, za dobyćje w prědku.
Prjed hač so póznaje, zo słónco pokroči
na twjerdźiznje njebjes, stupiš tamhlej na město;
prjedy hač postupi słónco druhu kročel
a kročel tseću
na wjerški lěsowe, dóńdu wójska tamhlej,
hdźež wopor twój powěje we stołpach dyma;
a pokorja so wšě wójska tudy ducy.«
Synu so Wójměr na spěšne konje,
pšeleći lěsy jelenjacym skóku
tam do dubrawy, na dróhu k skalje;
na wjerchu skały zapali wopor
boham wumóžnikam
za dobyćje zady, za dobycje w prědku.
Jim wón wopruje jałojčku wólnu,
seršć čerwjena so po njej błyščeše,
jałojčku tu kupi wot pastyrja
w dolje tam, we wusokjej trawje,
dawši za nju konja z wuzdu.
Paleše so wopor, bliżeše so wójsko
k dołu; potom z doła horje do dubrawy.
Wójska wobzwučene z howkom
du po jenym, brónje swoje njesu.
Kóždy ducy wokoł' wopora boham khwalbu
spěwaše,
a wotkhadźejo wyskać so njekomdźeše.

A hdyż dokhadźowaše poslenja črjóda,
skoči Wójměr na spěšneho konja,
tučne sćehna a pleca połoži
šesćom jěznym za wójskom.
Dźěchu wójska z kročelemi wšěmi słónca
hač pod połonjo słónca.
Tam na runinje wočakowaše je wójniwy Własław,
wot lěsa k lěsu staše jeho syła,
syła pjeć króć wjetša hač Prażanow.
Jako z mróčel tak šumješe z njeje,
šćowkanja psów wulka mnohosć.
»Ćežko, bić so z tajkim njepšećelom;
kij tón heju mało hdy zadźerži.« —
Takhlej Wójměr, na čoż Čměr wotmolwi:
»Jara mudrje je to skradžu prawić,
jara mudrje hotować so na wšo,
Čemu čoło na skału pšiprěći?
liška wobzlesći sylneho tura.
Tu nas widźeć może Własław z hory:
ruče delje wokoł' wjercha teho,
njech su zadni ći, kiž prědni běchu,
wróć so tak 'šće junu z hory delje.«
A to sčini Wojměr, a sčini Čměr.
A ćahnu so wójska wokoł' hory,
a ćahnu so wójska dźewjeć króć tak.
Tak njepšećelam zmnožichu swoje čisło,

tak njepšećelam zmnóżichu jich strachi.
Rozstupichu so po nizkim khróśćje,
zo by błyščała bróń k njepšećelam.

Bu z błyskotom napjelnjena hora;
nahlje wurazy Čmėr ze zastupom, —
zastup tón mėješe štyri čŕjódy. —
Z nim ze sćėna lėsnoh' wurazy Tšas,
Tšas wobsynu wójska njepšećelow,
zezady strach bu jim ze wšoh' lėsa.
tam a sem so rjady rozpjeršichu.

Wójmėr ćėri na nje z khróbłej ruku,
a zastupi doł jim k ranju na pół,
stupi na bók pšećiwo Własławu.
Ajta rewi lės z rewjenjom z doła,
każ by hora z horu wojowałej
a wšė štomy sebi rozłamałej.

A wuskoči Wła-ław na Čestmėra,
a wurazy Čestmėr na Własława,
k sykanju krutom', na ranu rana —
porazy Własława.

Własław strašnje po zemi so wala,
na bók, na zad, stanuć njemóżeše;
Morjena ho sypaše do nocy.
Kipješe krej ze sylnoh' Własława,
po zelenej trawje k syrej zemi bėži.
Aj, a wuńdźe duša z rućom huby,

wuleća na štom, a po štomach
sem tam, doniż morwy bu spaleny.
Strożichu so, kiż z Wlasławom běchu,
a ćěkachu preč na stronu horje
skradżu pšed Čmérowym wokom,
pšed Čmérom Wlasławobičkom.
Zazynča dobyćje k Njeklanowom'
radostnom' wuchu, a błyšči so dobytk
Njeklanowom' radostnom' woku.

LUDŻIŠA A LUBOR.

Posłuchajće stari, młodźi
wo bitwach a zjězdźowanjach.
Běše nèhdy knjez za Łobjom
knjez sławny, bohaty, dobry,
tòn měješe dźowku jenu,
sebi a wšém wjelje lubu.
Dźowka běše na dźiw rjana,
ćěła bě krasnje zróstneho,
licy měješe wšej běłej,
na licomaj różje kćěchu;
woči jako njebjo jasnej,
a po jejnej běłej šiji

włosy złotomiškrjo wėja
we pjerśćenjach skudźerjene.
Aj nėhdy knjez każe pósłu,
zo bychu wši panja pšišli
na swój hród, na wulkje hody.
A hdyż bė dźeń wustawjeny,
zeńdźechu so wšitcy panja
z krajow dalokich a zemjow
na hród knjezu na te hody.
Zazyńčachu truby, kótły.
Panja knjezu so ćėrjachu,
pokłonichu so tu knjezu,
a knjeni, a rjanej dźówcy.
Za dołhje so blida synu
kóżdźički po swojim rodźje.
Nosychu jėdźenja dźiwne,
nosychu njedowe pićje:
a hu hosćina bunčaca
a hu hosćina tam sławna.
Rozstupi so sylnosć w stawach,
rozstupi so khróbłosć w myslach.
W tym času knjez dźeše panjam:
»Mużjo, njebydź wam potajno,
čoho dla so wy sće zejšli.
Staći mużjo, ja chcu zhonić,
štó z was mi najwużitniši.

W mėrje mudro wójny čakać;
stajnje nam susodźjo Němcy.«
Dże knjez; pšetorże so ćichosć,
wot blidow stanychu panja,
pokłonichu so tu knjezu,
a knjeni, a rjanej dźówcy:
Kótły, truby słyšeć znowa;
wšo so k zjėzdźowanju troji.
Pšed hrodom na wulkjej łucy
horkach na wutwařku krasnym
sedźi knjez ze starostami,
sedźi knjeni z zemjankami.
a Ludźiša z holičkami.
Każe knjez zemjanam swojim:
»Štó chce prėni k zjėzdźowanju,
tych ja knjez sam powustawju.«
Pokaza knjez na Slėbora:
Slėbor Ludźisława woła.
Skočištaj wobaj na konje,
wzaštaj hlebje z wótrym kóncom,
z mocu na sebje ćėrještaj,
doľho hromadźje bėdźeštaj,
hač hlebje wobaj zľamaštaj.
A tak wumučenaj bėštaj,
wobaj z dróhi wustupištaj.
Zazynčachu truby, kótły.

Każe knjez zemjanam swojim:
»Štó chce druhi k zjėzdźowanju,
zo by knjeni wustawiła.« —
Ta na Serpoša pokaza;
Serpoš Spićibora woła.
Skočištaj wobaj na konje,
wzaštaj hlebje z wótrym kóncom.
Ćėri Serpoš k Spićiborej,
wusadźi ho z twjerdoh' sedła,
sam so z konja ručje suże.
Woba dobyštaj tu mječje,
rubaštaj do čornej' škitow.
Spićibor Serpoša rubny,
Serpoš k zemi khłódnej padźe;
A wobaj staj wumučenaj.
Wobaj z dróhi wustupištaj.
Zazynčachu truby, kótły,
każe knjez zemjanom swojim:
»Štó chce tseći k zjėzdźowanju,
to njech Ludźiša postawi.«
Ta na Lubora pokaza,
Lubor Bólemėra woła
Skočištaj wobaj na konje,
Wzaštaj hlebje z wótrym kóncom,
ručje k wobhrodźje ćėrještaj,
na sebje so zamėrištaj,

prasnyštaj do so z hlebjomaj.
Bólemėr so z konja wali,
škit mu daloko zaleći;
wotnjesu ho hólcy z dróhi.
Zazyńčachu truby, kótły!
Lubor na Ruboša woła.
Ruboš zaskoči na konja,
z mocu na Lubora ćėri,
Lubor hlebju z mječom pšesće,
do kłobuka rubny ranu;
Ruboš na znak z konja padźe,
Wotnjesu ho hólcy z dróhi.
Zazyńčachu truby, kótły.
Lubor na zemjanow woła:
»Kiż so chcedźa zo mnu bići,
njech do wobhrody sem jėdu.«
A bu bórbot bjez panjami;
Lubor na wobhrodźje čaka.
Tyknje Zdźesław dołhu hlebju,
na hlebji turowa hłowa,
skoči na wólneho konja,
z hordymi słowami prawi:
»Dźėd mój zabi dźiwjoh' tura,
nan tón zahna Nėmcow ćrjódy; —
Lubor zhoni khróbłosć moju.«
A pšećiwo sebi hnaštaj,

z hłowomaj do so prasnyštaj,
aj wobaj z koni padźeštaj.
Ručje tam mječje dobyštaj,
pěši hromadźje bědźeštaj.
Mócnje z mječomaj machaštaj,
wokoł' roznoša so razy.
Lubor so k njemu pšiboči,
z mječom kručje na hjelm syče,
hjelm rozkoči na dwaj kusaj,
z mječom na mječ dyri ranu,
a mječ zleća za wobhrodu;
Zdźesław so na zemju wali.
Zazynčachu truby, kótły
Lubora wobstupi panjstwo,
a wjedźe jeho pšed knjeza,
pšed knjeni a pšed Ludźišu.
Ludźiša mu wěnašk stawi,
wěnašk z duboweho lisća.
Zazynčachu truby, kótły.

ZABOJ, SLAWOJ, LUDŻEK.

Z čornoh' lėsa wustupuje skała,
Na skału wustupi sylny Zaboj,
wobhlada krajiny na wšė strony,
zrudźi so wot krajinow wote wšėch,
a zastona z płakanjom hołubjacym.
Sedźi dołho a dołho so rudźi,
a zebra so horje jako jeleń,
delje pšez lės, pšez lės dołhi, pusty,
spėšnje khwataše wot muža k mužu,
wot sylnoh' k sylnom' po wšitkim kraju.
Krótkje słowa ke wšėm skradžu ryči,
pokłoni so boham, preč k towaršej khwata.
Minu so dźeń prėni, minu so dźeń druhi,
a hdyż za tsećim mėsačk w nocy bėše,
zeńdźechu so mužjo w čornym lėsu.
K nim tu Zaboj, wotwjedźe jich k dołu,
k poniżenom' dołu hłubokjeho lėsa.
Stupi Zaboj na najniżje delje,
wza waryto zwučne:
»Mużojo, wy bratsja
pohlada škrėčkatoh'!
wam spėwam najniżje z doła pėsń.
Z wutroby dźe mojej', z wutroby najniżšej',
potepjenej w horju.

»Nan tòn zańdźe k wótcam,
wostawi w statoku dźėći swoje
a swoje lubički. A njerjekny nikomu:
»»Bratsiko ryč ty k nim ze słowami nana.««
A pšińdźe cuzy z mocu do statoka,
z cuzymi słowami rozkazuje,
kak so dżėła w cuzym kraju
wot ranja k wječoru, takhlej dyrbja činić
dźėći a żony.
A jenu mandźelsku mamy mėć
po pući wšej z Wjesny hač k Moranje.»
»A wućėri z hajow wšė krahólcy,
kajcyż su bohojo w cuzym kraju,
tajkim so kłonić mamy a jim woprować wopory.
Njesmėchu so bić do čoła pšed bohami,
ani na smėrkach jim dawać jėść
tam, hdźeż nanik dawaše jėdźje boham;
a tam hdźeż k nim spėwać khodźeše;
porubachu wšė štomy
a rozbijachu wšėch bohow.« —
»»Aj ty Zabojo spėwaš dušu k duši,
pėseń ze srjedź horja jako Lumėr,
kiż z pėsnju, słowami bėše pohibał
Wyšehród a wšė kraje;
tak ty mnje a wšė bratstwo.
Spėwarja dobreho lubuja bohojo.

Spěwaj, tebi wot nich date
do dušje na njepšećelow.««
Hlada Zaboj na Sławoja
zapalenej woči,
ze spěwom dale dušu jimaše:
»Dwaj synaj, kotrej'ż hłosaj
pšekhadźeštaj k muskom,
wukhadżowaštaj do lěsa;
tamhlej z mječom a z młótom,
a z hlebiju wučištaj paži.
Tam so khowaštaj a wróćeštaj so z wjeselom.
A jako dorostłej běštej paži
a rozom pšećiwo njepšećelam,
a dorosćechu druzy bratsiki;
wurazychu wšě na njepšećelow,
a bu krutosć jich hrimace njebjo;
statokam so wróći zas predawše zbožje.« —
Aj skočichu wšě delje k Zaboju,
ćišćachu ho do sylneju pažow
a z wutroby k wutrobje kładźechu rucy,
rozomnje dawachu słowa k słowam.
A pšikhadźeše nóc pšed ranje;
aj duż wustupichu z doła rózno,
wotsal ke wšěm štomam,
ke wšěm stronam z lěsa wuńdźechu.
Minu so dźeń, minu so dźeń druhi,

a po tsećim dnju, jako so zaćėmnješe nóc,
Zaboj k lėsu dźe;
k lėsu za Zabojom čŕjódy.
Sławoj k lėsu dźe,
k lėsu za Sławojom čŕjódy.
Kóżdy ma wėru k wojewodźje,
kóżdy dušu pšećiwnu kralej,
kóżdy bróń na krala.
»Aj Sławojo bratsje,
tam k módremu wjeŕchu!
wjeŕch tón po wšėch po krajinach, —
tam zamėrimy kročelje!
Wot wjeŕcha k rańšemu sŀóncu,
tamhlej lės ćėmny;
tamhlej sej zawdamy rucy.
Nėtk pušć so tam z liščimi kročelemi,
a ja takhlej póńdu tudy.«
»»Aj Zabojo bratsje!
čemu naša bróń ma hakhlej
wot wjeŕcha sapaći krutosć?
Wotsal ćėŕmy na kralowych rubjeżnikow,««
»Sławojo bratsje!
hdyż hada zateptaći chceš,
na hŀowu mu najwėsćišo:
tamhlej hŀowa jeho.«
Rozstupi so mužstwo w lėsu,

rozstupi so k prawej, lěwej;
tudy ćehnje po Zaboja słowje,
tamhlej po słowje nahłoh' Sławoja,
po hłubinach lěsow k módrom' wjerchu.
A jako běše pjeć słóncow,
zawdaštaj sebi sylnej rucy,
pohladaštaj z liščimaj wočomaj
na kralowe wójska.
»Zhromadźić nam dyrbi Ludźek wójska,
wójska swoje k jenom' razu.
Aj Ludźeko, ty sy parob na parobach krala!
Rjek' swojemu wukrutnikjej,
zo je nam za dym kazanje jeho.«
A rozzłobi so Ludźek,
ručje zwoła wšě swoje wójska
Podnjebjo to bě połne swěćenja
wot słónca, w swěćenju połne błyska,
z kralowych wójskow:
Hotowi wšitcy z nohu na kročenje,
z ruku k bróni po Ludźekowych słowach.
»Aj Sławojo bratsje!
tu khwataj w liščinym skoku,
ja pónđu z napšeća jich čoła.«
A wurazy Zaboj z prjódka kaž krupowbićje;
a wurazy Sławoj na bók kaž krupowbićje.
»Aj bratsje, ći nam roztołkachu bohow,

ći też nam spušćachu štomy,
rozpłóšichu kraholcow nam z lėsow.
Bohojo nam dobyćje dadźa!«
Ajta nahłosć wurazy Ludźeka
z wojakow pšećiwo Zaboju.
Wurazy Zaboj z wočomaj zahorjenymaj
na Ludźeka. Mėri so dub na duba,
widźeć ze wšėho lėsa. Zaboj ćėri
na Ludźeka pšede wšitkim wójskom.
Ludźek dyri ze sylnym mječom,
pšesća tsi kožje we škićje
A też dyri Zaboj z młótom,
wotskoči spėšny Ludźek.
Do štoma zleća młót,
a padźe štom na wojakow;
a tsiceći jich woteńdźe k wótcam.
Rozzłobi so Ludźek. »»Aj ty dźiwje zwėrjo,
aj ty wulka pšetwora hadow!
z mječom so zetykaj zo mnu!««
Machaše Zaboj z mječom,
kus škita jemu wotrazy.
A sćeže Ludźek mječ,
mječ so smoknu po kožanym škićje.
A zapalištaj so wobaj k razam,
z razami wšo po sebi sćesaštaj,
wšo wokoło skrjepištaj z krwju,

a z krwju skrjepichu so mużjo
wokoł' njeju wšudźe w sykanju dźiwim.
Słónco pšeńdźe połonjo,
a wot połonja już na pół k wječoru;
a bėdźeno hišće, ani sem ani tam wustupjeno,
a bėdźeno tu a bėdźeno tam bu wot Sławoja.
»Złóstniko, bės na tebje!
Čemu ty našu krej piješ?«
A woznu Zaboj swój młót
a wotskoči Ludźek.
Zahna so z młotom Zaboj wusoko
na njepšećela.
Zleća młót, rozkočištej Ludźekowej nadrje.
A stróži so duša pšed ćežkim młotom,
a młót też dušu wurazy,
a zanjese pjeć sahow do wójska.
Strach cuznikam wurazy škrėčenje:
radosć zazynča z wojakow Zabojowych,
zamiškri so z radostnych wočow.
»Bratsje, bohojo nam dobyćje darichu!
Rozstup so was jena črjóda na prawu, na lėwu.
Ze wšitkich dołow sem pšiwjedźće konje
z nimi rjehoce wšón lės.«
»»Zabojo bratsje, ty staty lawo;
njepšestań bić na cuznikow!««
Ajta ćisnje Zaboj škit,

a w rucy z młotom a w druhjej z mjećom,
tak prěki pšebija dróhi pšez cuznikow.
A bu żałosćići, a bu wustupaći cuznikam.
Tšas jich honješe z bitwišća,
strach z jich šijow wurazy kšiki.
Z konimi rjehoce lěs.
»Horje na konje na njepšećelow
pšeze wšě kraje! Spěšne konje njesće
po pjatach za nimi našu krutosć!«
A skočichu črjódy na spěšne konje,
a skóku po njepšećelach hnachu,
ranu na ranu, sapachu krutosć,
Minuchu so ruminy, hory a lěsy,
k prawej, k lěwej wšo běži zady.
Šuči dźiwja rěka,
žoĺma za žoĺmu so wala,
šučachu wšě wójska skók na skók,
wšo čěrješe pšez šumjacu rěku.
A wody zhrabachu mnohosć cuzych,
pšenjesechu swojich znatych na druhi bróh.
A po krajinach wšudźje šěroko
dźiwi jatsjob rozšěrja swoje kšidła doĺhje,
khětsje lěta za ptačinu.
Zabojowi wojacy rozšěrichu so
wšudźje po krajach dźiwje po njepšćećelach,
wšudźje zrażachu jich a rozstupachu z konimi.

Nocy pod mėsacom za nimi dźiwje,
wo dnjo pod słóncom za nimi dźiwje,
a wospjet zas' w ćėmnej nocy,
a po nocy w šėrym ranju.
Šuči dźiwja rėka,
żołma za żołmu so wala;
wšo ćėrješe pšez šumjacu rėku.
A wody zhrabachu mnohosć cuzych,
pšenjesechu swojich znatych na druhi bróh.
»Tamhlej k šėrym horam,
tam dośumi naša wjeć!«
»»A Zabojo bratsje!
już nam njedaloko hory,
a już čŕjóda cuzych,
a tući żałosnje proša!««
»Wróćo po krajinach tudy ty,
ja tudy, wuhubić wšo kralowe!«
Wėtr šumi pšez kraje,
wójska šumja pšez kraje,
pšez kraje k prawej a k lėwej,
wšudźje w sylnej šėři wójska
we radostnej čŕjódźjė.
»Aj bratsje, aj šėry wjeŕch!
Bohojo nam tam dobyćje darichu!
Tamhlej wjelje dušow ćėka
sem a tam po štomach.

Jich boji so ptačina, zwěrina;
jeno sowy njeboja so.
Tamhlej k wjerchu pohrjebać morwych,
dać jědźje boham,
tam boham wumóžnikam
dać mnohosć woporow,
jim spěwać lubych słowow,
a jim bróń pobitych njepšećelow!«

ZBYHOŃ.

Polětuje hołbik ze štomika na štom,
žałosćiwje kurka horjo wšemu lěsu:
»A šěroki lěso! w tebi ja lětach
z hołbičičku drohjej, z lubej, jara lubej.
Ach a złóstnik Zbyhoń popanu hołbicu
a wotnjese na hród, ach a na hród twjerdy!«
Aj wobkhadźa młodźeńc wokoł' twjerdoh hroda,
žałosnje zdych'je po swojej drohjej lubej.
Wot hroda na skału, na skalje so synu,
žałosćacy sedźi, z němym lěsom mjelči.
A pšileća hołb', tón žałosnje tam kurka.
A pozběže młodźeńc hłowu k njemu, rjeknu:

»Ty hołbiko zrudny! tebi zrudno samom'.
Tebi-li drje kraholc popanu mandźelsku?
Ty Zbyhonjo tamhlej na tym twjerdym hrodźje,
ty popanu moju drohu, pše-drožičku,
a wotnjese na hród, ach a na hród twjerdy!
Hołbjo ty bydźiše wojowaŕ z kraholcom,
hdy by tebi była wutroba haj stata;
ty bydźiše wudrěŕ kraholcu swoju drohu,
hdy byštej ći byłej sylnej wótrej drapje;
ty bydźiše zabiŕ kraholca złóstnika,
hdy by tebi byŕ pysk twjerdy mjasożerny.«

Horje zrudny młodźeńco, ćěŕ na Zbyhonja!
Stata je wutroba ći na njepšećela,
tebi pšećiwo jom brónje sylne, wótre,
tebi mu na hłowu ćežki železny młót! —

Ručje młodźeńc delje, delkach w ćěmnym lěsu.
A wza na so swoju bróń, na ramjo młót swój,
khwata w ćěmnym lěsu k hrodu tam k twjerdemu.

Bě pši hrodźje twjerdym,
nocy, — wšudźje ćěmno, —
klepa z pjasću sylnej.
»»Što to?«« — z hroda słowa. —
»Ja sym hajnik błudny!« —
Wotewrja so wrota.
Toŕk ze sylnej pjasću;
wotewrja so druhje.

»Hdźe Władyka Zbyhoń?« —
»»Zezady 'stwy wulkjej'.««
Tam lakomy Zbyhoń; tamhlej płaka holčka.
»Aj hajnikjej wotewŕ!«
Njewotewri Zbyhoń. A rozrazy z młotom
durje sylny młodźeńc, a rozrazy z młotom
Zbyhonjowu hłowu.
Wšitkón hród pšebėża, a wšo w hrodźje pobi.
Pola swojej holčki do switanja leži.
Pšińdźe rańše słónčko z wjerškow štomow
k hrodu,
pšińdźe nowa radosć k młodźeńca wutrobje,
zo holičku swoju khowa w sylnej paži.
»Čeja to hołbička?«
»»Zbyhoń ju popanu;
kaž mje tu dźerżeše,
tak ju w twjerdym hrodźje.«« —
»K lėsam z twjerdoh' hroda!«
A lećeše tuhlej, a lećeše tamhlej,
ze štomika na štom ze swojim hołbikom;
a z hołbikom spaše na jenej wotnožcy.
Zraduje so holčo ze swojim młodźeńcom,
khodźi tuhlej, tamhlej, wšudźje hdźežli zechce;
z lubowanym spaše na jenym łožičku.

WONJEŠKO.

Wėje tam wėtsik z knjeżskich haj lėsow;
bėži lubčička k swėtłej rėčcy.

Načerpa wody z kowanym bowom;
po wodźje k holču wonješko pływa,
wonješko rjane z fijalkow, różow;
počina holčo wonješko łowić;
padźe, ach! padźe do khłódnej' wody.

Hdy bych ja wjedźeła, wonješko rjane,
štó će do zemje kipreje sadźił,
temu bych dała pjerščenik złoty.

Hdy bych ja wjedźeła, wonješko rjane,
štó tebje z łykom łahodnym zwjazał,
temu bych dała jehličku z włosow.

Hdy bych ja wjedźeła, wonješko rjane,
štó će po khłódnej wodźičcy puščił,
temu bych dała wėnašk swój z hłowy.

JAHODY.

Dźe lubčička na jahody
do zelenoh' lėsa,
zadrėše sej wótre ćernje
do bėłeje nóżki.
Njemóże moja lubčička
na nóżčičku stupići.

Ach ty ćernjo, wótry ćernjo,
što sy bolosć zdźėłał?
Za to budźeš wótry ćernjo
z lėsa wukopany.

Počakaj lubka w khłódźičku
We zelenym lėsku;
ja dobėżu tam na łučku
po konja bėłeho.

Konik tón so tam na łučcy
w hustej trawje pase;
moja lubčička w khłódźičku
na lubeho čaka.

Počina luba żałosćić
tak z ćišička w lėsku;
»Ach što rjeknje moja maćeř?
Ja bjezbóżne dźėćo!«

Stajnje mi ryčeše maćeŕ:
»»Hladaj so młodźeńcow!««
Čemu so młodźeńcow hladać,
hdyż su dobri ludźjo?«
Ja pšijėdźech na koniku
jako snėžk tak bėłym;
skočich z konja, zwjazach na suk
za slėbornu wuzdu.
Wobjach holčo, pšiprėch k sebi
a wokošach hubku;
a zabudźe rjana holčka
w nożčičcy bólny ćerń.
Šćėkachmój so, lubowachmój,
słónco na zakhadźje.
»Pojėdź, luby, ručje domoj,
słóńčko namaj zańdźe!«
Skočich ručje na konika,
jako snėžk bėłeho,
a wzach lubčičku do rukow,
wotjėdźech z njej domoj.

JELEŃ.

Běhaše jeleń po horach,
po kraju poskakowa,
po horach, po dolinach
krasne rohizna nosy.
Z krasnymi rohiznami
husty lěs pšebiwa,
po lěsu skakaše
z nohami spěšnymi.

Ajta młodźeńc tón po horach skhadźuje,
po dołach skhadźuje do dźiwich bitwow,
hordu bróń na sebi nošeše,
z bronju rozbiwa njepšećelow črjódy.
Njeje wjacy młodźeńc w horach!
Podskoči na njeho lesnje njepšećel;
wala woči z złobu zapalenej,
wudyri z ćeźkim młotom na njeho, —
zazynčachu zrudnje, žałosnje lěsy, —
wurazy z młodźeńca dušu, dušičku!

Ta wuleća z pěknej', šwiźnej šije,
ze šije, z rjaneho rta.

Aj tu leži, ćopła krej
za dušu so žorli wulećenej;
syra zemja ćopłu krej pije.

A bu w kóždeho holča wutrobje žałosć.
Leži młodźeńc tu w khłódnej zemi,
na młodźeńcu rosće dubik, dub,
rozkłada so do hałzow na sėć.
Skhadźuje jeleń z tymi rohiznami
a skače na nohach spėšnych,
horje k lisću zbėha świżnu šiju.
Zlėtuju so črjódy spėšnych kraholcow
ze wšeho lėsa sem na tón dub,
pokrakuju na dubje wšitcy:
»Padźe młodźeńc pšez njepšećela!«
Pše njeho płakachu wšė holcy.

RÓŻA.

Ach ty róża, krasna róża!
što sy rano zakćėła?
zakćėwši pomjerznuła?
pomjerznuwši zwjadnuła?
zwjadnuwši wotpadnuła?
Wječor sedżach, dołho sedżach,
do spėwanja kohuta;
ničo dočakać njemóżach,
wšė tšėski, łučwo spalich.

Wusnuch, dźije so mi wo snje,
jako by mi njebohjej
na prawej rucy z porsta
swlekł so złoty pjerśćenik,
z njeho kamušk wupadnuł.
Kamuška njenadeńdźech,
lubeho njedočakach.

K O K U L A.

W runym polu dubik steji,
na dubiku kokula.
Zakukaše, zapłakaše,
zo njeje pšec' nalėćje.
Kak by zrawiła roż w polu,
by pšec' nalėćje było?
kak też jabłučko w zahrodźje,
by pšeco lėćje było?
Kak by mjerznuł kłós we stozy,
by pšec' nazymje było?
kak by holčcy ćežko było,
by pšeco sama była?

WOPUŠĆENA.

Ach wy lėsy, ćmowe lėsy,
lėsy milećinskje!
Čemu wy so zeleniće
w zymje, lėćje runje?
Rada bych ja njepłakała,
njerudźiła dušu:
ale rjekće dobri ludźjo,
štó by njepłakał tu?
Hdźe mój nanik, nanik luby? —
Zahrjebany w rówčku.
Hdźe mać moja, dobra maćeř?
Trawka na njej rosće.
Nimam bratra, nimam sotry, —
pachoła mi wzachu.

SKOWRONČK.

Plėje holčka konopje
pši zahrodźje panskjej,
praša so jeje škowronček,
pše čo je tak zrudna.
Kak bych so radować móhła?

malički škowrončko?
wotwjedźechu lubeho
do kamjeńtnoh' hroda.
Hdy bych pjerko ja měła
pisała bych lisćik;
ty malički škowrončko,
ty by z nim tam lećał.
Njeje pjerko, nic łopješko,
zo bych list pisała;
postrow drohjeho ze spěwom,
zo tu z horjom hinu!

S E J M.

.....

kóždy nan tón swójbje wojewodźi,
muż wobstara polo, żona drastu,
a wumrje-li hłowa hdy swojbina,
dźěći na kublje hromadzje knjeża;
władyku sej z roda wuzwolijo,
kiż, hdyż trjeba, na sejm sławny khodźi
z kmjećemi, z lechami, władykami.
Stażechu kmjećjo, leši, władycy,
pokhwalichu prawdu po zakonju.

LUBUŠINY SUD.

Aj Wołtawa, što mućiš ty wodu,
mućis wodu slěboropjenjatu?
Kak će dźiwi rozżołmješe wichor,
zesypawši zliwki wulkje z njebja,
wopłókawši hłowy hor zelenych,
wupłókawši hlinu z pěskom złotym.
Kaha bych ja wodu njemućiła,
hdyż so wadźitaj dwaj rodnaj bratraj,
rodnaj bratraj wo namėrki nana.
Wadźitaj so krućje tak bjez sobu
dźiwi Khrudoš na Wotawje kšiwej,
na Wotawje kšiwej złotonošnej;
Stahław khróbły na Radbuzy khłódnej,
wobaj bratraj, wobaj Klenowicaj,
z roda staroh' Tetwy Popjełowoh',
kiż pšińdźe z črjódami Čechowymi
do toh' dobroh' kraja pšez tsi rėki.
Pšileća tam towaršna włastojca,
pšileća tam wot Wotawy kšiwej':
syże so na wokno wotewrjene
w Lubušinym wótcnym złotym sydlje,
sydlje wótcnym, swjatym Wyšehrodźje;
skorži jara a żałosći zrudnje.

Hdyż to słyši jeju rodna sotra,
rodna sotra w Lubušinym dworje,
prosy knježnu nutskach Wyšehródźje,
na wuprawu wustawići prawdu,
a powołać bratrow jejnej' wobej'
a sudźići jimaj po zakonju.
Każe knježna pósłam, powołaći
Swjatosława wot Lubicy běłej',
tamhlej hdźež su dubrawiny młódne,
Lutobora z Dobrosławskoh' khółmca,
tamhlej hdźež Wórlicu Łóbjo pije,
Raćibora wot hor Kjerkonošskich,
hdźež skóncowa Trut dźiwjeho zmija,
Radowana wot Kamjeńtnoh' mosta,
Jarożira wot brodow rěčnjatych,
Strjezybora wot Sazawy rjanej',
Samoroda ze Mžje slěbronošnej,
wšitkich kmjećow, lechow a władykow,
a Khrudoša a Stahławа bratrow,
zwadźeneju wo namėrki nana.
Zeńdźechu so leši a władycy
Wyšehrodzje (w Lubušinym sydlje);
kóždy stupi po splahu po swojim;
stupi knježna w pyšnej běłej drasćje,
stupi na stół wótcny wulkim sejmje.
Dwė mudrej holičcy wustupištej,

wuwučenej wěšćenja sudowe.
Pši jenej su deski prawodarne,
pši druhjej mječ kšiwdu wurunacy.
Z napšeća prawdupokazne płómjo,
a pod nimaj wučisćaca woda.
Poča knjeżna z wótcnoh złotoh' stoła:
»Moji kmjećjo, leši a władycy!
nětk bratromaj rozrisajće prawdu,
kotrajż so wadźitaj wo namérki,
wo namérki nanowskje bjez sobu.
Po zakonju wěčnjeżiwych bohow
njech na kublje hromadźje knjeżitaj,
abo sej dźélitaj w runej mérje.
Moji kmjećjo, leši a władycy,
rozrisajće moje wustawjenja,
budźe-li to wam po wašej mysli.
Njebudźe-li pak to wam po mysli,
wustajće wy jimaj něšto druhje,
štoż spokoji zwadźeneju bratrow.«
Kłonjachu so leši a władycy,
počachu so ćicho rozryčować,
ćicho rozryčować so bjez sobu,
a khwalići wustawjenja jeje.
Lutobor z Dobrosławskjeho khółmca
započa tam tajkje słowa ryčeć:
»Sławna knjeżna na złoćanym stołje!

wustawjenja twoje rozmyslichmy,
zezbėraj ty hłosy po narodu!«
A zebraštej hłosy dwė holičcy,
zbėraštej je do budobja swjatoh',
a daštej je lecham wuwołaći.
Radowan wot Kamjeńtneho mosta
započa te hłosy pšehladaći,
a wjetšinu wuwołaći ludej,
ludej, kiż so zejšoł bė k tom' sejmu.
»Wobaj rodnaj bratraj Klenowicaj
z roda staroh' Tetwy Popjełowoh',
kiż pšińdźe z črojdami z Čechowymi
do toh' dobroh' kraja pšez tsi rėki,
wurunajtaj so tak wo namėrki:
Na kublje hromadźje wobaj knjeżtaj!«
Stanu Khrudoš wot Wotawy kšiwej',
żołč so jemu rozla po wutrobje,
tšasechu so ze złobu wšė stawy,
machnu z ruku, a każ tur wón zaru:
»Bėda ptačkam, hdyż k nim zmija zlėze,
bėda mużam, hdyż jim żona z knjezom!
Muż njech mużam z knjezom, to so hodźi,
staršemu namėrki dać je prawda.«
Stanu Lubuša ze złotoh' stoła,
praji: »Kmjećjo, leši a władycy!
słyšešće tu pohanjenje moje;

sudźće sami po zakonju prawdu.
Już njebudu wam sudźići zwady.
Wzmiće sebi muża swojoh' runja,
kiż by knjeżił ze żeleznej ruku;
holča ruka na was k knjeżstwu słaba.« —

Račibor wot horow Kjerkonošskich
započa tam tajkje słowo ryčeć:
»Njekhwalobno, w Němcach pytać prawdu,
mamy prawdu po zakonju swjatym,
kotruż pšinjesechu nam wótcojo
do toh' (dobroh' kraja pšez tsi rěki.)«...

PESŃ POD WYŠEHRODOM.

Ha ty naše słónco, twjerdy Wyšehród,
ty khróblje a hordźje na skalje stejiš,
na skalje stejiš wšitkim cuzym strach.
Pod tobu rėka spėšna wali so,
Wali so rėka Wołtawa sylna.
Po kromje rėki Wołtawy čistej',
steji wjele khrósta z khłódkom luboznym:
Tu sołobik mały wjeselje spėwa,
spėwa też zrudnje, jako wutroba
radosć a žałosć čuje.
Bych ja był sołobik w zelenym łuzy;
ručje bych tam lećał, hdźež droha khodźi
wječor tak pozdźje.
A hdyż wšo lubosć budźi, wšelkje žiwjenje
z wulkim žedźenjom za njej žedźi:
Ja njebohi žedźu po tebi, rjana,
smil so nad wbohim!

POKAZKA DOŁOJCNOSERBSKJEGO PŠE ŁOŽENJA.

SPUSĆONA.

Och wy lėsa, śmjate lėsa.
lėsa mileśińskje!
Comu wy se zeleniśo
w zymje, lėśe rowno?
Rada bych ja njepłakała,
njetużyła dušu:
ale grońśo, dobre luźe,
chto by njepłakał tud?
Żo mój nanik, nanik luby?
Zakopany w rowce.
Żo maś moja, dobra maśeŕ?
Tšawka na njej rosćo,
njemam bratša, njemam sotšy
lubego mje wzechu.

SKOWRJEŃCK.

Plėjo źowčo konopi
u pańskjego gumna,
pšaša se jeje skowrjeńck,
pšec'ga jo tak tużna.
Kag' bych wjasoła byś mogła,
ty małuški skowrjeńck!
wotwjaźechu lubego
do kamjeńtneg' groda.
Gaż bych pėrko ja méła,
pisała bych lisćik,
a ty małuški skowrjeńck,
ty by z nim tam lėśeł.
Njejo pėrko, nje łopjeńce,
aby list pisała.
postrow drogjego ze spėwom,
aż toż z gorjom ginju.

UKÁZKA MALO-RUSKÉHO PŘELOŽENÍ.

(Malorusi vyslovují każdé ѣ, i każdé ó, jako и, to jest i.)

П ѣ с н и

изъ краледворського руконису по южно-русську.

К В Ѣ Т О Ч К А.

Вѣтронько вѣе,
зъ панського лѣсу;
зъ вѣдрами дѣвка
бѣжить до рѣчки;
Въ кованый цеберъ
воды набрала . . .
по рѣчцѣ къ дѣвцѣ
квѣточка плыне.
Квѣточка гарна,
та-й запашная,
зъ полнои рожи
та зъ чорнобровцовъ.
„Коли-бъ я знала,
квѣточко красна,
хто тебе сажавъ
въ лохкую землю,
тому-бъ я дала,
мой золотенькій
перстенекъ зъ пальця;

Коли-бъ я знала,
квѣточко красна,
хто тебе лычикомъ
повилъ подобно,
тому-бъ я дала
шпильку зъ волосья;
Коли-бъ я знала,
квѣточко красна,
хто тебе квѣтко,
пустивъ на воду,
тому-бъ я дала
стрѣчку зъ головки!“
Дѣвочка стала
квѣтку хапати,
та-й обиралась
въ воду холодну.

II. КИТИЦЯ.

Вѣє вѣтренько зъ лѣсóвъ князевыхъ;
Бѣжитъ миленька ко потоку.
Въ ковани вѣдра черпле водицю;
Водою къ дѣвѣ плыне китиця.
Кита пахнюща зъ рожь и фіялкóвъ;
Яла ся дѣва киту ловити;
Пала, ой! впала въ студену воду:

— „Ко быхъ вѣдала, китице красна,
Хто тя въ порхоньку посадивъ землю,
Тому быхъ дала золотый перстень;
Ко быхъ вѣдала, китипе красна,
Хто тебе лыкомъ связавъ мягенькимъ,
Тому сыхъ дала зъ косы єглицю;
Ко быхъ вѣдала, китице красна,
Хто тя студеновъ пустивъ водицевъ,
Тому быхъ дала вѣнець зъ головки.“ —

Я Г О Д Ы.

Ишла моя мила по ягодочки
въ зеленѣ гаёчки,
та-й застромила терновую шпичку
въ бѣленькую но́жку.
Но́женька стала дуже болѣти:
не зможе мила на но́жку ступити.
Почала мила этиха плакати,
теренъ лаяги:
„Охъ, ты тернино, остра тернино!
се черезъ тебе менѣ причино!
се черезъ тебе я такъ хвораю;
за сее треба тебе изъ гаю
всю постинати й позакидати.“

„„Сядь въ холодочку, моя миленька,
я-жъ до ставочка по́ду по коненька.““
Коникъ бѣленькій въ травцѣ густенько́й
пасеться, грае,
пана по́джидае.

Сѣла миленька у холодочку
въ зеленѣмъ лѣсочку;
стала тихенько вопа здыхати,
та жалковати.
„Охъ моя мати, мати старенька,
неня ро́дненька.

Все минѣ каже хлопцо́въ бояться,
одъ нихъ ховаться!
чомъ ихъ бояться, одъ нихъ ховаться?
воии добреньки и пріязненьки!

Тутъ я нріѣхавъ на бѣлому ко́ню
паче снѣжочокъ, въ зеленый лѣсочокъ.
Припьявъ коника срѣбнымъ повóдьемъ
та до сучка.
Зъ дѣвкой обнявся, поцѣлувався,
туливъ къ серденьку свю миленьку;
забула мила що но́жка болѣла!
Тутъ мы ласкалися, цѣловалися,
и миловалися.

„Вечѣръ находить,
охъ мо́й миленькій, мо́й любязненькій!

Ой, схамерися, незабарися!
но́сце заходить, мѣсяць зиходить
но́чка настигне, ѣдьмо до дому.“
Тутъ я швиденько взявши миленьку,
зъ нею до дому на бѣлому коню
дмухнувъ до дому.

О Л Е Н Ь.

Бѣгавъ олень по горахъ,
по долинахъ по ярахъ,
въ довгихъ та рясныхъ рогахъ.
Лѣсъ густый во́нъ роздиравъ,
прудко по лѣсу скакавъ:
для гущины й для дороги
въ ёго-рясны й моцны роги,
въ ёго-тонки й гнучки ноги.
Та на тыхъ-же горахъ,
парень ходивъ,
Лукъ и стрѣлы въ рукахъ
крѣпкихъ носивъ:
стрѣлами блискавъ,
въ ворога прискавъ!
Такъ немаевже ёго:

лютый ворогъ па ёго,
Выскочивъ, молотомъ блиснувъ
вдаривъ, до камня притиснувъ . .
на три части головка розбилася,
теплою кровью земля напоилася . .
Застогнало сердечко въ кождёй дѣвцчиѣ . .
надъ тымъ парнемъ выро́съ дубокъ въ долинѣ:
рясно дубочокъ вѣтки розпускае;
Олень за листьямъ то нихъ прибѣгае,
воронъ изъ лѣсу до нихъ прилѣтае:
Олень край дубочка скаче,
на дубочку воронъ краче.

II. ОЛЕНЬ.

Бѣгавъ олѣнь по горахъ,
Скакавъ сторонами;
По горахъ по долинахъ
Красни пароги носивъ.
Красными парогами
Густый лѣсъ продеравъ;
По лѣсѣ скакавъ
Легкими ногами.
Ой, тутъ молодець ходжувавъ по горахъ;
Долинами ходивъ въ люти бои,

Горду зброю на собѣ носивъ;
Твердовъ збрєвъ г'лоты врагóвъ розбивавъ.
Нѣтъ вже молодця у горахъ!
Поскочивъ нань' люто лестный врагъ,
Заскаливъ очи злобовъ розжарени;
Вдаривъ тяжкимъ молотомъ въ груди,
Застогнали мутно лѣсы жалостиви;
Зъ молодця выперъ душу, душицю!
Сеся вылетѣла краснымъ тяглымъ горломъ,
Зъ горла красными устами.
Ой, тутъ лежитъ — тепла кровь
Тече за душею, що злынула;
Сыра земля пьє кровцю горячу.
Въ кождѣй дѣвѣ жалосливе сердце.
Лежитъ ледѣнь у земли холоднѣй,
На ледѣню росте дубець, дубъ;
Розкладає сь' въ суки ширше й ширше.
Ходитъ олѣнь съ красными рогами,
Скаче на ногахъ на шпаркихъ,
Горѣ въ листьє спина'тъ тонке горло.
Злѣтаются товпы быстрыхъ кругавцѣвъ
Зо всего лѣса тутъ на тѣнный дубъ;
Усѣ покрякуютъ на дубѣ:
— „Павъ молодець злобою врага.“ —
Всѣ дѣвы плакали молодця.

Р О Ж А.

Ой ты рожо чорвоненька,
зацвѣла собѣ раненько,
зацвѣла, та бѣдна змерзла,
якъ измерзла — поблѣднѣла,
поблѣднѣла, та й змарнѣла,
а змарнѣла, та и завъяла,
а завьяла, та й упала . . .
Сидѣла я довгесенько,
до пѣвнóвъ сидѣла;
всѣ трисочки, всѣ стругалки
за нóчь попалила!
Усе миленького ждала;
усе ждала й задрѣмала . .
Отъ минѣ небозѣ й сниться:
Иаче съ правои рученьки,
иаче съ пальця мизинёго
покотився золотый мóй обѣдець,
загубився дорогій мóй каменець;
Ой довго, довгесенько каменця искала:
и каменця не достала и милого недóждала.

II. Р О Ж А.

Ах! ты рожо, красна рожо,
Чому 'сь рано розцвила?
А розцвивши измерзла,
А змерзнувши зóвяла,
А зóвявши опала?
Вечѣръ сидѣла'мъ, сидѣла'мъ добго,
До куропѣнья сидѣла'мъ,
Ничи дóждати не могла'мъ,
Всѣ трѣски, лучницѣ изжегла'мъ:
Вснула'мъ, приснивъ ми ся сонъ,
Що менѣ небозѣ,
На правѣй руцѣ изъ перста
Золотый зволѣкъ ся перстенець;
Вылетѣвъ дорогій камѣнець;
Камѣнця я не найшла,
Милогося не дóждала! —

З О З У Л Ь К А.

Ой у поли дубокъ стоить;
на дубку зозулька сидить,
закувала, заплакала,
що невсегда зесна стоить.

Та коли-бъ та весна сама,
у поли-бъ житу недозрѣть.
А було-бъ та саме лѣто,
въ саду яблочку-бъ недозрѣть.
А була-бъ та сама осень,
хлѣбу-бъ въ стозѣ бѣда була;
була-бъ дѣвка сама одна,
була-бъ вона смутна, смутна.

II. ЗАЗУЛЯ.

Въ широ́мъ полѣ дубець стоитъ;
На дубѣ зазулиця
Заковала, заплакала,
Що не всѣгда яро:
Якъ бы стигло житце въ полѣ,
'Сли бъ яро всѣгда було?
Якъ яблоко въ садѣ стигло,
'Сли бъ лѣто всѣгда було?
Якъ бы мерзъ у стозѣ колосъ,
'Сли бъ осѣнь всѣгда була?
Якъ бы дѣвѣ тяжко було,
'Сли бъ сама всѣгда була?! —

СИРОТИНКА.

Охъ вы лѣсы темны лѣсы,
лѣсы милетинськи!
чому се вы зелененьки
и зимою й лѣтомъ?
Ой рада-бъже я неплакать,
немутити сердця;
такъ скажите, добри люди.
хто-бъ тутъ незаплакавъ?
Де мóй батенько миленькій?
въ могилу зарыли!
Де добрая моя ненька?
росте на нѣй травка!
Ни братика, ни сестрицѣ;
розлучили й зъ милымъ.

Ц. ЛИШЕНА.

Ой, вы лѣсы, тѣмни лѣсы,
Лѣсы милетински!
Чомъ вы ся зеленѣете
Въ зимѣ, лѣтѣ рóвно?
Рада быхъ я не плакала,
Не нудила серцьомъ;
Та скажѣте жь, добри люде,
Хто бъ не плакавъ зьде?

'Де мôй батько, батько милый?
Загребленъ въ ямоньцѣ.
'Де моя мати, добра мати?
Травовъ порастае.
Ни ми брата, ни сестрицѣ,
Ладина ми взяли! —

ЖАЙВОРОНОКЪ.

Ой у саду та у пана
конопель дѣвка вие;
пыта ѣй жайворонокъ,
чого въ ѣй сердце ные?
Ой якъ минѣ веселою буть
жайворонку милый,
коли повели мого козяченька
та въ городъ камѣнный.
Коли-бъ минѣ та пѣречко,
листъ-бъ ёму я писала;
и зъ тобою, мóй жайвороночку,
той листъ вóдóслала.
А то ни пѣречка, ни папѣречка
бѣдная немаю . . .
леть самъ до ёго, та спѣвай ёму,
яку тутъ тугу маю.

ЛЮБОВНЯ ПѢСНЬ КОРОЛЯ ВЯЧЕСЛАВА I.

(Doplněk k přeložení velkoruskému po str. 209.)

Милые мнѣ пріязни
Любовь моя отрада,
Блаженство и веселье!
Ахъ, что со мной творится,
Когда только вспомню,
Какія наслажденья
И ласки и привѣты
Подруга мнѣ готовитъ . . .
Какой прекрасной дѣвой
Могу я похваляться!
Но, не въ утрату ласки,
Печаль она наслала; —
Брожу я съ той печалью,
Брожу и непытаю,
Кого она печалитъ . . .
Ахъ, только что издумалъ,
Все думалъ бы о милой!
О радость! о блаженство!
Одно теперь желанье,
Чтобъ очи были здравы:
Очами я любуюсь
На прелести подруги;
Очами входитъ въ сердце
Отрада и веселье . . .

Взаимаетъ, умнажастъ
Любовь мою; я отдалъ
И сердце ей, и мысли . .
Она источникъ счастья,
Начало удовольствій,
И радость мнѣ, и горе! . . .
Какъ роза распускаяся
Росы медовой жаждетъ
Въ распукалки и листья:
Такъ я устами жажду
Медовыхъ почѣлуевъ!
О счастье, о блаженство!
Какого непридумать!
Любовь — мое спасенье . .
Кипящее желанье
Изъ сердца исторгаетъ
Любви невинной сладость:
Натѣшится желанье,
Любовь скорбитъ и плачетъ . .
Меня винить ты будешь —
Винить меня не можешь,
Что обнялъ станъ прекрасный,
Роскошный, нѣжный, гибкій, —
А все по волѣ чудной . .
Когда бы неплѣнила
Меня . . .

UKÁZKA PŘELOŽENÍ KRAINSKÉHO.

V E N E C.

Vetričik piha 's knezovih logov,
Deklica teče doli k potoku,
Vodo zajema v vedre kovane.
Venec po vodi k deklici plava.
Venec dušeči 'z rož in vijolic.
Deklica jela venec loviti,
Padla, oh, padla v hladno vodico!
Ako bi ved'la, venec prelepi,
Kdo te je v rahlo zemljo zasadil,
Temu bi dala perstan iz zlata
Akobi ved'la, venec prelepi!
Tebe kdo z ličjem volnim je zvezal,
Temu jest dala z las bi jeglico.
Ako bi ved'la, venec prelepi!
Kdo te po hladni vodi je spustil,
Temu bi dala venec iz glave.

ZAPUŠENA.

Oh, vi logi, temni logi,
Logi miletinski!
Čemu vi se zelenite
V zimi ko po léti?
Rada bi se neplakala,
Nemorila serca;
Al povejte dobri ljudje
Kdo bi se neplakal?
Kje je moj preljubi oče?
Zakopan je v grobi!
Kje je mati, dobra mati?
Trava po nji raste!
Nimam bratra, nimam sestre,
Ljubiga mi vzeli!

POESIE NAZIONALI

LIRICO-EPICHE

DELLA BOEMIA

TRATTE

DAL CODICE DI KRÁLOVÉ DVÓR.

VERSIONE DI

FELICE FRANCESCONI.

IL TRADUTTORE A' SUOI COMPATRIOTTI.

Nei paralleli tracciati con tanta maestria dal Cesarotti fra Ossian ed Omero, ciò che più incanta il lettore si è il vedere, come i due poeti—ora, per così dire, quasi concordi, ed ora per cammini tanto diversi — abbiano attinto alla fonte del bello. Non è nostra intenzione di qui esaminare, se le poesie della presente raccolta

abbiano alcun che di comune coi grandi cantori dell' antichità, e quanto contengano d'originale e di proprio. Solo accenneremo di volo, che gl'Italiani qui pur troveranno copia di fiori poetici, che gareggiano colle grazie della greca musa, e cogli slanci de' bardi di Caledonia.

Sarebbe però inutile di qui ricercare un' aurea catena di ritmi e concetti assiem congegnati secondo le norme delle poetiche scuole, o l'eleganze stereotipe d'un secolo illuminato. Questi canti furon composti in que' tempi patriarcali, in cui l'occhio non ancora cercava il suo pascolo ne' parchi inglesi e in altre forme squisite dell' arte del giardinaggio, ma sibbene attonito si arrestava alla grandiosa maestà d'antica foresta (*). Se

*) Vedi l' erudite disertazioni su questo soggetto dei due luminari della letteratura slava

nelle poesie del secol d'oro d'una nazione, incontri il sublime e il grazioso, in tutta la pompa de' loro fregi, porgersi amica la mano, troverai in quella vece ne' canti nazionali di vecchia data — per tacere d'altre bellezze — quando una viva pittura tratta dal vero, quando un patetico naturale, che piacciono tanto più, quanto che sembrano sdegnare ogni ornamento.

Nella poesia di Zbicone — a modo di esempio — noi veggiamo l'amante liberar la sua Euridice, non al suono della cetera tracia, al pari d'Orfeo (*),

---

moderna, Šafařik e Palacký; e quanto ne scrisse, pieno d' ammirazione, il principe dei poeti tedeschi, Goethe, che accolse nelle sue opere il canto gentile, che porta il titolo: il mazzo di fiori.

*) Si potuit manes arcessere conjugis Orpheus
Threicia fretus cithara, fidibusque canoris.
Virg. Aen. VI.

ma col braccio armato di rude bipenne, e fendendo una porta del castello, e la testa del suo rivale. Ma come non ci rapisce la tenera canzone, ch'egli intuona a pie' della rocca, in quella guisa, che il tracio vate, seduto sulle sponde dello Strimone, alle falde d'una rupe, narrava agli antri ed alle belve il fato della sua bella? *) E chi non si sente penetrato d'ardor bellicoso all'udir il canto del nuovo Tirteo **), di quel Z a b o i, che vate insieme e guerriero, accende gagliardamente gli animi de' suoi compagni alla battaglia?

---

*) Septem illum totos perhibent ex ordine menses
Rupe sub aerea, deserti ad Strymonis undam
Flevisse, et gelidis haec evolvisse sub antris,
Mulcentem tygres, et agentem carmine quercus.
Virg. Georg. IV.

**) Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit — — — — — — —
Hor. de arte poetica.

La collezione di poesie nazionali, che corre sotto il nome famoso di Codice di Králové dvór, non contiene che alcuni frammenti d'un grande intero, ora perduto. Questi frammenti però sono dei ruderi venerandi. Il Cav. Hanka, dotto Bibliotecario del Museo nazionale della Boemia, ne fu lo scopritore; e a buon dritto suona il suo nome all'orecchio de' suoi compatriotti, come presso gl'Italiani il nome di S. E. il Cardinale Mai, l'indagatore de' Palinsesti. La scoperta avvenne il giorno 16. Settembre 1817, allorchè il Sig. Bibliotecario, visitando una stanza a vôlto del campanile, nella chiesa di Královwé dwór, s' imbattè in un fascio di carte antiche e freccie rugginose, avanzi delle guerre di Žižka. Le carte al primo aspetto gli parvero contenere preghiere latine, ma qual fu la sua gioia, quando in caratteri

boemi, al suo sguardo s'offerse un patrio monumento di sublimi poesie? Il codice divenne in breve tratto di tempo bene comune, giacchè ne furono successivamente impresse nove edizioni. L'originale si trova al presente nel Museo nazionale, e sta esposto al Publico in tutti i giorni, in cui è libero l'accesso a quell' Instituto. Ed io penso, che, alla vista di quel prezioso manoscritto, ogni Boemo, tenero della sua patria, debba sentire una, benchè minima, parte di quel diletto, che sente l' Inglese mirando il Codice della Magna charta nelle sale del Museo britannico.

Quanto all' età di questi canti, l'abate Dobrovský fissa l' epoca dal 1290 al 1310 come quella in cui furono scritti; l'epoca poi in cui furon composti è certo di molto anteriore. La poesia intitolata: l'assemblea nazio-

nale, e le quattro seguenti, poste alla fine d'ogni edizione, non formano parte, propriamente parlando, delle poesie contenute nel manoscritto, ma son forse di quelle ancora più antiche, e ben degne di comparirne come appendice.

Già da parecchi mesi si sta publicando una nuova edizione poliglotta del codice insigne, ed io non seppi negare l'opera mia all'onorevole invito d'accompagnarla d'una versione italiana. Occupando omai da dieci anni la cattedra di lingua e leteratura italiana in questa celeberrima Università, e figlio della bella Italia, sentii quasi un doppio dovere, verso i miei alunni cioè (che tutti conoscono l'originale), e verso i miei compatriotti, di por mano al lavoro.

Ma io non dubito, che anche il critico il più severo sarà meco d'accordo

sulle non poche difficoltà, ch'io ebbi a superare. Perchè in siffatte traduzioni alcuni richiedono, che ogni maniera, ogni locuzione dell'originale, quantunque strana, sieno fedelmente riprodotte: e qui corri pericolo, come osserva il Cesarotti, di dare nell' uniforme e nel cupo, e di scrivere, anzichè de' versi, una prosa faticante ed oscura. Altri vogliono all' incontro, che, più fedele allo spirito che alla lettera, tu ponga ogni studio nel rischiarare e rammorbidire l'autore, e che ti adoperi di abbellirlo, e gareggiar con esso; e qui avrai forse in premio de' tuoi sudori uno scambio del tuo nome di traduttore in quello di elegante traditore. Dal che chiaro si scorge, che pur dopo un lungo studio penoso della lingua e letteratura boema, non mi attendeva già ancora un letto di rose.

Tutte le mie fatiche però saranno largamente rimeritate, se da quelle alcun profitto a' miei valenti discepoli ne deriva, e se gl'Italiani, che pur fecero sì lieta accoglienza a molti canti stranieri di fresca data, troveranno avverato in questa maschia poesia quanto degli Egizj, e dei primi coltivatori dell' arte della parola scrisse il nostro grande maestro d'eloquenza, l' Ab. Giuseppe Barbieri.

»Ne' primi favellatori, per la potenza non contrastata dei sensi e della imaginazione, ruppero audaci le figure, e i suoni scoppiarono forti ad esprimere i varii affetti dell' animo gagliardamente percosso. . . . . .

. . . Quelle menti vergini ancora, e calde quasi di gioventù ricevevano profonde le impressioni della natura, che noi, da mille e mille guise di sociali agitazioni distratti, appena sen-

tiamo; e quindi pure nell' imitarla s'accostavano più d'appresso, che noi non facciamo, alla sua grandezza.«

Che se il calcografo italiano, con savio intendimento, si studia indefesso di riprodur a' suoi compatriotti i capolavori dell' arti del disegno dell' altre nazioni d'Europa — non solo delle vicine, ma eziamdio delle remote età — perchè non dovremmo noi imitar un sì bell' esempio anche nella poesia? Egli è perciò mio divisamento di non arrestarmi a questo primo saggio, ma di presentare alla mia patria parecchi de' gran Monumenti poetici del medio evo fuori d' Italia, che formano da molt' anni il soggetto de' miei studj; e precipuamente quelli della Russia e della Germania, della Francia e dell' Inghilterra. Ed io tengo per fermo, che gl' Italiani non saranno avari d'un giusto tributo di lode a

que' sommi ingegni, che ne' secoli di mezzo fiorirono sott' altro cielo, e la cui memoria è si cara ed indelebile a' loro nepoti, come a' figli d' Ausonia i nomi di Dante e di Petrarca.

Praga, 1851.

Il traduttore.

ULRICO E BOLESLAO.

. . . . . entrò nella foresta oscura:
Là sette Conti, prodi capitani,
Raccolte avean le bellicose squadre.
Della notte al favor, Vicon di Duba
Di guerrieri un drappel là pur conduce;
Son cento bravi: dal lor fianco pende
Ferro lucente, e nerboruto è il braccio:
Del duce nel valor posa ogni speme.
Nel mezzo della selva i combattenti
In segno d'amistà stringon le destre,
E sol di voci s'ode un mormorio.
Mezzo il cammin la notte ha già varcato,
Nè molto è lungi l'albeggiar del giorno.
Vicon de' capitani al capitano
Così favella: »Ulrico! il tuo valore
»In ogni terra è noto; e Dio ti diede
»Possa di braccio ed animo guerriero.
»Ah di Polonia sull' inique genti
»Piombi la tua vendetta — a destra a manca,
»Ove cruënta più ferve la pugna,

»Sarem tua scorta — all'armi, o prodi, all'armi!
E il Prence a lor, spiegando alto il vessillo:
»Meco venite, eroi! — perano tutti
»Della patria i tiranni, i rei Poloni.
Otto Vladichi a lui già stan d'intorno,
E trecento cinquanta combattenti
Movono all'alta impresa: ancor sepolte
Giacean nel sonno le nemiche schiere:
Della selva al confin l'oste s'arresta.
Dorme tranquilla e dell' agguato ignara,
Praga dolente, e nebbia mattutina
Della Moldava sovra l'onde posa.
Bella s'adorna di color celesti
La corona de' colli ai primi albori.
»Fratei! scendiam dal monte:« A tali accenti
Nella muta cittade ognun discende,
Il ferro struggitor nel manto avvolto.
Col gregge appare, allo spuntar del giorno,
Pastor sul ponte: »olà la porta aprite,«
Al grido del mandrian apre la scolta
Quella, ch'il fiume guarda, antica porta.
Intanto il gregge avanza, ed allo squillo
Del corno pastoral, Prence, Vladichi,
E l' esercito tutto in folla accorre,
Tal, ch'all' enorme peso il ponte trema.
Al suono di tamburi e d'oricalchi.

Piantano i duci il trïonfal vessillo.
Terror si spande pel nemico campo;
L'arme confusi afferrano i guerrieri:
Ma dai colpi potenti de' Vladichi
Non de' fossi lo schermo o la bastita
Difender vale il predator polacco,
Ch'alle porte precipite correndo,
Tutto abbandona in disperata fuga.
»Gran Dio! siam salvi, e la vittoria è nostra:
»In cielo appare sfavillante il sole
»Jarmiro della patria è padre, e Sire.
D'applausi trïonfal Praga rimbomba,
Del suon festivo eccheggiano i suoi colli;
Un canto al vincitor la patria intuona,
Ogni terra ripete il caro nome.

BENEDETTO figlio d' ERMANNO.

O sole! o lieto portator del giorno!
Perchè ti copri di feral gramaglia?
Fuggi da' nostri campi! e un raggio solo
Più non risplenda al popolo gemente.
Sotto qual cielo è il Duca? e dove sono
I figli della patria, i suoi guerrieri?
Ah! che seguir dovea d' Otton le squadre.

E niun corre la patria derelitta
Dal giogo liberar de' suoi tiranni?
Lo straniero oppressor omai s'avanza;
Son gli Alemanni, i Sassoni feroci.
Ahi! qual nembo d'armati! ahi quante schiere
Scendono là dalle gorlizie selve
»Per inondar i nostri dolci campi.«
Versate in seno lor oro ed argento,
O tutto — casolar, messi ed armenti —
Col ferro e fuoco il predator devasta.
Inutil speme! delle fiamme preda
Caddero ahimè! le biade e le capanne,
E di Troski alla fertile pianura
Or si volge il ladron, seco traendo
D'oro, d'argento e greggi opime spoglie.
Cessa dal pianto, rustico dolente,
Cresce l'erbetta ancor, non più calpesta
Da piè stranier, o barbaro cavallo,
E ne' campi verdeggia la sementa.
Correte, o verginelle a coglier fiori,
Ed intrecciar al prode una ghirlanda.
Ah! sorge omai di miglior sorte il giorno.
Ecco d' Ermanno il figlio, Benedetto
Della patria raduna i combattenti
A congiurar de' Sassoni la morte.
Nel bosco, ove su balze giganteggia

L'alto castello della Grande Scala,
Da tutte parti il popolo convenne,
E di nodose trebbie il braccio armati,
Quai fiere tigri volano al conflitto.
Di Benedetto al grido ognun risponde:
»De' nostri campi al vastator vendetta,
»Strage, vendetta al Sassone rapace.
Sete di sangue ogni guerrier divora,
Rabbia ne rode il cor, rabbia è sul volto,
Rosseggian gli occhi, ed ardono di rabbia.
Ed ecco in atto truce e minaccioso
Starsi di fronte le nemiche squadre.
Tal rota in aria clava poderosa,
Tal asta stringe, o pon la lancia in resta.
Arde la pugna, e sembra in suo furore
Foresta, che piombò sopra foresta.
Qual ratto al tuon il folgore succede,
Tal delle spade cadono i fendenti.
D'orride strida intorno il ciel risuona,
Fuggon dal bosco l'atterrite belve,
Fuggon gli uccelli a' più remoti colli.
Il fragore dell' armi, il tintinnio
Ogni clivo percorre ed ogni balza;
E la valle d'un suon cupo rimbomba,
Pari al fracasso d'albero reciso.
Tutto è silenzio — ogni guerrier immoto;

E agogna pur di rinovar la zuffa;
Ma muto il segno attende, e piè non move.
Un poggio allor ascende Benedetto:
La spada a destra rota, e le sue schiere
Volano a destra: il brando ei rota a manca,
E tutti a manca corrono i suoi prodi.
Là su giogo scosceso una petriera
Nuov' arme appresta, e un rovinio di sassi
Dell' inimico grandina sul capo.
Rimbomba il pian del barbaro ululato;
Cade o fugge alle selve l'Alemanno.

JAROSLAO.

Degli avi nostri le famose gesta,
Fieri conflitti e sanguinose pugne,
Udite, o figli, e dalla mente vostra
L'esempio de' maggior unqua non cada.
Nelle feconde piagge, in cui regina
D' Olmuzzo la città stende lo scettro,
Sorge, di selve e dumi ricoperto,
In vasto piano un verdeggiante colle;
S'appella Ostagno, e della Vergin santa
L' imago taumaturga ivi s' adora

Pace fra noi regnava, ed il colono
Rendean felice l' abondanti messi;
Ma il triste fato della bella figlia
Di tartaro monarca, orrenda strage
E ruina portò sui nostri campi.
D'oro la fame maledetta al ferro
Il braccio spinse; e l' infelice donna
Vittima cadde di ladron cristiani.
La vergin di beltà pari alla Luna,
Di Kublai la figliuola, ode sovente
Le città rammentar, e il bel paëse,
Che ver l' Occaso il mite sol feconda.
E i novi regni, e l'arti peregrine
Il cor gentile di veder agogna.
Al lontano cammin tutto s'appresta:
Due verginelle, e diece cavalieri
Della figlia regal sono la scorta.
Balzano in sella a rapidi destrieri,
Ed anelante ognun mira all' Occaso.
Quale riluce il sole mattutino,
Che d'atra selva dalle cime appare,
Tale risplende di natia bellezza,
E di tesor la tartara regina.
In ricca veste d'oro ella movea,
Il collo e il seno ignudi e perle e gemme
»Sulle trecce spiranti assirio nardo.«

Le vaghe forme ammira l' Alemanno,
Ma più la vista de' tesor l' alletta.
De' viator perseguono le tracce;
In sen d'annosa tacita foresta
La vittima s'immola, e là di sangue
Intrisi ancor, dividono le spoglie.
Del caso orrendo la feral novella
Del tartaro monarca al trono giunge:
Ne freme il padre — dell' immenso impero
Tutte raduna le disperse schiere,
E dell' Occaso ai regni le conduce.
Per le terre vicine e le remote
Si spande il grido d'imminente pugna,
E un nembo di guerrier versano a gara
Dal seno lor, città, castelli e ville.
Sotto i santi vessilli i combattenti
Strinsero patto eterno, e al ciel giuraro
Nel nido rincacciar l'orde straniere.
In seno di vastissima pianura
S'alzan le tende, ed il rival s'aspetta.
Maghi, Profeti, Astrologi, Veggenti
Chiama Kublai, congréga tenebrosa.
Ei del futuro investigar gli arcani,
E predir denno della guerra il fine.
Al comando regal i sacerdoti
Aprono il rito sacro, e tutto intorno

Copre il terren de' circoli il mistero.
Il magico baston in due si fende,
E l'uno di *Kublai* riceve il nome,
I principi slëal l'altro s'appella.
Di carmi arcani or senti un mormorio,
Ed al suon delle note onnipossenti
Balzar vedi e lottar i due bastoni:
Al vincitor *Kublai* l'altro soccombe.
Già di vittoria al grido il campo esulta,
E fanti e cavalier volano all' arme.
De' Tartari il valor, l'ardir, la rabbia
Suonò qual fola ai principi cristiani,
E, superbi di lor alta possanza,
Corrono incontro alle nemiche schiere.
Di dardi un nembo al primo scontro piove.
Quale nel cielo romoreggia il tuono,
E guizzano i balen; tal è nel campo
Cozzar di laucie, e lampeggiar di spade.
L'un all'altro rivale, petto a petto,
Incontro sta, nè un passo sol s'arretra.
Già de' nostri uno stuolo i rei Pagani
Alfin respinge, e l'avria volti in fuga;
Ma qui appare de' Maghi una caterva,
Gli ammaliati baston in man stringendo:
A vista tal il Tartaro furente
Nelle squadre nemiche urta e penetra —

Quai belve il cacciator, le fuga e sperde.
Qui giace argenteo scudo, ivi un elmetto,
Là sotto il corridor un cavaliero.
S'entra il Cristian de' Tartari le file,
Non la vittoria, ma la morte incontra.
Ahi! nulla resta a noi, che preci e voti.
Due regni servi omai pagan tributo,
E al fero vincitor apron le porte
Di Kïovia i castelli, e Novogrado.
Il triste nunzio della gran giornata
Per tutte terre, al par di lampo, corre;
E ognun desia di rinovar la lotta.
Quattro armate volaro al gran conflitto;
Lor mosse a destra volgono i Pagani.
D'oscuro nembo al par, che scender pare
Sterminator di biondeggiante messe,
Delle turbe il rumor s'ode da lunge.
Primo alla pugna l'unghero soldato
Con furibondo ardire s'appresenta;
Ma nulla vale de' Cristian la possa:
Arte, senno, valor — è tutto indarno;
Già de' Pagani la vittoria è certa.
Cadono i duci, cadono le schiere;
Campi, ville, città — tutto è deserto,
E de' fedeli ogni speranza è morta.
In lutto avvolto il popolo cristiano,

Le mani alzando al Dio delle vendette,
Dal barbaro furor salute implora.
»Arma, gran Dio! di folgori la destra,
»Sperdi, Signor, il popolo infedele,
»Il vastator de' nostri dolci campi:
»La ruina ei giurò dell' alme nostre,
»E qual mandra di lupi ne circonda.
Ma il cristiano valor ecco soccombe
In nuova pugna — la Polonia inonda
Di Tartari un torrente, e a noi minaccia
Di stragi apportator barbaro ferro.
Già presso stan d'Olmuzzo alla pianura,
Ogni terra è un deserto in lor cammino,
Dal furor dei Pagan nulla è sicuro.
Omai due giorni interi arde la zuffa,
E a nessun de' rival vittoria arride.
Ma de' Tartari il nembo si condensa,
Qual d'autun vespertina tenebria;
E nel seno del popolo pagano,
Che quasi mar dovunque si diffonde,
Sembra il campo cristian la navicella,
Che, dall' onde agitata, il corso volge
Al colle, ov' è la Madre de' portenti.
»Saliam, saliam, fratelli, al monte in vetta«
Grida Vneslavo, che l'argenteo scudo
Batte col brando, e lo stendardo innalza.

Qui serrano le file, e in un sol gruppo
Novello assalto ancor tentano i prodi.
Ma dal nemico stuol ognor crescente,
Qual da fiamme, che vomiti la terra,
S'arretrano i Cristiani al sacro monte.
Parte ripisce alla selvosa cima,
Parte resta alle falde, e degli scudi,
E de' bigordi acuti si fa schermo.
Corpo a corpo conserti e quasi avvinti,
Di freccie un nembo avventano dal colle
Sulle pagane genti. E giá la notte
Il mondo di sue tenebre ricopre,
E nasconde ai mortal del ciel le sfere.
Fra i due campi rival sorgono lente
Ombre giganti, e il popolo cristiano,
Della notte al favor, grand' opra attenta.
Del colle forma inespugnabil rocca,
E di fosse e di valli la circonda.
All' apparir del sole in orïente
Sorge il campo pagan, e minaccioso
Il monte ovunque attornia; indi si spande
Là nell' immenso pian, ove urta insieme
Onda di fanti ed onda di cavalli,
Le teste de' Cristian, dell' aste in cima,
Alla tenda regal fanno corona.
In un corpo il nemico si ristringe,

Tutto d'un lato sol il monte assale,
E di vendetta al ciel innalza un grido,
Tal che la forra e il colle ne rimbomba.
I cristiani campion montan sul vallo,
Maria nel petto lor coraggio infonde.
E già dall' arco teso il dardo scocca,
Ed al calar delle fulminee spade
Ogni colpo è sicuro: oh! quanta strage
Dirada e miete le pagane schiere!
Mordon le labbra i Tartari furenti,
E torvo il prence intorno il guardo gira.
Le squadre aduna; ed in tre lunghe file
Divide i suoi guerrier. Al novo assalto
Corre anelante l'oste tripartita.
Qui venti tronchi di robuste piante
Cadono ai colpi di taglienti scuri,
E spinti rotolando a piè del vallo,
Fanno sgabello all' agressor pagano.
Ahi! come di ruggiti assorda l'aria,
E già fa breccia nel nemico schermo.
Ma all'urto de' Cristian piombano i tronchi
Sul capo all' infedel, che quasi verme
Da piè calpesto, or giace boccheggiante.
Alfin la strage e la feral contesa
Calmò la notte, madre di riposo.
Ahi miseri Cristian! dardo nemico

Il fier Vueslao precipitò dal vallo.
I cuor vostri divora il crudo affanno,
E la sete le viscere consuma.
Dai fior, dall' erba leccan la rugiada,
Vano ristoro all'aridó palato,
Segue al dì lungo tacita la sera,
E con fresch' aure pallida la notte.
Ma cocente riluce il dì novello:
Ardon del sole i rai, l'aria sfavilla;
E nel campo pagan tutto riposa.
Da lunga sete e da cordoglio oppresse,
Giacciono le squadre de' Cristiani; e appena
Aprir ponno le labbra inaridite.
Socchiusi gli occhi, colla roca voce,
Della madre di Dio cantan le lodi,
E qual colui, che colla morte lotta,
Levan le mani al ciel, levan lo sguardo.
»Che far potrem di sete omai languenti,
»Omai dell' arme al maneggiar inetti?
»Chi ama la vita ancor, fugga, sen voli
»De' Tartari alle tende e grazia implori.
Tal pel campo s'aggira un mormorio.
»D'ogni morte è peggior morte di sete;
»Servaggio avrem, ma copia d'acqua almeno,
»Tutto è perduto omai — grida Vestone —
»Ogn' indugio si tronchi; e chi di sete

»Quivi perir non vuol, pronto mi segua.
In quella Vratislao balza nel mezzo,
Ed in guisa di toro furibondo,
Vestone afferra col nervoso braccio:
»Traditor! de' Cristiani vitupero!
»In rovina piombar vuoi l'armi nostre?
»Prode guerrier solo da Dio mercede
»Implora, e non in barbaro servaggio.
»Ah! non correte nell' aperto abisso.
»È già svanita l'afa soffocante,
»Crebbe all'ardor del sol il vigor nostro,
»E Dio, se in lui speriam, ci manda aiuto.
»Chi a sì vile proposta, a tali accenti
»Non arrossa, d'eroe non merta il nome.
»Se la vita perdiam per lunga sete
»È morte questa, che dal ciel ne viene.
»Ma omicida a se stesso è il combattente,
»Che il collo piega alla nemica spada.
»Ahi! quanto pesa lo straniero giogo!
»Volontario servaggio è gran misfatto.
»Compagni d'alto cor, d' alti pensieri,
»All' ara della Vergine venite.
Lunga schiera devota entra il sacello.
»Sorgi, o Signore, nella tua vendetta,
»Gran Dio! soccorri al popol doloroso,
»Vedi lo strazio della patria nostra,

»E il barbaro oppressor da noi discaccia.
»Odi le preci nostre, odi i lamenti,
»Ecco il crudel ovunque ne circonda.
»Ah! dalle reti sue salva i tuoi figli;
»Al languido guerrier dona un ristoro,
»E cantici di lode e sagrifizj
»Offriremo devoti a piè dell' are.
»Fuga da campi tuoi lo stuol nemico,
»Sperdili tutti, come polve al vento.
Foriero in ciel un nuvoletto appare,
Soffiano i venti e il tuono romoreggia,
Oscura notte copre il firmamento:
Sulle tende nemiche il folgor piomba,
E la pioggia disseta le campagne.
Sereno è il ciel, le ristorate membra
Pronte alla pugna: ed ecco di lontano
Là d'Olmuzzo sui campi si presenta
Un nembo di guerrier: ei son fratelli,
Son figli della patria, e nostro schermo.
Pendon da' fianchi poderosi acciari,
E di freccie risuona la faretra.
Bianchi sul capo ondeggiano i cimieri,
Ed al suon di timballi e d'oricalchi,
Superbo il corridor balza e s'impenna.
L'uno sull'altro piombano i nemici:
Una nube di polve al ciel s'innalza;

La pugna delle pugne arde feroce.
Odi di spade e lance un tintinnio,
Odi il fischiar d'avvelenati dardi,
Il fragor di spingarde e di baliste,
E grida di dolor, grida di gioia.
Scorre a torrenti de' guerrieri il sangue;
Qual bosco ingombro di recise piante,
Cospersa di cadaveri è la terra.
Quivi un colpo a due man la testa fende,
Là cadono troncate ambe le braccia.
Chi dal destrier s'avventa sul nemico,
Quale bufera, che le selve schianta;
Chi del rival in sen il ferro immerge.
De' Tartari l' acciar semina morte:
Ovunque senti un gemito, un lamento.
Alla fuga il Cristian volge le terga,
Ed il pagano esercito l' incalza.
Ma l'aquila de' prodi Jaroslao,
Il grande cavalier, sul campo appare,
Coperto di gravissima armatura.
Sotto l'usbergo batte un cuor d'eroe,
Sotto l'elmo scintilla occhio guerriero,
E ardor di pugna d'ogni guardo spira.
Qual ferito lëon, che rugge e sbuffa,
E alla vista di sangue furibondo,
In sull' ardito cacciator si slancia,

Tale il campion sui Tartari s'avventa:
De' Boëmi fedel lo stuol lo segue.
Il figlio di Kublai fra tutti ei cerca,
Ed a mortal conflitto lo disfida.
Picca s' abbatte a picca e scudo a scudo,
E spezzate al terren cadon le lance.
Già da molte ferite il sangue sgorga
Al cristiano guerrier, al suo cavallo,
Ma, con novo vigor stringendo il ferro,
Sul figlio di Kublai cala un fendente,
Che dalla spalla insino all'anca scende:
»Ei cadde, come corpo morto cade«
E tremarne s'udì l'arco e il turcasso.
De' Tartari la plebe sbigottita,
L'aste da se gettando e i lunghi spiedi,
Fugge dal nostro suol, fugge confusa
Alle terre native, all' Asia in seno —
Dal Tartaro furor l' Hanna è redenta.

CESMIRO E VLASLAO.

Neclano invita alla mortal tenzone
I popoli soggetti, e al regio bando
Da tutte parti volano i guerrieri.
Del rubello Vlaslao domar l'orgoglio

È tempo omai, di lui, che va superbo
Aver vinto in battaglia il gran Neclano.
Ah! l'arte del ladron ei sol conosce,
E schermito dal ferro d'assassini,
Al nome illustre di Neclano insulta.
»All' armi o prodi!
»Alla vendetta!
»Lo schernitore
»Vlaslao v'aspetta
»A te le squadre
»Fido, Cesmiro —
»Pera il fellone
»Nel suo deliro.
All' invito guerrier corre festoso
Cesmiro il forte: il bruno scudo afferra,
E l'azza fulminante e la lorica,
E l'elmo, che riman ai colpi illeso.
A' piedi d'ogni pianta offre devoto
A' Numi un sacrifizio, i prodi aringa,
Esperto duce, ed ordina le schiere.
Già tutto il campo, pria che sorga il sole,
Leva le tende; il suo cammin prosegue
Il giorno intero, e a piè del colle giunge
Al cadere dell' ombre vespertine.
Densa poggia dall'arso casolare

Nube di fumo; e gemiti e querele
De' miseri coloni empiono l'aria.
»Chi le messi, le ville distrusse,
»E vi tolse gli aratri, gli armenti?
»Chi v'espresse dal petto i lamenti,
»E de' campi spogliò' la beltà?
»Fu Vlaslao? — sul suo capo già piomba
»La vendetta dell' ira divina:
»Di sue rocche giurai la rovina,
»Di mia mano quell' empio cadrà.
Ma il popolo dolente a lui risponde:
»Fu Cruvoi, che con orde assassine
»Disertò le ridenti campagne,
»Fu Cruvoi, che alle meste compagne
»Dall' amplesso lo sposo rapì.
»De' ladroni la spada trafisse
»I bambini pendenti alle mamme,
»E i fuggenti dall' orride fiamme
»De ladroni la spada colpì.«
A tali accenti di Cesmiro il petto
Novello sdegno infiamma, e in ogni vena
Il bollore dell' ira si diffonde.
»Breve i guerrieri
»Sonno ristori —
»Furor li desti
»Ai primi albori.

»Nuova s'aggiunga
»All' ira antica,
»Acciar più saldo
»Della lorica.

Monti sorgono a destra e monti a manca,
E in vetta appare il sole mattutino.
Per le gole de' monti il prode cerca
Traccie di piede ostil, cerca la pugna.

»Di Cruvoi là nell' ermo castello,
»Che risuona di canti, di viva,
»Con Vimiro là geme cattiva
»Sua figlia, di beltade tesor.

»Sotto il ciglio dell' orrida rupe,
»Là nel sen dell' oscura foresta
»Dal crudel masnadier sempre infesta,
»Ei rapì delle vergini il fior.

»Al suo Sire nel giorno solenne
»Ei giurò di vassallo la fede,
»Ed in patto la mano gli diede,
»Ma il suo giuro il fellone scordò.

»Non degli avi le gesta, il valore,
»Le sue prede sol vanta impudente,
»E con labbro spergiuro, insolente
»Di Neclano alla gloria insultò.

»Non guerrier, ma crudele assassino,
»Stende il braccio alla strage, a rapina,

»E alle terre minaccia ruina,
»Di banditi felice signor.
»Corriam, prodi! corriamo all' assalto,
»Dal suo nido si scacci il rubello;
»Sian le fiamme dell' arso castello
»Olocausto d'un Dio punitor.
Di Cesmiro all'aringa bellicosa
Con grida di furor risponde il campo,
E, qual bufera, volano allo stormo.
Scudi a scudi s'unìr nel primo rango,
Ai seguenti guerrier l'asta è sostegno;
E di tronconi alzando una montagna,
Che le creste degli alberi sormonta,
Sfidano i difensor della bastita.
Al fulminar delle lucenti spade
Rispondono dal vallo altri fendenti.
Mugghia Cruvoi nel seno del castello
Al par di toro, e l'orrido muggito
Degli sgherri nel petto ardire infiamma.
Di Praga i forti, fior di cittadini,
Il brando del tiran abbatte e miete.
Qual, da petrosa rupe rotolando,
Pianta gigante, anche l'annose querce
Svelle in suo corso, e seco al pian trascina:
Tal di Neclan le valorose squadre
Empito fanno alla potente rocca.

Or nuovo attacco a tergo del castello
Dispone il capitan, tal che d'un salto
Possano i prodi comparir sul vallo.
L'alte piante alla rupe più vicine
Piegano a forza, e lente rotolando,
Sul capo de' guerrier, scendon le travi.
Qui sotto, alcuni rannichiarsi vedi,
E l'ampie spalle assiem strette e conserte,
D'enormi tronchi sostener il peso,
Che da nodose funi insiem avvinti,
E da lance soffolti, immoti stanno.
Già sulle travi balzano i guerrieri;
Una schiera sull' altra, alzan sublime
Monte d'armati, e della rocca ai merli
Ei già son presso: — allor volano i dardi,
Lampeggiano gli acciar: quando repente
Minaccia altro periglio: ecco alla calca
De' potenti agressor ceder le travi.
Ma uno stuol di Praghesi furibondi
Baldo le mura ascende, entra il castello,
Fa de' vinti ladron orrendo scempio.

»Della prigione
»Dal cupo seno
»Vieni, Vimiro,
»Al ciel sereno.

»Teco respiri
»Aura novella
»La vaga figlia,
»La verginella.
»I tuoi martiri
»Pur fine avranno —
»Già nel suo sangue
»Nuota il tiranno.

Dall' atra torre allo splendor del giorno,
La figlia al sen stringendo, esce Vimiro:
Gode del puro ciel l'aure vitali,
E in suo sangue nuotar vede Cruvoi.
Allor Cesmiro al popolo predato
Del castello il bottin tutto divide.
S'alzan inni di grazie, e la donzella
Lieta ritorna alla magion paterna.
Ma pria ch' il sol proceda in suo cammino,
Vimiro a' Dei tributo offrir desia;
E il duce a lui severo: »odi, Vimiro,
»A vittoria son volti i nostri passi;
»Sospendi il sagrifizio, e il brando impugna:
»La morte di Vlaslao vogliono i Numi.
»Quando fia giunto il sole a mezzo il corso,
»Siamo alla meta; di vittoria un grido
»Allor udrai da tutte le mie schiere:
»Del tuo nemico prendi l'armi, e vieni.

Vimir con grato cor il duce ascolta,
Di sue grida festose eccheggia il bosco,
Ed al tuonar della sonora voce
Tutte treman le piante della selva:
»La vostra imploro,
»Numi, mercede
»S' oggi l' offerta
»Il sol non vede.
E Cesmiro riprende: »è ver, ch' a' Numi
»Dover di sagrifizio omai ne stringe,
»Ma pria sfidar dobbiam l' ardir nemico:
»Tu vola in groppa d' agile destriero,
»Vola pel bosco, snello al par di cervo:
»Quercetto e rupe è là presso il sentiero,
»È quel de' Numi favorito albergo;
»Al Dio liberator porgi l' offerta
»Pel trïonfo passato, e pel futuro.
»Non lungo tratto il sole avrà percorso
»Ed alla balza giungi: a sol cadente
»Le mie squadre vedrai del monte in cima:
»A' nostri Numi fumeran gli altari
»D' olocausti, e i guerrieri riverenti
»La fronte piegheran in lor camino.
In groppa del corsier ecco Vimiro:
La foresta traversa al par di cervo,
Giunge al quercetto omai, giunge alla rupe,

E al Dio liberator porge l' offerta
Pel trïonfo passato, e pel futuro:
Sull' ara ostia cadea lesta giovenca
Di fulvo pel, dal tauro ancor non tocca:
Là nella valle l'erba ella pascea,
E dal mandrian l'ha compra il pio Vimiro,
Bardato palafren a lui cedendo.
La fiamma dall' altar al ciel ascende:
Alla va le s'appressano le squadre,
Montano il colle, ed entrano il quercetto.
Al gran conflitto, a vendicar l'insulto
Tutti corron festosi i combattenti.
Presso all' altar ognun inni di lode
Innalza al ciel: nullo guerrier a' Numi
Il tributo d' onor nega passando.
Vimiro, all' apparir del retroguardo,
Monta in arcion, e (avanzi dell' offerta)
Le pingui coscie ai cavalier affida.
Il sol trascorre in ciel — del sole a gara
L'oste in suo corso rapida s'avanza.
Là nel piano l'aspetta il bellicoso
Vlaslao, rubello al suo signor: disperse
Stanno di selva in selva le sue schiere,
Cinque volte più forti de' Praghesi.
Qual il fragore d'orrida bufera,
Tal de' nemici veltri l'ululato.

»Con tal nembo pugnar fia dura impresa,
»Poco la verga val contro la clava:
Così Vimiro; e il duce a lui rivolto:
»Parlar convien sommesso, o mio Vimiro,
»Molto prudenza val contro la forza,
»A che cozzar di fronte a duro scoglio?
»Abbindolato dall' astuta volpe
»Talor veggiamo pur toro robusto,
»Qui d'un guardo Vlaslao tutti ne mira;
»Scenda ogni schiera al pian, e attorno il monte
»Giri e rigiri, tal che sempre prima
»Dee di nuovo apparir l'ultima squadra.
Cominciano le mosse, e nove volte
Fanno del colle il giro: e ben maggiore
L'armata apparve del nemico al guardo,
E in suo petto maggior scese la tema.
Già stan celati all' ombra de' cespugli:
Vlaslao sol vede il lampeggiar di spade,
E tutto intorno sfavillarne il colle.
Dalle latèbre sue balza repente
Cesmiro co' suoi prodi in quattro squadre;
Dall' ombre della selva impetüoso
Trasso appare secondo, e sul nemico
Col suo drappel, qual fulmine, s'avventa.
Terror da tutto il bosco esce gigante,
E le schiere nemiche omai disperde.

Vimiro allor si slancia ardimentoso,
Le mosse di Vlaslao destro previene,
E della forra al varco a lui fa fronte.
Cozzar sembrano i colli in gran conflitto,
E rovinar le piante della selva:
Tale rimbomba il piano e la montagna.
Ora il rival a singolar tenzone
Sfida Cesmiro. E già ferve la pugna,
Colpo risponde a colpo, e di Cesmiro
Ai fendenti, Vlaslao traballa e cade,
Nè più sui piedi rïalzar si puote;
Morena in sonno eterno l'addormenta.
Scorre il sangue sull' erba verdeggiante,
Scorre a torrenti, e dalla frale spoglia
Fra muggiti lo spirto si diparte.
Dalla bocca volando ad una pianta,
Erra di bosco in bosco, infin che il corpo
A cenere ridotto, è scherno ai venti.
Al cader di Vlaslao, terror assale
Tutte sue squadre: sul pendio del colle
Fuggono in frotta e celansi smarrite
Agli sguardi del prode vincitore,
Che alfine di Vlaslao domò l'orgoglio.
E già risuona di vittoria il grido
Di Neclano all' orecchio, e ricca preda
Del re trïonfator lo sguardo allegra.

LUDISA E LUBORO.

Udite o vecchi, udite o giovanetti,
»Le gloriose pompe e i fieri ludi.«
Sulle sponde dell' Elba, un ricco Sire
D'alta fama, e di cor mite regnava.
Idol di lui, di tutti era sua figlia,
Leggiadra figlia, di regali forme.
Sulla guancia gentil al bianco giglio
Il color della rosa si mescea,
I lumi eran faville al par degli astri,
E in ricche anella, molle ed ondeggiante
Scendea sul bianco col la chioma d'oro.
Nel suo castello, a splendido banchetto
Di molte terre i Grandi il Prence invita.
Veloci ovunque volano i messaggi:
Da' paësi vicini e da' remoti
Conti e Baroni, fior di cavalieri,
Nel dì solenne giungono alla reggia.
Suon di trombe e timballi apre la festa.
Lo stuolo illustre al trono s'appresenta,
E riverenti al Sire, alla regina,
E alla figlia regal piegan la fronte.

Secondo il rango e i titoli degli avi
Al convito ospital sedono i Grandi.
Pezze di venagion, cibo squisito,
Apportano i valletti e dolce mele.
Ma più dolce di mel, e di vivande
È la gioia, che spira in ogni volto.
Poichè alle membra e al cor in lauta mensa
Ebber dato ristoro i cavalieri,
Tal grave in volto il Principe favella:
»Prodi, ch'al soglio mio fate corona.
»L'alta cagion del bando è a voi ben nota:
»Del valor vostro or belle prove attendo.
»Chè in sen di pace è pur saggio consiglio
»I guerrieri addestrar a nuova pugna,
»E non lunge da noi son gli Alemanni.
Or move in lunga fila il gran corteo,
E riverenti al Sire, alla regina,
E alla figlia regal piegan la fronte.
S'ode il suono di trombe e di timballi,
Ed alla giostra ogni guerrier s'affretta.
Alla reggia davanti, in largo prato
Torreggia eccelso il regio padiglione.
De' suoi ministri il re sede nel mezzo,
Di dame cinta la regina appare,
E Ludisa con coro di donzelle.
Il Prence allor rivolto a' cavalieri:

»È ben mio dritto nominar il prode,
»Che primo scenderà nella palestra.
Sì dicendo a Strebor col dito accenna,
E questi Ludislao sceglie a rivale.
A focosi destrier eccoli in sella,
Ambo di lance il forte braccio armato,
E di baleno al par l'un l'altro assale.
Ostinato de' prodi era il conflitto,
Pari il valor — le lance alfin spezzate,
E stanchi di pugnar lascian l'arena
Qui nuovo suon di trombe e di timballi
L'aria percote: »or scelga la regina
»Il secondo campion al torneamento.«
E la regina allor Serposso addita,
Ei Spitiboro alla tenzon disfida.
Già sono entrambi sull' arcion d'un salto,
Lunghe lance affilate il pugno stringe,
E Serposso con empito si slancia
Sull' ardito nemico e lo scavalla,
Ma d'ira cieco ei pur cade di sella:
Il fiero brando omai snuda la destra,
Colpo succede a colpo, e i neri scudi
Mandan faville: alfin giace disteso
Serposso, il forte, sulla nuda terra,
E spossati i guerrier lascian l'aringo.
Al clangore di trombe e di timballi

Novo ordine di giostre il re dispone:
»Duci,« egli esclama — orsù fra voi Ludisa
„Prenda a suo senno il terzo cavaliere.
Qui Ludisa a Luboro il guardo volge,
E questi al campo Bolemiro invita.
Ad esperti corsier già sono in groppa
Le lunghe acute lance alto rotando,
E i corridor divorano l'aringo.
De' guerrier all' incontro furibondo
Dall' arcione divelto Bolemiro
A terra piomba, e via vola lo scudo.
Sugli omeri il ferito combattente
Dall' agone trasportano i donzelli.
Al nuovo suon di trombe e di timballi
Lubor novo rival fra' prodi sceglie,
Rubosso è il cavalier: ei balza in sella,
E come lampo su Lubor s'avventa.
Questi d'un colpo a lui la lancia spezza;
Altro colpo fatal l'elmo percote;
Rubosso sul terren cade supino.
Sugli omeri il ferito combattente
Dall' agone trasportano i donzelli,
E s'ode il suon di trombe e di timballi.
Lubor mirando allo steccato intorno:
»Chi meco pugnar vuol, venga al conflitto.«
E qui di voci un mormorio s'aggira

Nel drappel de' gagliardi paladini,
E l'arena Lubor passeggia altero.
Lunghi spiedi Zdeslao nell' aria ruota,
E d'uno in cima appar testa di toro.
In dorso al palafren, superbo esclama:
„Sotto il braccio nerboruto
D'un guerrier fra gli avi miei
Cadde un toro, e nel castello
Ancor pendono i trofei.
»Sotto il braccio di mio padre
Tremò spesso l' Alemanno —
I gran vanti di Luboro
Sotto il braccio mio cadranno.
Già movono alla pugna i combattenti:
L'uno l'altro feroce e preme e incalza,
Testa a testa cozzando, ambo di sella
Cadon repente: allor la forte destra
L'acciaro impugna, e l'ira si raccende.
Al brandir delle spade, ai fieri colpi
L'aria intorno percossa ne rimbomba.
E qui coll' arte di guerriero esperto
Lubor volge di fianco le sue mosse;
Sull' elmo del rival cala un fendente,
E l'elmo torto e infranto a terra cade.
Un nuovo colpo di Zdeslao sul brando
Piomba, ed il brando dall'agon sen vola;

Esangue alfin stramazza il cavaliere.
Al risonar de' corni e de' timballi
Lubor s'inclina al popolar applauso;
Una schiera di Grandi lo circonda,
Ed a piedi del trono gli fa scorta.
La regal coppia con sorriso amico
Saluta il vincitor — Ludisa pone
Sul suo capo di quercia una ghirlanda.
Al grido di vittoria romoroso
Rispondono i timballi e gli oricalchi.

ZABOI, SLAVOI E LUDECO.

Di foresta dal sen spunta una balza:
Zaboi la balza ascende, il guardo gira
Sulle ridenti piagge, e a quell' aspetto
S'attrista, e geme al par di tortorella.
Lungo ei sedeva immerso in suo dolore;
Ma sorge alfin: qual cervo baldanzoso,
Snello trapassa la deserta selva,
Di porta in porta corre a' suoi fratelli,
Grande mistero al loro petto affida,
A' Numi offre sue preci, ed oltre passa.
Un di trascorre e l'altro, e del seguente

La notte appar. Di Luna al mite raggio
Nella selva convengono i guerrieri,
Zaboi con lor: in seno della valle,
Presso l'ampia foresta ei li conduce,
E la man stende al querulo varito:
»O voi tutti, ch'in petto nutrite
D'amor patrio la sacra favilla,
Il cui sguardo, all' udir d'un tiranno,
Di furor e vendetta sfavilla —
»Deh! sentite il mio affanno o fratelli!
Egli è affanno di mesto figliuolo,
Egli è canto che viene dal core,
Ma da un core consunto dal duolo.
»Morì il padre, e la prole innocente,
E le spose lasciò fra' perigli —
Morì il padre, nè disse a un amico:
»Ah! proteggi e conforta i miei figli.“
»Ed or viene il superbo straniero,
A predarci degli avi il retaggio;
Lo straniero, che ardisce insolente
Dettar leggi in suo duro linguaggio;
»Seguir denno, e donne e fanciulli
Del crudele l'usanza inumana —
L'uomo è stretto a una sola compagna
Dalla Vesna alla tetra Morana.
»Dai boschetti cacciando i sparvieri

Con drappello di tristi maliardi,
Ei c'impone nefande preghiere,
Ed offerte a' suoi numi bugiardi.
»Nè più lice percoter la fronte,
A' nostr' Idoli offrendo ghirlande,
O devoti al cadere del sole
Portar loro le sacre vivande.
»Nella santa foresta recise
La barbarica scure ogni pianta;
Ogni statua degl' Idoli aviti
Giace al suolo schernita ed infranta.
»Ah Zaboi! la tua triste melodia
»Viene da cor dolente, e parla al core.
»Qual di Lumiro al canto un dì solea
»Del forte Vissegrado in sulle cime
»Ogni ciglio versar fiumi di pianto,
»Tali scendon tue note al nostro petto.
»Un sublime cantor è caro ai Numi.
»O tu, ch' in seno chiudi alma gagliarda
»Contro i rival, prendi il varito e canta.
Il vate allor, Slavoi muto mirando,
E quegli occhi di fiamme rosseggianti,
Così de' suoi campion raccende l'ira:
»Di giovanetti
Coppia gentile,
Di bella appena

Forma virile,
In selva ombrosa,
Quale palestra,
Al brando, all'azza
Il braccio addestra.
Poi l'arme asconde
Al fin del giorno,
E fa pensosa
A' suoi ritorno.
Ma quando sente
Braccio gagliardo,
E cuore pronto
Ad ogni azzardo;
E all'armi crebbe
Stuol di fratelli,
Forti e furenti
Come torelli,
Tutti al nemico
Corrono incontro,
Che cade, o fugge
Al fiero scontro.
Dal giogo sciolta
Per man del prode,
Bei giorni ancora
La patria gode.«
Il gentile cantor ognun saluta,

E stringe al sen colle nerbute braccia:
Posan quindi la destra i combattenti
L'un all'altro sul petto, e al gran conflitto
Ogni detto è rivolto, ogni pensiero.
Già l'ora del mattino s'appressava:
La valle è omai deserta; e in vetta al colle
Di pianta in pianta rapidi passando,
Alla selva i guerrier volgon le terga.
Trascorre il primo ed il secondo giorno,
Dispare il terzo; e al bujo della notte
Zaboi sen vien coll' animose schiere,
E del bosco spïando ogni recesso,
Un istante s'arresta, ed oltre vola.
Slavoi col suo drappel secondo appare,
Osserva la foresta e la trapassa.
Nel valor degli esperti capitani
Riposa sol d'ogni guerrier la speme,
Ogni labbro al tiran giurò vendetta.
„Slavoi fratel! vola sul monte azzurro
Ivi vagar potrà lo sguardo intorno;
Indi nel bosco, sul pendio del colle
A patto eterno stringerem la destra:
Va con salti di volpe: io là ti seguo.
»Zaboi fratel! meglio potrem sul monte
L'ira infiammar, di cui ridonda il petto?
Ah no, guerrier! — correr dobbiam in frotta

Del monarca crudel sugli assassini.
„Slavoi fratel! chi vuol morto e distrutto
L'angue veder, il capo ne calpesta:
Là superbo sen va degli empi il capo.
Del bosco in seno l'oste si divide,
Altri movono a destra ed altri a manca.
A' cenni di Zaboi questi son pronti;
Della vasta foresta pei rigiri
Quelli Slavoi seguiro al monte azzurro.
Allor che ín ciel il quinto giorno appare
Stringono assieme le nervose destre,
E dei rival, che lor di fronte stanno,
Sfidan lo sdegno col cagnesco sguardo.
»Ah! Ludeco ammassar deve le squadre
»Tutte ad un solo e disperato colpo.
»Schiavo tu sei, Ludeco, e solo il primo
»D'altri schiavi — ah! per noi, dillo al tiranno,
»Sol vano fumo e scherno è il suo comando.
A tali insulti di furor ardente
Tutti Ludeco assembra i suoi guerrieri.
Già dell'armi nemiche il ciel scintilla,
E del duce all'aringa ecco già pronto
Il piè alle mosse, alla difesa il braccio.
„Odi, fratel Slavoi: tu da quel lato,
»Qual volpe astuta, volgi le tue schiere,
„Io di fronte assalir vo' l'inimico.

Tal dicendo, Zaboi dritto s'avanza,
E di fianco il fratel move all' attacco,
Entrambi al par di grandine e bufera.
„Mira, fratel, mira i fellon, ch' osaro
»Franger con empia mano i simulacri,
»E gli alberi troncar, e dalle selve
»De' tranquilli sparvier cacciar lo stormo.
„A noi daran vittoria i nostri Numi.
Ludeco di guerrier scelto drappello
Guida furente allor contro Zaboi;
Questi lo sfida, e brage ha nello sguardo.
Quali querce rival di selva annosa
Cozzano insieme in disperata pugna,
Tal è d'ambo il furor. Ludeco il primo
Sullo scudo rival calando il ferro,
D'un colpo il cuoio triplice trapassa.
Or Zaboi sul nemico avventa l'azza,
Ma quei ratto d'un salto il colpo evita;
E sull' alber vicin l'azza volando,
La pianta abbatte, e trenta combattenti
Manda nel sonno eterno in seno a' padri.
Di rabbia insano allor Ludeco esclama:
„Non uom, ma bruto, e mostro di serpente,
„Se guerriero tu sei prendi la spada.
Zaboi la spada impugna, e parte taglia
Della targa rival, ma sul suo scudo

Di Ludeco l'acciar striscia e trascorre.
L'ira i colpi raddoppia e rinnovella,
Di lor vesti fa strazio; e ovunque intorno
Il terren di lor sangue è ricoperto,
E sangue ovunque piove dalle squadre,
Che là fiere pugnando in cerchio stanno.
Il sole omai s'avanza oltre il meriggio,
Ed all' occaso il corso suo declina,
Ma non vien manco de' guerrier l'ardore;
Nessun s'arretra, e con ferina rabbia
Là combatte Slavoi, quivi il fratello.
»Alma codarda! vanne in braccio a Besso
Non più stilla berrai del nostro sangue.«
A tai detti Zaboi l'azza riprende,
E rotando sul capo di Ludeco,
(Che scaltro invan si piega e si contorce)
A lui d'un colpo fende e scudo e petto.
L'azza nel suo piombar l'alma sgomenta,
E dal corpo la scaccia, ed oltre vola
Ben cinque tese sull' ostili schiere.
Un grido di terror l'aria percote:
Ma il drappel di Zaboi di gioia esulta,
E grida di trïonfo al cielo innalza.
»A noi dieder vittoria i nostri Numi.
»Or de' campion lo stuolo si divida,
»Parte a destra si volga e parte a manca,

»Qui d'ogni valle accorrano i destrieri
„E del nitrito lor risuoni il bosco:
»Animoso lëon, Zaboi, t'affretta;
»Sulle tracce ai crudel corri fratello.
L'eroe sdegnoso allor gitta lo scudo:
L'azza impugna una man, l'altra l'acciaro,
E solo il varco s'apre fra' nemici.
Dell'armi al lampo fuggono ululando
I codardi assassin terror l'incalza.
De' cavalli il nitrir s'ode nel bosco:
Ecco i campion in groppa a' palafreni,
De' fuggenti ladron eccoli a tergo.
Rapido è il corso, ed orrida la strage.
Al volo de'corsier l'alta montagna,
La selva, e il pian agli occhi si dilegua.
D'acque gonfio un torrente romoreggia,
Onda sovr' onda s'alza e si rovescia.
Cieco fugge il rival alla fiumana;
Tentano tutti il guado o il nuoto, e molti
Portan salvo un parente all' altra riva,
Molti nell' onde trovano la tomba.
Nel vasto piano appar nibbio rapace,
E, terror degli augei, l'ali dispiega.
Tale per ogni terra si disperde
La banda di Zaboi, che a fronte, a tergo
L'inimico persegue, incalza, uccide,

E sotto l'unghia del corsier calpesta.
La fiera caccia dura in suo furore
Quando splende la luna, e a sol cocente,
Nel bujo della notte, e al far del giorno.
Ecco d'acque rigonfio altro torrente;
Onda sovr' onda s'alza e si rovescia.
Cieco fugge il rival alla fiumana;
Tentano tutti il guado o il nuoto, e molti
Portan salvo un parente all' altra riva,
Molti nell' onde trovano la tomba.
„Al griggio monte andiam, e là fia piena
„Della nostra vendetta la misura.
„Mira, fratel Zaboi, non lungi è il monte;
„Ma de' nemici omai misero avanzo
„Chiede tremante al vincitor mercede.
„„Meco dunque, o guerrieri, ad altra impresa:
„„Corriamo a devastar l'ampie castella
„„Del superbo monarca, e i suoi tesori.
Di procella forier, soffia pei campi
Vento gagliardo, e quelli al par del vento
Volan per ogni terra alla rovina;
Il cielo eccheggia di trïonfo al grido.
»O di sorte compagni! o griggio monte!
„Là ne dieder vittoria i nostri Numi,
„Là di molti lo spirito s'aggira
„Di pianta in pianta, e di crudel paura

„Fuggon le belve, fuggono g'i augelli;
„Solo v' annida ancor il triste gufo.
„Al monte andiam a tumular gli estinti,
„E a' nostri Numi offrir sacre vivande.
„Indi cadrà sull'are un' ecatombe
„Al Dio della vittoria: inni di lode
„Intuonerà pietoso il sacerdote,
„E l'arme de' nemici a lui fien sacre.

ZBICONE.

Di ramo in ramo querulo, gemente
Vola un colombo, ed alle sorde piante
Narra gli antichi amor, le nove pene:
»O dolce boschetto!
O giovani piante!
Qui meco volava
La tenera amante,
„Ma il tristo Zbicone
Rapì la mia bella,
E in carcere trasse
La mia colombella.
All'alta rocca intorno ecco s'aggira
Austero e sospiroso un giovinetto,

E indarno ahi! pensa alla rapita amante.
Dal castello alla balza egli discende,
E muto sede nella muta selva.
Ma il colombo gemente oltre trasvola,
E al gemito il garzon alzando il capo:

„Perchè de' tuoi lamenti
Assordi la campagna?
T'ha forse lo smeriglio
Rapita la compagna?

„A me, crudel Zbicone!
Di sgherri con drappello.
A me crudel rapisti
L'amante nel castello.

„Ma tu, gentil colombo,
A tal misfatto audace
Ben affrontar sapresti
Furor d'augel rapace.

„E se natura armato
T'avesse d'un artiglio
Ben lacerar sapresti
Le membra d'un smeriglio.

»O fosse a te concesso
Vigor d' acuto rostro
Come cadrebbe in brani
La carne di quel mostro!

E l' augello dolente a lui risponde:

»»All' armi, o prode!
Pera Zbicone —
Hai forza in petto
Per quel fellone.
»»E d' azza armato,
D' azza potente,
Sull' empio capo
Cala un fendente.

Per l' ombre della selva al pian s' avvia
Il giovane pensoso e l' armi cinge;
L' azza fatal sugli omeri riposa.
Al bosco torna, ed al castel s' avanza,
Della notte al favor. All' uscio batte —
»»Chi v' ha?«« si grida — »cacciator smarrito«
La porta s' apre — ei batte alla seconda;
S' apre pur questa: »dite, ov' è Zbicone?
»Il Vladica, o guerrier, ove risiede?
»»Là nella stanza dietro il peristilo.««
Ivi il sozzo Zbicon stava rinchiuso,
Ivi piange cattiva la donzella.
»Aprite al cacciator« — Zbicon non apre.

Coll' azza allor il giovane gagliardo
La ferrea porta d'un sol colpo atterra,
Coll' azza di Zbicon la testa fende.
Poi l' immenso castel ratto percorre,
E ovunque il suo furor semina morte.

Cadon gli sgherri all' orrido macello,
Cadono tutti — e alfin stanco l' eroe
Dell' amata donzella in sen riposa.
Allor che il sol degli alberi le cime,
E i merli del castel co' raggi indora
Gli occhi dischiude, e nova gioia desta
Del giovane nel petto il dì nascente;
Chè la sua bella ancor vede ed abbraccia,
Come solea nei dì dei primi amori.
»Di chi, dimmi o diletta, è quest' augello«?
»»È preda spietata
»»Del crudo Zbicone,
»»Ch' ambo ci strinse
„„In dura prigione.
»Ah! vanne al compagno,
»Che aspetta la bella;
»Ah! vola all' amante,
»Gentil colombella.
Al boschetto volò la prigioniera.
Là fra sospiri ancor l' amante incontra,
Là saltella con lui di pianta in pianta
Il giorno intero; ed al cader del sole
Dormon sonno d' amor sul ramo stesso.
Tal gode coll' amante la donzella
Vagar per selve e prati, ed al suo fianco,
Del talamo il riposo ella divide.

IL MAZZO DI FIORI.

Dal regio bosco
Spira un' auretta,
Corre al ruscello
La forosetta.
Cinta di bianca
Gonna leggera,
Attinge l' acqua
Alla riviera;
E mentre pensa
A' dolci amori,
Viene nuotando
Mazzo di fiori:
V'è la gentile
Calta odorosa,
E la regina
De' fior, la rosa.
Vaghi fioretti;
Ah! dite almeno:
Chi vi piantava
Nel mio terreno?

D' oro lucente,
Leggiadro anello,
Donar vorrei
Al villanello.
Ah! se sapessi,
Vago mazzetto!
Chi del gentile
Nastro t'ha stretto.
Dirgli vorrei:
Povera sono,
Ma di mia spilla
Eccoti un dono.
Ah! se sapessi
Quel cattivello,
Che ti lanciava
Nel mio ruscello!
Pena non merta
L'opra nefanda...
Ma il premio merta
Di mia ghirlanda.
Al mazzolino
Dall' alte sponde
Il braccio stende....
Cade nell' onde.

LE FRAGHE.

Nel bosco s'aggira
Le fraghe cercando,
E l' aure rallegra
La bella cantando.
Nell' erba nascosto,
Lo spino le fiede
Ahi crudo! il gentile
Bianchissimo piede.
Cagion di dolore!....
O spino villano!
Fiorir più non merti,
Ti sterpi mia mano.
»Riposa, o diletta,
»Al rezzo del pino:
»Io corro nel prato
»Al mio cavallino.
Il bianco corsiere
Là pasce l' erbetta;
Pensosa la bella
Il giovane aspetta.

Di tenera madre,
Non già degli spini,
La mesta si lagna
Nel bosco de' pini.
„Perchè fu sovente
»La mia genitrice
»Di mali presaga
»A figlia infelice?
»»I giovani fuggi,
»»E guarda il tuo core,
»»O figlia inesperta,
»»Dai lacci d' amore.
»Ch' io tema lo sguardo
»D' un giovane umile? —
»Ha cuore sì dolce,
»È tanto gentile.
Sul dorso sedendo
Al mio corridore,
Ritorno veloce
In braccio al mio amore.
A un ramo il cavallo
Io lego col freno,
La vaga donzella
Già stringo al mio seno.
Ad ogni mio affetto
La bella risponde —

A' dolci miei baci
Suoi baci confonde.
Del piede ferito
Non pensa al dolore,
E sol per l' amante
Le palpita il core.
»Mio caro! sen fugge
»La luce del giorno;
»Al tetto materno
»Facciamo ritorno.
Al cenno men volo,
Già son sul sentiero....
Ma colla mia bella
In groppa al destriero.

IL CERVO.

Un cervo trascorre
Per valli e montagne,
Per orride selve,
E aperte campagne:
Torreggian sul fronte
Alte, maëstose,
Al par di virgulti,
Le corna ramose.

Nel rapido corso
A nulla s' arretra,
Coll' urto del corno
Le macchie penetra.
Un giovane vola
Per valli e per monti;
Il braccio ed il core
Al brando son pronti;
Al brando, che spesso
S' aperse la strada
De' fieri rivali
Fra l' empia masnada.
Ma più per montagne
Non vaga il tapino —
Ahi! vittima cadde
Di crudo assassino:
Balzando d' agguato
Il braccio ei protende,
Con azza omicida
Il petto gli fende.
Al colpo s' aggira
Ne' boschi dolenti
Un cupo rumore,
Un gemer di venti.
E l' alma risale,
Da macchia non tocca,

Al candido collo,
Dal collo alla bocca,
E il freddo abbandona
Cadavere esangue
Nel suolo inaffiato
Di tepido sangue.
Sul volto alle amanti
Sta il duolo dipinto,
Compiange ogni bella
Il giovane estinto.
Dal suolo cruënto
Un elce germoglia,
I rami distende,
Si veste di foglia.
Là corre, del rivo
Lasciando le sponde,
Il cervo veloce,
Si pasce di fronde.
Là vola gracchiando
L' ingordo sparviero,
E ai boschi racconta
In tuono severo:
»Qui cadde infelice
»Per man di ladrone,
»Sul fior dell' etade
»Un vago garzone.

Sul volto alle amanti
Sta il duolo dipinto,
Compiange ogni bella
Il giovane estinto.

L A R O S A.

Rosa gentile!
Bella in giardino,
Bella in selvaggio
Orrido spino.
Perchè sì presto
Rosa prendesti,
Quale regina,
Purpuree vesti?
Ah quanto è breve
Ogni contento!
Ecco già soffia
Gelido vento.
E sul tuo stelo
Cadi appassita,
La tua beltade
È omai svanita.

Io sedea nel silenzio vespertino,
Fino al cantar del gallo io là sedea,

Quale colui, che senza speme aspetta.
Il lume è spento; gli occhi al sonno chiusi:
E dalla destra, in sogno, mi parea
Un anello cader ed una gemma.
Cerco e ricerco invan il mio gioiello —
Ah! l' amante aspettar sarebbe invano.

IL CUCCO.

Quercia annosa in vasto piano
I suoi rami distendea,
E, al fuggir di primavera,
Lassù il cucco si dolea.
Biondeggiar potria ne' campi
Spica eccelsa di frumento,
Se nel cielo mai non spira
Dell' estate il caldo vento?
Maturar potria negli orti
Dolce il pomo in suo sapore,
Quando il sol de' rai cocenti
Mai non tempera il calore?
O gelar vedresti il grano
Nella bica, se il governo
Della terra non cedesse
Pur l' autunno al freddo verno?

Quanto amara e lunga pena
La tua fora, o giovinetta!
Se i tuoi giorni trar dovessi
Senz' amor, sola e negletta.

L' ABBANDONATA.

O nere selve
Di Miletino!
Sempre verdeggìa
Il vostro pino.
Da cruda doglia
È il core affranto....
Chi frenar puote
Un giusto pianto?
Là nell' avello
Giace mio padre,
E l' erba cresce
Sovra mia madre.
Non dolce suora,
Non ho fratello....
E lungi è il caro
Mio pastorello.

Gracchia nel castello ....

LA LODOLETTA.

Il canape sarchiava
La mesta forosetta,
E vispa lodoletta
A lei drizzando il vol:
»Perchè sì trista, o bella?
Nel pallido sembiante
Le pene d' un amante
Ah! come pinge il duol!
»»Gentile lodoletta!
Ah! mira quel castello —
D' armati un rio drappello
Là trasse il mio fedel.
»»Oh! se una penna avessi
Scriver vorrei gli affanni,
E qual, ne' miei verd' anni,
Soffro destin crudel.
»»E la dolente scritta
Tu porteresti, o cara!
Ch' io di sua sorte ignara,
E di mia sorte egli è.

»»Là vola, e col tuo canto
Conforta tu il mio bene,
Racconta di mie pene,
Racconta di mia fe'.

L' ASSEMBLEA NAZIONALE.

. . . . . .

Ogni padre è Signor in sua famiglia.
L' uom dell' aratro ha cura, e delle vesti
La sua compagna, e quando morte coglie
Il padre della stirpe, assiem concordi
Il paterno poder godono i figli.
Un capo allor dalla tribù s' elegge,
Che, solo al bene della patria intento,
Suo seggio avrà nel sen dell' assemblea
De' Kmeti al par, de' Lechi e de' Vladichi.
S' alza il Senato intero, e il patto approva,
Alle sante conforme avite leggi.

IL GIUDIZIO DI LIBUSA.

Perchè mesta, o Moldava, o regal fiume,
Turbi dell' onde tue l'argentea spuma?
T' agita forse un vento di bufera,
Che i neri nuvoloni urta e scoscende,
E le cime dilava ai verdi colli,
E rimeschia in tuo sen l' arene d' oro?
Ah! turbar non dovrò la mia corrente
Se duo fratei rival, d' illustre stirpe,
Pel paterno retaggio or sono in guerra?
Crudosso, il truce Sire, u' l' onde d' oro
Volge altera l' Ottava serpentina,
E Staglavo, l' eroe del bel paëse
Ove scorre la gelida Rabusa,
Ambo fratelli, dell' antica schiatta
De' prodi Klenovizza, ambo rampolli
Del gran Popela, il genitor di Tetva,
Che di Ceco ai guerrier nell' alta impresa
Fu compagno, e varcando i tre torrenti,
Questi fecondi campi il primo arava.
Dal margo dell' Ottava serpentina

Vola la rondinella avventuriera
Di Libusa alla reggia, al Vissegrado,
De' monarchi boëmi aureo soggiorno;
E assisa sul veron geme e si lagna.
La sorella ai rival, potente donna
Di Libusa alla corte. ode il lamento,
Corre di Vissegrado alla Regina,
Ed i Grandi invitar appiè del trono
La prega, e fine impor alla gran lite,
Delle leggi invocando il santo impero.
All' ordine regal corrono i messi
Per ogni terra — al prode Svatoslao
Della bianca Lubizza sulle sponde,
Ove sorge di querce una foresta —
A Lutoboro, là di Dobroslava
Sui poggi aprichi, dove dell' Adlera
Le rapid' onde l' Elba in seno accoglie —
A Ratibor sui monti gigantei,
U' Truto ancise l' orrido dragone —
A Radovano dal marmoreo ponte —
A Jaroziro sugli ameni colli,
Ricchi di fonti — al forte Streziboro
In riva della limpida Sazava —
A Samorodo, là ve scorre il Mize,
Il fiume dalle vaghe onde argentine —
A' Kmeti alfin, a' Lechi ed a' Vladichi,

Al feroce Crudosso e al suo germano,
Pel paterno retaggio ora nemici.
Sul Vissegrado omai Lechi e Vladichi
Eran raccolti . . . . . .
Secondo il rango ognun prende suo seggio.
La regina s' avanza in bianca veste,
Fra l' augusto Senato, al trono avito.
. . . . . due saggie verginelle,
Nell' arte de' presagi addottrinate.
Stringe la prima di giustizia il brando
Di colpe punitor, l' altra pudica
Delle leggi le tavole sopporta.
Là pur vedresti d'acqua ampio bacino,
D'acqua, de' dritti rigida custode;
E il sacro foco scopritor del vero.
Dall' aureo scanno allor la gran Reina:
„Udite, o Kmeti miei, Lechi e Vladichi,
„Di duo germani giudici v'appello,
„Che il paterno retaggio or fè rivali.
„Se la legge seguiam de' Numi eterni,
„O l'un coll' altro assiem tranquillo regge,
„O giusta parte e questi e quel ne prende.
„Parlate o Kmeti miei, Lechi e Vladichi!
„Se giusto a voi non sembra il mio giudizio
„Dettate pur severi altra sentenza,
„Che ogni dritto de' fieri litiganti,

„E la sorte e la pace alfin decida.
Lechi e Vladichi piegano la fronte
Al regio cenno, e lungo mormorio
Nell' augusto Senato si diffonde,
Che i detti di Libusa approva e loda.
Qui Lutobor, di Dobroslava il Sire,
A parlar prende: „odi Regina eccelsa,
„Odi degli avi tuoi dall' aureo trono,
„Omai di tuo giudizio il lungo esame
„E delle menti nostre il dubbio cessi:
„Or del popolo tuo raccogli i voti.
Allor del tribunale le donzelle,
Nell' urna sacra de' dispersi voti
Fanno raccolta pegl' illustri Lechi,
Che del bando solenne hanno l'incarco.
E Radovano dal marmoreo ponte,
Infra' Lechi il primier, novera i voti,
E la grande sentenza alfo bandisce:
»Udite, o voi fratelli, del legnaggio
»De' prodi Klenovizza, ambo nepoti
»Del gran Popela, il genitor di Tetva,
»Che di Ceco ai guerrier nell' alta impresa
»Fu compàgno, e varcando i tre torrenti,
»Questi fecondi campi il primo aràva.
»*Fra voi sia pace eterna — ed il retaggio*
»*In tranquillo governo assiem godete.*

Crudosso dall' Ottava serpentina
In piè surto era già. Per ogni vena
L'ira gli scorre, tremano le membra
Di compresso furor, il braccio innalza
E mugghia, al par di rabido bissonte:
»Tristo alla prole, miseri augelletti!
»Se astuta serpe presso voi s'annida,
»Tristo agli uomini pur, che si fan servi
»Di donna imbelle! solo ad uom conviene
»Stringer sovra i suoi pari il regio scettro.
»*De' patrii dritti è l'anzinato erede.*
Dall' aureo soglio allor sorge Libusa:
»Voi tutti, o Kmeti miei, Lechi e Vladichi,
»Gli oltraggi al nome mio, voi tutti udiste.
»D'arbitro il dritto a voi ridono intero,
»Nè più giudice sedo alle gran liti.
»A pari vostro omai date l'impero:
»Ei di rigore impugni il ferreo scettro —
»Non regge a pondo tal man di donzella.
Qui Ratibor dai monti gigantei
Così favella: „onta per noi saria
»Norme e dritto cercar fra gli Alemanni:
»Chè leggi abbiam noi pur, e sante leggi,
»Che i Vladichi aratori un dì portaro
»In questi . . . . . .

CANZONE EROTICA
alle falde del Vissegrado.

Della patria eccelso sole!
Su tue balze siedi altero,
O potente Vissegrado!
O terror dello straniero!
A' tuoi piedi la Moldava
Maëstosa volge l'onde,
Ed invita al dolce rezzo
Il cespuglio di sue sponde,
Là soavi note alterna
Or di giubilo, or di duolo —
E del cor gli affetti canta
Lieto e mesto l'usignuolo
Ah! del tuo cantor, o selva,
L'ali avessi e la favella! . . . .
Là volar vorrei nell' ombre
Ve s'aggira la mia bella.

Valli e monti, boschi e prati,
Tutto, tutto desta amore,
E al suo magico potere
D' ogni bella s'apre il core.
Ah, mia cara! un riso amico
Brilli pur sul tuo sembiante;
E pietosa alfin ascolta
I sospiri d'un amante.

CANZONE EROTICA
del re Venceslao I.

Delle giostre fra i perigli
Vidi amor in forme altere,
E da belle ottenni il serto
Fortunato avventuriere.
Or perchè sospira il core
Quando penso a te mio bene?
E a tal luce di beltade
Gravi son le mie catene?
Non impreco alla mia donna
Ch' è cagion del mio dolore;
Ma nessuno mi domanda:
»Di chi pena od arde il core?«
Oh qual fonte di piacere!
Oh qual onda di diletto
Da que' dolci rai zampilla,
E s' infonde nel mio petto!
Or già crebbe amor gigante:
Egli è l'aura che respiro,

È la luce che m'allegra,
Mio pensier, mio sol desiro.
Come il fior che sbucia, e beve
La rugiada del mattino,
Tal gustai d'un bacio il mele
Su quel labbro porporino.
Alla vista degli affanni
Fugge, piange e alletta amore;
Ed alterna gioie e pene,
Dolce e fiero, in questo core.
Ah! fors' ei crudel m'accusa
D'aver stretto nel mio amplesso
La più bella delle amanti,
O d'aver quel bacio impresso?
Ei pur sa, che non alberga
Bassa voglia in questo petto,
Ch' altra bella ancor non vanta
Del mio cor un solo affetto.

GLOSSARIO.

Besso (Běs) spirito maligno. Questa voce si adopera pure nel senso di rabbia canina, idrofobia.

Boleslao (Boleslav) — Il temerario, re di Polonia, usurpatore del trono di Boemia, sconfitto nel 1004 da Ulrico, che liberò la patria dal suo giogo tirannico.

Ceco (Čech) — capo di quella famiglia di Slavi, che più tardi presero il nome di Cechi e Boemi. Egli, secondo la tradizione, fu il prímo della sua stirpe che, varcati tre torrenti, entrasse nel suolo della Boemia. Anche Antenore, fondatore di Padova, ebbe a valicar il Timavo nella sua grande spedizione. (Virg. Aen. I). Del resto è permesso dubitare sull' esattezza delle descrizioni geografiche a noi pervenute dei viaggi di questi due famosi condottieri.

Gorlizie selve — boschi sulle montagne vicine a Görlitz, città cospicua della Lusazia. Nell' originale abbiamo: *ot zhorsielskich drsievnich hor*, letteralmente: dalle gorlizie selvose montagne.

Hanna (Hana) — vasta pianura della Moravia, celebre pella sua fecondità.

Jaroslao (Jaroslav Sternberg) — De' prodigj di valore di questo eroe nella guerra contro i Mongoli, che fecero tremare l' Europa nel 1240, non v'ha che un cenno nel canto epico di questa raccolta, che porta il titolo di *Jaroslao*. Chi vuol meglio conoscere le gesta del grande guerriero, e scorgere qualche luce di verità quanto ad altri fatti e costumi, a cui alludono i canti di questo codice, legga la storia classica della Boemia di Palacký.

Kmeti (Kmetové) — amministratori della giustizia, Giudici supremi del paese.

Králové dvór (corte della regina) città sull' Elba (Labe) poch' ore distante dai monti gigantei (Krkonoše), che formano in parte il confine del Nord tra la Boemia e la Slesia prussiana.

Lechi (Lěchové) — I Grandi del Regno, l'antica nobiltà della Boemia.

Libusa (Libuše) — figlia di Kroko, la quale, dopo aver regnato molt' anni sola alla maniera d' Elisabetta d' Inghilterra — *the virgin queen* — diede finalmente la mano di sposa a Premislo — Přemysl — padre che fu della grande dinastia de' Premislidi, che occuparono per sei secoli circa (cioè dal principio del secolo VIII. fino al 1305) il trono della Boemia. Allorchè i deputati della Regina andarono ad offrire a Premislo la nuova dignità lo trovarono colla mano all' aratro, al pari di Cincinnato.

Lumiro (Lumír) — l' Orfeo de' Boemi. Le sue famose canzoni andarono però tutte perdute.

Miletino (Miletín) — borgata in Boemia. Una catena di monti e l' Elba la separano dalla città di Králové dvór.

Morana (anche Morena) — Dea della morte, regina dell' ombre notturne.

Neclano (Néklan) — uno de' più famosi fra i voivodi della casa de' Premislidi — Regnò verso la metà del secolo IX.

Olmuzzo (Holomouc) — città antichissima e celeberrima della Moravia.

Trasso (Třas) — Dio del terrore, che secondo la tradizione popolare de' Boemi — e di molt' altre nazioni — appare talvolta scortato da una legione di spettri e fantasmi.

Varito (varito) — stromento musicale, forse non mo'to dissimile dalla *λύρα*, o dal *βάρβιτον* de' Greci.

Venceslao I. (Vaceslav) — Il magnifico, figlio d' Ottocare I, e padre d' Ottocare II, due grandi monarchi della Boemia. Egli introdusse nella sua splendida corte i torneamenti ed altre feste dell' antica cavalleria. Il suo regno è pure famoso per aver egli sostenuto Papa Gregorio IX. nella sua lotta contro l'Imperatore Federico II. Ei fu eziamdio l'anima della spedizione contro i Mongoli.

Vesna (Vesna) — la Dea della primavera, della gioventù.

Vladichi (Vládykové) — principi d'una stirpe, capi d' una tribù. Vedi a maggiore schiarimento di questa, e d'altre

voci slave di minore importanza, che occorrono in questa raccolta, il lavoro insigne di Šafařík: *le antichità slave,* ed anche l'opera intitolata: *I più antichi monumenti della lingua boema* di Šafařík e di Palacký.

Vissegrado (Vyšehrad) — l'acropoli di Praga fino ai tempi di Žižka, prima residenza dei re della Boemia, ora fortezza considerabile — un deserto con una chiesa collegiata, e scarsi avanzi dell' antica grandezza.

Gl' Italiani, che amassero una viva pittura di questa e d'altre parti di Praga, leggano il parallelo ingegnoso del Prof. Nicola Negrelli fra questa Capitale e la città de' sette colli. (Vedi l'appendice della Gazzetta di Milano del 19. Novembre 1849).

VICTOIRE DE ZABOÏ.

VERSION DE

Mr. EICHHOFF.

DOCTEUR ÈS-LETTRES, EX-BIBLIOTHÉCAIRE DE S. M. LA REINE,

AUTEUR DU PARALLÈLE DES LANGUES DE L'EUROPE.

VICTOIRE DE ZABOÏ.

Dans la forêt noire s'élève un rocher; sur ce rocher s'élance le fort Zaboï [1] : il contemple au loin les campagnes, et les campagnes affligent ses regards. Gémissant comme le ramier sauvage, long-temps il reste assis, et long-temps il s'afflige. Tout-à-coup il bondit comme le cerf à travers la forêt solitaire; il court de l'homme à l'homme, du guerrier au guerrier, dans toute l' étendue de la contrée, dit en secret quelques brèves paroles, s'incline devant les dieux, et continue sa marche.

Un jour s'écoule, un autre jour s'écoule; mais quand la lune éclaire la troisième nuit, les hommes sont réunis dans la sombre forêt. Zaboï vient à eux, les mène dans la vallée, dans la vallée la plus profonde du bois. Il descend bien loin au-dessous d'eux, et prend en main sa guitare mélodieuse [2]:

»Amis aux coeurs de frères, aux yeux de flamme, ce chant qu'ici j'entonne en cette vallée profonde, il part de mon coeur, du fond de mon coeur plongé dans une sombre tristesse.

»Notre père a rejoint ses ancêtres; il a laissé ici ses enfants, ses compagnes, sans dire à aucun d'entre nous: Ami, donne leur des conseils paternels [3]!«

»Et l'étranger est venu avec violence; il nous commande dans une langue inconnue, et, les coutumes de la terre étrangère, il faut que, du matin au soir, nos enfants, nos femmes s'y soumettent; il faut qu'une seule épouse nous accompagne depuis Vesna jusqu'à Morana [4]!«

»Ils ont chassé les éperviers de nos bois [5]; et les dieux qu'ils adorent, il faut qu'on les invoque! Nous n'osons plus frapper nos fronts devant nos dieux, leur apporter des mets au crépuscule, où notre père venait leur en offrir,

où il venait chanter leurs louanges. Ils ont abattu tous les arbres, et ils ont brisé tous les dieux!«

»Ah! Zaboï, tes chants vont droit au coeur tes chants, empreints de tristesse, ressemblent à ceux de Lumir, dont la voix et la lyre émeuvent le Vyšegrad et les extrémités de la terre[6]! Tous nos frères l'ont senti comme moi: oui, un noble barde est cher aux dieux. Chante! c'est à toi qu'il est donné d'enflammer nos âmes contre l'ennemi.«

Zaboï a remarqué d'un regard les yeux étincelants de Slavoï, et ses chants continuent à pénétrer leurs âmes:

»Deux des fils dont la voix marquait l' adolescence sortirent de la forêt profonde; armés de l'épée, de la hache, du javelot, ils exercèrent leurs bras encore novices. Cachés à tous les yeux, ils revinrent avec joie; et, les bras affermis en vigueur, les esprits mûris contre l'ennemi, entourés de frères du même âge, tous fondirent sur l'ennemi commun, et leur fureur fut celle de la tempête, et le bonheur, le bonheur d'autrefois, revint enfin dans leur patrie[7]!«

Tous aussitôt descendent vers Zaboï, tous le pressent dans leurs bras nerveux; le coeur

répond au coeur et les mains s'entrelacent, et de sages discours se succèdent. La nuit va faire place à l' aurore: ils remontent sans bruit de la vallée, et longeant isolément les arbres, ils quittent de toutes parts la forêt.

Un jour s'écoule, un autre jour s'écoule; mais, après la troisième journée, quand la nuit a répandu ses ombres, Zaboï, s'avance dans la forêt, et avec lui une troupe de guerriers; Slavoï s'avance à sa rencontre, et avec lui une troupe de guerriers; tous pleins de confiance dans leurs chefs, tous brûlant de haine contre le roi, tous le menaçant de leurs armes.

»Slavoï, frère bien-aimé, vois-tu cette montagne bleue qui domine les plaines d'alentour? c'est là que nous portons nos pas. Au levant de la montagne, vois-tu cette forêt sombre? c'est là que nous nous tendrons les mains. Cours-y à pas de renard; j'y marche de mon côté[8].«

»Frère Zaboï, pourquoi donc nos armes ne puiseraient-elles leur force qu'au haut de cette montagne? D'ici même attaquons en face les hordes homicides du roi!«

»Frère Slavoï, veux-tu écraser le dragon? marche-lui sur la tête; et sa tête est là-bas!«

Aussitôt la troupe, divisée dans le bois, se

partage à droite et à gauche; les uns suivent les ordres de Zaboï, les autres ceux de l'ardent Slavoï. Tous marchent vers la montagne bleue à travers les forêts profondes.

Cinq fois le soleil avait paru, quand de nouveau ils se tendirent les mains, quand de loin leurs yeux de renard observèrent les cohortes royales.

»Que Ludiek réunisse ses légions, toutes ses légions sous un coup de nos haches! Ah, Ludiek, tu n'es qu'un vassal parmi tous les vassaux du roi: va dire à ton maître superbe que ses décrets ne sont qu'une vaine fumée[9]!«

Ludiek s'irrite, et son prompt appel a aussitôt réuni les cohortes. Leur reflet remplit l'étendue, et le soleil resplendit sur leurs armes; tous les pieds sont prêts à marcher, toutes les mains à frapper au signal de Ludiek.[10]

»Slavoï, frère bien-aimé, cours ici à pas de renard, pendant que je les attaquerai de front!«

Et comme la grêle, Zaboï les charge en face; comme la grêle, Slavoï les charge en flanc.

»Frères, voici ceux qui ont brisé nos dieux, qui ont déraciné nos arbres, qui ont chassé les éperviers des bois! Les dieux eux-mêmes les livrent à nos coups!«

Aussitôt, du milieu des ennemis, la rage

entraîne Ludiek contre Zaboï; et, les yeux étincelants de colère, Zaboï se précipite contre Ludiek. Comme les chênes s'abattent sur les chênes arrachés du sein de la forêt, Zaboï s'élance sur Ludiek en avant de l'armée entière.

Ludiek frappe de sa forte épée, et traverse trois plaques du bouclier; Zaboï lève sa hache d'armes sur Ludiek qui l'évite: la hache rencontre un arbre qui s'abîme sur la foule, et trente des combattants ont rejoint leurs aïeux. [11]

»Ah! s'écrie Ludiek en fureur, monstre homicide, exécrable dragon, essaie contre moi ton épée!«

Zaboï a brandi son épée et échancré le bouclier ennemi; Ludiek saisit la sienne, mais elle glisse sur l'écu raboteux. Tous deux s'excitent à redoubler leurs coups, et leurs coups ont brisé leurs armures; leur sang coule, le sang jaillit à flots sur les guerriers dans cette lutte implacable.

Le soleil atteint son midi, et du midi il s'incline vers le soir: cependant l'on combat encore, sans céder ni d'un côté ni de l'autre; ici combat Zaboï, et là Slavoï, son frère.

»Meurtrier! Bies te réclame; assez tu as bu notre sang [12]!«

Zaboï saisit sa hache, Ludiek s'est détourné; Zaboï élève sa hache et la lance sur l'ennemi: dans son vol elle fend le bouclier, et sous le bouclier, la poitrine de Ludiek. L'âme a frémi devant la hache puissante, et la hache entraîne l'âme à cinq toises dans les rangs [13].«

Un cri d'effroi dans la bouche des ennemis, un cri de joie dans celle de nos braves, des braves compagnons de Zaboï, un rayon de joie dans leurs yeux!

»Frère, les dieux nous donnent la victoire! Une troupe à droite, une autre troupe à gauche. Amenez les chevaux des vallées; qu' ils hennissent dans toute la forêt!«

»Frère Zaboï, lion intrépide! que rien ne retarde ta poursuite!«

Zaboï a jeté son bouclier: l'épée d'une main, la hache de l'autre, il se fraie de larges sentiers à travers les cohortes royales. Ils hurlent, ils fuient, nos oppresseurs! Tras les repousse du champ de bataille, et l'épouvante leur arrache de grands cris [14].

Les chevaux hennissent dans la forêt: »A cheval! à cheval! à la suite des ennemis, à travers la contrée toute entière. Coursiers

agiles, portez notre vengeance, portez-la sur nos oppresseurs [15]!«

Nos guerriers s'élancent sur les chevaux; pas à pas ils poursuivent les ennemis, coup sur coup assouvissent leur rage; et les plaines, les montagnes, les forêts, disparaissent à droite et à gauche.

Devant eux mugit un torrent, dont les vagues s'accumulent sur les vagues: l'un sur l'autre ils s'y précipitent, chacun brave ses noirs tourbillons. L'onde engloutit en foule les étrangers; mais elle porte les fils de la patrie, elle les porte au rivage opposé [16].

A travers toutes les plaines, bien loin, bien loin encore, le milan étend ses vastes ailes et poursuit sans relâche les oiseaux. Les guerriers de Zaboï se précipitent et sillonnent de toutes parts la contrée, culbutant, abattant les ennemis sous les pieds de leurs coursiers agiles. Furieux, ils les poursuivent aux lueurs de la lune, à l'éclat du soleil, dans la nuit ténébreuse, et au lever du jour ils les poursuivent encore.

Devant eux mugit un torrent dont les vagues s'accumulent sur les vagues: l'un sur l'autre ils s'y précipitent, chacun brave ses noirs tourbillons. L'onde engloutit en foule

les étrangers; mais elle porte les fils de la patrie, elle les porte au rivage opposé.

»Là-bas, vers la montagne grise, que là s'arrête notre vengeance!« [17]

»Regarde, Zaboï, mon frère, nous ne sommes plus loin de la montagne; regarde cette faible troupe d'ennemis comme ils invoquent notre pitié!«

»En arrière, à travers les plaines, toi par ici, moi par là! Périsse tout ce qui vient du roi!«

Les vents grondent dans tout le pays, dans tout le pays grondent les armées; à droite, à gauche, en rangs serrés, elles font entendre leurs cris de triomphe.

»Frère, vois cette montagne éclairée! C'est là que les dieux nous donnèrent la victoire; c'est là que les âmes par essaims voltigent maintenant d'arbre en arbre, effrayant les oiseaux, les bêtes fauves, terribles à tous, excepté aux hiboux. Allons sur le sommet ensevelir les corps et présenter aux dieux les mets du sacrifice; aux dieux qui nous sauvèrent sacrifions largement, et chantons un hymne à leur gloire, en leur offrant les dépouilles des vaincus!« [18]

REMARQUES
sur la victoire de Zaboï.

[1] Une preuve frappante de l'antiquité de ce poème est l'absence de tout nom propre de lieu. La vague désignation de Forêt-Noire se donne à une montagne de la Bohème occidentale, située près de Prestic, entre Klattau et Pilsen. Quant au nom de Zaboï, il a en bohémien le sens de destructeur; celui de Slavoï a le sens de glorieux.

[2] L'instrument ici désigné est le varito ou *βαρβιτον* des Grecs, mot dérivé, comme le nom même de barde, d' un verbe qui signifie retentir. Ainsi les Bohèmes ont été de tout temps un peuple éminemment musical.

[3] Allusion à la mort récente d'un chef, suivie d'une invasion ennemie.

[4] Les étrangers dont parle ici le poète sont les Allemands, dont il ignore le nom. L'in-

troduction du christianisme abolissait la polygamie et forçait les Bohèmes à n'avoir qu'une seule épouse, depuis Vesna, l'aurore ou la jeunesse (grec ἠως, indien *usna*), jusqu'à Morana, la mort (grec μοιρα, indien *marana*).

[5] On pourrait s'étonner de trouver chez les Bohèmes le même oiseau sacré que chez les Égyptiens, si le même type, sous différentes formes, ne se reproduisait dans tout le monde ancien; car il est évident que les peuples barbares personnifient toutes les forces de la nature, et qu'ils ont pu adorer les mêmes dieux sans avoir eu ensemble aucun rapport, à moins que l'identité d'origine ne soit prouvée par l'identité de nom.

[6] Lumir est l'Orphée des Bohèmes, et sa voix émeut les montagnes. Le Vyšegrad, ou haut-château, est la colline qui domine la ville de Prague.

[7] Quelle vérité et quel art à la fois dans la manière dont Slavoï se déclare, et dans la dernière exhortation de Zaboï présentant la révolte comme une victoire acquise! Qui ne se rappelle, à la vue de ce discours et de l'élan généreux qu'il fait naître, le serment immortel des Suisses se dévouant pour la liberté?

[8] Les Bohèmes, réunis pour attaquer l'ennemi, se dirigent vers une haute montagne qui ne saurait être maintenant déterminée, mais qui pourrait être la Donnerberg, près de Millešau si le combat a eu lieu vers le nord. Zaboï, dans tout le cours du poème, joint à l'énergie d'un chef sauvage la tactique d'un guerrier consommé.

[9] Le nom de Ludiek, le commandant ennemi, est le même que Chludvieg ou Louis; mais il n'est qu'un vassal du roi d'Allemagne et ne peut donc être Louis le Germanique, qui d'ailleurs ne périt point dans un combat.

[10] Le texte de ce passage est d'une richesse de poésie qui ne le cède en rien à celle d'Homère (Iliade, II. 455; IV. 422 etc).

[11] Ce combat rappelle celui d'Ajax et d'Hector (Iliade VII. 244), qu' il surpasse encore en audace.

[12] Bies, en allemand bös, en indien *bad'a*, meurtrier, est chez les Slaves le génie du mal.

[13] Comparez à ce passage la mort de Sarpédon (Iliade, XVI. 505) et celle d'Hector (Iliade, XXII. 362).

[14] Zaboï atteint ici toute la grandeur d'Achille poursuivant seul l'armée troyenne

(Iliade XX. 490). Le dieu Tras (grec *τρομος*, indien *trâsa*) représente chez les Slaves l'épouvante.

[15] Les grandes passions s'expriment partout de même; c'est ainsi qu' Achille s'adresse à ses coursiers (Iliade, XIX. 400).

[16] On a cru reconnaître dans les deux rivières que les troupes franchissent à la nage, soit l'Angel et la Mies, à l'ouest de la Bohème, soit l'Elbe et l'Eger, dans le nord, occupé par de vastes plaines. Quant à la description poétique, elle rappelle encore l'Iliade XXI. 1, où les Troyens se jettent dans le Xanthe.

[17] Ce serait là, en admettant notre hypothèse, que s'élèverait le Castrum Vogatense ou Voigtberg, où triompha Samo.

[18] Les vainqueurs reviennent à la montagne qui fut d'abord témoin de leur victoire, et là, un retour vers les croyances païennes, dont les principes sont partout analogues (Odyssée, XI. 37, 71; Enéide, VI. 305, 325), les derniers honneurs rendus aux morts, et les sacrifices offerts aux dieux, terminent dignement cette lutte héroïque d'un peuple encore plongé dans l'ignorance, mais brave, intelligent et généreux.

MANUSCRIPT
OF THE
QUEEN'S COURT.

A collection of old Bohemian lyrico - epic Songs,
WITH OTHER ANCIENT BOHEMIAN POEMS.

TRANSLATED BY
A. H. WRATISLAW.

The most remarkable remnant of antiquity existing in the Bohemian tongue, is a collection of old poetry, under the title *Rukopis Kralodvorský*. Dobrovsky in his »History of Bohemian Literature«, speaks of them as models for facility of style, purity and correctness of language, grace and strength of expression. Their publication created a strong feeling among all the Slavonian nations and may be considered certainly the most important addition ever made by one individual to the archives of popular Slavonian poetry.

The discovery was in this wise. In the year 1817, Hanka had been visiting one of his friends at Králové Dvory (Queen's Court), a town which suffered with many others from the terrible visitations of Žižka. He there

heard, that in an under vault of the church tower, a bundle of arrows lay, and had lain there from the time of Žižka. He ascended to see them, and while walking about the place, his foot struck against a quantity of parchment documents — he found they were covered with Latin letters and soon observed, that the writing was Bohemian. The transport of such a discovery may well be conceived. He sent to the authorities of the town one of the first transcripts he made, who shared in his enthusiasm, and presented the MS. to him as a reward. He afterwards deposited it in the National Museum of Prague. The MS. has been decided by competent judges to have been written at the end of the thirteenth century, though some of the poems are probably considerably older. They appear to have belonged to a far more extensive collection, of which they formed the 26th, 27th, and 28th chapters. The rhythmus is good, the versifications generally excellent; but the pieces are all written as if they were prose, in one continuous course.

The poems consist of epic and lyric pieces — or rather of historical ballads and songs; the whole are no less remarkable for their simplicity and strength, than for their flowing and regular versification.

The first *Oldrich and Boleslav* is a fragment and is not enough preserved to make the story intelligible. The second *Beneš Hermanov* is an account of the overthrow of the Saxons.

The third is *Jaroslav.*

The poem narrates that the daughter of the Khan of Tatary possessed by a desire to visit the lands of the west, came with a long train of followers, and having reached Germany, whither the news of her rank had preceded her, she was attacked in a forest, and with all her attendants pillaged and murdered. When the news reached Tatary, her father Kublay gathered his army together, and after consulting the magicians, marched westward to avenge his beloved daughter's death. They met the Christians in battle, who would have subdued the heathens, had not the magicians again interfered to encourage the latter. But the Tatars conquer, they possess themselves of Kiev and Novgorod, they lay cruel burthens upon the Slavonians, and visit them with every species of calamity. Many and many attempts they make for their deliverance in vain. They call upon heaven, but the devastators still advance and at last reach Olmutz. Then Vneslav assembles the Bohemians, but they are driven into the highest parts of a mountain,

where they suffer every thing that can be conceived from hunger, and thirst, and at last openly mutiny. Vneslav is killed by a Tatar's arrow. Enfeebled and exhausted, the Bohemians determine to surrender, when another hero, Vratislav, starts up, pours out the bitterest imprecations on the »cowards and traitors,« bids the faithful follow him to the throne of the Virgin, where after having entreated the pity of heaven, they see the clouds gather, the rain fall, their thirst is quenched, they attack the Tatars, and after many bloody battles, in one of which Jaroslav pierces the son of Kublay through with his lance:

»I by prosta Hana tatar vrahóv:«

Hana is freed from the fury of the Tatars, who retire back to the oriental lands from whence they came.

The fourth is an historical ballad headed Čestmir and Vlaslav. It narrates events which the chronicler Cosmas has recorded. Vlaslav is represented by him as a furious barbarian, who caused the children of his women captives to be taken away, and forced them to nurse young dogs from their bosoms. Čestmir written also Čmir in the ballad — gathers his followers to attack the burner of villages — the causer of woe. The description of the assembling is in the following words; — »There are mountains to the right — and to the left are mountains — and on their tops — their high tops — the sun shines brightly — along their sides — both here and there — the armies are spread out — each hero with battle in his bosom.« A long and energetic account of the storming of a mountain-castle

follows, and Vlaslav is destroyed by the hand of Čestmir.

The fifth ballad contains so vivid a description of a tourney, and so complete a picture of a court of the chivalric epoch, that we shall give it entire, preserving the rhythmus of the original, and forbearing to indulge even in the introduction or suppression of a single word or phrase. The repetitions are characteristic of Slavonian poetry, and are found almost universally in the ballads of Russia and Servia. To our minds the whole poem is singularly national. — We visit the princely castle — are present at the festival — accompany the nobles to the tourney — hear the music between the different acts of the combat — witness the different jousts as they take place — and go with the victor to receive his garland Yet no story can be more simply told. There is not the excess of a line.

The sixth and most striking of these historical ballads is certainly that of Záboj. Its measure is various, and adapted to the sentiments conveyed. It begins by describing a black forest, where is a rock, on which stands Záboj and having long looked around — he descends, — goes from hero to hero — and after uttering some secret words and bending himself before the gods, the heroes all meet at his summons in the Black forest. Záboj leads them to the deepest valley, and touches the *Varito**) with this appeal: — »Hearts of men and brothers! with glances of flame! I sing to you a song in the deepest valley; I

*) A musical instrument, perhaps the Greek βαρβιτον.

sing it from the deep of my heart; I sing in my sorrow. Our father has left us, and left with us orphaned children and helpless maidens. He has said to none, ‚Brother, speak to them, speak to them fatherly words!‘ And the stranger is come, come with might, and a strange tongue is heard, and strange customs are among us, and our women and our children follow them. But our wives shall go with us from Vesna to Morana. *) They bring the sparrow-hawk from the woods, and make us bend to the gods they worship. We may not strike our foreheads — we may not bring food to the gods where our father brought it, nor sing the songs where he sang them. The foes have filled the forests — they have broken up our gods.« »»Ah, thou Záboj, thou singest from heart to heart, in the midst of thy grief thou singest the song like Lumir**), whose word and song shook Vyšegrad and all lands — so movest thou thy brothers all — the gods love brave bards — sing on, for it comes from the heart to sing against the foe.«« Záboj looked upon the burning glances of the brothers, Záboj thus stormed their hearts: »Two brothers were there, whose voices were roughening into the voice of manhood; they went to the woods; with the exercise of sword and battle axe and the sharp spear they strengthened their arms. They made the woods their home, and returned to their dwellings in joy. But as their hand was strengthe-

*) Vesna the goddess of youth — Morana the goddess of death.

**) Lumir — the Orpheus of the Slavonians.

ned to manhood, and their spirits became manhood against their foes — and as these brothers grew stronger too — ha! they broke in upon the foe — they broke in like the tempests of heaven — and when they returned home — it was to be covered with blessings.« The brothers sprung upon Záboj — they pressed him in their strong arms — they pressed their heart against his heart — they repeated again and again his words one to another. — The night hastened onwards to the morning — they were all scattered out of the valley — they glided home by the trees — they dispersed on every side of the forest.

The poet then goes on to describe the gathering together of the heroes by the brothers. Záboj blesses the host. Their movements are all recorded, and at every step the bard introduces his word of promise, of counsel, or of vengeance. Záboj himself takes a part in the fight, his blows are said to fall in front of the fight like a hail storm. There is a forcible description of the long-enduring battle and the progress of it. Záboj is represented as endowed with super-human strength, able to fell a tree with a single stroke of his battle-axe, destroying thirty enemies with his own hand, piercing his foes through at a distance of five fathoms, and following them without his shield with sword in hand — a very greyhound in pursuit, a lynx in perception; yet in the midst of all preserving a great self-possession, and exercising wonderful great-mindedness towards the fallen. The ballad concludes with this song of the bard:

»Brothers! the mountain breaks through the

mist, and the gods have given us victory. From tree to tree the gathering people are passing — there are crowds of flying souls. The wild beasts — the forest birds fly before them — all but the never-affrighted owls. Up to the mountain — upwards. — Bury the dead. — Bring offerings to the gods — to the gods, our saviours — bring rich offerings — hymn the hymns of praise.«

The seventh ballad is the *Zbyhoň*, the eighth the *Nosegay*. It is fanciful and full of grace. The ninth the *Stranberries*. It will speak eloquently and touchingly for itself; it would not be easy to give a more striking picture of tenderness and passion. The tenth the *Stag*, the eleventh the *Rose;* the twelfth the *Cuckoo*, a happy expression of impatient affection, of uneasiness under the too-slow flight of Time; the thirteenth, the *Abandoned*. In a few simple words, can a picture of solitude and sorrow be more touchingly delineated than therein? At last, how truly poetical is the fourteenth, the *Lark*, of which we give an unrhymed, undecorated version, though it is not possible to express in English that tone of gentleness and endearment, which the diminutive conveys in the *malitký skrivánče* — beloved larklet.

Other poems are *Lubuša's Judgment*, the song of love *under the castle of Vyšegrad*, and *King Vaceslav's* song of love: the first is the oldest remnant of Bohemian verse.

Dr. John Bowring.

OLDRICH and BOLESLAW.
(a fragment. *)

I. He went into the forest black
To the nobles of the land,
And seven nobles there were met,
Each with a valiant band.
Beside him speedeth Vyhon Dub
All through the gloom of night,
His band is of a hundred men,
All ready for the fight.
Sharp swords are in a hundred sheaths,
Strong arms to every sword,
And every heart to Vyhon true,
Attendant on his word.
They came into the midmost wood,
Right hands they reach'd around,
And whispering words together spake,
That none might hear the sound.

*) This poem commemorates the expulsion of Boleslaw Chrobry and the Poles A. D. 1004.

II. The night it passes the midnight hour,
Approaches towards morning gray,
And Vyhon to prince Oldrich speaks,
And thus to him doth say:
»Ho! list to me, thou prince renown'd!
God gave thee strength of limb,
»And wisdom and a prudent mind
Thou hast receiv'd from Him.
»Come lead us 'gainst the cruel Poles,
Thy bidding we'll obey,
»To right, to left, we'll turn and wheel,
As thou may'st point the way,
»Advance, retreat, at thy command
In every furious fight; —
»Up, up, ye men of valiant heart,
And man yourselves with might!«
III. Lo! Lo! the prince the banner lifts
High in his mighty hand;
»With me, with me, against the Poles,
The foemen of our land!«
Eight lords behind him storming go,
Three hundred at their side,
Three hundred men and fifty more,
Of valour prov'd and tried,
To where the Polish host is laid
In slumber scatter'd wide.

IV. They stood upon the mountain ridge
Fast by the wood so deep,
Before them Prague lies motionless
In her quiet morning sleep.
Veltava *) steams with morning mist,
Behind Prague the hills are blue,
Behind the hills the eastern sky
Assumes its morning hue.

V. »Down from the hill! but hush! no noise!«
Into quiet Prague they steal,
And each his weapon sharp within
His mantle doth conceal.

VI. A shepherd comes in the gray of dawn,
And calls to the watch on high,
To ope the gate; the watchman hears
The early shepherd's cry,
And opes the gate, the gate that lead
O'er Veltava flowing nigh.
The shepherd steps upon the bridge,
And his horn doth loudly sound;
The Prince upon the bridge hath sprung,
Seven lords behind him bound,
Each hasting on with all his men,
With all his men around.

*) The Moldau, upon which Prague is situated.

The trumpets loudly 'gin to bray,
The drums like thunder rumble,
They plant their banners on the bridge,
That all the bridge doth tremble.

VII. The Poles are panic-struck around,
The Poles their weapons seize,
The lords redouble blow on blow,
The Polish army flees.
And hurry, hurry to the gate
They spring the trenches o'er,
And hurry, hurry still they flee
Th' avenging blows before.

VIII. Lo! God hath victory bestowed;
One sun to rule the skies
Ariseth, o'er the land again
Jarmir doth king arise.
Joy spreads itself in Prague, joy spreads
Through all near Prague that lies,
And joy around from joyous Prague
Through every region flies!

BENEŠ HERMANOW.

OVERTHROW OF THE SAXONS.

O tell me, Sun, thou gentle Sun,
Why thou dost mourning go?

And wherefore thou dost shine on us,
A people full of woe?
Where, where's our prince, our army? He
To Otto's court is gone; —
Who from the foe our land shall free
Thus orphan and alone?
In columns long the Germans march,
The Germans Saxons are,
Into our country from the hills,
That wave with woods afar.
»Give, give, ye wretches, silver, gold,
And all that ye possess,
Or else ye shall in flames behold
Mansions and cottages!«
And they have burn'd our all, have ta'en
Our gold and silver too,
Our cattle they have driv'n away,
And now towards Trosky go.
O do not, peasant, do not mourn!
The grass again will grow,
Although it long has trodden been
By footsteps of the foe.
Twine, twine a wreath of wild flowérs
For your deliv'rer's brow!
The green corn glitters fresh again,
And all a change doth know.

Yea quickly all a change did know,
Lo! how the people all
To council Beneš Hermanow
Against the foe doth call!

Now stream the peasants where the wood
'Neath Hrubá Skála grows,
And each is weapon'd with a flail,
That 'gainst the Saxons goes.

'Tis Beneš leads the van, the folk
Doth follow wrathful wise,
And vengeance, vengeance every man
Against the plund'rers cries.

O anger fierce and savage wrath
Did fill both armies then,
And in the inmost breasts did storm
Of the enragéd men!

And fury in the foemen's eyes
Against each other glows
And club 'gainst club on high they raise,
And spears to spears oppose.

On one another rush'd the hosts,
As wood on wood were hurl'd,
And like the lightning of the sky,
So gleam'd the swords they whirl'd.

A fearful cry arising then
The forest beasts doth fright,

And scareth all the winged fowls
To the third ridge's height.
Spread from the rocky hills throughout
The vales upon the breeze
Here strokes of clubs, and here of swords,
Like fall of ancient trees.
Thus motionless both armies stood
Against each other there,
On heels that firm implanted stay,
On legs that steadfast are.
But Beneš wends himself on high,
And towards the right doth swing
His sword, the army thither hastes;
Then towards the other wing
He points, towards the left they rush;
Thence towards the rocky pass;
And from the rocks upon the foe
They hurl the stony mass.
Now to the plain the fight descends,
The Germans they must fly,
The Germans they must shriek aloud,
The Germans they must die!

JAROSLAW.

OVERTHROW OF THE TATARS, A. D. 1241.

I. I'll tell to you a glorious tale
Of struggles and of war;
Come, listen, and collect yourselves,
The mighty deeds to hear.

II. Far in the land where Olmütz reigns,
Rises a hill, not high;
'Tis Hostajnow; God's Mother there
Works marvels wondrously.

III. 'Twas quiet in our country long,
Long bloom'd a peaceful age,
When from the east a storm arose,
Amongst the lands to rage.

It was the daughter of the Khan,
The Khan of Tatary,
By Christian hands did for her gold,
Her pearls and jewels, die.

IV. The daughter bright of Kublay Khan,
Fair as the moon was she,
Had heard of countries in the west,
Where many people be;
And she the foreign countries will
And foreign manners see.

Of youths upstarts there half a score,
Of waiting-maidens two,
And first they all the needful things
In packages bestow,
Then thither, where the sun doth haste,
Upon swift steeds they go.

V. As rosy bright the morning dawn
O'er misty woods doth gleam,
So did the daughter of the Khan
From art and nature beam.

In gold brocade the maiden shone,
Bosom and neck were bare,
And wreaths of jewels and of pearls
Did ornament her hair.

VI. The Germans by her beauty struck,
And envious of her store,
Pursued her, as suspicionless
She journied on before,
Attack'd and slew her in a wood,
And off the booty bore.

VII. When came the news to Kublay Khan
About his daughter dear,
He gather'd hosts in ev'ry land,
And westward march'd with war.

VIII. The western kings the tidings heard,
That Kublay doth invade

Their thickly-peopled countries, and
Confed'racies they made.

A mighty host they gather, take
The field right speedily,
On a wide plain encamp'd await
The Khan of Tatary.

IX. Then Kublay his astrologers,
Magicians, wizards, all,
Into the future bids enquire,
What issue shall befall.

Th' astrologers assembled quick,
Magicians, wizards tried,
A circle in two companies
They tread on either side;
And in it a black bar they place,
And do in twain divide.

The one half they have Kublay nam'd,
The other half the kings,
And o'er them the whole magic band
Ancient enchantments sings.

And soon the bars begin to move
In combat mightily,
And that, which they had Kublay nam'd
Hath won the victory.

The multitudes thereat rejoice,
Each springs with speed to horse,

And quickly all array themselves
Amongst the army's force.

X. The Christians they no council hold,
And without foresight throng,
And rush upon the heathen ranks
As arrogant as strong.

Then first in battle did they meet,
Like hail the arrows stream'd,
The crash of spears like thunder roll'd,
The swords like lightning gleam'd,
And either host in youthful might
To urge the other seem'd.

XI. The num'rous Christians press'd the foe,
And ended were the war,
Had not th' enchanters come anew,
Bearing the cloven bar.

Inflam'd, the Tatars rushing charge
The Christians savagely,
So savagely, that panic-struck,
Like deer, they turn and fly.

There lies a shield upon the ground,
A costly helm struck down;
Here by the stirrups trailing drags
A horse his rider thrown.

Here one doth bravely all in vain
The Tatars strive to meet,

Another there for heaven's sake
For mercy doth intreat.

XII. The Tatars tax the Christians sore,
And spread on ev'ry side,
Subdue two kingdoms, Kiew old,
And Novgorod the wide.

XIII. Soon came the woeful news abroad,
To arms all nations flew,
Four mighty armies did they raise,
The death-fight to renew.

XIV. On their right wing the Tatars rush'd,
And hurl'd themselves with might,
As a black cloud, that threats with hail
The fruitful fields to smite,
E'en so was heard the Tatar foe,
Thick swarming for the fight.

XV. With speed do the Hungarians
Collect in companies,
With speed they arm themselves, and go
To meet their enemies.

But all in vain their courage was,
Vain all their manliness,
All, all in vain their efforts brave;
Upon their centre press
The Tatars, break their ranks, and all
Their num'rous host doth flee;

The Tatars all things devastate,
That in the land there be.

XVI. All hope the Christians doth forsake,
Had been such sorrow never;
They pray'd to God imploringly,
That he would them deliver.

,Now in thine anger, Lord, arise,
And free us from the foe,
And free us from the murderers,
That would our souls bring low,
And as the wolves around the sheep,
Around us prowling go'.

XVII. A first, a second fight is lost,
The Tatars make their home
In Poland, all things devastate,
And near and nearer come.

And now the savage heathen press
To Olmütz; cries of woe
Arise in ev'ry district; nought
Is safe before the foe.

XVIII. The first, the second day is past,
And neither side hath won;
But ah! the Tatar multitude
Goes still increasing on,

And waxes, as the ev'ning mist,
That hangs the woods upon.

XIX. The Christians, boat-like, to and fro
Amidst the Tatars sway,
And now towards God's Mother's hill
They backwards force their way.
„Up, brethren, up!" doth Wneslaw cry,
While on his silver shield
His sword he strikes, and o'er his head
The banner high doth wield.
All courage take, and all themselves
Upon the Tatars throw,
And in one body, as when flame
From the black earth doth flow,
So from th' outnumb'ring Tatar host
Towards the hill they go.
XX. With backward steps the hill they climb,
And 'neath its woody crown
Extend themselves, while underneath
A sharp peak pointeth down.
And right and left themselves with shields
They cover for the fight,
And on each other's shoulders lay,
The spears so sharp and bright.
On shoulder of the front-rank man
The second laid his spear,
And those of the third rank in turn
Upon the second were.

And down upon the Tatar hordes
Rain arrows from the hill; —
Night cometh on, and all the world
Envelopes calm and still.
O'er heav'n above she spreads herself,
And o'er the earth below,
And veils the warriors' flaming eyes,
That 'gainst each other glow.

XXI. Now raise the Christians walls on high,
All in the gloom of night,
And trenches dig around the hill
Before the morning light.

XXII. When in the east it dawn'd, arose
The whole camp of the foe,
The camp, that stretch'd around the hill
Farther than eye can go.
Upon their horses swift they crowd,
And heads of Christians slain
They bear upon their lances long
To the tent of Kublay Khan.

XXIII. Into a single mass collects
Itself the multitude,
And towards one side their course they bend,
Rushing with onset rude
To storm the hill, loud uttering
An all-terrific cry,

That hills and vales resound again
And echo fearfully.

XXIV. Upon the walls the Christians stood,
God's Mother courage gave,
And quick their pliant bows they draw,
And fierce their falchions wave;
The Tatars they must back retreat
Before defence so brave.

XXV. Then raged in fury at defeat
The Tatar nation wild,
The angry Khan upon them frown'd,
With dark displeasure fill'd.

Into three columns now itself
The heathen host divides,
And in three columns furiously
They storm the montain's sides.

XXVI. The Christians fell'd a score of trees,
All twenty as they grew,
And roll'd them from the summit down
Their battlements unto.

XXVII. And now the Tatars storm the hill,
Shouting with fearful din
That far and wide ascends, and now
To breach the walls begin.

Down from the walls the trees they hurl,
Like worms the Tatar foe

They crush, and spread destruction wide
Upon the plain below.
And long and savagely 'twas fought,
Until the gloom of night
For both contending armies set
A limit to the fight.

XXVIII. O God! it is a sight of woe!
The glorious Wneslaw falls!
Struck by an arrow down he sinks
Beneath the Christians' walls.

XXIX. Now anguish tears the heavy heart,
Thirst doth the entrails pain,
With dry and parchéd throats they lick
The dewy grass in vain.
Still eve into cool night doth pass,
Night into morning gray,
And all within the Tatar camp
Tranquil and quiet lay.

XXX. The day doth mid-day heat assume,
Through thirst the Christians fall,
And ope their parchèd mouths in pain,
And on God's Mother call.
To her their weaken'd eyes they turn,
And wring in agony
Their hands, from earth to heaven's height
Looking imploringly.

XXXI. ‚We cannot longer faint with thirst,
For thirst we cannot fight;
Who loves his health, who loves his life,
Must mercy seek in flight
Among the Tatars'. Thus around
‚Twas spoken left and right.
‚The sword is not so sharp a death
As thirst; in slavery
Of water we shall have enough;
Who thinks thus after me!'
(Says Weston) ‚after me the man,
Whe thirsteth painfully!'

XXXII. But leaping up doth Wratislaw
Like a young bull arise,
And by the arm he seizes him,
And thus to Weston cries:
‚Thou traitor! everlasting shame
Of men that Christians be!
And wilt thou to destruction bring
A people good and free?
Mercy from God 'tis meet to seek,
But not in slavery
From Tatars wild. Nay! brethren, nay!
Do not to ruin haste!
Already now the fiercest heat
Of noontide is o'erpast;

God strengthen'd us at noon, and if
We trust, will aid at last.
Out, out upon such words as those!
And blush for very shame,
Ye men, that fain would heroes be,
And bear the hero's name!
‚Die we upon the hill with thirst,
'Tis God our fate doth guide;
Surrend'ring to the foemen's swords,
Our death is suicide.
‚Our God doth Slavery abhor,
'Tis sin to slavery
A voluntary neck to yield;
Who thinks thus, after me!
To where God's Mother sits enthron'd!
Ye men that valiant be!'
XXXIII. And after him the multitudes
To the holy chapel haste;
‚Now in thine anger, Lord, arise!
Aid us, o Lord, at last!
Raise, raise us o'er our enemies
In all the land around,
And hear the supplicating cries,
That in thine ears resound!
‚Encircled and surrounded all
By savage foes are we;

O from the cruel Tatar noose
Rescue and set us free!
,Grant moisture to our bodies parch'd,
That here are perishing,
And we will give, o Lord, to thee
Loud thanks in offering.
,Crush now the foe in all our lands,
And us from them deliver,
Annihilate them utterly
For ever and for ever!'

XXXIV. Lo! Lo! upon the sultry heav'n
A cloud ascendeth high!
Loud blow the winds, the thunder rolls
And crashes fearfully.
The sky is thick o'erclouded all;
Flash! flash! the lightning glows
Amongst the Tatar tents; with rain
Reviv'd the hill-spring flows!

XXXV. The storm is past, from ev'ry land
There hasten warriors brave,
Towards Olmütz march in order'd ranks,
And high their banners wave.
Their heavy swords beside them hang,
Full quivers rattling sound
Upon their hips, their valiant heads
With helmets bright are crown'd;

And underneath the riders' weight
The swift steeds prance and bound.

XXXVI. The wood-horns hoarsely bray, the roll
Of drums resounds afar,
The hosts upon each other rush,
And close in dreadful war.

A cloud arises from the dust,
And hangs the armies o'er;
The second fight is fiercer far,
Than was the fight before.

The sharp swords clash, with fearful hiss
The poison'd arrows fly,
Spears crashing meet, and jav'lins whizz,
As they are hurl'd on high;
They strike, they stab, they shout for joy,
They shriek in agony.

Like torrents swoln by heavy rain,
So flow'd the warrior's blood,
And corpses lay upon the ground,
Like fell'd trees in a wood.

To one both hands are smitten off,
Cleft is another's head,
Another from his steed is flung,
That stumbles o'er the dead.

And here doth one his enemies
Strike down in furious mood,

As on the rocky mountain's side
A tempest rends the wood.
There hilt-deep in a foeman's heart
Another's sword doth pierce,
Here from another's head the ear
A Tatar severs fierce.
A shout! a cry of woe is heard!
Now, now the Christians yield;
The Tatars press them savagely,
And chase them o'er the field.
XXXVIII. But like an eagle Jaroslaw
Doth to the rescue fly;
Hard steel is on his mighty breast,
Beneath the steel doth lie.
Heroic valour, wisdom dwells
Beneath his helmet bright,
And glows and sparkles in his eyes
The fire of youthful might.
He like an angry lion storms,
That doth fresh blood behold,
Or by an arrow stricken turns
Upon the hunter bold.
So wrathful raging doth he rush
Upon the Tatar foe,
Behind him the Bohemians
Most like a hail-storm go.

On Kublay's son he fiercely charg'd.
It was a furious fight,
With spears did they together meet,
And broke their spears with might.
But Jaroslaw all bath'd in blood,
His steed all bloody too,
Hath smitten, reaching with his sword,
The son of Kublay through.
Down from the shoulder to the hip,
The trenchant blade did go,
And from his steed he lifeless sank
Among the corpses low,
And o'er him rattled, as he fell,
His quiver and his bow.
XXXIX. This all the savage Tatar hóst
With panic fear did smite,
Away their lances fathom-long
They threw in wild affright,
And all who could fled thither where
The sun doth glorious rise;
And thus was Hana *) freed again
From Tatar enemies.

*) Hana is a district in Moravia in the neighbourghood of Olmütz.

It should be remarked that Weston, who appears, alas! to have been an Englishman, was guilty of a similar piece of treachery at Jerusalem.

CZESTMIR and VLASLAW.*)

I. 'Twas Neklan bad arise to war,
And Vlaslaw was the foe,
His host with princely high command
He bad 'gainst Vlaslaw go
The host arose, arose to war,
And Vlaslaw was the foe,
Arose at the princes' high command
'Gainst Vlaslaw fierce to go.

II. Prince Vlaslaw did o'er Neklan boast
With vaunting proud and high,
O'er Neklan, o'er that prince renown'd,
He'd won the victory.
And fire and sword he sent abroad
Into Neklan's land so wide,
And behind his warriors' robber swords
Neklan with scorn defied.

III. «Up, Czestmir! lead my bands to war!
Vlaslaw, puff'd up with pride,
Hath spoken words of arrogance,
And us with scorn defied.«

---

*) Vlastislaw Prince of Saaz was defeated by Czestmir in the first half of the ninth century. Kosmas and other Bohemian chroniclers give a further account of the war.

IV. And Czestmir doth with joy arise,
And seizes his dark black shield,
(His dark black shield two tusks adorn)
And with it to the field,
He takes his axe, and his helm, which ne'er
In war might pierced be,
And off'rings to the gods he brings
Under every greenwood tree,

V. Merrily Czestmir calls his men,
And soon the ranks they fill,
And they march'd ere dawn, and all day long,
And they march'd on yet, when the sun was set,
To the top of yonder hill.

VI. Lo! o'er the villages rolleth smoke!
In the villages shrieks and gwaning!
»Who burnt the villages? Who hath caus'd
»This wailing and wo ful moaning?
»Who? Vlaslaw? Ne'er again shall he
»Spread woe and devastation;
»My warriors bring him punishment,
»And utter annihilation.«

VII. To Czestmir gave they answer straight,
»'Twas Kruwoi, flock and herd
»Who harried; savage Kruvoi 'twas,
»Who far and vide ou every side
»Spread woe with fire and sword.

»Of all that good and useful was
»He hath let nought remain,
»And with him he our honour'd duke
»Captive away hath ta'en.«

VIII. 'Gainst Kruvoi Czestmir wrathful raged,
And from his breast so wide
Spread anger fierce through ev'ry limb,
And to his men he cried,
»Ye warriors, with tomorrow's dawn
»Be all our wrath on fire!
»Go now, refresh your weary limbs,
»That the long march doth tire.«

IY, Upon the left-hand mountains stand,
And mountains on the right,
And on their summits glitt'ring high
Looks down the sun so bright:
And onwards o'er the mountains here,
And o'er the mountains there,
In columns long the warriors march,
And battle with them bear.

X. »Ho! onwards to the castle, on!
»That stands on the rocky height,
»Where Kruwoi Voymir captive holds
»With his daughter that maiden bright!
»He took then in the forest thick,
»All under yon grey rock,

»And there with arrogance and scorn
»Neklan, our prince, did mock.
»Kruwoi to Neklan promis'd faith,
»And gave his hand thereby,
»Yet wrought with that very voice and hand
»His people's misery —
»Up! up! ye warriors! up, with speed,
»And storm yon castle high!«

XI. The warriors rush with wrath enflam'd,
The castle to assail,
At the bidding of Czestmir, their leader brave
Like the clouds that bear the hail.
The foremost are shelter'd by their shields,
With shield on shield rais'd high,
The hindmost lean upon their spears
And on trees that crosswise lie;
And higher than the high tree-tops,
Round the castle clash their brands,
And rage against the swords that wave
In the defenders' hands.

XII. On the castle Kruvoi roar'd aloud
With the roaring of a bull,
Roar'd loudly, that his people's hearts
With valour all were full.
His sword upon the men of Prague
With mighty sway doth light,

To the castle Neklan's warriors crowd,
And 'tis as though on the mountains grow
Full many oaks of might,
And from a rock there falls a tree,
That on those oaks doth smite.

XIII. »Y'assail the castle from behind«
Now Czestmir gives command;
He bids in front the wall to climb,
That firm and high doth stand.
Tall trees that grow 'neath the rock below
Tey've leant 'gainst the castle wall,
That harmlessly the beams cast down
O'er the warriors heads may fall.
The warriors range themselves beneath,
With shoulders broad they stand
Comrade by comrade, man by man,
A bold and valiant band.
Across their shoulder beams they place,
And in part with ropes they tie,
Then firm upon their lances lean,
And men have sprung on high
Upon the beams their comrades bear,
And each supports him on his spear,
And beams anew set crosswise too
Upon their shoulders lie,

A third rank on the second springs,
A fourth the third doth crown,
And the fifth hath reach'd the battlements
Whence the falchins gleam and the arrows stream,
And the beams roll thund'ring down.

XIV. Now, now they stream, the men of Prague,
Right fiercely o'er the wall,
Before them in the castle strong
Doth every warrior fall.

XV. »Up, Voymir, up! with thy daugther dear!
»Come forth from the turret high!
»Come forth to greet this happy morn!
»Then on to the rock hard by!
»On the rock thou'lt Kruvoi bleeding see
»'Neath the axe of vengeance lie.« [morn,

XVI. And forth he comes to the gladsome
With his daughter, lovely maid,
And gazes on Kruvoi, his mortal foe,
On the rock all bleeding laid.

XVII. Now Czestmir sends the booty back
To the folk from whom 'twas ta'en,
And with the booty the lovely maid,
Returns to her home again.

XVIII. But Voymir will in the selfsame place,
At the selfsame hour of day,

To the gods, who granted victory,
His thankful off'rings pay.

XIX. »Up, Voymir, up!« quoth Czestmir then,
»Our steps are hast'ning straight
»O'er Vlaslaw victory to win;
»This service awhile must wait.
»The gods will Vlaslaw's overthrow;
»When the sun towards afternoon
»Approaches, we shall there approach,
»Where our army's cry of victory
»Will be loudly utter'd soon;
»Take then the weapons of thy foe,
»Come, arm thyself and on!«

XX. Right joyous is Voymir at the word,
From the rock on high with echoing cry
He shouts, that the wood doth sound,
From his mighty throat to the gods he calls,
That the wide wood quivers round;
»Ye gods, with your servant be no to wrath,
»That, ere to-day have past away,
Burnt-offerings be not found.«

XXI. »'Tis meet,« quoth Czestmir, »to the gods
»Fit offerings to pay,
»But now against our enemies
»We needs must haste away,
»Go, seat thee on a horse of speed,

»As a stag, quickbounding fly
»Right onwards through the forest wide
To yonder oakwood high!
»Fast by the road's a sacred rock,
»A rock to the gods right dear;
»There pay thy off'rings to the gods,
»Who rescued thee from fear,
»For victory that's past and gone,
»For victory that's near!
»Or ere the sun in onward course
»Ascends the heaven's height,
»Thou wilt be there arriv'd, and ere
»A second step and a third he takes
»O'er the tall tree tops in sight,
»The army too will have arrived,
»Where smoky columns high
»From thy victim rise into the skies,
»And the warriors will bend as on they wend
»In meek humility.«

XXII. And Voymir springs on a gallant steed,
And swift as a stag doth fly
On through the forest to the rock,
That stands in the oakwood high;
And on the summit of the rock,
The rock to the gods so dear,
He burns his off'ring to the gods,

Who rescued him from fear,
For victory that's past and gone,
For victory that's near.
He offers there a heifer fair',
All red and bright of hue;
He bought her from the cowherd there
In the vale among the grass so long,
And as her meed his gallant steed
He gave and bridle too.

XXIII. The offering flames; the host draws nigh,
Draws nigh the vale below,
And up from the vale their arms they trail,
With shout and cry to the oakwood high,
As one by one they go.
Each marching round the sacrifice
To the gods doth utter praise,
And faileth not as on he goes,
His voice aloud to raise.
But Voymir, when the rear is past,
On his warhorse swift doth spring,
And lays the shoulders fat and thighs
Of the victim upon horsemen six,
Behind the host to bring.

XXIV. Each step of the sun the host march'd on,
Until the full noonday;

Awaiting them on the level plain
The warlike Vlaslaw lay.
From wood to wood his army reach'd
It reach'd along five times as strong
As the men of Prague arrayed,
And from it, as from thunder clouds,
Was heard around a hurtling sound,
And countless blood hounds bayed. [fight;

XXV. »With foes like these we scarce can
»Not oft the staff can strive
»Against the club.« Thus Voymir, thus
Doth Czestmir answer give,

XXVI. »'Tis wise in whispers thus to speak,
»'Tis wise prepar'd to be
»For ev'ry chance. With heedless shock
»Why strike the forehead 'gainst a rock!
»With artful wiles the fox beguiles
»The bull so strong to see!
»Here Vlaslaw from the hill on high
»Can see us as we go;
»Quick down, and round the mountain march!
»Be they the rear, the van that were!
»Haste round the hill below!«

XXVII. And thus 'twas done by Voymir straight,

Twas done by Czestmir too;
With speed around the mountain high
Nine times the army drew.
Thus they their number and their might
Augmented to the foe,
And thus within the foemen's breasts
Did panic terror grow.
Among the brushwood on the hill
Themselves they scatter'd wide,
That in the foemen's eyes their arms
Might glance and gleam, and glitt'ring beam
The hill on ev'ry side.

XXVIII. Quick Czestmir with his company
Burst forwards on the foe;
Four squadrons in that company
Did thus with Czestmir go.
And with them Tras burst forwards too
From out the shady wood,
Tras seiz'd upon the num'rous host,
That there against them stood.
In rear, in rear, came to them fear
From all the forest wide,
They broke their ranks and panic-struck'
Took flight on ev'ry side.

XXIX. With valiant hand bursts Voymir forth,
And the entranee of the vale

Half occupies across, and doth
Vlaslaw in flank assail.

XXX. 'Tis crashing and dashing in the vale,
As hills with hills did fight,
And all the trees in all the wood
Did 'gainst each other smite.
And Vlaslaw springs 'gainst Czestmir forth,
Czestmir 'gainst him doth bound,
In savage duel — wound on wound —
He smote him to the ground!
Vlaslaw extended on the earth
In fierce convulsions lies,
Nor sideways, backwards, doth his strength
Avail again to rise,
And all in black and gloomy night
Morena wraps his eyes.
From mighty Vlaslaw streams the blood
Among the grass so green,
And flows into the thirsty earth,
Where nought that grows is seen.
The soul from out his bellowing mouth
Flew up into a tree,
From tree to tree, till the corpse was burnt,
It journied flutt'ring free.

XXXI. All Vlaslaw's men are terror-struck,
And sideways thence they fly,

And up the hill, themselves to hide
From Czestmir's piercing eye,
From Czestmir, who o'er Vlaslaw fierce
Hath won the victory.

XXXII. Loud sounds the shout of victory
In Neklan's joyous ear,
To Neklan's joyous eye doth spoil,
Abundant spoil, appear.

LUDISA and LUBOR.

Ho! old and young, your ears be lent
To combat and to tournament!
Beyond the Elbe in ancient days
A prince good, rich and glorious sways;
He hath an only daughter bright,
Both his and all men's dear delight.
That maiden she is wond'rous fair,
Of stature tall and stately air,
Her cheeks are white and, sooth to speak,
Red blushes bloom upon her cheek;
Her eyes, like heav'n, are clear and bright,
And on her neck, that is so white,
The golden glitt'ring locks descend
In twisted ringlets without end.
This prince, he sends his message out,
That all the nobles round about
Should to his castle hasten straight
Together to a feast of state.
And when arriv'd th' appointed day,
From lands and lordships far away
The nobles in the princes hall
To the great feast assembled all.

The drums and trumpets clamour loud,
Before the prince the nobles crowd,
Each to the prince due rev'rence paid,
The princess and the lovely maid.
Then at the table long they sit,
As each man's rank it doth befit.
They brought them flesh of hart for weet,
They brought them drink of honey sweet;
It was a joyous banquet there,
It was a splendid banquet rare!
Through every limb doth vigour glow,
And mirth in every mind doth grow.

Now to the lords the prince doth call:
»Sirs, be the reason known to all,
»Why have summon'd you this day!
»Most valiant Sirs, I wish t' assay,
»Who is the man most worth to me
»Of all your gallant chivalrie.
»In peace to think on war is wise,
»The German on our border lies.«

Thus speaks the prince, the silence flies;
Up from the board the nobles rise,
Each to the prince due rev'rence paid,
The princess and the lovely maid.

The drums and trumpets sound again,
Before the castle on the plain,

Upon the plain of wide extent,
Each arms him for the tournament.
The prince upon a balcony
Sits with his senators on high,
The princess with the dames is there,
Ludisa with the maidens fair.

The prince his nobles gives command, —
»Who in the tourney first shall stand,
»To bid arise of right is mine:«
The prince to Strebor gives the sign,
Strebor doth Ludislaw defy;
Each springs upon his steed on high,
Each takes his sharply-pointed lance,
Then on each other swift advance.
Together there they struggled long,
Till shiver'd were their lances strong,
And each so weary and o'erdone,
That from the lists they both are gone.

Anew the drums and trumpets sound;
The prince commands the nobles round;
»The princess shall the next ordain
»To tourney on the listed plain.«
The princess doth to Serpos cry,
Serpos doth Spytibor defy;
Each leaps upon his gallant steed,
Each takes his pointed spear with speed.

Serpos on Spytibor hath sprung,
And from his lofty saddle flung,
Then quick himself dismounts; his brand
Each seizes in his mighty hand,
Blow on the black shields follows blow,
Bright sparkles from the black shields flow.
Now Spytibor a stroke hath made,
On the cold earth is Serpos laid,
But each is wearied and o'erdone,
And from the lists they both are gone.

Anew the drums and trumpets sound,
The prince commands his nobles round;
»Ludisa shall the third ordain
»To tourney on the listed plain.«
Ludisa Lubor bids arise,
And Lubor Bolemir defies;
Each springs upon his gallant steed,
Each takes his pointed lance with speed,
Quick in the lists they both appear,
Each at the other aims his spear.
Together with their spears they sprung,
And Bolemir from horse is flung;
Far flies his shield, and squires convey
The fallen from the lists away.

The drums and trumpets sound anew,
Lubor bids Rubos rise in view;

Quick Rubos springs upon his steed,
And against Lubor fierce doth speed.
Sever'd his lance by Lubor's hand;
Rubos falls backwards from his steed,
Squires bear him from the lists with speed.
Again the drums and trumpets call,
Lubor defies the nobles all;
»Whoe'er with me will combat try,
»Into the lists now let him hie!«
The knights together talk aside,
Lubor doth in the lists abide.
Zdeslaw his long spear swings around,
On which a wild bull's head is found,
His fiery steed he mounteth free,
And thus with words of pride quoth he;
»My ancestor the wild bull slew,
»My father German bands o'erthrew,
»My prowess then let Lubor try!«
Together hurtling furiously
Their heads together struck with force,
And each is fallen from his horse.
And then with speed their swords they drew,
And fiercely fought on foot anew.
Their swords with so much might they wield,
That with the strokes resounds the field.
Lubor beside his rival sprang,

His sword upon his helmet rang,
The stricken helmet flew in twain;
Then sword on sword he struck again;
Out of the lists his sword is flown,
And Zdeslaw on the earth is thrown.

The drums and trumpets loudly call,
Round Lubor throng the nobles all,
Before the prince they lead him there,
The princess and Ludisa fair.
Ludisa doth the victor grace,
And on his brows a wreath doth place,
A wreath of oaken foliage made.

Loud roll'd the drums, the trumpets bray'd.

ZABOI and SLAVOI.*)

I. In forest black a rock doth rise,
High on the rock doth spring
The mighty Zaboi, far and wide
His glance around to fling.
Sad sorrow fill'd his noble heart,
As round his glance did go,
And he mourn'd aloud, with a wood-dove's wail,
For his country's pain and woe.

II. Long time he sate, long time he mus'd,
Then up, like a stag, sprang he,
And through the wood, the lonely wood,
Right speedily did flee;
From man to man through all the land,
From warrior to warrior went,
And few the words he spoke to each,
And secret their intent;
Before the Gods he bow'd himself,
Then on, on his mission bent.

III. The first, the second day is past,
And men a numerous band,

*) Supposed to commemorate the defeat of a lieutenant of Dagobert A. D. 639.

On the third day's night, in the pale moonlight,
All in the black wood stand.
Thence Zaboi led them to a dell,
All in the deep, deep wood,
And harp*) in hand before them all
In the lowest vale he stood.

IV. »O men of brotherly heart and true!
O men of fiery gaze!
»I sing to you from lowliest vale
The lowliest of lays.
»That lay, it springeth from my heart,
»From my bosom's deep recess,
»And sunk and drown'd in woe it tells
»My soul's deep bitterness.
»A sire**) his wives and children left,
»And to his sires is gone;
»He left them in their village home,
»But ah! he said to none:
»'O brother! speak a father's words,
»To these thus left alone.'
»A stranger to the village came
»With violence and wrong,

*) The Varito, the harp of the Slavonians, appears to correspond ro the *βαρβιτον* of the Greeks.

**) Allusion to the recent death of a chief, followed by a period of anarchy and an invasion of the enemy.

»He came commanding all around,
»All in a foreign tongue.
»And as it is done in foreign lands
»From morn till eve arrives,
»E'en so it must be done by us
»With our children and our wives.
»And one*) companion and no more
»On all our pilgrimage,
»From Vesna to Morana, must
»Be ours, from youth to age.
»No more may we our foreheads strike
»Before the Gods we know,
»No more to them at even-tide
»With meats in offering go.
»Where erst our fathers sacrific'd,
»When erst they praises sung,
»They've fell'd the groves, and all the Gods
»Down from their thrones have flung «

V. Thou singest, Zaboi, heart to heart,
A song from the midst of woe.
Like Lumir,**) who with words and song

*) The introduction of Christianity abolished polygamy, and forced the Bohemians to be content with a single wife, from Vesna, the goddess of spring and youth, (indian usna) to Morana, the goddess of death, (Greek μοῖρα, indian Morana).

**) Lumir, the Bohemian Orpheus; Vysegrad, High-castle, an ancient fort on a hill commanding the present city of Prague.

Right well to move did know
Proud Vysegrad, and all the land
That heard the god-like sound:
E'en so thou movest me and all
Our brethren here around.
The Gods in minstrels' good delight;
Sing on! from thee is given
The heart that speaks against the foe,
Thy song it is from heaven.«

VI. On Slavoi Zaboi gaz'd awhile
On his looks with anger fir'd,
Then further seiz'd their hearts with song,
And patriot rage inspir'd:

VII. »Two*) sons, whose voices had assum'd
»E'en now the manly tone,
»Were wont into the wood to go,
»And exercise alone.
»With sword, with pole-axe, and with dart,
»Their hands they practis'd well,
»In secret practis'd, and with joy
»Returned from hidden dell.
»And when their arms and hands were strong,
»And their wisdom 'gainst the foe,
»O then their brethren too at home

*) Alluding to himsef and Slavoi.

»To man's estate did grow,
»And all upon the foemen sprang
»Their wrath like the stormy sky,
»And to their village home return'd,
»The happiness gone by.«

VIII. O, swift to Zaboi's side they bound,
As low in the vale he stands,
And clasp him in their mighty arms,
And heart to heart take hands;
And words of wisdom spoken are
Among the patriot bands.

IX. The night it goes, and the dawn comes on,
Fresh brightening into day,
The vale they leave, and scatt'ring wide
Through the forest take their way.

X. The first, the second day is past,
And now the third is done,
And Zaboi in the dark'ning night
Into the wood hath gone.
Behind him goes a company
Of men in wrathful mood,
And Slavoi too another band
Leads through the gloomy wood.
Each trusteth in his leader bold,
Each hates from his heart the King,

And each, against that tyrant fell,
A weapon sharp doth bring.

XI. »Up, Slavoi! brother! up and on
»To yonder hill so blue!
»To yonder hill we'll bend our steps,
»That all the land doth view;
»Thence onwards, towards the morning sun,
»A darksome wood doth grow,
»There hasten we our faithful hands
»To plight for weal or woe.
»Now speed thee with a fox's gait,
»And I this way will go.«

XII. O wherefore, brother Zaboi, must
Our arms from yon mountain bring
Their terrors? Hence we'll storming go
'Gainst the armies of the king!

XIII. »O brother Slavoi, wilt thou strike
»And smite a serpent dead?
»'Tis surest at the head to aim,
»And yonder is his head.«

XIV. The many scatter in the wood,
Dividing left and right:
These follow Zaboi, those attend
Fierce Slavoi to the fight;
And towards the mountain blue they go
Deep through the forest's night.

And when the fifth day's sun arose,
True hands they gave and took,
And down beneath, with foxen eyes,
On the king's host they look.

XV. »His armies Ludiek must unite,
»To quell at a single stroke —
»Ho! Ludiek! thou art but a slave *)
»Set over the slavish folk!
»Go tell thy tyrant, his command
»To us is nought but smoke!«

XVI. **) In wrath did Ludiek shout aloud,
And his hosts together bring;
Beneath the sky 'twas glittering light,
As the sun his beams did fling
On the countless weapons, glancing bright,
Of the armies of the king.
All, all were ready for the war,
On every sword a hand,
And every foot in act to march,
As Ludiek might command.

XVII. »O haste thee, Slavoi! brother, haste
»This way with foxen pace!

---

*) Ludiek si evidently only the lieutenánt and vassal of a powerful sovereign, and not a monarch himself.

**) Compare this passage with Homer's Iliad, ii 455. iv 422 etc

»And I will charge him in the front,
»And meet him face to face.«

XVIII. And forth rush'd Zaboi with his men,
Like a hail-storm on their van,
And Slavoi on their flank with his,
Like a hail-storm, charging ran.

XIX. »These, brother, these our trees did fell,
»These, these, our Gods did rive,
»These from the forests chas'd the hawks!
»The Gods will victory give!«

XX. Ha! rage 'gainst Zaboi Ludiek hurls,
From the midst of the countless foe;
And Zaboi with his eyes on flame
'Gainst Ludiek swift doth go.
As oak 'gainst oak contending fierce,
That all the wood may see,
So Zaboi did on Ludiek rush',
Before both armies free.

XXI. High Ludiek whirl'd his mighty sword,
And pierc'd his shield's third hide;
With pole-axe Zaboi struck a stroke,
But Ludiek sprang aside.
The pole-axe struck into a tree,
The tree on the host doth fall,
And thirty to their fathers go. —
In wrath doth Ludiek call.

»Thou monster! giant serpent's brood!
Come, draw thy sword to fight!«
And Zaboi heaves his sword, and doth
A piece from his buckler smite;
When Ludiek strikes again, his sword
Doth vain on the tough shield light.

XXII. With rage enflam'd they strike amain,
Till each is wounded sore,
A wound appears in every part,
And all around is gore;
And those in savage combat near
With blood they spurtle o'er.

XXIII. The sun o'erpasseth noon, from noon
Approacheth towards even-tide,
And still 'tis fought, nor here nor there
Retreat on either side:
Here Zaboi fought, and Slavoi there
The foe alike defied.

XXIV. »Hence, murd'rer!*) Bies receive thee! hence!
Why drink'st thou yet our blood?«
And Zaboi seiz'd his mighty axe,
But Ludiek aside hath stood.

---

*) Bies, the evil spirit, connected probably with the German word bös.

Zaboi on high his pole-axe swung,
And cast it at the foe;
The axe it flew and cleft the shield,
And Ludiek's breast below.
*) The heavy axe the soul affrights,
The soul by the pole-axe strong
Is driven forth, and fathoms five
Through the army borne along.

XXV. Loud shriek the panic-stricken foe,
When low their leader lies,
But glad the shouts of Zaboi's bands,
Joy sparkling in their eyes.

XXVI. »O brethren! the Gods have granted aid,
»And given us victory;
»And now divide we left and right,
»Steeds seek we speedily
»In every vale; with steeds must neigh
»The whole wood merrily!«

XXVII. ‚O brother Zaboi, lion brave!
Cease not to press the foe!'
Lo! Zaboi flings away his shield, **)

---

*) Compare the deaths of Sarpedon (Il. xvi. 505) and Hector (Il. xvii 362).

**) Zaboi may here be compared with Achilles, pursuing lone the whole Trojaa army. —Iliad XX. 490.

And onwards still doth go.
In one hand is his pole-axe strong,
The other his sword doth hold,
And thus through the enemy with speed
His path he breaketh bold.

XXVIII. The foe must shriek, the foe must flee,
Tras *) drives them from the field,
And terror forces from their throats
The cries of them that yield.

XXIX. With neighing steeds the forest sounds:
»Up, up! to horse and ride!
»After the foe on horse-back go
»Through the regions far and wide!
»Ye swift steeds **), swift the vengeance bear,
»That our foemen doth betide!«

XXX. The warriors on the swift steeds sprang,
And galloping on the foe,
With wound on wound remorselessly
Did fiercest vengeance show.
They past the mountains and the plains,
They pass the woods like wind,
And right and left, as on they go,
All things they leave behind.

**) Tras (*Τρομος*, ind. trasa) the god of panic.

*) Achilles thus addresses his steeds. Iliad xix. 400.

XXXI. A mighty stream is hurtling wild,*)
Wave after wave rolls on,
But bound on bound both armies
Through the stormy stream are gone.
The waters seiz'd the foreigners,
And whelm'd them in the tide,
But safely bore the friends they knew
To reach the other side.

XXXII. Far, far and wide, through all the land,
With its long wings spread on high,
A furious glede with vengeful speed
Doth chase the birds that fly.
And Zaboi's band through all the land
Spreads wide, their foes to meet,
And down they smite them everywhere
Beneath their horses' feet. [pale light,
They chase them by night 'neath the moon's
Beneath the sun by day,
And then in the darksome night again,
And then in the morning gray.

XXXIII. A mighty stream is hurtling wild,
Wave after wave rolls on,

---

*) Some consider these rivers to be the Angel and Mies in the west, others the Elbe and Eger in the north of Bohemia. Compare Iliad xxi I, where the Trojans fling themselves into the Xanthus.

But bound on bound both armies
Through the stormy stream are gone.
The waters seiz'd the foreigners,
And whelm'd them in the tide,
But safely bore their countrymen
To reach the other side.
»When we've got to yonder mountains gray,
Revenge will be satisfied.«

XXXIV. »O Zaboi, brother, cease awhile!
The hills are not far away,
The foes that are left are faint and few,
And these for mercy pray.« [paths

XXXV. »Back through the land by diff'rent
»With speed, both thou and I,
»And all that to the king belong'd
»Destroy we utterly!« [land

XXXVI. The wind it stormeth through the
On storm those armies twain,
Through every district left and right,
Through woodland and through plain,
With force extending far and wide,
With joyful shouts amain. [gray!

XXXVII. »Ho! brethren, see yon mountain
»Our late won victory,
»There dwell the gods that gave it us,
»And there from tree to tree

»Flits many a soul through all the wood;
The timid beasts and fowls
»In terror flee, except alone
The ne'er affrighted owls.
»On to the mountains let us go,
»Our dead to bury there,
»And to the Gods to sacrifice,
»Who gave us freedom fair!
»And many an offering we will bring,
»And many a thankful strain,
»And to them we will dedicate
»The weapons of the slain.«

ZBYHON.

From tree to tree a pigeon flew,
And his woeful grief to the wood did coo,
»Thou forest wide, I roam'd in thee
»With the dove that dearest was to me;
»But cruel Zbyhon doth seize and keep
»My dove in the castle strong and steep«.

A youth round the castle steep doth go,
And sighs for his own true-love in woe;
Thence on to the rock, and sitting there
With the dumb wood mourns in mute despair.

Sad coos the pigeon as up he flies,
The youth to him lifts his head and cries:
»Thou woeful pigeon, that lone dost mourn,
»A hawk perchance thy mate hath torn.
»Thou, Zbyhon, in yon castle steep
»My dear, my darling love dost keep,
»In yon castle strong, yon castle steep.
»Thou, pigeon, with the hawk had'st striven;
»Had a valiant heart to thee been given,
»Thou had'st reft from the hawk thy mate with might.
»Had'st thou had talons sharp to fight;

»Thou had'st slain the cruel hawk, I ween,
»Had thine a beak flesh-rending been.
»Up, woeful youth! 'gainst Zbyhon go!
»Thine a brave heart against the foe!
»Thine weapons keen and strong for fight,
»An iron mace his head to smite!«
Down speeds the youth through the dark-
some wood,
Shoulders his mace, dons his armour good,
Through the dark wood hastes to the castle steep,
Arrives at night; all, all's asleep.
With strong fist knocks — »Who's there?«
they cried;
»A hunter benighted.« — The gate spreads wide.
Knocks again; — the next door is undone
at his call;
»Where? where is lord Zbyhon?« — »Beyond
the great hall« —
Lustful Zbyhon is there, there the maid makes
her moan.
»Ope, ope to the hunter!« the door's not undone.
With his mace the strong youth breaks open
the door,
'Neath his mace lord Zbyhon lies low on the floor,
He storms through the castle and all doth slay,
With his lovely maid till morn doth stay.

Through the treetops cometh the morning sun,
New joy 's in the heart of the youth begun,
That his own sweet maid in all her charms
He cradleth fond in his mighty arms.
»Whose dove?« — »Her Zbyhon did seize and keep,
»When he brought me here to the castle steep.«
»Away to the woods!« To the wood she flew,
And flutter'd here and there anew,
From tree to tree with her mate did fleet,
And on one branch they slumber'd sweet.
Glad smiles the maid at her lover's side,
Together at will they wander wide,
One couch for bridegroom and for bride.

THE NOSEGAY.

(KYTICE.)

From the tall princely forests the light wind doth blow,
The maiden belov'd to the streamlet doth go.
She scoops with her bucket the waves as they fleet,
A nosegay there floats on the wave to her feet.
The maiden she reaches the nosegay to hold,
That roses and violets sweets doth enfold,
But she falls, ah! she falls in the water so cold.
O did I, fair nosegay, o did I but know,
Who, who was the planter that made thee to grow,
A bright golden ring I'd upon him bestow.
O knew I, thou nosegay, so sweet and so fair,
Who chose thee, and pluck'd thee, and bound thee with care,
I'd give him, I'd give him the pin from my hair.
O did I, fair nosegay, o did I but know,
Who gave thee to float on that waters that flow,
The wreath from my head I'd upon him bestow.

THE STRAWBERRIES.

(JAHODY.)

My love went gath'ring strawberries,
Where green the pine-trees grow,
Her tender foot a thorn hath pierced,
That grew so sharp below,
And now my true-love scarcely can
Upon her white foot go.

O why hast thou, thou thorn so sharp,
Thus wrought the maiden pain?
For that shalt thou, thou thorn so sharp,
Out of the wood be ta'en.

O come my love, into the shade
All under the greenwood tree!
I'll to the meadow go and fetch
My steed so white to see.

The steed upon the meadow roves,
On the thick grass feedeth he;
My love 's beneath the cool, cool shade
For her lover waiteth she.

My love in the pine-wood half aloud
'Gins plaining as afraid;

»O what will mother say to me,
»To me unhappy maid?
»My mother bad me evermore
»Of young men to beware,
»Yet why of young men heedful be,
»When they good people are?«
Then up I rose upon my steed,
Like snow that was so white,
Dismounted, tied him to a branch
By the silver bridle bright.
I clasp'd and press'd her to my heart,
I kiss'd her lips so sweet,
And the lovely maid forgets the thorn,
That pains her tender feet.
We kiss'd and lov'd each other there,
Till the setting of the sun;
»Come, hasten homewards, love!« she said;
»The day is almost done.«
Then quick I sprang upon my steed,
That was as white as snow,
I took my true-love in my arms,
And with her home did go.

THE STAG.

(JELEN.)

There courses a stag through the land so wide,
And o'er the mountains free;
O'er hill and dale he bounds along,
His antlers are fair to see:
With the antlers fair that his brow doth bear,
Through the thick wood bursts his way,
And on his feet, that are so fleet,
Doth in the forest play.

There paces a youth on the mountains high,
Through the vales to war he goes,
Proud weapons on his shoulders bears,
With weapons strong bursts through the throng
And close array of foes.

No more 's the youth on the mountains high,
With craft his savage foe
Doth on him spring; his look is dark,
His eyes with fury glow.

With heavy mace he smites his breast,
The woods for sorrow sigh,
He drives forth the soul, the gentle soul,

That through the long and slender neck
At the fair lips out doth fly.
Ah there he lies! the warm blood flows
After the soul that's gone;
The waste earth drinks the warm, warm blood,
And every maid for the youth low laid
In sad heart makes her moan.
Low lies the youth in the cold, cold earth,
An oak grows o'er his grave,
And far and wide on every side
Its branches it doth wave.
On goes the stag with antlers fair,
On his quick feet he doth bound,
And reaches with long and slender neek
The leaves that grow around.
Together swift-wing'd sparrow-hawks
From all the forest fly,
And on that oak they sit and scream,
That all may hear the cry;
»By foeman's wrath was lowly laid
»A youth bemoan'd of ev'ry maid.«

THE ROSE.

(RÓŻE.)

O thou rose, thou lovely rose,
Why so early bloom'st thou bright?
Why doth frost thy young bloom smite?
Why frost-stricken fad'st in sight?
Why when faded fall'st thou light?
Long time I sate at even late
Till cock-crowing alone,
Nor longer could I aught await,
The wood was burnt and gone.
I slept, I dream'd, it to me seem'd,
Ah me, unhappy maid!
The gold ring from my finger fell,
That my right hand display'd.
Out slipp'd a costly stone of price,
That in the ring should be; —
The precious stone I never found,
No lover came to me.

THE CUCKOO.

(ZEZHULICE.)

Upon the plain an oak-tree stands,
A cuckoo there doth sing,
And still she mourns and still complains,
That 'tis not always Spring.

How in the fields could ripen corn,
If Spring were evermoe?
How apples on the orchard-trees,
Were Summer ne'er to go?

Or how the ears in garners freeze
Were nought but Autumn known?
How woeful were it for the maid,
If always left alone!

THE FORSAKEN.

(OPUŠTĚNÁ.)

Alas! ye woods, ye gloomy woods!
Ye woods of Miletin!
In summer and in winter too
Why are ye ever green?

Right glad were I did I not weep
And my poor heart torment,
But, o good people, tell to me,
Who would not thus lament?
Where, where's my father, father dear?
He in the grave is low;
Where, where's my mother, mother good?
O'er her the grass doth grow:
Brothers and sisters none remain,
My lover they away have ta'en.

THE LARK.

(SKRIVANEC.)

All in a lordly garden ground
Is weeding hemp a maid,
A lark addresses her and asks,
Why sad, and why afraid?
'O how can I then joyful be,
Thou pretty little lark?
My lover they have ta'en from me
And shut in dungeon dark.
O had I, had I but a pen,
A letter I would write,
And thou my messenger shouldst be,

And with it take thy flight.
But I've no paper, I've no pen,
To write a letter now,
So greet my love with song, and say,
That here I pine with woe.

THE PARLIAMENT.

(SNÉM.)

»Ev'ry father in his household ruleth,
»Men must till, and clothes be made by women;
»If the household's head begone, the children
»Rule together jointly his possessions,
»Choosing from the household a Vladyka,
»For the common weal to seek th' assembly,
»With the Kmets, the Lechs and the Vladykas,«
Rose the Kmets, the Lechs and the Vladykas,
And approv'd the legal just decision.

THE JUDGEMENT OF LUBUSSA.

(LUBUŠIN SUD.)

Why Veltava, troublest thou thy water?
Troublest thou thy silver-foamy water?
Hath a tempest wild disquieted thee,
In the wide sky scatt'ring streaming storm-clouds,
Washing all the tops of the green mountains,
Washing out the loam, whose sands are golden?
How could I not trouble thus my water,
When own brothers have engag'd in quarrel
For the heritage that was their father's?
Savagely together have they quarrel'd,
Chrudos fierce beside Otava winding,
By Otava's gold-producing windings,
Valiant Staglaw by the cool Radbuza;
Brothers both, and both are Klenovices,
Of th' old race of Tetwa, son of Popel,
Who with Czech and with his squadrons enter'd
Into the rich land across three rivers.

Up the social bird, the swallow, flieth,
Flieth from Otava, winding river,
And upon the window wide is seated
In Lubussa's golden seat paternal,

Vysegrad, her sacred seat paternal;
And she mourneth and she waileth sadly.
When her sister hears her thus complaining,
Her own sister in Lubussa's palace,
She within the Vysegrad the princess
Begs to hold a court for the decision,
And the brethren twain to summon thither,
And to judge them as the law ordaineth.

Messengers the princess bids to issue
Unto Svatoslaw from white Lubica,
Where the useful oaken forests flourish;
Unto Lutibor from Dobroslaw's height,
Where the Labe drinketh the Orlica;
Ratibor from Kerkonossian mountains,
Where erst Trut the savage dragon slaughter'd;
Unto Radovan from Kamen Most, and
Jarozir from hills with water streaming;
Unto Strezibor from fair Sazava,
Samorod from Mza, whose waves bear silver,
All the Kmets, the Lechs and the Vladykas;
And to Chrudos and his brother Staglaw,
For their father's heritage contending.

When at length the Lechs and the Vladykas
In the Vysegrad were all assembled,
Each takes place according to his birthright;
Clad in glitt'ring white her throne paternal

In th' assembly grand ascends the princess;
Forth there issue pacing two wise maidens,
Well instructed in victorious science;
With the first are tablets law-declaring,
With the next the sword, that crimes doth punish;
Opposite them is the flame that judgeth,
And beneath them is the hallow'd water.

From the golden throne the princess speaketh:
»Ye, my Kmets and Lechs, and ye Vladykas,
»'Twixt the brethren must the right determine,
»Who now for their heritage together,
»For their father's heritage are striving.
»Let them both at once possess according
»To the edict of the gods eternal,
»Or divide the land in like proportion.
»O my Kmets and Lechs, and ye, Vladykas,
»It is yours my sentence to establish,
»If it be aceording to your wisdom.
»If 'tis not according to your wisdom,
»Stablish for the twain a new deeision,
»That may reconcile the striving brothers.«

Bent themselves the Lechs and the Vladykas,
And began a whisper'd consultation,
Whisper'd consultation with each other,
And they did commend and laud her sentence.

Uprose Lutobor from Dobroslaw's height

And began in these words his oration;
»Glorious princess on thy throne paternal!
»We have well consider'd of thy sentence,
»Now collect the votes throughout thy nation.«
And the judging maids the votes collected,
In a sacred urn the votes collected,
To the Lechs they gave them for announcement.
Radovan from Kamen Most arising
'Gan the votes by number to examine,
And announc'd the sentence to the nation
In assembly gather'd for decision.
»O ye brethren twain, both Klenovices,
»Of th' old race of Tetva, son of Popel,
»Who with Czech and with his squadrons enter'd
»Into the rich land across three rivers;
»Thus about your heritage accord you!
»Ye shall rule it both the twain together.«
Uprose Chrudos from Otava winding,
Anger pour'd itself throughout his body,
All his limbs with savage fierceness trembled,
Like a bull he roars, his strong hand swinging;
»Woe to nests, to which the snake approacheth!
»Woe to men o'er whom a woman ruleth!
»That a man o'er men should rule is fitting;
»It is right the firstborn should inherit.«
From her golden throne Lubussa rising

Saith, »Ye Kmets, ye Lechs, and ye Vladykas!
»Ye have heard the insult cast upon me.
»Judge yourselves, and give the legal sentence!
»Never more will I your strifes determine.
»Choose a man, an equal, from your number,
»That he may with iron sway and rule you!
»Weak o'er you to rule is hand of maiden.«
Ratibor from Kerkonossian mountains
Rose and thus began to make oration;
»Shame 't were we should justice seek from Germans,
»We by sacred law have right and justice,
»Which our fathers brought into these regions.«

— — — — — — — — — — — —

SONG UNDER THE VYSEGRAD.

(PIESEŇ POD VYŠEGRADEM.)

Hail Vysegrad lofty, our sun beaming bright!
How proud and how bold thou dost stand in the height,
And all foreigners strik'st from the rock with affright!

Beneath thee the river rolls rapid and strong,
Veltava her waves rolleth swiftly along.

By Veltava's bright waves, that transparently fleet,
Thick shrubs a cool arbour afford from the heat.

There merrily soundeth the nightingale's strain,
Or sadly he pipes, tiny songster, his pain,
As joy or as sorrow his heart doth contain.

O were I the nightingale in the green grove,
How speedily thither I'd fly, where my love
Late at even, at even, doth wander and rove!

And when love waketh things, and all that 's alive,
For love with deep longings doth struggle and strive,
I long and I pine, fairest maiden, for thee;
Take pity, fair maiden, take pity on me!

A SONG BY KING VACESLAW I.

(PIESEŇ KRALE VACESLAVA I.)

After adventures stern and great
Love doth to me its sweet estate
Reveal and went high;
Right heartily I mourn and sigh,
When thinking on the loveliness,
That causes thus my mind's distress,
How brightly doth the maiden shine,
Of whom myself to boast is mine.
Yet, though her love be not to blame,
She cruel anguish gives,
And I must bear it evermore; —
She asks not whom she rives.
My mind doth drive me on to love,
O happy happy me!
And now my highest gladness is
Blest through the eyes to be.
For all my joyance through the eyes
Into my loving bosom flies.
Love grows increasing bye and bye,
In clearer brighter sympathy,
Because I gave it heart and mind.

It is a fount of bliss refin'd,
It the beginning is of mirth,
My anguish and my joy on earth.
E'en as sweet dew the rose-bud sips,
When from its swathings free,
E'en so I kiss'd her honied lips;
O happy, happy me!
In vain to understand I try,
How happy in thy love am I.
Love banish'd is by anguish strong,
Pain comforts, love doth pine and long —
Love will accuse me — ah! for why?
Love cannot me accuse that I
Embrac'd her form so fair and bright,
So full of sweetness and delight,
In all its glowing glitt'ring charms,
Yet still with honourable arms.
For when that maid enchain'd my heart —
— — — — — — — — — —

KÖNIGINHOFER HANDSCHRIFT.

SAMMLUNG LYRISCH-EPISCHER NATIONALGESÄNGE.

ÜBERSETZT VON

WENCESLAW SWOBODA.

VORERINNERUNG.

„Diese Sammlung lyrisch-epischer reimloser Nationalgesänge übertrifft Alles, was man bisher von alten Gedichten aufgefunden, wovon sich aber nur 12 Blättchen Pergamen in 12., und zwei schmale Streifchen erhalten haben. Der Herausgeber, nach dem er den rühmlichen Entschluss, unsre alten Gedichte herauszugeben, gefasst, und mit dem ersten Bändchen schon ausgeführt hatte, war so glücklich, diese schätzbaren Überreste in einer Kammer an der Kirche zu Königinhof unter verworfenen Papieren und alten Pfeilen zu entdecken, und von nahem Untergange zu retten. Nach der Schrift zu urtheilen, fällt die Sammlung zwischen die Jahre 1290 und 1310. Einige von den Gedichten sind in Rücksicht ihres Ursprunges auch wohl noch älter. Desto mehr ist der unersetzliche Verlust von

dem bei weitem grössern Theile derselben zu bedauern. Die ganze Sammlung bestand aus drei Büchern, wie man aus den Uiberschriften der übriggebliebenen Kapitel des dritten Buches, da das 26te, 27te und 28te genannt werden, sicher schliessen kann. Wenn jedes von den abgängigen 25 Kapiteln auch nur 2 Gedichte enthielt, so sind blos vom dritten Buche 50 Gedichte in Verlust gerathen.

Wen sollten diese kleinen Proben nach dem vortrefflichen Ganzen, das sich durch Leichtigkeit des Vortrags, Reinheit und Correctheit der Sprache, durch Kraft und Anmuth auszeichnet, nicht lüstern machen?“

Vollständige Uibersetzungen sind erschienen:

Polnisch in anmuthigen Reimen von L. Siemiéński, Krakau 1836 und Prag 1843, russisch in kräftig-nationaler Diction v. N. Berg, Moskwa 1846, serbisch von Slavko Petrović-Zlatojević, Prag 1851, illyrisch von I. Berlić, Ofen 1845—50 u. Prag 1851, wendisch-serbisch von J. E. Smoler Prag 1851, und italienisch von F. Francesconi, Prag 1851. Englisch von Bowring und Wratislaw. Theilweise in den übrigen slavischen Dialecten und im Französischen.

ULRICH UND BOLESLAW.

— — — begab sich in den schwarzen Wald,
Wo zusammen die Wladyken kamen,
Sieben Grafen mit beherzten Schaaren.
Wyhon Dub eilt hastig hin mit ihm
Nächt'gen Dunkels mit all seinen Mannen.
Hundert Mannen stark wohl ist sein Haufe,
All die Hundert scharfe Schwerter in der Scheide,
Zu den Schwertern alle starke Arme,
All zu Wyhon festes, inniges Vertrauen.
Und sie kamen in des Waldes Mitte,
Reichten sich ringsum die tapf're Rechte,
Redeten zusammen leisen Lautes.
Ueber Mitternacht schon war die Nacht gerücket,
Nahte schon des Morgens dämmernd Grauen;
Und da spricht zu Herzog Ulrich Wyhon:
»Hoi! vernimm mich, hochberühmter Herzog;
»Gott gab Heldenkraft in deine Glieder,
»Gott gab Klugheit deinem Heldenhaupte,
»Führe du uns gen die bösen Polen!

»Rechts und links nach deinem Worte gehen,
»Vorwärts, rückwärts wir in alle Schlachten.
»Auf, ermannt euch heldenkräft'ge Herzen!«
Schwingt der Fürst in starker Hand die Fahne,
»Mir nach! mir nach mannhaft auf die Polen,
»Auf die Polen, auf die Landverderber!« —
Und ihm nach nun stürmten acht Wladyken,
Und mit ihnen vierthalb hundert Kämpen,
Tapf're Kämpen, dorthin, wo im Schlafe
Hingestreckt der Polen Haufen lagen.
Oben hielten sie am Waldes-Rande:
Sieh! da liegt Prag still im Morgenschlummer!
Morgennebel dampfen ob der Moldau,
Hinter Prag wie blauen sich die Berge,
Hinter ihnen graut der helle Morgen!
»Nieder von dem Berg!« Still, alles stille,
Schlau im stillen Prag sie sich verbergen,
Hüllen ihre Waffen in die Mäntel.
Ging ein Hirt, als früh der Morgen dämmert
Ruft hinauf, dass man die Thore öffne.
Hört die Wacht des Hirten lautes Rufen,
Oeffnet ihm das Thor zum Moldaustrome.
Auf die Brücke tritt der Hirt, laut bläst er.
Auf die Brücke springt der Fürst, ihm nach acht Grafen,
Jeder eilt mit allen seinen Mannen. —

Und die Trommeln Donnerschläge hallen,
Schmetternd hallen drein der Hörner Klänge.
Auf die Brücke pflanzt das Heer die Fahnen.
Und sie bebet unter dem Gedränge.
Schreck ergreifet alle Polenkrieger.
Hui! wie sie nach ihren Waffen greifen!
Hui! die Grafen führen mächt'ge Hiebe.
Hierhin, dorthin stürzen nun die Polen,
Im Gedränge über Gräben setzend
Rennen sie forthin bis zu den Thoren,
Rennen weiter vor den tapfern Hieben.
Ha, und Gott hat uns den Sieg verliehen!
Eine Sonne leuchtet an dem Himmel,
Jarmir leuchtet wieder ob dem Lande. —
Durch ganz Prag erschallet freudig Rufen,
Rings um Prag erschallen Freudenrufe,
Freudenruf erschallt im ganzen Lande,
Von dem frohen Prag durch alle Lande.

BENESCH HERMANOW.

Ei du Sonne, holde Sonne,
Warum scheinest du so traurig?
Ach warum auf uns noch scheinst du,
Auf uns Hartbedrängte, nieder?

Wo doch weilet unser Herzog?
Wo sind unsre Kriegerhaufen?
Weit zu Otto musst' er fahren.
Wer aus dieser Dränger Klauen
Reisst dich Waise, Vaterland!
Sieh die fremden Dränger kommen,
Teutsche sind es, böse Sachsen
Ziehn heran in langem Zuge,
Von dem Waldgebirge nieder
Kommen sie in unsern Gau.
Gebet, o ihr Armen, gebet
Ihnen euer Gold und Silber,
Gebt heraus all eure Habe.
Sonst die Hütten, die Gehöfe,
Werden sie euch noch verbrennen.
Ach! sie brannten alles nieder,
Raubten unser Gold und Silber,
Trieben uns're Heerden fort,
Ziehen nun auf Trosky los,
Klage, klage nicht, du Landmann,
Schon erhebt das Gras sich wieder,
Das so lange frech getreten
Hat der Huf der Fremdlinge.
Pflücket Blumen von den Wiesen,
Windet Kränze eu'rem Retter!
Schon ergrünt die Saat;

Wandeln soll sich's schnell.
Schnell hat alles sich gewandelt.
Siehe, Benesch, Hermans Sohn,
Ruft das Volk zum Rath zusammen.
Gen die Sachsen ruft er sie.
Und das Landvolk strömt zusammen,
Dort im Walde, wo auf Felsen
Hoch die Veste Grossskal ragt,
Flegel statt der Waffen tragend
Ziehn sie auf die Feinde los.
Benesch, Benesch sprengt voran
Und ihm nach die Menge
Grimmerfüllt. Sie rufen: »Rache!
Rache ob den Landverwüstern!
Rache ob dem Sachsenvolk!«
Rach' erfüllet beide Heere,
Stachelt sie zu grausem Grimm,
Rache glühet in der Männer
Zornerfüllter Brust,
Sprüht aus ihrem Aug' hervor.
So einander gegenüber
Steh'n sie furchtbar dräuend da,
Keulen über Keulen ragend,
Speere über Speere starr.
Und sie stürzen auf einander,

Als ob Wald auf Wald sich stürzte.
Wie des Donners Blitz am Himmel,
Also ihrer Schwerter Blitze.
Schreckliches Geschrei erschallet,
Scheucht das Wild im Walde auf,
Scheucht die Vögel in der Luft,
Bis zum dritten Bergesrücken
Wiederhallen durch die Thale
Prallend von den Felsenwänden
Kolbenschläge, Schwertgeklirre,
Wie der Fall von alten Stämmen. —
Also standen beide Heere
Unbeweglich gen einander.
Tief die Fersen in dem Boden,
Eingerammt die starken Schienen.
Einen Berg besteiget Benesch,
Schwenkt das Schwert zur Rechten hin,
Dahin stürzt des Heeres Macht.
Schwenkt das Schwert zur Linken hin,
Linkshin stürmt die Macht des Heeres,
Und von da zum Felsenbruche,
Steine wälzen sie vom Bruche
Auf den Feind herab.
Von dem Berg zur Eb'ne nieder
Stürmt die Schlacht, die Teutschen heulen,

Ha! die Teutschen müssen fliehen,
Fallen müssen sie.

JAROSLAW.

Ich verkünd' euch hochberühmte Sage,
Von gewalt'gen Kämpfen, wilden Schlachten.
Habet Acht, und sammelt eu'r Gemüthe,
Habet Acht, und horcht den Wunderdingen!
In dem Land, wo Olmütz her gebiethet,
Hebt sich ein nicht allzuhoher Hügel,
Gar nicht hoch, wird Hostainow benamset.
Drauf ein Wunderbild der Gottesmutter.
Lang' im Frieden ruhten uns're Lande,
Reichthums Fülle blühte bei dem Volke;
Doch ein Sturm hat sich vom Ost erhoben
Um des Taterchanes holde Tochter.
Christen hatten sie um Edelsteine,
Um ihr Gold und Perlenschmuck erschlagen.
Kublai's holde Tochter, schön wie Luna,
Hörte, dass es Lande gibt gen Abend,
Und viel Volk, dass lebt in diesen Landen.
Und sie rüstet sich alsbald zur Reise,
Fremder Völker Bräuche zu erforschen.

Auf die Beine machen sich zehn Junker,
Und zween Jungfrau'n schnell, sie zu geleiten.
Was nur Noth, wird reichlich angehäufet,
Und sie schwingen sich auf schnelle Rosse,
Geh'n dahin, wohin die Sonn' enteilet.
Wie die Sonn' am frühen Morgen glänzet,
Wenn sie über dunkeln Forsten aufgeht,
So auch glänzt in angeborner Schönheit
Und in Schmuckespracht des Chanes Tochter.
Angethan war sie mit reichem Goldstoff,
Hals und Busen trug sie blos; mit Perlen
Und mit Steinen war sie reich bekränzet.
Solcher Schönheit staunten wohl die Teutschen,
Neiden sie um ihre reichen Schätze,
Spüren nach der Fährte ihres Zuges,
Uiberfallen sie in Waldes Mitten,
Morden sie und rauben ihre Habe.
Als nun Kublai hörte, Chan der Tatern,
Was gescheh'n mit seiner theuern Tochter,
Sammelt er aus seinen weiten Reichen
Heere, zog mit diesen Heeren,
Wo die Sonn' sich eilend hinbegiebet.
Dies vernahmen Könige des Westlands,
Dass der Taterchan herangezogen
Komme gen ihre volkreichen Staaten.
Und sie stiessen Einer zu dem Andern,

Sammelten gewalt'ge Heeresstärke,
Ziehen ihm zu Schlacht und Kampf entgegen,
Lagern sich auf einer weiten Ebne,
Lagern sich und harren dort des Chanes.
Kublai rufet seine Zaub'rer alle,
Sternenkund'ge, Seher und Schwarzkünstler,
Zu erforschen, ihm dann zu verkünden,
Welch ein End der Krieg wohl würde nehmen.
Und die Zaub'rer, Sternenkund'ge, Seher
Und Schwarzkünstler traten nun zusammen.
Schritten einen Kreis ab zu zwei Seiten,
Einen schwarzen Stab der Läng' nach legend,
Spellten ihn dann in zwei gleiche Theile;
Einem gaben sie den Namen Kublai,
Und den andern nannten sie die Fürsten.
Singen d'rüber dann uralte Sprüche.
D'rauf die Stäbe heben an zu kämpfen,
Und der Stab des Kublai hat gesieget,
Jauchzt darob die Menge alles Volkes,
Jeder eilet schnell zu seinem Rosse,
Und es ord'nen sich zur Schlacht die Haufen.
Keine Kunde hatten dess die Christen,
Stürzten rathlos sich auf Heidenschaaren,
Stolz auf ihre Heereskraft vertrauend.
Da hat sich die erste Schlacht begeben,
Pfeile hat es hageldicht geregnet,

Speere krachten, wie des Donners Krachen,
Schwerter blitzten, wie Gewitterflammen.
Beide Heere immer frischen Muthes
Eins dem anderen wehrt den Schritt nach vorwärts.
Und der Christen Menge drängt die Tatern,
Hätte sich wohl ihrer bald erwehret,
Wenn die Zaub'rer nicht von neuem kamen,
In den Händen die zerspellten Stäbe.
Drauf entbrannten heftiglich die Tatern,
Fielen wüthend auf die Christenschaaren,
Jagten grimmig sie vor sich her, dass sie
Scheuem Wild gleich aus einander sprengten.
Schilde liegen hier, da schmucke Helme,
Hier ein Ross schleift einen Kriegesfürsten,
Dort stürzt einer in die Taterhaufen,
Nicht zum Sieg, nur zu gewissem Tode;
Hier ein and'rer fleht um Gott Erbarmen.
Also wurden hie die Tatern mächtig,
Legten Zoll den Christen auf und Steuern,
Und zwei Reiche haben sie erobert:
Kiews alte Burg, das weite Nowgrad.
Durch die Lande hallt die Trauerbothschaft,
Alle Staaten sammeln Volk zum Kriege.
Stellen vier gewalt'ge Heereshaufen
Zu erneu'n den Mordkampf mit den Tatern.

Drauf die Tatern schwenkten sich zum Rechten,
Schwarzen Wetterwolken gleich, die drohen
Fetter Aecker Frucht in Grund zu schmettern;
Weithin hörte man die Schwärme brausen,
Zu Geschwadern rotten sich die Ungern
Schnell zusammen, schlagen sich mit ihnen,
Doch umsonst war ihre kühne Wagniss,
All umsonst ihr mannhaft Wiederstreben.
Dicht gedrängt in Mitten ihrer Reihen
Brachen ein die Tatern, und zersprengten
Alle ihre starken Heereshaufen,
Und verwüsteten im Lande Alles.
Jetzt entwich den Christen alle Hoffnung,
Grosser Jammer herrschte, wie noch niemals,
Und zu Gott flehn sie in bangem Muthe,
Zu erlösen sie vom Grimm der Tatern.
»Steh, o Herr, steh auf in deinem Zorne!
Wollst erlösen uns von den Verderbern,
Uns erlösen von den argen Drängern!
Unsre Seelen wollen sie verderben
Uns umringend, wie ein Heer von Wölfen!«
Eine Schlacht, noch eine ward verloren,
Und in Polen hausen schon die Tatern,
Näher, näher ziehn sie allverwüstend
Dringen wüthend schon heran gen Olmütz.
Härt're Noth bedränget nun die Lande,

Nichts bleibt sicher vor der Heiden Wüthen.
Einen Tag, zwei Tage ward gestritten,
Und der Sieg neigt sich auf keine Seite.
Weh! da wächst und wächst der Tatern Unzahl,
Wie im Herbst das Abenddunkel wachset.
Und in Mitten dieser Taterhaufen,
Die das Land gleich Fluthen überschwemmen,
Schwankt das Christenheer gleich einem Nachen,
Strebt mit Macht hinan zu jenem Hügel,
Wo die Gottesmutter Wunder schaffet.
»Auf! ihr Brüder, dort hinauf!« ruft Wneslaw,
Mit dem Schwert die Silbertartsche schlagend,
Hoch die Fahne ob dem Haupte schwingend. —
All', ermannet, stürzen auf die Tatern,
Dicht gedrängt, ein starker Heeresklumpen.
Wie wenn Feuer aus dem Boden sprühet,
Rafften sie sich aus der Tatern Obmacht,
Auf den heil'gen Hügel hin im Rückschritt.
Oben, nach dem waldbegränzten Gipfel,
Stellen sich in breit're Reih'n die Krieger
Sich am Fuss' zu dichtem Keile drängend.
Schirmen rechts und links sich mit den Schildern,
Legen scharfe Speere auf die Schultern,
Hintermann dem Vormann, dem der dritte.
Pfeilgewölk vom Berge auf die Tatern.

Jetzt deckt dunkle Nacht die ganze Erde.
Hüllt die Erd' und das Gewölb des Himmels,
Und sie schliesst den Christen und den Tatern
Gen einander wuthentbrannte Augen.
Wall und Graben werfen auf die Christen
Um den Berg herum im nächtgen Dunkel.
Als der Morgen drauf in Osten grauet,
Hebt das ganze Lager sich der Dränger,
Furchtbar dräut rings um den Berg das Lager.
Dehnt sich aus in Fernen, unabsehbar,
Und da wimmelts auf den hurt'gen Rossen,
Auf den Speeren ragen Christenhäupter,
Auf der Höhe um das Zelt des Chanes.
Dicht in Haufen schaaret sich die Menge,
Alle drängen sich auf eine Seite,
Dringen stürmend rasch empor zur Höhe,
Ein gar grässliches Geschrei anstimmend,
Dass es Berg' und Thale wiederhallen.
Auf den Wällen standen rings die Christen,
Muth flösst ihnen ein die Mutter Gottes,
Spannen hurtig ihre straffen Bogen,
Schwingen mächtig ihre scharfen Schwerter,
Und die Tatern, ha! sie mussten weichen.
Dro'b ergrimmt das wilde Volk der Tatern,
Finster rollt der Chan vor Wuth die Brauen.
In drei Haufen theilen sich die Truppen,

In drei Haufen stürmen sie den Hügel.
Zwanzig Stämme fällten um die Christen,
Alle zwanzig, wie sie dort gestanden,
Wälzten sie bis an den Rand des Walles.
Und die Tatern stürmen schon die Wälle,
Furchtbar brüllend, dass die Luft erdröhnet;
Fangen schon den Wall an zu zerscheitern,
Da vom Walle wälzen sie die Stämme,
Die zerquetschen gleich Gewürm die Tatern,
Weit im flachen Feld sie noch zermalmend.
Lange ward mit wilder Wuth gestritten,
Bis die Nacht den langen Kampf geendet.
Aber schrecklich! Gott! den tapfern Wneslaw,
Weh! ein Pfeil wirft ihn vom Wall herunter.
Grimmer Schmerz zerreisst die bangen Herzen,
Grimmer Durst versengt ihr Eingeweide.
Und sie lecken Thau mit dürrem Gaumen
Von dem Gras. — Es kommt der stille Abend,
Und die kühle Nacht folgt auf den Abend,
Auf die Nacht dann dämmert auf der Morgen,
Doch im Taternlager bleibt es stille.
Es erglüht der Tag, es sengt der Mittag,
Da vor Durst verschmachtend sinken nieder,
Sinken nieder die bedrängten Christen;
Lechzend öffnen sie die dürren Lippen,
Heiser singend zu der Gottes-Mutter,

Auf zu ihr die matten Augen hebend,
Ringen klagend ihre müden Arme,
Blicken kummervoll empor zum Himmel:
»Länger können wir im Durst nicht schmachten,
»Nicht vermögen wir vor Durst zu kämpfen.
»Wem sein Wohl, sein Leben lieb und theuer,
»Der mag bei den Tatern Gnade suchen.«
Also sprachen diese, sprachen jene.
»Tod im Durst ist schlimmer als im Schwerte,
»In der Knechtschaft wird uns g'nug des Wassers,
»Mir nach, wer so denkt! — so rufet Weston,
»Mir nach Männer, die vor Durst ihr schmachtet!«
Wratislaw springt auf, mit Stieresstärke
Und erfasst mit starken Armen Weston,
Spricht: »Verräther, ew'ge Schmach der Christen!
»In's Verderben willst du Wack're stürzen?
»Nur von Gott hofft Gnade man mit Ehren,
»Nicht in Knechtschaft von den wilden Tatern.
»Wollt nicht, Brüder, in's Verderben rennen,
»Schon die grösste Schwüll' ist überstanden;
»Gott hat uns in Mittags-Gluth gestärket,
»Gott schickt Hülfe, wenn wir ihm vertrauen.
»Schämet euch, ihr Männer, solcher Reden,
»Wenn ihr wollt der Helden Namen führen.
»Wenn vor Durst wir hier am Berg vergehen,
»Sterben wir von Gott verhängten Todes.

»Wenn wir uns dem Schwert des Feind ergeben,
»Haben Mord wir an uns selbst begangen. —
»Gott ein Gräuel ist das Joch der Knechtschaft,
»Sünde ist's sich selbst zum Knecht erniedern.
»Mir nach, Männer, kommt, die ihr so denket,
»Mir nach zum Altar der Mutter Gottes!«
Nach das Volk zur heilgen Kapelle:
»Herr erhebe dich in deinem Grimme!
»Herr! erhebe uns in diesen Landen,
»Wollst erhöhen uns vor unsern Drängern!
»Höre uns're Stimmen zu dir rufen!
»Rings umstellt sind wir von grimmen Feinden,
»Rett' uns aus den Schlingen wilder Tatern!
»Labung gib und Kühlung unsern Leibern,
»Dankesopfer sollen laut erschallen.
»Rotte aus in unsrem Land die Feinde,
»Und vertilge sie, o Herr, auf ewig!«
Sieh! ein Wölkchen auf dem schwülen Himmel.
Winde wehen, furchtbar rollt der Donner,
Finstre Nacht bedeckt den ganzen Himmel,
Schlag auf Schlag der Blitz in Taternzelte,
Reicher Regen füllt des Berges Quelle. —
Weichet das Gewitter, und es schaaret
Sich das Kriegesvolk. Aus allen Landen,
Aus des weiten Landes Gauen allen
Weh'n heran die Banner gegen Olmütz.

Mächt'ge Schwerter hangen an den Seiten,
Volle Köcher rasseln an den Hüften,
Blanke Helme auf den muth'gen Häuptern,
Unter ihnen springen munt're Rosse.
Schmetternd jetzt erschallen Hörnerklänge,
Es erschallen laute Paukenschläge,
Beide Heere stürzen an einander,
Staub in Wolken hebet sich vom Boden
Und die Schlacht war heisser, denn die letzte.
Lärm ersteht, Geklirre scharfer Schwerter,
Und Gezische giftgetränkter Pfeile,
Speergekrach, Geschwirr des Wurfgeschosses.
Und da war ein Hauen und ein Stechen,
Und da war ein Jammern und ein Jubeln.
Blut in Strömen floss, gleich Regenbächen,
Leichen lagen rings, wie Bäum' im Forste:
Diesem ist das Haupt entzwei gespalten,
Jenem abgehauen beide Arme;
Der vom Rosse stürzet auf den andern,
Der im Grimm haut los auf seine Feinde,
Wie der Sturm im Felswald Bäume reutet.
Bohrt an's Heft das Schwert in Feindes Busen,
Dem ein Tater mäht das Ohr vom Haupte.
Ueberall Geschrei und kläglich Stöhnen,
Und zur Flucht schon wenden sich die Christen;
Nach der Tatern wilde Haufen dringen:

Da fleugt Jaroslaw herzu, der Adler.
Harter Stahl umhüllt die Brust des Starken,
Unterm Stahl wohnt Heldenkraft und Kühnheit,
Unterm Helm das scharfe Feldherrnauge,
Kriegeszorn sprüht aus den glüh'nden Blicken.
Wuthentbrannt, wie der gereizte Löwe,
Wenn er irgend frisches Blut erblicket,
Wenn er wund nachstürzt dem kühnen Jäger,
So ergrimmt stürmt dieser in die Tatern,
Ihm wie Hagelwetter nach die Böhmen.
Furchtbar sprengt er auf den Sohn des Kublai:
Und ein grausam wilder Kampf beginnet.
Mit den Speeren stossen sie zusammen,
Die zerstieben mit Geprassel beide.
Jaroslaw sammt Ross in Blut gebadet,
Fasst mit seinem Schwert den Sohn des Kublai;
Spaltet ihn mit einem starken Hiebe
Von der Schulter durch bis an die Hüfte,
Dass er leblos zu den Leichen sinket,
Und es tönt der Köcher und der Bogen.
Drob erschrickt das wilde Volk der Tatern,
Wirft von sich die lachterlangen Spiesse.
Jeder läuft, wer nur vermag zu laufen,
Läuft dahin, woher die Sonne aufgeh't.
Frei vom Taterngrimme war die Hanna.

ČESTMIR UND WLASLAW.

Neklan ruft, zur Fehde aufzustehen,
Ruft mit fürstlichem Gebothe,
Wider Wlaslaw gilt es, auf,
Und die Heere sammeln sich zur Fehde,
Sammeln sich auf das Geboth des Fürsten
Gegen Wlaslaw.
Seines Sieges rühmt sich Wlaslaw
Uiber Neklan, diesen grossen Fürsten,
Seines stolzen Sieg's,
Schwert und Feuer sandt' er
In des Neklans Land,
Hinter seiner Räuberhorden
Schwertern sich verwahrend
Rief er Neklan Hohn.
»Auf zum Kampfe führe,
»Meine Schaaren, Čestmir,
»Schmähend ruft der stolze
»Wlaslaw uns zum Kampf.«
Freudenvoll erhebt sich Čestmir.
Freudig greift er nach dem schwarzen Schilde
Mit dem Doppelzahn, und nach der Streitaxt,
Und dem Helm, den nie ein Hieb durchdringt.
Und an allen Bäumen
Bringt er Göttern Opfer.

Muthig zu den Heeren rufet Čestmir.
Schnell in Reihen ordnen sich die Krieger,
Und sie zogen früh vor Sonnenaufgang,
Zogen wohl den Tag hindurch,
Und nach Sonnenuntergang
Zu dem Hügel dort.
Sieh da wälzet Rauch sich von den Dörfern,
Von den Dörfern schallet Klaggestöhne,
Stimmen Jammernder.
»Wer verbrannte diese Dörfer?
»Wer erpresste Klaglaut eurem Munde?«
»Wer? Wlaslaw? —
»Dies hier sei sein letzter Mordbrand,
»Rache und Verderben
»Bringet ihm mein Heer.«
Drauf erwiedern sie dem Feldherrn Čestmir.
Kruwoj ist's, der böse Kruwoj,
Er trieb uns're Heerden fort,
Er hat Jammer in den Gau'n verbreitet
Mit Feu'r und Schwert,
Was sich irgend regen konnte (Was nur irgend
war zu brauchen),
Hat sein wüth'ger Grimm vernichtet,
Nahm gefangen unsern Führer.
Da ergrimmet Čestmir wider Kruwoj,
Aus der weiten Brust

Bricht des Zornes Gluth,
Füllt den ganzen Leib.
»Krieger, sprach er, morgen frühe
»Fachen wir all' unsern Grimm an,
»Pfleget jetzt der müden Glieder.«
Berge steh'n zur Rechten,
Berge steh'n zur Linken,
Und auf ihre hohen Gipfel
Blickt die helle Morgensonne.
Durch die Berge dorthin,
Durch die Berge dorther
Ziehn die Heere, bringen Schlacht und Kampf.
Hui! dort zur Burg hin,
Zur Burg auf dem Felsen,
Dort hält in Haft den Wojmir Kruwoj
Und seine schöne Tochter,
Die er im dichten Wald gefangen
Dort unter'm grauen Felsen,
Wo Fürst Neklan er gehöhnet.
Treue hat gelobt dem Neklan Kruwoj,
Treu' mit Handschlag ihm verbürget,
Und mit Hand und Munde
Bracht' er Jammer seinem Volk.
Auf zur hohen Veste
Stürmet ihr Krieger!
Und es entbrennt das Kriegsvolk

Und stürmt hinan zur Veste,
Nach dem Wort des tapfern Čestmir,
Stürmt gleich Hagelwettern.
Schild an Schild gereiht die Vordern,
An die Speere stemmen sich die Hintern,
Und an Pfähle, quer gereiht an Pfähle.
Höher ob des Waldes Wipfeln
Klirren ihre Schwerter nach der Burg,
Ihre Schwerter rasen wider Schwerter,
Die vom Wall nach ihnen hau'n.
Oben auf der Burg brüllt Kruwoj,
Brüllt gleich einem Stiere,
Brüllet Muth in seiner Mannen Brust,
Und sein Schwert fällt tödtend auf die Prager.
Wie ein Stamm vom Fels herab durch Felsen
Rollend viele starke Eichen fortwälzt;
Also strömen Neklans Haufen
Vor der Burg zusammen.
Nun gebietet Čestmir,
Die Burg von rückwärts anzufallen,
Und gebeut von vorn
Zu springen auf die Mauer;
Und die hochgewachs'nen Stämme,
Die da dicht am Felsen stehn,
Beugen sie zum Burgwall,
Dass darüber weg die Balken rollen

Ob der Krieger Häuptern;
Drunter reihen sich die Starken,
Mann an Mann sich drängend,
Dicht die breiten Schultern aneinander.
Querbalken legen sie schräg auf die Achseln,
Binden sie mit Wieden längs zusammen,
Stützen sie zur Seite mit den Speeren.
Krieger schwingen sich auf diese Balken,
Eine dritte Schaar dann auf die zweite,
Eine vierte auf die dritte,
Und die fünfte, bis sie hoch
An der Veste Zinnen reichen,
Von woher die Schwerter blitzen,
Von woher die Pfeile zischten,
Von woher die Stürmerbalken rollten.
Und ein Schwarm von Pragern
Stürmt mit Macht die Mauern,
Dringet in die feste Burg
Und wirft alle Mannschaft nieder.
»Wojmir! tritt hervor!
»Tritt hervor mit deiner holden Tochter,
»Aus dem Thurme tritt heraus
»In den frischen Morgen,
»Tritt auf jenen Felsen,
»Von dem Felsen siehst du
»Unter'm Beil des Rächers

»Kruwoj bluten.«
Und hervor tritt Wojmir
In den frischen Morgen
Mit der holdgestalten Tochter,
Sieht den Todfeind bluten,
Siehet Kruwoj bluten.
Und zurück stellt Čestmir
Allen Raub dem Volke,
Mit der Beute kehret
Heim die holde Dirne.
Opfer wollte Wojmir
Nun den Göttern bringen,
Jetzt zur Stelle opfern,
Eh nur einen Schritt die Sonne
Vorwärts noch gethan.
»Wojmir, auf — ruft Čestmir,
»Uns're Schritte eilen fort zum Siege,
»Fort zum Siege über Wlaslaw.
»Säume mit dem Dienst der Götter,
»Götter wollen Wlaslaw niederschmettern.
»Wenn die Sonn' erreicht die Mittagshöhe
»Sind auch wir an unser Ziel gelanget.
»Wo der Heere Siegesruf erschallet,
»Nimm des Feindes Waffen an, und komme.«
Dess erfreuet Wojmir sich gar innig,
Und mit lautem Ruf, der durch die Wälder hallet,

Von dem Felsen aus gewalt'ger Brust,
Ruft er zu den Göttern also,
Dass des weiten Forstes Stämm' erbeben:
»Zürnet mir nicht, ihr Götter, eu'rem Diener,
»Dass die heut'ge Sonne nicht das Opfer schauet.«
Čestmir spricht. Wir sind's den Göttern schuldig,
»Doch an uns ist's jetzo, auf den Feind zu eilen,
»Auf die schnellen Rosse aufzusitzen.
»Auf! flieg durch den Wald mit Hirsches Sprunge
»Dort zum Eichenwald; dort ist ein Felsen
»Nah am Weg ein Lieblingsort der Götter.
»Dort auf ihrem Berge opfre du den Göttern,
»Deinen Göttern, welche dich befreiet.
»Für den Sieg, den wir erfochten,
»Für den Sieg, der uns bevorsteht.
»Eh du merkst, dass vor die Sonn' geschritten
»Auf des Himmels Plan, bist du zur Stelle,
»Und eh sie den zweiten Schritt gethan,
»Eh den dritten
»Ob des Waldes Gipfel, sind die Heere,
»Wo dein Opfer soll in Rauches Säulen
»Auf zum Himmel wallen,
»Und es beugen sich die Schaaren alle,
»Die vorüber ziehn.«

Und auf schnelle Rosse sitzet Wojmir,
Und durchfliegt den Wald mit Hirsches Sprunge

Dort zum Eichwald, der zum Felsen führet,
An des Felsen Gipfel zündet er das Opfer
Seinen Göttern an, die ihn befreiet,
Für den Sieg, den sie bereits erfochten,
Für den Sieg, der ihnen noch bevorsteht.
Und er opfert eine munt're Färse,
Eine Färse, der kein Stier noch nahte,
Glänzend roth ihr Fell. Vom Hirten
Dort im Thal im hohen Grase
Hat er sie erkaufet,
Gab ein Ross dafür zusammt dem Zaume.
Die Opferflamme lodert, und die Heere
Nah'n dem Thale, und von dort zum Berge
Geht der Zug, von da zum Eichwald.
Also ziehn die Schaaren, lärmumrauschet,
Mann auf Mann, ein jeder Waffen tragend.
Jeder, als vorbei er zieht beim Opfern,
Rufet laut den Göttern Preis und Ehre,
Keiner säumet, im Vorüberziehen
Laute Lobgesänge anzustimmen.
Als des Heeres Nachtrab schon vorbeizieht,
Springet Wojmir auf sein schnelles Ross,
Legt fünf Reitern hinterm Heere
Fette Keulen auf und feiste Schlegel.
Mit dem Lauf der Sonne ziehn die Heere,
Und dort auf der Fläche harret ihrer,

Ihrer harrt der kriegerische Wlaslaw.
Von Wald zu Walde stehen seine Schaaren,
Fünfmal stärker sind sie, denn die Prager.
Wie aus Wetterwolken schallt daraus ein Tosen,
Und Gebell von Hunden ohne Zahl.
»Schwer wird's seyn, mit solchem Feind zu kämpfen,
»Selten reicht ein' Keul' aus gegen Kolben.«
Also Wojmir; ihm entgegnet Čestmir:
»Weise ist's, so in Geheim zu sprechen,
»Weise ist's, gefasst zu seyn auf Alles.
»Warum mit der Stirn auf harte Felsen rennen?
»Doch der Fuchs berückt den Stier, den starken.
»Hier kann Wlaslaw uns vom Berge schauen.
»Schnell, hinab, rings um den Berg gezogen,
»Dass, die jetzt die Vordern waren,
»Jetzo hinten ziehen.
»Und so mehrmal um den Berg gezogen!«
Und so that es Wojmir, that es Čestmir,
Neunmal gingen um den Berg die Schaaren:
So vergrössern ihre Zahl sie vor dem Feinde,
So vergrössern sie die Furcht der Feinde.
Und sie stellen sich in niedrigem Gebüsche,
Dass in's Aug' des Feinds die Waffen blitzen,
Und es schien der ganze Berg zu leuchten.

Plötzlich bricht hervor mit seinem Haufen
Čestmir; —
Vier Geschwader zählte dieser Haufe —
Třas bricht mit hervor aus Waldes Schatten.
Třas erfasst das starke Heer der Feinde.
Schrecken naht ringsum in ihrem Rücken,
Schrecken dringt heran vom ganzen Walde,
Und die Reihn zerstieben hierhin, dorthin.
Wojmir dringt auf sie mit tapfrer Rechte,
Und vertritt zum Theil des Thales Ausgang,
Stellt zur Seite Wlaslaw sich entgegen.
Hui! Wie brüllt der Wald, wie brüllt das
Thal hier!
Als ob Berge hier mit Bergen kriegten,
Und all ihr Gehölz zusammenkrachte.
Wlaslaw sprengt heran nun gegen Čestmir,
Vor zu wildem Kampfe. Schlag auf Schlag.
Jetzo schmettert er den Wlaslaw nieder.
Furchtbar wälzet Wlaslaw sich am Boden,
Er vermag sich nimmer aufzurichten,
Morena lullt ihn in schwarze Nacht.
Blut entströmt dem starken Leib des Wlaslaw,
Strömt am grünen Rasen hin,
Und verrinnt im feuchten Grunde.
Unter Brüllen scheidet seine Seele,
Fleugt auf einen Baum aus seinem Munde,

Flieget hin und her vom Baum zum Baume,
Bis des Todten Leib zu Asche worden.
D'rob erschrecken, die mit Wlaslaw waren,
Schreiend fliehen sie hinauf zum Berghang,
Fliehen fort, vor Čestmirs Blick sich bergend,
Vor dem Čestmir, vor dem Wlaslawtödter,
Siegesruf erschallet
Jetzt in Neklans freuderfüllte Ohren,
Reiche Beute zeigt sich
Neklans freudenhellem Auge.

LUDIŠE UND LUBOR.

Merkt ihr Alten auf und Jungen!
Hört von Kämpfen, von Turnieren.
Hinter'm Elbstrom herrscht' ein Herzog,
Reich und gut und hochgerühmet.
Der hatt' eine einz'ge Tochter,
Sehr geliebt von ihm und allen.
Wunderschön war seine Tochter,
Herrlich war ihr Leib gewachsen,
Blendendweiss war ihre Wange,
Auf der Wange blühten Rosen.
Augen helle, wie der Himmel,
Und auf ihrem weissen Nacken
Wallt das Haar goldhell hernieder,
Sich in schönen Ringeln lockend.
Einst entbeut der Fürst durch Boten,
Dass auf seine Burg die Edlen
All' zu grossem Festmahl kommen.
Und als nun der Tag erschienen,
Kamen auch die Edlen alle,
Kamen aus dem ganzen Lande,
Kamen her aus weiten Landen,
Auf des Fürsten Burg zum Festmahl.
Hörner schallen, Pauken tönen,

Vor den Fürsten geh'n die Edlen,
Und sie neigen sich dem Fürsten,
Neigen sich auch vor der Fürstin,
Und der holden Fürstentochter.
Hinter langen Tafeln setzet
Jeder sich nach seinem Range.
Und Gewild ward aufgetragen,
Aufgetragen Trank von Honig.
Unter Jubel ward getafelt,
Köstlich war das Mahl und festlich.
Als gestärkt die Leiber waren,
Und die Geister munter wurden,
Sprach der Fürst so zu den Edlen:
»Männer! euch wird wohl bekannt seyn,
»Warum ihr hieher gekommen?
»Wack're Männer! proben will ich,
»Wer von euch zu meist mir noth ist.
»Weise ist's, ob Friede waltet,
»Sich voraus zum Kriege rüsten,
»Uns're Nachbarn sind die Teutschen.«
Sprach's der Fürst, da bricht das Schweigen.
Von den Tischen stehn die Edlen
Auf, verbeugen sich dem Fürsten,
Und verbeugen sich der Fürstin,
Und der schönen Fürstentochter.
Hörner-, Paukenschall von neuem,

Alles schickt sich zum Turniere.
Vor der Burg auf weiter Wiese,
Hoch auf prächtigem Balkone,
Sitzt der Fürst mit seinen Räthen,
Unter Edelfrau'n die Fürstin,
Und Ludiše mit den Fräulein.
So entbeut der Fürst den Edlen.
»Wer zuerst soll in die Schranken.
»Will ich selbst. der Fürst, bestimmen.«
Und es winkt der Fürst auf Strebor.
Den Ludislaw fordert Strebor.
Beide steigen sie zu Rosse,
Nehmen scharfgespitzte Speere,
Sprengen heftig auf einander,
Lange ringen sie zusammen,
Bis denn beider Speere brachen.
So ermüdet waren beide,
Dass sie von dem Kampfplatz wichen.
Hörnerhall und Paukentöne.
Es entbeut ihr Fürst den Edlen:
»Wer der zweite soll turnieren,
»Mag die Herzogin bestimmen.«
Und auf Serpoš zeigt die Fürstin.
Serpoš Spitiboren fordert.
Beide steigen sie zu Rosse,
Nehmen scharfgespitzte Speere,

Und auf Spitibor sprengt Serpoš,
Hebt ihn aus dem festen Sattel,
Stürzet selber schnell herunter.
Beide greifen nun nach Schwertern,
Schlag auf Schlag fällt auf die schwarzen
Schilde, dass sie Funken sprühen.
Nun haut Spitibor nach Serpoš,
Auf den kalten Grund fällt dieser.
Beide sind ganz abgemattet,
Müssen aus der Stechbahn treten.
Hörner hallen, Pauken tönen.
Da entbeut der Fürst den Edlen:
»Wer der dritte will turnieren,
»Soll Ludiše selbst erkiesen.«
Die Princessin wählet Lubor.
Lubor fordert Bolemiren.
Beide steigen sie zu Rosse,
Nehmen scharfgespitzte Speere,
Sprengen hurtig in die Schranken,
Zielen auf einander, rennen
Mit den Speeren jach zusammen;
Bolemir stürzt von dem Rosse,
Weit weg ist sein Schild geflogen,
Knechte tragen ihn vom Kampfplatz
Pauken und Trompeten hallen.
Lubor fordert nun den Ruboš.

Auf sein Ross schnell schwingt sich Ruboš,
Sprenget hastig an gen Lubor.
Lubor haut mit seinem Schwerte
Ihm den Speer entzwei, und führet
Einen Hieb nach seinem Helme;
Ruboš fällt vom Pferde rücklings,
Knechte tragen ihn vom Kampfplatz.
Pauken und Trompeten hallen.
Auf die Edlen rufet Lubor:
»Wem's geliebt, mit mir zu fechten,
»Dieser komme in die Schranken!«
Es erhebt sich ein Gemurmel
In dem Kreis' der edlen Ritter;
Lubor wartet in den Schranken.
Lange Spiesse schwinget Zdeslaw,
Und ein Stierhaupt auf dem einen,
Spricht mit übermüth'gen Worten:
»Einen wilden Stier erleget
»Hat mein Urahn, und mein Vater
»Manch ein teutsches Heer gescheuchet,
»Lubor probe meinen Kampfmuth.«
Und sie rennen auf einander,
Und, ein Haupt an's andere prallend,
Sinken beide von den Rossen.
Hurtig zücken sie die Schwerter,
Und so kämpfen sie zu Fusse.

Mächtig schwingen sie die Schwerter,
Dass ringsum die Schläge hallen;
Da naht Lubor ihm zur Seite,
Haut mit Macht nach seinem Helme,
Dieser fällt herab in Stücken;
Haut dann nach des Gegners Schwerte,
Dass es aus den Schranken flieget;
Und zu Boden sinket Zdeslaw.
Pauken und Trompeten tönen.
Und der Edlen Schaar umringet
Lubor'n, führt ihn vor den Fürsten,
Vor die Fürstin und Ludišen.
Einen Kranz reicht ihm Ludiše,
Einen Kranz von Eichenblättern.
Pauken und Trompeten tönen.

ZABOJ, SLAWOJ UND LUDIEK.

Aus dem schwarzen Walde ragt ein Felsen
Auf den Felsen steigt der starke Zaboj.
Sieht sich um im Land nach allen Seiten.
Gram erfüllt ihn bei des Landes Anblick,
Und er seufzet, als ob Tauben weinten;
Sitzet lang in seinen Gram versunken,
Dann rafft er sich auf gleich einem Hirsche
Nieder durch den Wald, den weithin öden,
Eilig geht er nun von Mann zu Manne
Durch das ganze Land zu allen Tapfern,
Spricht zu ihnen heimlich kurze Worte,
Neigt den Göttern sich, eilt fort zum zweiten.
Es vergeht ein Tag, vergeht der zweite,
Und als in der Nacht des dritten Luna scheinet,
Kommen hier im Wald' zusamm die Männer,
Und zu ihnen Zaboj, führt ins Thal sie,
In ein tiefes Thal des weiten Forstes.
Tief hinab von ihnen stellt sich Zaboj,
Nimmt sein klangreich Varito:
Männer brüderlichen Herzens,
Männer funkelnden Blickes

Horcht, ich sing vom tiefsten Thal ein Lied euch.
Wohl geht mir's vom Herzen,
Ja vom tiefsten Herzen,
Das der Gram verzehret:
Eingegangen zu den Vätern
Ist der Vater;
Und daheim verliess er seine Kinder,
Und auch seine Liebchen.
Und zu Niemand sprach er:
»Bruder, sprich zu ihnen
»Väterliche Worte!«
Und es kommt ein Fremder
Mit Gewalt zur Heimat,
Und gebiethet hier mit fremden Worten.
Und wie sie's vom Morgen bis zum Abend
In der Fremde treiben,
Mussten Kinder, Weiber
Also hier auch thu'n.
Eine Ehgenossin
Auf der Fahrt durch's Leben
Sollen wir nur haben,
Von der Wesna bis zu der Morana.
Aus den Hainen trieben sie die Sperber,
Und was in dem fremden Land für Götter,
Solchen mussten wir uns neigen,
Mussten ihnen Opfer bringen,

Durften nicht vor unsern Göttern
An die Stirne schlagen,
Noch am Abend ihnen Speise bringen.
Wo der Vater Göttern Speisen hintrug,
Wo er hinging, Lobsang anzustimmen,
Haben alle Bäume sie gefället,
Alle Götter haben sie zertrümmert.«
»Ha! vom Herzen, Zaboj, singest du zum Herzen,
Mitten aus der gramerfüllten Brust. Wie Lumir,
Der mit Wort und Sang zu rühren
Wusst' den Wyšehrad und Lande,
So du mich und alle uns're Brüder.
Ja die Götter lieben brave Sänger.
Singe denn, dir ward die Kraft gegeben,
Herzen gegen Feinde zu entflammen!
Zaboj blicket auf des Slavoj
Gluthentbrannte Blicke;
Und sofort entflammt er ihre Herzen.
Zwei junge Helden, deren Stimmen
Eben mannbar wurden,
Gingen in den Wald hinaus;
Dort mit Schwert und Streitaxt
Uibten sie die Arme,
Bargen dort die Waffen,
Kehrten freudig heim.

Und als ihre Arme stark geworden
Und ihr Geist, zu ziehen auf die Feinde,
Und die andern Brüder auch erwuchsen:
Brachen sie hervor all auf die Feinde.
Und es glich ihr Zorn dem Sturm des Himmels,
Und das alte Glück, es kam der Heimat wieder.
Und sie springen all hinab zu Zaboj,
Drücken ihn in ihre starken Arme,
Legten ihre Hände auf die Brust einander,
Und sie sprachen viele kluge Worte.
Und die Nacht war vorgerückt zum Morgen;
Einzeln gehn sie aus dem Thale
Fort zu allen Bäumen,
Fort nach allen Seiten gehn sie aus dem Walde.
Es vergeht ein Tag, vergeht der zweite;
Nach dem dritten Tage, als schon
Dunkelte die Nacht,
Ging zum Walde Zaboj,
Hinter Zaboj Kriegerhaufen
Zogen durch den Wald.
Slawoj ging zum Walde,
Hinter Slawoj Kriegerhaufen
Zogen durch den Wald.
Alle trauen fest auf ihren Führer,
Aller Herzen sind dem König feindlich,
Alle führen scharfe Waffen

Gegen diesen König.
»Hui, du Bruder Slawoj,
»Dort zum blauen Berge,
»Der nach allen Gauen schauet,
»Dorthin lenken wir die Schritte.
»Von dem Berg gen Sonnenaufgang
»Ist ein dunkler Forst,
»Dorten reichen wir uns dann die Hände,
»Geh nun hin mit Fuchses Sprüngen,
»Und ich ziehe hierhin.«
»»Hui, du Bruder Zaboj!
»»Warum sollen unsre Waffen
»»Grimm erst von dem Berge holen?
»»Lass von hier uns stürmen
»»Auf des fremden Königs Würger.««
»Bruder Slawoj,
»Willst die Schlange du vertilgen,
»Tritt ihr auf das Haupt,
»Dorten ist ihr Haupt.«
Es zertheilt die Mannschaft sich im Walde
Die zieh'n rechts hin, jene links.
Diese folgen Zabojs Worte,
Jene dem Geboth des raschen Slawoj
Durch des Waldes Tiefungen zum blauen Berge.
Als die Sonne schien zum fünftenmale,
Reichten sie sich ihre kräft'gen Arme,

Und mit Fuchses Augen blickten
Sie hinüber auf des Königs Heere.
»Ludiek muss uns seine Schaaren,
»Seine Schaaren all' zu einem Schlage sammeln.«
»Ludiek! ha! du bist ein Knecht
»Ob des Königs andern Knechten:
»Sag du deinem stolzen Zwingherrn,
»Sein Geboth sei uns nur leerer Rauch.« —
D'rob ergrimmte Ludiek,
Und ruft seine Heere schnell zusammen.
Ganz vom Wiederschein erglänzt der Himmel,
Und im Wiederscheine blitzen
Hell des Königs Heere.
Alle stehn den Fuss zum Marsche fertig,
Und zur Hand die Wehr nach Ludieks Worte.
»Höre, Bruder Zaboj!
»Eile hierhin mit des Fuchses Sprüngen,
»Ich geh ihnen grad' entgegen.«
Und hervor bricht Zaboj!
Auf die vordern Reih'n gleich Hagelwettern,
Und hervor bricht Slawoj
Fasst zur Seite sie gleich Hagelwettern.
»Bruder, sieh! die malmten un'sre Götter,
»Diese fällten unsre Bäume,
»Scheuchteten die Sperber aus den Hainen.
»Sieg verleihen werden uns die Götter.«

Aus dem unzählbaren Heere
Unter Ludiek stürmt ein mächt'ger Schwarm
Gegen Zaboj an;
Und mit glüh'nden Augen stürmet
Zaboj gegen Ludiek,
Als ob Eiche gegen Eiche stritte,
Aus dem Wald hervor sich reissend.
Zaboj sprenget gegen Ludiek
Weit vor aus dem Heer.
Ludiek haut mit seinem Schwerte
Nach dem Schilde, und durchhaut drei Häute,
Zaboj haut mit seiner Streitaxt,
Ludiek springt behend zur Seite,
Und die Streitaxt fährt in einen Baum;
Dieser stürzet auf das Heer,
Dreissig gehen ihrer heim zu ihren Vätern.
Da ergrimmet Ludiek:
»Hoi, du reissend Unthier!
»Drachenungeheuer!
»Ficht du mit dem Schwerte!«
Zaboj schwingt das Schwert,
Haut ein Stück ihm ab vom Schildrand.
Ludiek schwingt das Schwert,
Und es gleitet ab am Schild, am häut'nen;
Sie entflammen sich zu steten Hieben,
Und zerhau'n sich alles auf dem Leibe,

Und bespritzen alles rings mit Blute,
Und mit Blut bespritzen sie die Krieger,
Rings um sie noch fort im wildem Kampfe.
Schon verfloss der Mittag,
Schon dem Abend nähert sich die Sonne,
Und noch ward gekämpfet,
Hier und dorten nicht gewichen,
So ward hier gekämpfet, so dort von Slawoj.
»Hoi, du Würger, fahre hin zum Bies!
»Warum solltest unser Blut du saufen?«
Drauf erfasst die Streitaxt Zaboj,
Ludiek springt zur Seite.
Zaboj schwinget hoch die Streitaxt,
Schleudert sie hin nach dem Feind'.
Fliegt die Axt, und da zerspringt der Schild,
Hinterm Schild zerspringet Ludieks Brust,
Vor der Wucht der Axt erschrickt die Seele;
Ihm die Seele treibt heraus die Streitaxt,
Und fliegt noch fünf Lachter weit in's Heer.
Schreck erpresset lauten Schrei den Feinden,
Freude schallet in des Zaboj Schaaren,
Funkelt aus den frohen Blicken.
»Bruder, sieh! uns haben Götter Sieg verliehen.
»Eine Schaar von uns zieht rechts, und links die andere.

»Rosse führt herbei aus allen Thälern,
»Laut ertön' der Wald von Rossgewieher.«
»»Bruder Zaboj, ha, du tapfrer Löwe,
»»Lass nicht ab zu stürmen auf die Feinde!««
Zaboj schleudert seinen Schild von sich,
Und in einer Hand das Schwert,
In der andern seine Streitaxt,
Bricht er freie Bahn sich durch die Dränger,
Und sie heulen, und sie müssen weichen,
Zitternd laufen sie vom Schlachtfeld,
Lauten Schrei erpresst der Schrecken ihnen.
Horch, im Walde Rossgewieher!
»Auf zu Rosse! und den Feinden nach,
»Nach durch alle Lande!
»Schnelle Rosse traget
»Unsre Rache ihnen nach!«
Und auf schnelle Rosse
Schwingen sich die Haufen,
Und in schnellen Jagen
Sprengen sie den Feinden nach;
Schlag auf Schlag, und wilder
Schnauben sie vor Wuth.
Fläche, Berge, Wälder schwinden,
Rechts und links flieht alles hinter sie.
Sieh, da braus't ein wilder Strom,
Fluth an Fluth verrinnet,

Und heran die Heere
Brausen, flücht'gen Jagens,
Alle sprengen durch den reissenden Strom.
Viel der Fremden rafft die Fluth hinunter,
Trägt hinüber die verwandten Krieger,
An das andre Ufer.
Durch die Gaue rings
Breitet seine Fittige der wilde Weihe,
Jaget hinter dem Geflügel.
Zabojs Heere breiten rings sich aus,
Fort durch alle Lande
Sprengen sie den Drängern nach,
Schmettern sie da nieder, und zerstampfen
Sie mit ihrer Rosse Hufen.
Wüthend ihnen nach bei nächt'gem Mondschein,
Wüthend nach beim Tag, wenn Sonne glühet,
Und so fort in finstrer Nacht,
Und so fort am grauen Morgen.
Braus't ein wilder Strom;
Fluth an Fluth verrinnet.
Und die Heere brausen jach heran,
Alle sprengen durch den reissenden Strom,
Viel der Fremden rafft hinab die Woge,
Trägt hinüber die verwandten Krieger
An das and're Ufer.
»Fort zu jenen grauen Bergen,
«Dort soll unser Rachewerk vollenden.«

»»Sieh doch, Bruder Zaboj,
»»Schon sind wir ja nah dem Berge,
»»Und nur eine kleine Schaar ist übrig
»»Noch von unsern Feinden,
»»Und die flehen ängstlich um Erbarmen!««
»Auf! zurück denn durch die Lande,
»Hierhin du, ich dorthin,
»Alles, was des Königs, zu verheeren!«
Winde brausen durch die Lande,
Durch die Lande brausen auch die Heere,
Durch die Lande rechts und links,
Fort in breiten Reih'n die Krieger,
Fort mit frohem Jauchzen.
»Bruder, sieh! der graue Berg!
»Dort verliehn uns Sieg die Götter;
»Dort auch schweifen viele Seelen,
»Hier und dort von Baum zu Baum,
»Und vor ihnen schrecken
»Vögel und das scheue Wild zusammen;
»Nur die Eulen scheu'n sich nicht.
»Fort zum Berg, die Todten zu begraben,
»Dort den Göttern, unseren Befreiern,
»Reiche Opfer darzubringen,
»Ihre Lieblingssänge anzustimmen,
»Ihnen auch zu weih'n die Waffen
»Der erschlagnen Feinde!«

ZBYHON.

Flog vom Baum zum Baume
Hin und her ein Täuber,
Klagt sein Leid dem ganzen
Walde, traurig girrend:
»Ach, ihr weiten Haine!
Einst durchflog ich euch
Mit der holden Täubin,
Mit dem theu'ren Liebchen.
Ach, der böse Zbyhon
Fing mein holdes Täublein,
Trug sie fort zur Burg,
Ach, zur festen Burg!« —
Und es schweift ein Jüngling
Um die steile Veste,
Seufzt in banger Sehnsucht
Nach dem holden Liebchen;
Von der Burg zum Felsen,
Setzt am Fels sich nieder,
Sitzt in banger Trauer,
Stumm im stummen Haine.
Und heran der Täuber
Fliegt und girret traurig;
Und sein Haupt der Jüngling

Hebt zu ihm und spricht!
»Täuber, ist dir bange,
»Bange, weil du einsam?
»Hat ein arger Sperber
»Dir entrafft das Weibchen?
»Ha, du Räuber Zbyhon
»Auf der festen Burg dort
»Hast geraubt mein Liebchen
»Mir mein theures Holdchen,
»Sie zur Burg entführet,
»Ach, zur festen Burg!
»Wohl, du frommer Täuber,
»Kämpftest mit dem Sperber,
»Schwölle dir im Herzchen
»Kraft und Muth zum Kampfe.
»Hätt'st dem bösen Sperber
»Wohl dein Lieb' entrissen,
»Wären dir gegeben
»Starke scharfe Krallen;
»Hättest wohl erschlagen
»Gar den bösen Sperber,
»Wäre hart dein Schnabel,
»In sein Fleisch zu hauen.
»Auf! du tapfrer Jüngling,
»Raff' dich auf gen Zbyhon,
»Muthig gegen Feinde

»Schlagt dein Herz im Busen.
»Dir sind scharfe Waffen
»Wider ihn gegeben,
»Ihm auf's Haupt zu schmettern
»Eine wucht'ge Streitaxt.« —
Eilt hinab der Jüngling
Fort durch Waldes Dunkel.
Seine Waffen thut er
An, und auf die Schulter
Nimmt er seine Streitaxt;
Eilt durch Waldes Dunkel
Fort zur steilen Veste.
Kommt bei nächt'gem Dunkel
Zu der steilen Veste.
Schlagt mit Macht an's Burgthor.
»»Wer da?«« ruft's heraus.
»Ein verirrter Waidmann.« —
Auf thun sich die Thore,
Schlägt mit Macht an's zweite;
Auf thut sich die Pforte.
»Wo ist der Wladyke?
»Sagt, wo weilet Zbyhon?«
»»Hinter'm grossen Saale.««
Und dort weilet Zbyhon
Er der geile Räuber,
Dort auch weint das Mädchen.

»Hoi! Thu' auf dem Waidmann!«
Doch nicht öffnet Zbyhon.
Da mit seiner Streitaxt
Spillt das Thor der Jüngling,
Spaltet mit der Streitaxt
Stark des Zbyhon's Haupt.
Und durchstreift die ganze
Veste, und ermordet
All' der Veste Mannen.
Drauf bei seinem Mädchen
Ruht er bis zum Morgen.
Durch der Bäume Wipfel
Scheint die Morgensonne
Hell herein zur Burg.
Neue Lust ertaget
In des Jünglings Herzen,
Weil sein schönes Liebchen
Er in starken Armen
Wieder wiegen darf.
»Wessen ist die Taube?«
»»Zbyhon raubte sie,
»»Hielt, wie mich, gefangen
»»Sie in fester Burg!««
»Fleug hinaus zum Walde
»Aus dem Zwing der Burg!«
Und sie fliegt zum Walde,

Und sie flattert her,
Und sie flattert hin,
Hüpft von Baum zu Baum
Mit dem lieben Täuber,
Schläft auf einem Zweige
Mit dem holden Männchen.
Und in Freud' ergehet
Sich die schöne Maid
Mit dem lieben Jüngling,
Geht mit ihm umher,
Wo es ihr beliebet,
Und in einem Bette
Schläft sie mit dem Liebling.

DAS STRÄUSSCHEN.

Wehet ein Lüftchen
Aus fürstlichen Wäldern,
Da läufet das Mädchen,
Da läuft es zum Bach;
Schöpft in beschlag'ne
Eimer das Wasser.
Am Flusse zum Mädchen
Schwimmet ein Sträusschen,
Ein duftiges Sträusschen,
Von Veilchen und Rosen.
Die Dirne versuchet
Dass Sträusschen zu fangen,
Da fällt, ach! da fällt sie
In's kühlige Wasser.
Wenn ich, du holdes
Blümchen, es wüsste,
Wer dich gepflanzet
In lockeren Boden,
Wahrlich! dem gäb' ich
Ein goldenes Ringlein.
Wenn ich, du holdes
Sträusschen es wüsste,

Wer dich mit zartem
Baste gebunden,
Wahrlich! dem gäb ich'
Die Nadel vom Haare.
Wenn ich, du holdes
Blümchen, es wüsste,
Wer in den kühlen
Bach dich geworfen,
Wahrlich, dem gäb' ich
Mein Kränzlein vom Haupte!

DIE ERDBEEREN.

Rothe Beeren einzusammeln,
Geht mein Liebchen in den Wald,
Ritzt mit einem scharfen Dorne
Sich das weisse Füsschen.
Und nicht kann mein liebes Mädchen
Auf den Fuss mehr treten.
Warum hast du, böser Stechdorn,
Ihr solch Weh' bereitet?
Dafür sollst du, spitzer Dornstrauch,
Ausgereutet werden.
Komm, mein Liebchen, komm ins Kühle

Unter grüne Kiefern,
Weil ich springe auf die Wiese
Um mein weisses Rösslein.
Auf der Wies' im dichten Grase
Weidet sich mein Rösslein;
Und mein Liebchen dort im Kühlen
Harret des Geliebten.
So beginnet sie zu klagen
Still im Kiefernwäldchen:
»Ach, was wird die Mutter sagen,
»Ich unselig Mädchen?
»Immer sagte mir die Mutter:
»Hüth' dich vor den Männern!
»Warum sich vor ihnen hüthen?
»Sind ja gute Menschen.«
Und ich kam auf meinem Rösslein,
Weiss wie Schnee, geritten;
Spring' herunter von dem Rösslein,
Knüpf's an einen Baumast
Mit dem Silberzaume.
Und umfass' die Maid, und drück' sie
An mein Herz, und küss' sie,
Und die schöne Maid vergass schon
Auf den Schmerz im Fusse.
Und wir liebten uns, und küssten,
Bis die Sonn' sich neiget.

»Komm mein Lieber schnell nach Hause,
»Eh die Sonn' hinabgeht.«
Und ich schwang mich auf mein Rösslein,
Weiss wie Schnee, behende;
Nehm' mein Liebchen in die Arme,
Trab' mit ihr nach Hause.

DER HIRSCH.

Es schweift ein Hirsch durch Berg und Wald,
Und springt im heim'schen Forste
Berg auf, Berg ab in einem fort,
Trägt sein herrlich Geweih hoch.
Mit dem herrlichen Geweih
Bricht er durch das Dickigt,
Springt umher im Walde
Auf den hurt'gen Läufen.

Und ein Jüngling schweifet durch die Berge,
Schweifet durch die Thale;
Stolze Waffen in den Krieg
Trägt er auf dem Leibe,
Mit den starken Waffen
Bricht er Feindeshaufen.

Nimmer schweift der Jüngling durch die Berge!
Listig sprang ein grimmer Feind
An ihn an mit finstern Blicken,

Die vom Zorne glühn,
Schlägt ihn auf die Brust mit schwerer Streitaxt —
Klagend rauschen d'rob die Wälder —
Schlägt heraus des Jünglings zarte Seele.
Und sie fliegt hinaus zum schönen schlanken
Halse,
Durch den Hals dann durch die schönen Lippen.
Sieh! da liegt er, warmes Blut
Fliesst heraus nach seiner Seele,
Als sie ausgeflogen,
Und der kalte Boden trinkt das warme Blut;
Und in jeder Mädchenbrust war Trauer,
Auf dem kalten Boden lag der Jüngling,
Eine Eiche sprosset über ihm,
Breitet ihre Zweige aus.
Schweift der Hirsch mit herrlichem Geweih,
Springt herum auf hurt'gen Läufen,
Streckt den schlanken Hals empor zum Laube.
Schwärme gierer Sperber
Kommen hergeflogen
Aus dem ganzen Wald zur Eiche,
Krächzen alle laut:
»Feindes Grimme fiel der Jüngling!«
Alle Mädchen weinten um den Jüngling.

DIE ROSE.

Ach, du Rose, schöne Rose!
Warum bist du früh erblühet?
Dann, erblüht, warum erfroren?
So erfroren, dann verwelket?
Und verwelkt, ach! abgefallen?
Abends sass ich, lange sass ich,
Sass, bis schon die Hähne krähten
Ach, und konnte nichts erwarten.
Als die Späne niederbrannten,
Schlief ich ein, da träumte mir.
Sieh, mir war's, als ob mir Armen
Von der rechten Hand hinunter
Glitt' ein gold'ner Fingerring,
Glitt' ein köstlich theu'rer Stein.
Und ich fand nicht mehr den Stein.
Nicht erharrt ich den Geliebten.

DER KUKUK.

Steht eine Eich' im weiten Felde,
Auf der Eiche sitzt ein Kukuk.
Und er schlägt, hebt an zu klagen,
Dass der Lenz nicht immer währet.
Wie möcht' Korn im Felde reifen,

Wenn es immer Frühling bliebe?
Wie im Garten Aepfel reifen,
Wenn nur immer Sommer bliebe?
Wie im Schober frieren Aehren,
Wenn es immer Herbst nur bliebe?
Und wie bange wär' der Dirne,
Wenn sie immer einsam bliebe.

DIE VERLASSENE.

Ach, ihr Wälder! Dunkle Wälder!
Miletiner Wälder!
Sagt, warum ihr, Sommers, Winters,
Immer gleich ergrünet?
Ach, ich wollte gern nicht weinen,
Gern mein Herz nicht quälen!
Aber sagt ihr guten Leute,
Wer sollt' hier nicht weinen?
Ach, wo ist mein guter Vater?
Weh! er liegt im Grabe!
Wo die Mutter? Gute Mutter?
Uiber ihr wächst Gras!
Bruder hab ich nicht, noch Schwester,
Und fort ist mein Liebling.

DIE LERCHE.

Sich, ein Mägdlein jätet Hanf,
An dem Herrengarten;
Eine Lerche spricht zu ihr:
»Warum also traurig?«
Ach wie könnt' ich fröhlich sein,
Liebe kleine Lerche!
Den Geliebten führten sie
Fort zum Felsenschlosse.
Hätt' ich eine Feder nur,
Schrieb ich ihm ein Briefchen;
Und du flögst damit zu ihm,
Liebe kleine Lerche!
Doch nicht Blatt hab ich, noch Feder,
Einen Brief zu schreiben,
Grüss den Theuern mit Gesange,
Dass ich hier verschmachte.

Krächzt im Schloss ein — — —

DER LANDTAG.

.....

Jeder Vater führt sein Volk im Heere;
Männer ackern, Weiber schaffen Kleider;
Aber wenn nun stirbt das Haupt des Hauses,
Walten insgesammt des Guts die Kinder,
Sich ein Haupt erkiesend aus dem Stamme,
Das des Wohles wegen geht zum Hochding,
Geht mit Kmeten, Lechen und Wladyken.
Auf stehn Kmeten, Lechen und Wladyken,
Hiessen gut die Bill nach dem Gesetze.

LUBUŠA'S GERICHT.

Ai, was trübst, Wletawa, du dein Wasser?
Was trübst du dein silberschäumig Wasser?
Hat dich aufgewühlet wilder Sturmwind,
Schüttend her des weiten Himmels Wetter,
Spülend ab die Häupter grüner Berge,
Spülend aus den Lehmgrund, den goldsand'gen?
Wie doch sollt' ich nicht die Wasser trüben,
Wenn im Hader sind zwei eig'ne Brüder,
Eig'ne Brüder um des Vaters Erbgut?

Grimmen Hader führen mit einander
Chrudoš wild am Schlängelfluss Otawa,
Am goldström'gen Schlängelfluss Otawa,
An der kühlen Radbuza Held Stjáglaw,
Beide Brüder, beide Klenowice,
Alten Stamms von Tetva, dem Popelsohn,
Der mit Čech's Geschwadern ist gekommen
Durch drei Ström' in diese Segenslande.
Flog herbei nun die gesell'ge Schwalbe,
Flog herbei vom Schlängelfluss Otawa,
Setzt sich auf das breite Flügelfenster
In Lubuša's goldnem Vatersitze,
Auf dem heil'gen Wyšegrad, dem Ahnsitz,
Und sie jammert und sie trauert kläglich.
Als dies höret ihre eig'ne Schwester,
Eig'ne Schwester an Lubuša's Hofe,
Fleht im Wyšegrad zur Fürstenmaid sie,
Zur Entscheidung ein Gericht zu halten,
Vorzuladen ihre Brüder beide
Und zu richten sie nach dem Gesetze.
Boten heisst die Fürstin nun entsenden
Nach Swatoslaw von Lubic, der weissen,
Wo sich heben junge Eichenforste,
Nach Lutobor von Dobroslaw's Kulme
Wo den Adlerfluss die Elbe schlürfet,
Nach Ratibor von dem Riesenbergkamm,

Wo den grimmen Drachen Trut erschlagen,
Nach Radowan von der Steinenbrücke,
Nach Jarožir von den ström'gen Bergen,
Nach Strezibor von der reinen Sazau,
Nach Samorod von dem Silberfluss Miess,
Nach den Kmeten, Lechen und Wladyken.
Und zu Chrudoš, Stjaglaw auch, den Brüdern,
Den Entzweiten um des Vaters Erbgut.
Als sich einten Lechen und Wladyken
Auf dem Wyšegrad, . . .
Stellt nach der Geburt sich auf ein jeder,
Tritt in schimmernd weissem Kleid die Fürstin
Tritt zum Vaterthron im hohen Reichsding,
. . . zwei hochsinn'ge Jungfrau'n
Unterrichtet in den Richtersprüchen,
Hier bei der sind die Gesetzestafeln,
Und bei der das Schwert, der Unbill Rächer,
Gegenüber rechtverkündend Feuer,
Unter ihnen heiligsühnend Wasser.
D'rauf von Vaters güld'nem Thron die Fürstin
Meine Kmeten, Lechen und Wladyken!
Recht bestellen sollet ihr zween Brüder,
Die zusammen hadern um ihr Erbgut,
Um des Vaters Erbgut mit einander.
Nach den Satzungen der ew'gen Götter
Walten beide dieses Guts gemeinsam,

Oder theilen sich zu gleichen Theilen.
Meine Kmeten, Lechen und Wladyken!
Ihr bestellet jetzo meinen Ausspruch,
Wenn er sonsten ist nach eu'rem Sinne;
Ist er aber nicht nach eurem Sinne,
Stellt ihr ihnen fest ein and'res Urtheil,
Das versöhne die entzweiten Brüder.
Neigten sich die Lechen und Wladyken,
Fingen an sich leise zu besprechen,
Leise sich zusammen zu besprechen,
Und der Fürstin Ausspruch zu beloben.
Auf stand Lutobor vom Kulm Dobroslaw's
Und begann zu sprechen solche Worte:
Hohe Fürstin auf des Vaters Goldthron!
Deinen Ausspruch haben wir erwogen:
Sammle denn in deinem Volk die Stimmen.
Stimmen sammeln d'rauf die Richterjungfrau'n,
Sammeln sie in heiliges Gefässe,
Geben sie den Lechen auszurufen.
Auf stand Radowan von Kameny-Most.
Und begann der Stimmen Zahl zu prüfen,
Und die Mehrheit allem Volk zu künden,
Allem Volk, zum Rechtsding herberufen:
Beide eig'ne Brüder, Klenowice,
Alten Stamms von Tetwa, dem Popelsohn,
Der mit Čech's Geschwadern ist gekommen

Durch drei Ström' in diese Segenslande,
Beide eint ihr so euch um das Erbgut
Beide sollt gemeinsam sein ihr walten.
Auf stand Chrudoš von der krummen Otau,
Gall ergoss sich ihm durch all sein Inn'res,
Und vor Wuth erbebten alle Glieder,
Schwingt den Arm, und brüllet gleich dem Ure;
Weh der Brut, wenn Ottern zu ihr dringen,
Weh den Männern, wenn ein Weib gebietet!
Männern ziemt's zu herrschen über Männer:
Erstgebornen ziemt nach Recht das Erbgut.
Auf von Vaters Goldthron stand Lubuša,
Sprach: ihr Kmeten, Lechen und Wladyken!
Meine Schmähung habt ihr hier gehöret:
Richtet selbst das Recht nach dem Gesetze,
Nimmer werd' ich eure Zwiste schlichten,
Wählt den Mann euch unter eu'res gleichen,
Der euch herrsche mit dem Eisen . . .
Mädchenhand ist schwach, ob euch zu herrschen.
Auf stand Ratibor von Riesenbergkamm,
Und begann zu sprechen diese Worte:
Recht bei Deutschen suchen wär' unrühmlich:
Recht besteht bei uns nach heil'ger Satzung.
Die mit hergebracht einst uns're Väter
In dies . . .

MINNELIED UNTER DEM WYŠE-GRAD.

Ha du uns're Sonne,
Fester Wyšegrad!
Kühn und stolz dort stehst du
Dort auf steiler Höh',
Ragest vom Felsen
Fremdlingen furchtbar.
Unter dir rollet
Eilend der Strom hin,
Rollet der Strom die
Mächtige Moldau.
Rings an der hellen
Wletawa Strande
Bieten viele Sträuche
Liebliche Kühle.
Und die Nachtigall dort
Singet von Freude,
Singet von Trauer,
Wie sie im Herzchen
Freude und banges
Sehnen empfindet.

Wär' die Nachtigall in
Grünender Au ich,
Flög' ich schnell dahin, wo
Wandelt im Abend-
Dunkel die Holde.
Alles wecket Liebe,
Und was nur lebet,
Fühlet ihr Streben,
Fühlet ihr Sehnen.
Ich auch Armer schmachte,
Holde, nach dir; sei
Milde dem Armen!

MINNELIED KÖNIGS WENZEL I.

Wohl aus manchem tücht'gen Strauss
Kündete mir Liebe
Wonnig süsse Würde,
Ja von Herzen seufz' ich tief,
Wenn daran ich denke,
Ach nach welcher Liebeshuld
All' mein Sinn sich sehnet,
Dass ich also schöner Maid
Mich darf allwärts rühmen.
Dennoch, — ob sie gleich nicht schuld, —
Grimmes Weh mir schuf sie
Tragen muss ich's fort in mir,
Frage nicht, wen's nage.
Heisse Lieb' erfüllt mein Herz;
O der süssen Wonne!
Meines Sehnens höchstes Ziel,
Himmel meinem Auge,
Alle meine Seligkeit
Kam mir durch das Auge
In das liebewarme Herz.
Liebe wuchs zur höhern Macht,
Wuchs in klarem Mitgefühl,

Herz und Sinne weiht' ich ihr.
Sie ist aller Wonnen Born,
Quelle meiner Seligkeit,
Meine Lust mein Sehnen!
Wie die Ros', der Knosp' entkeimt,
Lechzt nach süssen Thaue;
Küsst ich ihren Honigmund
Wonne mir, o Wonne,
Die kein Sinn ersinnen mag! —
Selig durch dein Lieben!
Sehnsucht bannt die Minne,
Sehnen labt, und Minne klagt,
Minne zeihet mich der Schuld,
Kann mich nimmer zeihen,
Dass den Leib, der strahlt von Huld,
Reizend, süssrer lockend,
Dass ich liebend ihn umfing,
Doch in sitt'gen Minnen.
All' mein Herz gefangen nahm
Diese Maid . . .

UKÁZKA BOLGARSKÉHO PRÉLOŽENÍ.

КУКАВИЦА.

На широко поле дѫбъ стои,
А на него кукавица
И си кука и си плаче
Защо пролѣть всегда ниѥ.
Ако зрѣше жито въ поле,
Всегда бы пролѣть была,
Да зрѣше ꙗблъко въ садѣ,
Всегда бы лѣто было.
Какъ бы класи мръзли въ копи,
Ако всегда ѥс[illegible] бѣше!
Какъ бы моми тежко было
Ако всегда сама бѣше!

СИРОТА.

Ахъ ты горо, темна горо,
Горо милетниска!
Защо ты се зеленѣешь,
Зимѣ лѣтѣ едно?
Рада бихъ азъ да не плаужмь,
Срьдце да не кръшжмь;
Аль рѣчете люди добри
Кон бы тукъ не плакалъ,
Гдѣ мон татко — татко мили,
Закопанъ е къ земж.
Гдѣ надъ манка — мила манка,
Дребна трава расте.
Немамь брата, нити сестра
Мило момче зехж.

КИТКА.

Вѣтренце вѣѥ
Изъ кнежска шума,
Миленка тръчи
Кан потокъ бистри.
Налива вода
Въ ковани ведра;
По вода къ мома
Китица плива.
Китица воина
Съ фіалъ и ружа.
И фана мома
Китка да лови;
Падна, ахъ падна
Въ хладна водица;
„Ако быхъ знала,
Китко хубава,
Кои те въ ћубрена

Ѯемѫ посади;
Тому быхъ дала
Пръстенуе ѯлатно.
„Ако быхъ ѯнала,
Кнтко хѹбава,
Кон тебе сосѣ лыкъ
Мегкн нѯвръѯа;
Тому быхъ дала
Нглицѫ ѯъ косн.
„Ако быхъ ѯнала,
Кнтко хѹбава,
Кон те по хладна
Водица пусти
Тому быхъ дала
Вѣнець нѯъ глава.

Преводъ изъ Краледворской Ржкописи, на Блъгарскы изыкъ.

Любушинъ сѫдъ.

СЪБОРЪ.

. . . . . .

„Всякъ баща ѥ' глава къ своѫ уєладь,
Мѫжи орѫтъ, жены рѫбы правятъ.
Ако л' ѵмрє глава уєладниска,
Тогда на ѥдно дѣца имотъ владѫтъ,
Изберѫ-тъ си отъ рода-тъ Владыкѫ,
Къй на съборы за користь (пауалѫ) ходи',
Ходи' съ Кметы лѣхы и Владыкы,
Встахѫ кмети лѣси и владыкы
И по законъ правдѫ похвалихѫ.

ЛЮБѪШИНЪ СѪДЪ.

Ой Влътаво, защо водѫ мѫтишь
Защо мѫтишь водѫ сребропѣнѫ?
Зар' та люта въздвигнѫла бѫря,
Кои облакъ изврьжє' отъ неба,

Къй наръси ꙁелены планины,
Та иꙁплакна ꙁлатопѣсчиѫ гнилѫ?
Чи какъ да не'щѫ воды да мѫтѭ
Къгда два сѧ карѭтъ родна Брата,
Родна Брата ꙁа бащинъ имотъ?
Карѭтъ ми сѧ ꙁлобно по междѫ си,
Люти Хрудошь на кривѣ Отавѣ
На Отавѣ кривѣ ꙁлатоноснѣ,
Стѧглавъ храбры на Радбуꙁѣ хладнѣ,
Двама Брата, двама Кленовича
Отъ рода стараг' на Тетвы Попелова,
Къй дойде съсъ Чешскыми дружины
Въ тїа плодны ꙁеми преꙁъ три рѣкы
Долетѣше Ластовица мирна,
Долетѣше отъ кривы Отавы,
Сѣднѫ на отворень проꙁорецъ
Въ Любушинѣ бащинѣ ꙁлатѣ дворѣ,
Ꙁлатѣ дворѣ бащинѣ, свѧтѣ Вышеградѣ,
Та плачетъ-сѧ и горко иꙁвикватъ.
Когда чула тѣхна сестра родна,
Родна сестра въ Любушинѣ дворѣ,
Проси' Кнѧжнѫ вѫтрѣ Вышеградѣ.

На разлукж да постави правдж
Да ѥм повика двама' брата
И по законъ да ги разсждитъ.
Княжна каже да са прататъ послы
По Святославъ отъ бѣлы Любица
Тамо кдѣ са горы-тѣ зелены,
По Лютоборъ отъ Хлъмца Доброславска,
Тамо кдѣ са влнка Орлица въ Лабѣ
По Ратнборъ отъ планины Влѣтскы
Тамо кдѣ Тржтъ погубн ламж.
По Радованъ отъ камена моста,
По Мрожиръ отъ водны планины
По Стрѣзнборъ отъ Сазавы студены,
По Самородъ отъ Мжа сребросны,
По вса кметы лѣхы и владыкы,
И по Хрудошь и по Стяглавъ брата,
Поскарана за нмотъ си бащинъ.
Когда са събрахж лѣси и владыкы
Къ Вышеградѣ . . . . . .
Всякь влезе споредъ рода си
Влезе Княжна свѣтло примѣнена
Встжпи, на прѣстолъ бащинъ въ съборъ славнѣ.

Двѣ-тѣ умны момы
Научены право сѣдъ да сѣдѧтъ.
Єдна дьржи' дъскы правдоватны
Друга дьржи' меуь, уто кривды кара';
На' прѣдъ нмъ пламанъ правдовѣстенъ
Прѣдъ нимъ стои' вода сватосѣдна.
Поче Кнѧжна отъ прѣстолъ си бащинъ:
„Мои' кмети лѣси и всадыкы!
На Братиа ми разсѣдите правдѫ,
Кои' ми са карѧтъ за нмотъ,
За нмотъ ми бащинъ по межди си.
Спорадъ законъ вѣковѣуныхъ Боговъ
Да ли 'цѧтъ двама да владѣѧтъ
Или да раздѣлѧтъ къ равнѫ мѣрѫ.
Мои' кмети лѣси и владыкы,
Рарсѣдите тукъ мои-ты думы
Ако бѫдѧтъ по вашь разумъ,
Ако ли не бѫдѧтъ по вашь разумъ
Сторѣте нмъ новѫ урадбѫ
Да помирн' поскарнана брата."
Кланяхѫ са лѣси и владыкы
И поуахѫ тихо да си говорѧтъ

Да си говорѣтъ тихо но междѫ си
И да хваляѣтъ нейны хитры дѹмы.
Вста Любоборъ отъ Хлѣмца Доброславска
Начнѫ тако слово да говорн':
„Славна Княжно на прѣстолъ ти бащинъ!
Размыслихьме твон ѹмны дѹмы
Събери гласове отъ всякы твой народъ."
Момы сѫдне гласове събрахѫ,
Събирахѫ-ги въ священы сѫдове,
И дадохѫ на лѣхы да обѣявѣтъ.
Вста Радованъ отъ камена моста
Начѧ' да прегладва на гласы ѹетъ
И бѣлшинѫ въ народъ да обѣяви,
Въ народъ цо за сѫдъ на съборъ дошелъ
Двама родна брата Кленовнѧ
Отъ рода стараг' Тетвы Попелова
Кой дойде съсъ Ѹешскыми дружины
Въ тїа плодны земи прѣзъ три рѣкы
Смирете са така за имотство
Владейте си го двама на едно
Встана Худошь отъ кривы Отавы
Жьлука мѫ са по все сьрдце разли

Трѣсѣше му са отъ злобы снага
Махнѫ съ рѫкѫ, ревна като Лютъ Быкъ
„Горкы пилцы що ги змїя найде
Горкы мѫжи, що ги жена влада,
Прилучно є' мѫжь мѫжи да влада',
И прьвенецъ да имотъ си земє'.
Вста Любуша отъ престола Бащина
Рече': Кметн лѣси и владыкы!
Чухте колко тукъ 'сьмь похулена
Сѣдете си спорадъ законъ правдѫ
Вѣче не 'цѫ свади да вы сѣдѫ.
Ровенъ мѫжь си отъ васъ изберете
Кой-то да васъ влада' съсъ желѣзо,
Момина рѫка не є' за васъ сила.
Вста Ратиборъ отъ планины влѣтскы
Нача тако слово да говори:
Срамъ ни є' да земам' чуждѫ,
У насъ своя правда спорадъ законъ сватъ,
Кой-то наши Бащя донесохѫ
Въ тїя . . . . . .

Ꙁбигонь.

Полѣтова' гълѫбь отъ древа на древо
Жалостиво гꙋчи' горе во всичкѫ горѫ,
Ой тѧ тьмно горо по тебѣ аꙁъ си лѣтѣхъ
Съ Гълѫбицѭ милѭ, милѭ премилицѭ.
Ахъ хвати ми Гълѫбицѫ Ꙁбигонь ꙁлобны
И отнесе въ стѣны, ахъ въ ꙗкы ми твьрды.
Ой обходи' момче околъ ꙗкы твьрды
И ꙁа своѭ милѫ жалостиво вꙁдыха'.
Отъ стѣны на скалѫ — на скалѫ си сѣдна,
Жалостиво сѣди' съ нѣмѭ горѭ млъчи'.
Пакъ долѣтна гълѫбь и жалостно гꙋчи'.
Момче главѫ вдигна пакъ на гълѫбь дꙋма':
„Ты гълѫбче жально! — жально, и ты жалость имашь
Дал' ти крълюкъ хвати милѫ дрꙋгарицѫ?
Ты Ꙁбигоне тамо въ тѣ ꙗкы град'ве
Ты ми хвати моѭ милѫ премилицѫ!
Гълѫбче ты бы сѧ съ крълюкъ поборило?
Ако да имаше сьрдчице юнашско;

Ты бы си отнѩло либенце отъ него,
Ако да имаше диви остры нокты;
Ты бы си убило крълюкъ-тъ злобивы
Ако да имаше мѧсоѩдны клюнець.“
Ай жалостно у́дри момче́ на Збигонѩ!
Имашь преюнашско сьрдце противъ врага,
Имашь противъ него бранѭ силнѫ, острѫ.
Имашь, за главѫ му, отъ железо млато!
Търчи момче доло, доло въ тьмнѫ горѫ.
Взѣ на себе бранѭ и на рамо млато,
Тръчи презъ тьмны горы на найѩкы твьрды.
Стигва' въ ѩкъ градъ, нощьмъ-секъде тьмно —
Чука' съ силнѭ рѫкѫ.
„„Кой тамъ!““ отъ стѣны пытатъ. —
„Азъ 'сьмь — Ловець — пѫтникъ.“
Отварѩтъ сѧ врата.
Чука' съ силнѭ рѫкѫ;
Отварѩтъ сѧ другы.
„Кдѣ владыка Збигонь?“ —
„„Задъ великѫ собѫ.““
Тамо Збигонь спи', тамо плаче' й мома.
„Ай отвори Ловцу!“

Не отворѭ' Збигонь. и разби съ млатомъ
Момче ꙗка врата, и разби съ млатомъ
Збигонѥвѫ главѫ.
Въ градѣ секъдѣ тръчи' и все въ твьрдѣ
поби
Съ своѭ си милѭ до късны зоры леже!
Узрѣ рано слънце по врьхъ дрьвꙗ въ стѣны,
Дойде нова радость за момчено сьрдце,
що си хубавицѫ дьржи' въ силны рѫкы.
„Чіꙗ ѥ' та Гълѫбица?"
„„Збигонь ѭ захвати,
Какъ мѧ овде врьза,
Так и еѧ въ ꙗкы твьрды."" —
„Въ горы 'зъ ꙗкы стѣны!"
И лѣтоше въ горы
И лѣтоше 'вамо и лѣтоше тамо,
Отъ дрьва на дрьво съ своѭ Гълѫбич'цѭ
Съсъ неѭ спѥше на ѥднѫ гранчицѭ.
Възрадова сѧ мома съ своѥ си момче,
Ходи' 'вамо тамо секъде камо ище'
Съ либенц' си спѥше на ѥднѣ постелцѣ.

КУКАВИЦА.

На широкомъ полн джбъ стон',
А на нѣмь кукавица.
И сн кука', и сн плаче',
„Зашто пролѣть всегда не ѥ'?"
Какъ бы зрѣло жито въ полн,
Ако б' всегда пролѣть была?
Как бы зрѣло јабълко въ грднић,
Ако б' всегда лѣто было?
Какъ бы класн мрѣзли въ копи,
Ако б' всегда јесень была?
Какъ бы момѣ тажко было,
Ако б' всегда сама была?

СИРОТЬКА.

Ахъ ты горо, темна горо!
Горо Мелетиска,
Зашто ты са зеленѣешь
Зимѣ лѣтѣ једно?
Рада бихъ азъ да не плачѫ,
Сьрдце да не крѫшѫ:

Ам' речете люди добри,
Кой бы тукъ не плакалъ?
Кдѣ мой татко, — татко милы?
Ꙁакопанъ въ ꙁемлѭ.
Кдѣ ѥ' майка — мила майка?
Дребна травка на ней расте.
Нѣмамъ брата, нити сестрѫ,
Мило м' момче вꙁѧхѫ.

К И Т К А.

Вѣтьрець вѣѥ'
'Ꙁъ кнѥжскы горы,
Миленка тръчи'
На потокъ бысты,
Налива' водѫ
Въ кована ведра.
По водѣ къ момѣ
Китчица плува'.
Китка благ'вона
'Ꙁъ фіалъ и ружи.
И хвати мома
Киткѫ да лови',

Падна ахъ падна
Въ водицѫ хладнѫ.
„Ако быхъ ʒнала
Китко хѹбава,
Кой-та въ ровкѫ
ʒемлѫ посади,
Тому быхъ дала
Прьстенуе ʒлато.
„Ако быхъ ʒнала
Китко хѹбава,
Кой тебе съсъ лыкъ
Мягкы съвръʒа,
Тому быхъ дала
Игличѫ 'ʒъ косы.
„Ако быхъ ʒнала
Китко хѹбава,
Кой та похладнѣ
Пусти водици,
Тому быхъ дала
Венецъ съ главици.

A KIRÁLYUDVARI

KÉZIRAT,

KÖLTEMÉNYEK A CSEHEK ÖSKORÁBÓL.

MAGYARITOTTA

RIEDL SZENDE.

KIADJA

HANKA VENCZEL.

PRÁGA.

A KIADÓ SAJÁTJA.

1856.

Haase Gottlíb fiai cs. k. udvari könyvnyomdájában.

Imez, a régi cseh nyelven készült rimetlen költemények, mellyeket Hanka Venczel, a cseh nemzeti muzeum könyvtárnoka Kralové-dvůr nevü cseh város temploma egyik kamrájában elvetett papirok, s régi nyilak közt még 1817-ik évben felfedezett, csak becses maradványai egy nagyobb gyüjteménynek, melly a fenmaradt darabok irásmódja szerint itélve 1290 és 1310-ik év közt szerkesztetett, s az imént emlitett töredékeken kivül, egészen elveszett.

Ezen nagybecsü irodalmi maradványok régisége s érdekes tartalma, más

részről azon körülmény, hogy azok már majd minden europai nyelvre átfordíttattak, birt engemet arra, hogy azok magyarítását megkísértsem. Megvallom, nem minden aggály nélkül fogtam e nehéz munkához. Azon roppant külömbség, melly a cseh és magyar nyelv közt fennáll, s ime két nemzet gondolkozásmódja, s irodalmi müveiből is szembetünik, valamint az ezen költeményekben uralkodó sajátságos hangarány, melly a mai hangmértan szorító szabályait még nem ismerte, s bizonyos, a nép, és nyelve természetében gyökeredző ösztönön alapult, kezdetben arra határoztak engem, hogy hű fordítás helyett inkább szabad átdolgozást terötkedjem adni. Minthogy azonban

illy eljárás által azon sajátságos ősrégi színezet, melly ezen költemények legkitünőbb diszét képezi, szükségképen elsimítatnék; a fennevezett tudós felfedező úr tanácsára a munka folytában szándékomat megváltoztattam, s az eredetiből kivehető szellemet, s kifejezésmódot lehető hűséggel megtartva, ehhez hajlékony nyelvünket is alkalmazni iparkodtam; mi, úgy reménylem, a fordításban itt-ott netalán megerőtetteknek látszó kifejezéseket a szakértők előtt igazolni fogja. A mi pedig a hangarányt illeti, némellyeknél a német fordítók útmutatása szerint a lejtest, másoknál a szökőst, kettőnél a lengeteget is használtam, s itt-ott a népdaloknál a rimzést is megkisértettem.

Külömben, ha ez által szorgalmas hallgatóimnak a magyar nyelv tanulását megkönnyítem, s szakértő olvasóimtól az imént említettek tekintetéből fordításom árnyoldalainak igazolását szabad reménylenem, czélomat elértem.

Prága 1856-iki Január 20-ikán.

A fordító.

ULRIK és BOLESZLAV.

— — — fekete erdőbe,
hol a vladikák már összegyültek,
hét vladika bátor csapatokkal.
Véle Vihony-Dub is oda siet
éjhomályban minden emberestül:
száz vitéz legényből áll a csapat,
mind a száznak van rettentő kardja,
mind a száznak a kardhoz jó karja,
s Vihonyhoz rendíthetlen bizalma.
Eljövén az erdő közepébe
egymásnak nyujtották jobbjaikat,
s csak lassú hangon beszélgetének.
Már az éjfél régen elmúlt vala,
már közelge a reg szürkületje;
Hajh! így szóll Ulrik herczeghez Vihony:
„Hallgass rám, te nagydicsű herczeg, az
„Isten sok erőt adott karodnak.
„Ő adott fejednek bölcseséget;
„te vezess bennünket a lengyelre!

„Elmegyünk szavadra jobbra balra,
„el előre hátra a csatában.
„Talpra férjfiak bátor kebellel.“
A herczeg a zászlót megragadja:
„Én utánam a gonosz lengyelre,
„a lengyelre, földünk ellenére!“
S a nyolcz vladika rohan utána,
és negyedfél száz vitéz követi,
hős vitézek, oda, hol a lengyel
seregek mély álomban nyugosznak.
Fent az erdő széléről, hol állnak,
látszik néma reggálomban Prága,
látszik Moldva a reggeli ködben,
Prágán túl a kékülő hegységek,
s a hegyek mögött a szürke hajnal.
„Le a hegyről“. Csak lassan, lassacskán;
elrejtődznek Prága városában,
öltönyeik alá rejtett fegyverrel.
Megy a pásztor hajnal hasadtákor,
fölkiáltja: nyissák ki a kaput.
A pásztor szavát hallván az őrség
a kaput Moldva felé kinyítja.
Hidra lép ő, kürtje messze harsog.
Ott a herczeg is, s a hét vladika,
mindegyik siet egész sergével.
Menydörgéskép szóll a tompa dobok

s harsogó kürtök vad riadása;
tarka zászlók feltünnek a hídon,
melly a néptömeg alatt megrendül.
Ámde félelem száll a lengyelre.

Hajh, mint nyúlnak mindnyájan fegyverhez,
hajh vladikák mély sebeket ejtnek;
s ide ode futva a lengyelek
tolakodnak a kapu árkához,
vagdalás elől tovább előre.

Hajh az Isten győzedelmet ada!
Ím egy nap emelkedik az égen,
s csak egy úr Jaromir az országban.
Nagy örömzaj hallatszik Prágából,
s messze terjed a város körében.
Nagy öröm száll az egész országban,
az egész országban víg Prágából.

BENES HERMANN FIA.

Hajh te nap, kedves napocska
tán te is szomorkodol?
mért sugárzol ah reánk
nyomorúltakra?
Hol a herczeg? hol vitézink?
Elment messze Ottóhoz!

ellenségtől ki ment meg
minket árva hon!
Nagy sereggel jön a német,
— Szászok ők a németek —
a görliczi hegyekről
árva földünkre.
Adjatok szegények, ezüst —
aranyat, s mindent mi van:
felgyujtják külömben még
kunyhóitokat!
Mindenünket felgyújtották,
elvittek arany- s ezüstöt,
elhájtották nyájinkat,
s mennek Troszkira.
Ah ne sirjatok föld népe!
már emelkedik a fű,
mellyet olly soká tiport
idegen patkó!
Kössetek mezővirágból
füzért megváltótoknak;
a vetések zöldelnek,
mind megváltozik.
Csakhamar megváltozott mind.
Hajh Benes Hermann fia
Szászok ellen hijja föl
a nép sergeit.

S összegyülekezik a nép
erdőben Nagy-Szkál alatt,
s csépekkel fegyver gyanánt
tör az ellenre.
Benes Benes vágtat elől,
Követi a lázadt nép,
„Bosszút — felkiált — bosszút
„a szász rablókra.“
Vad harag a két küzdő félt
ádáz dühre langítja,
s fergetegként tombol a
férjfi keblekben.
Fellángol vad pillantásuk
egymás ellen borzasztón;
bunkó bunkók közt kiáll,
lándsa lándsák közt.
S egymásra rohannak, mintha
erdő törne erdőbe;
Kardjaik czikáznak, mint
égi villámok.
Szörnyü zaj hangzik, s erdőből
fölriasztja a vadat,
s űzi a madarakat
harmadik hegyig.
Onnan a sziklás hegyekről
messze hangzik völgyeken,

itt a csép, ott meg a kard,
mint fazuhanás.
Ekkép áll a két fél, egymás
ellen, mozdúlatlanul,
mintha sarkuk a földben
gyökeredzenék.
Benes im a dombra felszáll
és kardjával jobbra int:
a sereg oda tolong;
s ismét balra int:
s mindnyájan nyomulnak balra;
onnan a kőbányához,
s a bányából köveket
le a németre.
Dombról völgybe száll a csata,
a német nép elbúsúl,
a német nép futni kezd,
s veszte ez vala.

JAROSZLAV.

Elmondok nagyhírü történetet
nagy csatákról, véres háborúkról,
hallgassatok éber figyelemmel,
hallgassatok, elmondok csodákat.
Az országban, mellynek feje Ollmütz,
látszik egy, de nem igen magas, hegy,
nem magas, Hosztejnovnak nevezik;
ott az Isten anyja tesz csodákat.
Béke volt sokáig országunkban,
gazdagság honolt soká a nép közt,
mig keletről fergeteg támada,
támada tatár Khán lánya végett,
Kit keresztény emberek aranyért,
drága kövek, s gyöngyökért megöltek.
Kublaj lánya, gyönyörű mint Luna,
hallván, hogy nyugotra vannak földek,
mellyeken sok népek élnek, útra
indul, ösmerni szokásaikat.
Talpra kelnek tíz nemes legény, ès
két leány az utra őt kisérni.
Összegyüjtik, útra mi szükséges,
mindnyájan felszállnak gyors lovakra,
s merre jár a nap nyugodni, mennek.

Mint a hajnal reggel szépen csillog,
ha sötétlő erdőség fölé száll,
úgy ragyog Kublaj Khán lánya, pompás
termetével, szép öltözetével;
mert öltözve volt arany szövetbe,
melly nyakát, s keblét födetlen hagyta;
drága kő- s gyöngyök fején csillogtak.
Illy szépségen németek bámulnak,
kincseit irigy szemekkel nézik,
rája lesnek a kikémlelt úton,
őt sürű erdőben megtámadják,
meggyilkolják — s elrabolják kincsét.
A mint meghallotta a tatár Khán:
Kublaj, kedves lányával mi történt,
minden országiból sergeket gyüjt,
s vélök indul, merre siet a nap.
Hallván ezt a nyugoti királyok,
hogy a Khán népeik ellen indul,
csakhamar szövetkezvén egymással
szörnyüséges hadat összegyüjtnek,
s harczra kelnek a tatár Khán ellen.
Tabort ütnek egy tágas sikságon,
tábort ütnek, és a Khánt ott várják.
Kublaj összehíja a táltosok-,
csillagjósok- és szemfényvesztőket,
hogy ósoljanak neki, megmondván:

valljon millyen lesz a harcznak vége?
S összegyűlnek mind a táltosok, a
csillagjósok és a szemfényvesztők,
Körben szétoszolnak két oldalra,
egy sötét nádat hosszat fektetnek,
s két egyenlő részre széthasítják,
az egyik részt Kublajnak hívjak, a
másikát királyoknak nevezik,
s mondanak fölöttük ősi szókat;
harczra kelnek egymás közt a nádak
s a Kublaj nevű fél győz a harczban.

Ennek az egész nép nagyon örül,
mindegyik gyorsan siet lovához,
s mind megállnak harczra kész sorokban.

A keresztények tanácskozás és
terv nélkül rohantak a pogányra,
gőgük épen olly nagy volt, mint számuk.

S már az első ütközet kezdődik,
mint a zápor, omlanak a nyilak,
a dsidák menykő gyanánt recsegnek,
a kardok villognak, mint villámok;
s a küzdő felek nem engedik, hogy
egy vagy más nyomulhasson előre.

A keresztények már vissza nyomták
a pogányt, s tán szét is űzték volna,
ha a táltosok nem jönnek ismét

visszahozván a hasított nádat.
Erre a tatárok lángra gyúlva
dühhel törnek a kereszténvekre,
s űzik olly szörnyű tüzzel, hogy ezek
felriasztott vadként szétszóródnak.
Itt hever paizs, ott a drága sisak,
itt a ló kengyelben egy hadvezért
hurczol; — ez tatár közé rohan hiába,
az meg esd az Istentől kegyelmet.
Így terjednek nálunk a tatárok,
nagy adót vetvén az árva népre,
két királyságot meghódítottak:
Novigradot, és az ős Kievet.
Mindenütt jár hire e nyomornak,
min en országból vitézek gyülnek,
s készen áll négy harczra-termett sereg,
s a Khánnal megújjítja a harczot.
A tatárok jobbra kanyarodnak;
mint sötét felhő, melly kezd hullatni
vészes jégesőt a dús vetésre,
olly zsibongás hallatszik távolról.
Csapatokba gyülnek a magyarok,
s fegyveres kézzel előre törnek;
hasztalan volt bátorság, vitézség,
hasztalan volt minden ellenállás.
A tatárok soraikra dölve

szétverik erős csapatjaikat,
s elpusztítnak mindent az országban.
A kereszténynek minden reménye
eltünt, a nyomort nyomor nagyítja,
s bús imával kérik Istenüket,
hogy megmentse őket a tatártól:
„Kelj fel, ah urunk te haragodban,
„ments meg a kegyetlen ellenségtől;
„lelkeinket meg akarja törni,
„s mint a farkas a nyájat, kiirtni.“
Kétszer meggyőzettünk a csatában,
Lengyelhonban a pogány szétterjed,
s mindig közelebb mindent pusztitva
már Olmütz felé nyomúl előre.
Az országon nagy nyomor szétterjed;
s a pogány előtt nem biztos semmi.
Már első s másik napon harczoltak,
s nem mondhatja egy fél sem, hogy győzött.
Hajh folyvást nő a tatárok száma.
Ugy, mint ősszel nő az est homálya,
a tatár hadaknak tengerében
a keresztény harczosok hajóznak,
s ama domb felé bátrán eveznek,
hol az Isten anyja tesz csodákat.
„Fel, testvérek! fel“ kiállt Veneszlav
kardját ütve az ezüstös paizsra,

s lobogót lebegtetvén a légben.
Neki bátorodnak, s a pogányra
egy csoportba egyesűlve vágnak,
s mint a tüz a földből, úgy kitörve
a tatár közül, a dombra mennek.
Hátul lépdelvén a dombra jönnek,
fent a dombon inkább szélesednek,
s lent inkább csoportosulnak össze.
Jobbra balra paizsaikkal védve
egymás vállára helyezik éles
dárdáikat, a második sor az
elsőnek, a harmadik meg annak.
Nyílzápor leomlik a tatárra.

Éjsötétség szétterül a földön,
szétterül a földön, szét az égen;
a tatár s keresztény egymás ellen
dühtől lángoló szemét bezárja.
Éjjel a keresztények kiásnak
árkok- s sánczokat a domb körében.

Keleten alig szürkült a reggel,
s nagy mozgás lön a tatár táborban,
szörnyü nagy a tábor. A hegy körül
messze a látatlan távolságig
hemzsegnek sebes lovak, vitézek;
s hordanak véres keresztény főket
lándsáikon a Khán sátorához.

Egy tömegbe tódul a pogányság,
s mindnyájan egy oldalra rohannak,
gyors léptekkel törnek fel a dombra;
olly borzasztó zajos a kiálltás,
hogy hegyekben, völgyekben visszhangzik.
A keresztények a sánczon állnak,
Isten anyja önt erőt beléjök.
Gyorsan megfeszítik iveiket,
bátrán villogtatják kardjaikat
s a tatároknak kellett hátrálni.
Föllángolnak erre a pogányok,
rájok a Khán vad haraggal pillant. —
Három ágra szétoszlik a tábor,
s három ágban törnek fel a dombra.
A keresztények húsz fát levágnak,
mind a húszat, mellyek ottan álltak,
s a sánczok szélére hengerítik.
Már a sánczra rohan a pogányság
úgy ordítva, hogy az ég megreszkedt;
már a sanczokat széthányni kezdik.
Ekkor lezuhannak a czölönkök
a tatárt féregként összezúzva,
s még a sikon lent is törve, zúzva.
Igy harczoltak vad dühhel sokáig,
míg az éj a harcznak véget vete.
Ah! az Istenért, a hős Veneszlav

a sánczról lerogy nyíltól találva!
Fájdalom dúl a szorult szivekben,
torkaik kínzó szomjtól száradnak,
s a fű harmatát a földről szívják.
Csendes este hűs éjjelbe átmegy
és az éj után ismét hajnal kél,
s még is a tatár táborban csend van.
Délben a nap jobban megmelegszik;
a keresztények szomjtól lerogynak,
száraz ajkuk még egyszer megnyílik,
dalt rebegve Isten szent anyjához.
Hozza forditják lankadt szemeiket,
s kezeiket összekulcsolván a
földről föl az égre búsan néznek.
„Szomjban nem fogunk tovább sinlődni,
„nem lehet a szomj miatt harczolnunk,
„Kinek a világ, s az élet kedves,
„az kegyelmet a tatártól várjon".
Így beszéllnek ezek, úgy amazok:
„Inkább vas mint szomj által haljunk meg,
„a rabságban majd elég vizünk lesz,"
— így Veszton — „ki tart velem, utánam,
„s kit a szomjúság gyötör, — utánam!"
Mint vad bika, felpattan Vratiszlav,
izmos karja megragadja Vesztont.
„Áruló! a keresztények szenye!

„bennünket törekszel elveszítni.
„Csak az Istenben kell, s illik biznunk,
„nem a vad tatárok rabságában.
„Vészbe ne rohanjatok testvérek,
„már eltürtük azt, mi legroszabb volt,
„Isten nyujta nékünk enyhet délben,
„megsegít ő, hogyha benne bízunk.
„Férjfiak! piruljatok illy szóért,
„ha vitézségtekkel büszkélkedtek.
„Itt hegyen, ha a szomjúság megöl,
„lesz halálunk Istentől rendelve; —
„ha az ellen kardjának hódolnánk,
„öngyilkosság volna gyáva tettünk.
„A rabságot gyűlöli az Isten.
„Férjfiak, kik úgy éreztek, mint én,
„én utánam, szent szűz oltárához!“
A szent helyre őt a nép követi;
„Kelj fel Istenünk, te haragodban,
„és emelj fel őseink honában
„minket vad ellenségink fölébe.
„Halljad a hozzád esedezőket,
„ádáz ellen vett körül bennünket,
„ments meg a pogányok hálójából,
„enyhülést nyujts szomjas ajkainknak.
„Verd le ellenünket országunkban,
„irtsd ki őket mind — örök időkre!“

Hajh a tiszta égen fölleg látszik,
Fúj a szél, a meny dörög borzasztón;
elsötétül a meny boltozatja,
villámok czikáznak a tatárra,
zápor tölti a hegynek forrásit.
Múlik a vihar, harczos csoportok
gyülnek minden országok- s tájakból;
a zászlók Olmütz felé lobognak.
Oldalukról súlyos kardok függnek,
teli tegzek zörgnek vállaikon,
sisakok ragyognak fejeiken,
és gyors paripáik ágaskodnak.
Messze harsog trombitáik szava,
messze harsog dobjaik robajja.
Mindkét részről egymásra rohannak,
a por felhőként a földről felszáll,
s az utolsó nagy küzdés kezdődik.
Mindenütt zaj: csengnek éles kardok,
mérges nyilak a légben sivítnak,
dárdák, és éles landsák recsegnek.
S volt ott szúrás, volt vagdalkozás is,
síránkozás és örömrivalgás!
Vér folyt, mint esőkor a patakok;
holtak, mint erdőben fa, hevertek.
Ennek feje ketté van hasítva,
annak mindkét karja el van vágva;

az lovárol lezuhan társára,
emez ellenét bunkóval vágja.
Mint vihar a fákat ha ledönti,
ennek melle vérét a kard iszsza,
a tatár annak fülét levágja.
Hajh! millyen kiálltás! milly sohajok!
a keresztények már futni kezdnek,
a tatároktól vadúl üzetve.
Hajh! Jaroszlav ide sasként röpül,
a hősnek keblét aczél borítja,
melly alatt honol bátor vitézség,
éles ész s okosság homlokában,
harczi tűz lobog tekintetében.
Dühösen, mint izgatott oroszlán,
ha meleg vért megpillant esetleg,
vagy sebzetten a vadászt üldözi,
olly méreggel a tatárra rohan.
Jégesőként a csehek utána.
Vad dühhel tör Kublajnak fiára,
s elkezdődik isszonyú viadal,
dárdáikkal egymásra rohannak,
mellyek nagy robajjal széttöretnek;
Jaroszlav lovastul vértől ázva
kardjával Kublaj fia felé tör,
őt egy vágással vállatól kezdve
a csipőig ketté széthasítja,

úgy, hogy holtan a többek közé rogy,
s íve, tegze megzörög fölötte.
Erre a tatár vad nép elrémül,
s az öles nyársakat eldobálják:
a ki csak bír, az futásnak indúl
oda, hol a nap reggel felébred.
S Hana ment vala a gaz tatártól. —

CSESZTMIR ÉS VLASZLAV.

Harczra kelni Neklan
fejdelmi szava parancsol
Vlaszlav ellen.
S kelnek a vitézek, harczra kelnek,
Kelnek a fejdelm parancs szavára
Vlaszlav ellen.
Vlaszlav herczeg büszkélkedik
gyözelmével, mellyet Neklanon,
a dicső vezéren nyert vala.
Vassal, és tüzzel berontott
Neklan országába,
s rabló csordáinak
kardjai mögűl
Neklant gúnyolja.
„Cszesztmír, sergemet vezesd a harczba,

„gúnyszavakkal hi fel minket a
„felfuvalkodott Vlaszlav.“
S felkel Csesztmír, s megörül neki,
s örvendezve veszi le fekete
kétfogú paizsát, s a paizszsal bárdját,
és az áthatatlan sisakot,
s minden fák alá rak
áldozatokat az Isteneknek.
Czesztmír bátran felkiállt vítézihez,
a vitézek tüsténti sorban álltak,
virradás előtt korán haladtak,
és egész nap, s estve is haladtak
oda ama domb felé.
Hajh falvakból füstfelhők gomolygnak,
falvakból bús zokogás hallatszik.
„Ki gyújtotta fel a falvakat,
„ki fakasztá ajkitok nyögését,
„ki volt az ? Vlaszlav ?
„Ez lesz végső müve a rablónak,
„bosszút, vészt reá
„hoznak harczosim!“
Ők igy válaszolnak Czesztmírnek:
„Kruvoj, a gaz Kruvoj
„nyájainkat elhajtotta, s a falvakban
„tüzzel vassal nagy nyomort árasztott,
„mindent, a mi csak használható volt,

„vad dühében elpusztított,
„megfogta vezerünket is.“
Csesztmír lángra gyulad Kruvoj ellen;
széles melléből
a harag kitör, szétterjed
minden tagjain.
„Harczosok — szól — hónap reggel
„fellobbantjuk minden haragunkat.
„Hagyj nyugodjanak most
„fáradt tagjaitok.“
Hegyek állnak jobbra,
hegyek állnak balra;
és magas tetőikre
tiszta napfény pillantgat.
A hegyeken át ide,
a hegyeken át oda
harczosok vonulnak, s küzdést hoznak.
Hajh! oda a várhoz,
a várhoz a sziklán,
ott Kruvoj fogságban tartja Vojmírt,
s gyönyörű lányát,
mellyet megfogott sürű erdőben
ott a szürke szikla alján,
hol Neklant gúnyolta.
Neklannak Kruvoj igért hűséget
s kézcsapással megerősítette,

s ugyan ama szóval, kézzel
csak nyomort hozott népére.
Hajh fel a magas várra!
aj rohanjatok vitézek!
Erre fellángolnak a vitézek,
s megrohanják a várat:
hős Csesztmír parancs szavára
jégeső gyanánt rohannak.
A legelsők paizsot paizhoz szitva,
a hátsók lándsákra támaszkodva,
s a keresztben állított karókra.
Az erdő fölött kiállván
csengnek kardjaik a vár felé.
Kardjok dúl, vág ama kardok ellen,
mellyek a sánczról feléjök vágnak.
Fent a várban Kruvoj, mint a bika,
ordít bátorságot harczosiba,
Kardja lezuhan a prágaiakra.
Mint a fa a szikláról zuhanva
sok erős tölgyet ragad magával,
úgy omolnak összesen a várhoz
Neklannak vitézi.
Most Csesztmír parancsolja, hogy
a várat hatúlról megtámadják,
s a sánczokon átugorjanak.
Hajh! a nagyra felnőtt fákat

ott a szikla közelében
a sánczhoz lehajlítják,
hogy rajtok legördülhessenek
a czölönkök, fejeik fölött.
Fák alá tolongnak a vitézek
sorban egymás mellé, úgy hogy
vállaikkal egymást érintik.
A karókat vállaikra helyezik
hosszat összekötik azokat,
s lándsaikra támogatják.
A karókra szállnak a vitézek
karjaikra landsákat fektetnek,
s kötelekkel összefűzik;
másik sorra száll a harmadik sor,
harmadikra a negyedik,
ötödik, mig a vár
tetejeig érnek,
honnan a kardok villognak,
honnan a nyilak sivítnak,
honnan a czölönkök zúzva dölnek.
Hajh a prágaiaknak egy csapatja
dühhel a falakra rohan,
az erős várba nyomúl,
ott mindent öl, pusztit.
„Vojmír lépj ki,
„lépj ki kedves lányoddal,

„lépj ki a toronyból
„oda a sziklára,
„a szikláról meglátod
„a boszúló bárd alatt
„Kruvojt vérzeni.«
S Vojmír lép ki
kedves reggelen
gyönyörű lányával,
s látja ellenét,
Kruvojt vérzeni.
Csesztmír vissza adja
a prédát a népnek;
a prédával visszatér
haza a szép lány.
De Vojmír akar
áldozni az isteneknek
ugyanazon helyen,
ugyanazon órában.
„Föl Vojmír,“ — kiáltja Csesztmír —
„lépteink haladnak győzelem után,
„győzelem után Vlaszlav felett.
„Várj az áldozattal, istenek
„Vlaszlavot akarják elveszítni.
„Ha a nap eléri a delet,
„czélunkat mi is elérjük,
„hol hadunk örömdalai zengnek.

„Vedd ellened fegyverét, s velünk jőjj.“
Erre megörül szivében Vojmír,
s a szikláról messze hangzó szóval
igy kiállt az istenekhez,
hogy az erdő fái megrezegnek:
„Szolgátokra ne haragudjatok
„istenek, hogy a mai nap
„nem fog sütni áldozatra.“
Csesztmír mondja: „Tartozunk áldozni,
„most az ellenségre kell rohannunk.
„Szállj sebes lovadra, s rajta röpülj,
„gyorsan mint a szarvas, az erdőn
„a tölgyerdőhöz, van ott egy szikla
„út mellett, azt isteneink szeretik:
„annak tetején áldozz az
„isteneknek, a kik megmentettek,
„a győzelemért, mellyet kivivtunk,
„a győzelemért, mellyet kivivunk.
„Mielőtt érzed, hogy a nap haladott
„az ég pályáján, már ott vagy;
„s mielőtt a nap tovább fog lépni
„másik, s harmadik lépéssel,
„hadaid a hegyre jönnek,
„hol füstfelhők közt fog áldozatod
„szállni föl az ég felé,
„s az egész sereg meghajlik,

„a melly arra fog vonulni.“

Vojmír száll sebes lovára, s röpül
gyorsan, mint a szarvas, az erdőn
a tölgyerdőhöz; az út melletti
szikla tetején áldozik az
isteneknek, a kik megmentették,
a győzelemért, mellyet kivívott,
a győzelemért, mellyet kivívand.
Áldozik nekik derék üszőt,
szép veresszinű szőr fénylik rajta;
a pásztórtól ott a völgyben
a magas fű közt megvette,
érte egy lovat fékestül adva.

Áldozó lángok lobognak —
a hadak a völgyhez közelegnek,
innen fel a tölgyerdőbe.

Így vonulnak a vitézek sorban
s fegyvereiket viszik zajongva.
S mint vonulnak áldozó tűz mellett,
nem felejtik a nagy isteneknek
éneket, s dicsszókat hangoztatni.
A mint az utólsók áthaladtak,
fölpattan Vojmír sebes lovára,
s az utólsó öt lovasra felrak
czombokat, s kövér oldalakat.

A nap léptével a sergek mennek,

délig, ott a sikon várja őket,
várja őket a hadrontó Vlaszlav;
erdőtűl erdőig áll serege,
melly ötször nagyobb a prágaiaknál.
Mint a zivatart hozó felhőkből,
olly zsibongás hallatszik közűlök,
s számtalan kutyáknak csaholása.
„Olly ellennel lesz bajos harczolni,
„nem erős a bunkó dárdák ellen.“
Így Vojmír, neki felel Csesztmír:
„Szép, s okos csak titkosan beszéllni,
„szép, s okos, mindenre elkészülni,
„homlokunkkal menjünk a sziklának?
„az erős bikát megcsalja róka.
„Itt Vlaszlav a hegyről minket láthat,
„tüsténT, le! a hegy köré vonuljunk,
„hogy, kik most elsők valának,
„legyenek utólsók, s többször
„így a hegy körűl vonúljunk.“
Vojmír tette azt, és tette Csesztmír.
Hegy körül húzódnak a csapatok,
húzódnak a hegy körűl kilenczszer.
Ekkép számukat nagyítják
az ellenség szemei előtt,
s az ellenség félelmét nagyítják.
Alacsony bokorzatban megállnak

úgy hogy fegyvereik
villogtak az ellenség szemébe,
az egész hegy látszott fényleni.
Hirtelen kitör Csesztmír hadával,
— négy csapatból állt ezen sereg —
Trasz kitör az erdő árnyékából.
Trasz meglepi az ellenségeket,
félelem terjed egész erdőben.
Ők mindenfelé szaladnak,
ide, s tova soraik szélednek.
Vojmír őket bátran megtámadja,
s majd a völgy kimenetét elzárja,
majd oldalról áll Vlaszlavnak ellen.
Hajh! mint zúg az erdő, zúg a völgy is,
mintha vívnának hegyek hegyekkel,
s minden fájuk zúzva összetörnék.
Vlaszlav most rohan Csesztmírre,
Csesztmír tör Vlaszlavra; s folytonos
vágásokkal Vlaszlavot leveti.
Szörnyen hengereg a földön Vlaszlav
s bár törekszik, még sem bir fölkelni.
Morena elaltatja homályos
éjbe őt, testéből vér csörög,
vér csörög a zöld gyepen,
és a nedves röldbe szívárog.
Ordítással elválik a lelke

s szájából egy fára felröpül;
s ide oda röpdös fáról fára,
mig a holtnak teste hamuvá lesz.
Vlaszlav társi erre megdermednek,
innen futnak fel a hegylejtésre,
Csesztmírnek tekintetét kerülve,
Csesztmírnek, ki Vlaszlavot megölte.
Győzelemzaj hangzik
Neklannak örömtelt füleibe,
gazdag zsákmány feltünik
Neklannak örömtelt szemeinek.

LUDISE és LUBOR.

Figyelemmel halggassatok,
ifjak, öregek! — mesélek
harczjátékról, viadalról.
Elba mellett volt egy herczeg
nagyhirű, gazdag, jó herczeg;
ennek volt szép lánya, a kit
ő, és mindnyájan szerettek.
Csodaszép volt a leányka,
termete bájos, gyönyörű,
vakítófehér a képe,
s arczain rózsák virultak;
égi fény rezgett szemében,

s hófehér válláról lengve
omlott az aranyszinü haj
szép fürtökbe göndörülve.
Egyszer a herczeg várába
hirnök által az urakat
osszehíja lakomára.
S íme a megrendelt napon
mind az urak összegyülnek,
össze az egész országból,
s messze tájakról a herczeg
várába a lakomára.
Harsog a dob, riad a kürt.
Herczeghez mennek az urak
ő előtte, herczegnő, s a
lány előtt is meghajolnak;
hosszú asztalokhoz ülnek,
ülnek rangszerinti sorban,
Ételül vad sült hozatik,
italul meg édes méhser;
a lakoma vala zajos,
nagyszerű és ünnepélyes.
Szétterjedt erő a testben,
s a kedélyekben vigaság.
S szóll a herczeg az urakhoz:
„Ferjfiak, tán jól tudjátok,
„mért gyültetek ide össze:

„én szeretném azt megtudni,
„mellyiktek nekem leghasznosb.
„Béke közben is lesz üdvös
„gondolni a háborúra:
„mert a németek szomszédink.“
Szóll a herczeg. Múlik a csend.
Urak elhagyják az asztalt,
s meghajolnak a herczeg, a
herczegné, s a lány előtt is.
Ujra harsog a dob, a kürt.
Mind készülnek harczjátékhoz
vár előtt a széles réten.
Magasan, pompás erkélyen
ül a herczeg sztarosztákkal,
herczegnő nemes hölgyekkel,
s Ludisa is a lányokkal.
S szóll a herczeg az urakhoz:
„Ki lesz első harczjátékban,
„azt választom én, a herczeg.“
És Sztrebornak int a herczeg.
Sztrebor Ludiszlavot híja.
Mindketten lovakra szállnak,
Karjaikban éles dárdák;
s tüzesen törvén egymásra
küzdenek soká vad dühhel,
mig a dárdák megtöretnek

s elfáradva mindkettőnek
pályából kilépni kellett.
Harsog a dob, riad a kürt.
S szóll a herczeg az urakhoz:
„a másikot harczjátékhoz
„hadd válaszsza a herczegnő.“
A herczegnő int Szrposnak,
ez meg Szpitibort kihíja.
Mindketten lovakra szállnak,
karjaikban éles dárdák.
Szrpos Szpitiborra rohan,
őt a nyeregből kiveti,
s maga is hamar leugrik.
Minkett en kardokhoz nyúlnak,
vágás vágást ér a sötét
paizsokon, hogy szikrát hánynak.
Most Szpitibor vág Szrposra,
s Szrpos a hűs földre rogyik.
Elfáradva mindkettőnek
pályából kilépni kellett.
Harsog a dob, riad a kürt.
S szóll a herczeg az urakhoz:
„Ludisa válaszsza, ki lesz
„harmadik a harczjátékban.“
A herczeglány int Lubornak.
Lubor Boemírt kihíja.

Mindketten lovakra szállnak,
karjaikban éles dárdák,
egymást üldözik a pályán,
majd egymásra törnek, s mindkét
dárda ellenét találja.
Bolemír lerogy a lóról,
paizsa elröpül, s őt szolgák
elviszik a harcz szinéről.
Harsog a dob, riad a kürt.
Lubor felszóllítja Rubost.
Ez gyorsan lovára ugrik,
s nagy tüzzel Luborra rohan;
dárdáját Lubor szétvágja,
s nagy csapást ejt még sisakján.
Rubos hátra rogy a lóról.
Szolgák viszik őt pályából.
Harsog a dob, riad a kürt.
Most Lubor a nemesekhez:
„Velem a ki vívni akar,
„jöjjön ide a pályára!“
Szóllnak egymás közt az urak,
Lubor vár a pályán. Ekkor
Zdeszlav dárdáját emeli,
mellyen bikafő látható;
maga csődörére ugrik,
s ekkép szóll kevély szavakkal:

„Vad bikát megölt egy ősöm,
„németet apám legyőzött,
„mérközzék velem most Lubor.“
Olly vadúl egymásra törnek,
hogy fej fejjel összekoczczan,
s mindkettő lerogy a lóról;
tüstént nyúlnak kardjaikhoz,
s egymással gyalog harczolván,
kardjaikkal úgy vagdalnak,
hogy csengésök meszsze hangzik.
Lubor Zdeszlav oldalára
ugrik, s megvágja sisakját,
úgy, hogy össze zúzva széthúll,
még a kardját is találja,
melly a pályából elröpül.
Zdeszlav lezuhan a földre.
Harsog a dob, riad a kürt.
Az urak Luborhoz lépnek,
őt a herczeghez vezetik,
herczegnőhöz, s Ludisához;
Ludisa neki koszorut
nyujt, tölgylevelü koszorút.
Harsog a dob, riad a kürt.

ZÁBOJ, SZLAVOJ és LUDIEK.

Szikla áll ki a sötét erdőből,
sziklára lép az izmos Záboj,
megtekinti a tajékot körben,
annak látásán elbúsul mélyen,
s zeng panasza, mint galamb sirása.
Ül sokáig, s bánkodik sokáig,
s hirtelen felkapkod, mint a szarvas
le az erdőn, hosszú puszta erdőn,
megy a férjfiakhoz sorban
egytől máshoz az egész országban.
Egynehány titkos szót vált velük,
meghajlik az istenek előtt,
azután barátjához siet.

Már elmult az első, s második nap,
és midőn harmadszor Luna fénylett,
a sötét erdőben összegyültek.
Hozzájok lép Záboj, s levezeti völgybe,
a mély erdő alacsony völgyébe.
Záboj a legmélyebb helyre száll,
s hangzó váritóját veszi:
„Testvérszivü, s szikrázó
„tekintetű férjfiak!
„Nektek éneklek legmélyebb völgyből.
„A dal jön szivemből,

„szivemenk mélyéből,
„mellyen dú rágóbik:
„Az apa az ősökhöz ment,
„s gyermekeit az örökségbe,
„s kedveseit helyezte.
„S senkinek sem mondta meg
„„Testvér, szóllj hozzájok
„„atyai szavakkal ““
„S egy idegen az örökségbe
„túlnyomó erővel benyomúl,
„idegen szókkal parancsol.
„S mint keletről nyugotig
„szoktak a külföldön, úgy
„kelljen élni nálunk is az
„asszonyoknak, gyermekeknek.
„S csak egy feleségünk legyen a
„vándor-élet hosszu útjában
„Vesznátol egész Moranáig.
„Ők kihajtották a karvalyokat
„a berkekből, s melly istenek ott
„a külföldön vannak, ollyanokat
„kellett itt imádnunk,
„ollyanoknak áldoznunk.
„Isteneink előtt homlokunkat
„verni nem vala szabad, sem ételt
„hozni nekik alkonyatkor,

„Hol apánk rakott az isteneknek ételt,
„hol dicséneket szokott dalolni,
„minden fát levágtak,
„s mind ledöntötték az isteneket.“

Hajh te Záboj szivből szivhez énekelsz,
bánattelt szived mélyéből. Mint Lumir, ki
szóval, s énekkel felindította
Visegrádot, s az egész országot,
úgy indítsz engem, s minden testvérinket.
Istenek szeretik a jó énekest,
Énekelj ! erőt ők adtak
szűdbe az ellenség ellen.

Záboj néz Szlavojnak
lángoló tekintetére,
s énekével gyújtja a sziveket :

„Két fiú, kiknek szava a
„férjfikort mutatni kezde,
„járdaltak az erdőbe;
„ott karddal, bunkó-, s dárdával
„gyakorolták karjaikat,
„ott elrejtették a fegyvert
„s visszatértek víg kedélylyel.
„Karjaik midőn így megerősültek,
„s képességük a vívásban,
„s többi testvéreik is felnőttek,
„mindnyájan az ellenségre törtek.

„Küzdésük hasonlott fergeteghez
„s viszatért a honba a volt boldogság.“
Hajh mindnyájan Zábojhoz sietnék.
Őt erős karjaik közé szorítják,
egymás mellére teszik kezeiket,
s okosan beszéllgetnek sokáig.
Már az éj közelge reggelhez,
a völgyet egyenkint oda hagyják,
minden fához elmennek,
s szétszóródnak az egész erdőben.
S már elmúlt az első, s második nap,
s harmad nap, midőn az éj sötétült,
Záboj az erdőbe ment,
Zábojnak utána csapatok;
Szlavoj az erdöbe ment,
Szlavojnak utána csapatok.
Mindnyájoknak van bizalma a vezérhez,
mindnyájoknak szive a király ellen ver;
éles fegyvert visznek a királyra.
Hajh, Szlavoj testvérünk
oda a kék hegyhez,
ama hegy mindenfelé néz —
arra tartsunk.
A hegyről kelet felé
van sötét erdő;
jobbjainkat ott egymásnak nyújtjuk.

Te oda haladj ravaszúl, mint a róka,
én meg erre megyek.
Hajh Záboj testvérünk!
Mért keresse fegyverünk
a hegyen előbb dühét?
Hagyj rohanjunk innen
a királyi rablókra.
Szlavoj testvérünk,
ha kivánod a kígyót eltipraní,
lépj fejére,
ott az ő feje.
A legénység szétterjed az erdőben
jobbra balra szétterjed.
Ezek itt Záboj szavát követik,
azokat élénk Szlavoj vezeti
az erdő mélyein át a kék hegyhez.
Így midőn ötödször a nap felkelt,
jobbjaikat egymásnak nyujtották,
róka pillantással
a királyi seregekre néztek.
„Hagyj gyüjtsön nekünk Ludiek minden
„harczosait egy vágás alá.
„Hajh Ludiek, te rab vagy
„a király minden rabja felett!
„Mondd meg zsarnokodnak, hogy
„mink parancsát csak füst nek tekintjük.“

Erre Ludiek fellobban,
s tüstént összehíja harczosait.
Visszavert fény szétterül az égen,
visszavert fényben ragyognak
a király seregei.
Lábuk kész előre lépni, s karjuk
kész fegyverhőz, Ludieknek szavára.
„Hajh Záboj testvérünk,
„erre te siess szökdesve mint a róka,
„én meg szembe szállok velök.“
S Záboj tör előre, s mint a fergeteg
első soraikra rohan.
S Szlavoj tör előre, s mint a fergeteg
oldalról rohan reájok.
„Ezek döntötték le isteneinket,
„fáinkat levágtak, s berkeinkből
„a karvalyokat kihajtották.
„Isteneink nekünk győzelmet adnak.“
A roppant seregből egy csapat
Ludiektől vezetve Zábojra rohan.
Záboj lángoló szemekkel
tör Ludiekre. Mintha kiszakadva
az erdőből tölgy a tölgygyel vívna,
úgy kiválva az egész seregből
Záboj vágtat Ludiek ellen.
Ludiek üt az ellenség paizsára

kardjával, s hármas bőrét szétvágja.
S Záboj őt bunkójával,
ugrik oldalra a gyors Ludiek,
a bunkó egy fába tör
s visza esik a csapat közé,
s harminczan az ősökhöz távoznak.
Lángra gyulad Ludiek.
„Hajh te gaz lator,
„a kígyók nagy szörnye te!
„Karddal vij velem.“
Záboj kardhoz nyúl, s az ellen
paizsából egy darabot levág.
Ludiek kardhoz nyúl, de ez lecsúszik
ellenének bőrös paizsáról.
Mindketten nagyobb haragra gyúlva
egymásnak testét vagdalják, s mindent
mi köröttük van, borítják vérrel.
Vérökkel borítják a legényeket,
kik köröttük vad dühhel harczolnak.
Már a nap a délt is meghaladta,
s már közelge estnek alkonyához,
s még mindég harczoltak,
egy fél sem akart hátrálni,
úgy küzdenek itt, úgy küzd amott Szlavoj.
„Hajh te rabló, menykő üssön meg,
„mért iszod te vérünket?“

Záboj búnkóját ragadja.
Félre ugrik Ludiek,
Záboj emeli bunkóját
s ellenére dobja.
A bunkó röpül, a paizs széthúll,
paizs mögött széthúll Ludieknek melle.
Lelke a nehéz bunkótól megijed,
bunkó a lelket is kiűzi.
S még öt ölnyire a had közé röpül.
A réműlet zajt facsar ki
az ellenség ajkiról;
de öröm hangzik Záboj hadában,
villog a derült szemekből.
„Lám testvérim, isteneink
„nékünk ezt a győzedelmet adták.
„Sergünk egy csapatja jobbra, másik
„balra menjen. Minden völgyekből
„a lovakat ide hozzátok.
„Hagy nyerítsenek egész erdőben.
„Hajh Záboj, testvérem! te bátor oroszlán,
„Hajh ne szünj meg az ellent üldözni!“
Záboj paizsát elveti magától;
egy kezében karddal,
más kezében bunkóval
tör az ellen sorai közé.
Ők jajgatnak, ők hátrálnak

réműléstől űzve futnak,
réműlés fakaszt zajt ajkaikról.
Lónyerítés hangzik az erdőben,
„Föl lovakra! így az ellenség után
„az egész országban.
„Gyors lovak, vigyétek
„bosszunkat utánok!“
A sergek sebes lovakra szállnak
s gyors szökéssel az
ellenséget üldözőbe veszik.
Vágás vágást ér, s mindinkább
nő, s fellángol vad dühök.
S eltünnek lapályok, hegyek, erdők,
jobbra, balra mind szalad utánok.
Vad folyam zúg erre,
hab tolúl a habra;
A vitézek sorban ide hajtva
a vad folyamon keresztül törnek.
A hullám sok idegent elragad,
de túlpartra viszi ösmerősit.
A vidéken szerte szélylyel hosszú
szárnyait teríti a vad sólyom
madarak után gyorsan röpülve.
Zábojnak vitézi szétterjednek,
szerte széllyel az egész országban,
száguldoznak az ellen után,

öket leverik, s úgy eltiporják.
Igy utánuk Luna fénye mellett,
igy utánuk, mikor a nap süt,
és homályos éjjelen
s éj utáni szürke reggelen.
Vad folyam zúg erre,
hab tolúl a habra:
A vitézek sorban ide hajtva
a vad folyamon keresztül törnek;
a hullám sok indeget elragad,
de túlpartra viszi ösmerősit.
„Oda ama szürkülő hegyekhez!
„Ott bosszúnkat végre hajtjuk.“
„Hajh, Záboj testvérünk,
„a hegyekhöz már közel vagyunk;
„ellenséginkből csak kis csapat maradt,
„az is kér szorult szivvel kegyelmet.“
„Föl hát! vissza az országba,
„te ide, oda én, mindent,
„a mi csak királyra int, kiirtunk.“
Szél rohan az országon keresztül,
harczosok rohannak az országon,
az országon jobbra balra
tágas sorban hadtömegek
nagy örömrivalgással.
Hajh, testvérünk, itt a szürke hegy,

itt az istenek győzelmet adtak,
itt még sok lelkek szállognak
fáról fára ide s tova.
Tőlük félnek a madarak
s a vad állatok, csak
a baglyok nem félnek tőlük.
Föl a hegyre, eltemetni a
holtakat, s az isteneknek,
kik megszabadítottak,
ételt hozni, s bő áldozatoka
dicsdalokat énekelni, s szentelni
nekik a megölt ellenség fegyverét.

ZBIHONY.

Fáról fára röpdös a galamb, s fájdalmát
búsan turbékolja az egész erdőnek.
„Hajh te széles erdő! benned röpdösgettem
„drága tubiczámmal, legkedvesb párommal!
„Zbihony, a gonosz, megfogta tubiczámat,
„s felvitte a várba, ah! a szikla várba.“
Aj egy ifju jár a vár körében,
drága kedvese után búsan zokogva.
A vártól sziklához. Leül a sziklára;
búsan ül a néma erdővel hallgatván.
A galamb is oda röpül, és nyögdécsel.

Hozzá felemelt fővel az ifjú így szóll:
„Neked is galambom, szomorú a magány,
„tán a karvaly körme párodat megfogta?
„Zbihony hajh gonosz te! ott a szikla várban!
„elvitted a kedvest, legkedvesbikémet,
„s fölvitted a várba, ah a szikla várba!
„Te galamb küzdöttél volna a karvalylyal,
„de szivecskéd véres harczokhoz nem termett;
„elragattad volna karvalytól párodat,
„de nincs éles körmöd, mint az ormadárnak;
„te az ádáz karvalyt meg is ölted volna,
„ámde csőröd gyönge, s nincs szoktatva húshoz.
„Föl busongó ifjú, fel, rohanj Zbihonyra!
„bátor sziv ver benned ellenséged ellen,
„vannak karjaidban éles fegyvereid,
„van vas buzogányod, van bunkód fejére!“
Felkapkod az ifjú, s lehalad az erdőn,
fegyverét, s bunkóját felveszi magára,
így siet fel a sötét erdőn a várhoz;
éjjel eljön oda. Mindenütt sötétség.
Kopog izmos markával.
„Ki az?“ hangzik bent.
„Eltévedt vadász.“
S im nyitva áll a kapu.
Kopog izmos markával, s az ajtó nyilik.
„Hol van Zbihony vladika?“

„Ott a nagy csarnokban.
„Ott a búja Zbihony, ott sir a leányka.“
„Nyiss ki a vadásznak!“
De Zbihony nem nyitja.
S a legény bunkóval széttöri az ajtót,
bunkóval szétzúzza Zbihony koponyáját,
s a várban mindenfelé futkos, s mindent öl,
s kedvesénél nyugszik a nap virradtáig.
Reggel a nap fényt vet erdőből a várra;
s új öröm felébred a legény szivében,
hogy lányát ölében ismét ringathatja.
„Hát ezen galamb kié?“
„Megfogta Zbihony,
„s fogva tartá őt is, mint engem, a várban.“
„A várból erdőbe.“
S erdőbe röpül az,
s röpül ide, röpül oda a ligetben,
fáról fára, drága legkedvesb párjával
s vele alszik ismét ugyanazon ágon.
Így örül a lány is, kedvesével együtt
ide s tova jár mindenfelé, mint tetszik,
és ő véle alszik ugyanazon ágyon.

A BOKRÉTA.

Suttog fejedelmi
erdőkben a szellő;
a lányka sietve
leszáll a patakhoz,
belőle vizecskét
vassal övedzett
korsókba merítget.

Úszkálva közelg egy
bokréta a lányhoz,
illatözönlő
rózsák- s ibolyákból.

Fogdosva a lány a
bokréta után nyúl,
ah íme a hűvös
habokba lecsúszik.

Ejnye te pompás
bokréta, ha tudnám;
ki puha földbe
ültete, annak
gyűrűmet od' adnám.

Ejnye te kedves
bokréta, ha tudnám,
ki gyenge füzérbe
foglalt, neki adnám

hajambol a tűcskét.
Ejnye te kedves
bokréta, ha tudnám,
ki téged a hűvös
vizre eresztett,
annak od' adnám
fejem koszorúját.

AZ EPER.

Eprészni kedvesem
a zöld erdőbe megy,
éles tövisre lép
fehér lábacskájával.
Azért nem bir most kedvesem
a lábacskára lépni.
Hajh te tövis, éles tövis,
mért megsebezted őt?
Azért ki foglak irtani
éles tövis, a ligetből.
Jöjj kedvesem hűs árnyékba
a zöld ligetben;
mig én a rétről elhozom
fehér lovacskámat.
Lovacskám a réten
sürű fű közt legel;

ott a hűvösben kedvesem
szeretőjére vár.

A lány panaszkodik
halk szóval az erdőben:
„Mit fog majd mondani anyám?
„ah én boldogtalan leány!
„Anyám mindég azt mondogatja:
„Kerüld az ifjakat!
„minek kerüljem őket?
„midőn jó emberek.

S én eljöttem lovacskámon,
melly mint a hó, fehér;
leszálltam róla s fához
kötöttem zablyáját.

S a lányt ölelve, szivemhez;
csókolgatám szép ajkait;
s ő megfeledkezék
lábának fájdalmáról.

Ekkép enyelegtünk együtt,
a nap nyugodni szállt.
„Jer kedvesem tüstént haza,
„mig ott a nap lenyugszik.“

S lovamra tüstént felszálltam;
melly mint a hó fehér,
ölembe vettem kedvesem;
s vele jöttem haza.

A SZARVAS.

Erdőn hegyen bolyong a szarvas,
s szökdécsel az országban,
erdőkön, völgyeken keresztül
hordozza büszke czímerét.
A büszke czímerrel
tör a sürüségen keresztül,
s az erdőben szökdécsel
sebes lábakkal.

Egy ifjú is bolyong az erdőkben,
s völgyekben járdal vad viadalra;
erős fegyvert vivén magával,
erős fegyvert, melylyel
az ellenség hadait áttöri.

Az ifjú már nem jár az erdőkben!
Vad ellenség orozva rá rohant,
haragtól lángoló szemekkel,
mellére vágja a nehéz dárdát,
— az erdőkön bús sohaj hallatszik —
s úgy űzi ki az ifjú lelkét;
melly szép sudár nyakán kiröpül,
nyakán s szép ajkain keresztül.

Itt fekszik ő, meleg vér
foly lelke után, melly elröpült,
a nedves földbe szivárog,

s bús fájdalom száll a lányok szivébe.
Az ifjú fekszik a hűs földben,
s fölötte a tölgy nagy fává felnő,
s terjeszti széles ágait.
A szarvas jár szép czímerével
s sebes lábakkal szökdécsel,
s sudár nyakát a lombhoz emeli.
Gyors karvalyok csoportjai
röpülve gyülnek az erdőből
a tölgyhöz, s rajta kárógnak:
„az ellenség dühe alatt
„az ifjú elveszett!“
őt minden lányok megsiratják.

A RÓZSA.

Hajh te rózsa, kedves rózsa!
mért virultál olly hamar fel?
felvirulva megfagytál,
megfagyva elhervadtál,
elhervadva széthúlltál!
Ültem estve, későn estve,
ültem a kakas szaváig,
s hasztalanúl várakoztam,
a forgácsok mind elégtek.

Elszunyadtam és álmodtam,
hogy nekem szegénynek
jobb kezemnek újjáról
az arany gyűrű lecsúszott,
és a drága kő kiesett;
a követ hajh nem találtam. —
Kedvesemre várok még.

A KAKUK.

Széles mezőben tölgyfa áll,
Kakuk a tölgyre száll;
hogy nincs mindég tavasz,
panaszkodik, kukucskál.
Mikép érnék meg a vetés,
ha volna csak tavasz mindég?
az alma hogy pirulna meg,
ha a nyár soh' el nem múlnék?
hogy fagyna a kalász, ha tél
nem jönne el az ősz után?
ha mindig volna egyedül,
beh! szomorkodnék a leány!

A BÚSONGÓ.

Hajh ti erdők, gyászos erdők!
Miletíni erdők!
télen, nyáron egyaránt
zöldek hogy lehettek?
Vajha nem kellene sirnom,
szívemet búsítnom!
de jó emberek — mondjátok:
ekkor ki ne sírjon?
Hol apám, a kedves apa?
sírban eltemetve;
hol anyám, a kedves anya?
zöld fű nő fölötte.
Nincs nekem bátyám, sem öcsém,
nincs húgom, testvérem;
s hol a kedves? — kérdezitek —
elvitték már régen.

A PACSIRTA.

Kendert gyomlalva a leány
az úri kertben ül;
hozzá száll a pacsirta
s őt kérdi, mért búsúl,

Te kis madár, hogy tudna
vigadni most szivem?
oda a szikla várba
elvitték kedvesem!
Irnék neki — tollacskám
ha volna — levelkét,
te kis hedves pacsirta
neki azt elvinnéd.
Nem irhatok — nincs tollam,
nincs hártyám — levelet.
Köszöntsd daloddal őt, hogy
a bú itt eltemet.

A várban károg — — —

AZ ORSZÁGGYÜLÉS.

Minden atya házában kormányoz,
férjfiak künn, nők otthon dolgoznak,
és ha meghal a családnak apja,
a javakban osztoznak mindnyájan,
ön törzsükből vladikát választván,
ki mindnyájokért jár a gyülésbe,
jár a kmetek, lechek, vladikákkal.
Kmetek, lechek, vladikák szavaznak,
s a jogot törvény szerint helyeslik.

LUBUSA ITÉLETE.

Vltava, mért zavarod vizedet?
zavarod ezüsthabú vizedet?
ádáz förgeteg felkorbácsolt-e,
vagy a felhő megszakadt fölötted,
melly lehordta zöld hegyek tetőit,
melly kimosta az arany homokot?
Vizemet miképen nem zavarnám,
két testvér midön egymással pöröl,
két testvér az apai jószágon?
mérges dühhel egymással pörölnek,
egy részről a vad Chrudos, Otava
az aranyvivő Otava mellöl,
más részről Sztyaglav hűs Radbuzától,
mindketten testvérek Klen fajából,
régi Popel törszéből Tetvának,
a ki Csehnek társival e gazdag
földre jött három folyón keresztül.
A bizalmas fecske jön repülve,
jön csavargós Otava partjától,
és leszáll az ablakra Lubusa
ős atyáinak arany lakában,
ősi lakban, Visegrád várában,
ott panaszkodik, s sirongat búsan.
Hallja bús panasz szavát testvére,

testvére Lubusa udvarában,
s Visegrád herczegnőjét megkéri,
hogy bírói gyülést híjon öszve,
erre mind a két testvért idézze,
és a pört törvény szerint eldöntse.
A herczegnő tüstént elhivatja
Szvatoszlavot szürke Lubiczától,
melly körül tölgyligetek zöldelnek.
Lutobort a dobroszlavi hegyről,
hol a Sasfolyó Elbába omlik;
Ratibort is a Szudeták mellöl,
hol Trut a szörnyü sárkányt megölte;
s Radovant Kamenímoszt tájáról,
Jaroszirt a vízgazdag hegyekről,
Sztrezibort a szép Százava mellöl,
Szamorodot az ezüstdús Misztől,
s kmeteket, lecheket, vladikákat,
s a két testvért: Chrudost, meg Sztyaglavot,
kik apai jószágon pörölnek.
Összegyülnek Lechek, és Vladikák
Visegrádon — — — — — — —
rangjokhoz képest helyet foglalnak;
a herczegnő hófehér ruhában
a dicső gyülésben lép a trónra;
— — — — — két jósló szüz,
kik a törvényt értelmezni tudják;

ennél vannak a törvényes táblák,
az tart kardot, melly a bünt bosszúlja;
átellenben a joghirdető tüz,
és alattuk tisztító szentelt víz.
Szóll atyai trónról a herczegnő:
„Kmeteim, Lecheim, Vladikáim!
„Két testvér közt döntsétek el a pert,
„két testvér közt, kik örökségen, az
„apai örökségen czivódnak:
„mint az örök istenek rendelték,
„vagy közösen a jószágot birják,
„vagy osszák azt egymás közt két részre.
„Kmeteim, Lecheim, Vladikáim,
„véleményemet biráljátok meg,
„ha külömben kedvetek szerint van,
„de ha kedvetek szerint nincs, akkor
„hozzatok ti más itéletet, melly
„a testvéreket megbékélteti.
Meghajoltak a lechek, s vladikák
s lassu hangon kezdettek beszéllni,
lassu hangon egymás közt beszéllni,
s a herczegnő mondását dicsérni.
Lutobor dobroszlavi hegyekről
fölkel, a következő szavakkal:
„Nagyságos herczegnő ősi trónon,
„megfontoltuk már itéletedet,

„szedj most népedtől szavazatokat.“
Szednek szavazatokat a szüzek,
szedik azokat szentelt edénybe
s a lecheknek adják, hogy hirdessék.
Radovan Kamenimosztról felkel,
s a szavazatok számát vizsgálja,
a többséget hirdeti a népnek,
melly azért gyült össze, hogy itéljen:
„Két testvér, mindketten Klen neméből,
„ősi Tetva Popelnek fajából,
„a ki Csehnek társival e gazdag
„földre jött három folyón keresztül,
„az örökségen béküljetek meg,
„s mindketten bírjátok azt közösen.
S felkel Chrudos kígyozó Otvától
belsejében epe áradozik,
minden tagja reszked vad dühében,
rázza karját, s ordit, mint a bika.
„Jaj a fészeknek, mellybe vipera
„hathat! Jaj a férjfiaknak, kiket
„nő kormányoz, férjfihoz csak illik,
„hogy uralgjon; — az elsőszülöttet
„illeti az apai örökség.
S az arany trónról felkel Lubusa,
s szóll: „Ti Kmetek, Lechek, és Vladikák,
„hallottátok a gyalázó szókat,

„ti itéljetek törvény szerint most,
„pereiteket nem döntöm én el;
„körötökből férjfit válaszszatok,
„hogy vassal kormányozzon titeket,
„a leánykéz gyenge a kormányhoz.
Ratibor Szudeták mellöl felkel,
s kezde: „Szégyen volna németeknél
„számunkra igazságot keresni,
„van nálunk igászag törvényekben,
„mellyeket apáink egykor hoztak
„ezen — — — —

VISEGRAD ALATT.

Hajh te napunk, te
büszke Visegrad!
állasz a dombon
büszke negéddel,
állasz a sziklán
s rettenetes vagy
az idegennek.
Fürge folyóviz
gördül allatad:
gördül allatad
Vltava habja.

Partjain ennek
gyors Vltavának
sűrü bokor közt
van hüvös árnyhely.
Kis csalogány itt
zeng vigadólag,
s zeng szomorúan,
mint örömöt, vagy
bánatot érez.
Hajh, ha ligetben
fülmile volnék,
arra röpülnék,
merre babám jár
esti homályban;
a szerelem kelt
mindeneket fel;
mind, miben élet
van, törekedve
eped utánna:
Én is, az árva
vágyok utánad
kedves! irántam
légy kegyelemmel.

I. VENCZEL KIRÁLY DALA.

Több nagy kalandokból
nyujtott a szerelem
nekem gyönyörédent.
Szivemből sóhajtok,
ha rá emlékezem,
o milly kedves gyönyör
után eped szivem,
ha olly szép lánykával
dicsekednem lehet.
S mégis, szeretete,
daczára, bút okoz,
ezt mindig hordozom,
s nem kérdi, kit gyötör.
Szeretni vágy szivem,
o boldog boldog én!
mit forrón óhajtok,
pillantás üdve az;
mert minden édenem
szeméből száll felém
szerető szívembe.
Szerelmem folyvást nő
a szűz részvét alatt —
övé szivem, eszem.
Ő minden bájaknak

forrása, kezdete,
boldogságom, s vágyam.
Mint a nyiló virág
kivánja harmatát,
csókoltam ajkait —
o boldog, boldog én!
elmém nem fogja fel,
mint üdvözit kegyed.
Vágyam szerelmemet
kiüzi; ez csak bút,
az örömöket nyújt.
a szerelem panaszt
indítand ellenem;
de nem panaszkodik
azért, hogy átfogtam
fénylő, szép, gyönyörű
édes kedves testét,
minden becsülettel.
Mert a midön szivem
rábjáva lett a — — —

TARTALOM.

Ulrik és Boleszlav..... 7
Benes, Hermann fia..... 9
Jaroszlav..... 13
Czestmir és Vlaszlav..... 24
Ludise és Lubor..... 34
Záboj, Szlavoj és Ludiek..... 40
Zbihony..... 50
A bokréta..... 53
Az eper..... 54
A szarvas..... 56
A rózsa..... 57
A kakuk..... 58
A búsongó..... 59
A pacsirta..... 59
Az országgyűlés..... 60
Lubusa itélete..... 61
Visegrád alatt..... 65
I. Venczel király dala..... 67

Ugyanazon kiadótól kaphatók:

* SAZAVO - EMMAUZSKOJE SVJATOJE BLAGOVĚSTVOVANJE.

S průčelním obrazem v oceli i dvěma snímky 3 zl. st.

*POČÁTKY POSVÁTNÉHO JAZYKA SLOVANSKÉHO. Od Vácesl. Hanky. 49 str. 15 kr.

***НАЧАЛА РУССКАГО ЯЗЫКА.** Počátky ruského jazyka od Váceslava Hanky. V Praze 1857. v 12ce. se dvěma rytinami, cvičením i slovníčkem. 1 zl.

MLUVNICE POLSKÉHO JAZYKA, druhé poopravené vydání Václava Hanky. V Praze u J. G. Calve 1850. str. XXIV a 176. 40 kr.

MLUVNICE ČESKÉHO JAZYKA, na základě soustavy Dobrovského. Od Václava Hanky. Třetí vydání v Praze u Václava Hessa 1849. str. XII i 268. 40 kr.

*PRAVOPIS ČESKÝ. Od Václava Hanky. Deváté vydání. V Praze 1849. str. 96, 9 kr.

*DALIMILOVA CHRONIKA ČESKÁ, v nejdávnější čtení navrácena s různoslovím i přídavky deseti rukopisů opatřena. Od Váceslava Hanky. Se snímkem nejstaršího rukopisu. Otisk druhý. V Praze 1851. str. 24. 261. 50 kr.

*Táž chronika bez různosloví i přídavků 20 kr.

HISTORIA O CÍSAŘI KARLOVI toho jména čtvrtém, od M. Prokopa Lupáče z Hlavačava. V Praze 1848. s rytinou pomníka Karlova i snímkem vlastnoručního písma jeho, str. 120 v 12co.

*KRAKOVIAKY. Národní písně polské. Polsky s českým překladem. Pr. 1851. 20 kr.

PŘEHLED LITERATURY ČESKÉ. Dle druhého vydání Historie literatury české, Josefa Jungmanna. V Praze u V. Hessa 1852. 10 kr.

*PRAVOPIS RUSKO-ČESKÝ. Druhé vydání. Pr. 1852. 9 kr.

OBRAZY DĚJIN ČESKÝCH. Od Vácesl. Hanky. Druhé vydání. V Praze 1850. str. 242 v 12ce, u Václava Hessa. S obrázky. 30 kr.

*POLYGLOTTA kralodvorského rukopisu. Text v pôvodniem i obnoveném pravopise; překlady ve čtrnácti gazycích. V Praze 1852. 2 zl. 30 kr.

*RUKOPIS KRALODVORSKÝ, v pôvodniem starém jazyku, s připojeniem Německého přeloženie. Vydánie desáté, 20 kr. stř.

*Týž bez německého přeložení vyd. 11té. 10 kr.

A KIRALYUDVARI KÉZIRAT. Költemények a Csehek őskorából. Magyaritotta Riedl Szende. Praga 1856. 15 kr.

*POESIE NAZIONALI lirico-epiche della Boemia tratte dal codice di Kralové Dvór. Versioni di Felice Francesconi. Praga 1851. 10 kr.

*КРАЛЕДВОРСКАЯ РУКОПИСЬ. Собраніе древнихъ чешскихъ эпическихъ и лирическихъ пѣсенъ. Переводъ Н. Берга. Въ чешской Прагѣ 1851. 106 str. 30 kr.

*KRALODVÓRSKI RUKOPIS. Pšeł. vot J. E. Smolerja. Pr. 1852. 15 kr.

*KRÓLODVORSKI RĘKOPIS. Przeł. przez Lucyana Siemiéńskiego. V Pradze 1852. str. 80. 15 kr.

*HANKOVY PÍSNĚ. V Praze 1851. 202 str. v 16ce. páté rozmnožené vydání, s vinětkami ve slušné obálce. 30 kr.

*Сватоѥ Евангелиѥ по Остромировоу съпискоу 1065 — 1057 лѣтъ. Празѣ 1853. str. XII i 205. V pěkné obálce 1 zl.

* ⰑⰑⰆⰠⰔⰕⰂⰅⰐⰐⰀⰡ ⰔⰎⰖⰆⰠⰁⰀ. Божьственаꙗ слоужьба. Divinum officium. Pragae 1854. 20 kr.

☞ A csillagal jegyzett könyvek a kiadónál (cseh Muzeumban) az ár egy harmadával ólisóbbak.

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: Feb. 2007

Preservation Technologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION
111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

APR 18